



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง
ในการปกครองท้องถิ่น

โดย...

อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมป์

นเรศ สงเคราะห์สุข

มีนาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง ในการปกครองท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย

- | | | |
|----------------|--------------------|-------------------|
| 1. นางอัมทิพย์ | เมษรักขาวนิช แคมป์ | มหาวิทยาลัยแม่โจ้ |
| 2. นายณรงค์ | สงเคราะห์สุข | นักพัฒนาอิสระ |

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ชุดโครงการการสื่อสารเพื่อชุมชน

ถ่ายเก็บในรื่องานนี้จากของผู้วิจัย สกว. (ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิง และกลุ่มพลังทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น และวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิงรวมถึงการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารดังกล่าว วิธีการการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่ 5 หมู่บ้านของตำบลริมตอ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงมีทั้งหมด 13 บทบาท ได้แก่การเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ การเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร การกลั่นกรองข้อมูล การเป็นตัวช่วยในการระดมความคิดเห็น การเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น การเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน การเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส การเป็นเวทีสื่อสารทางความคิด การสร้างการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การเป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน การรวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนและบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง โดยบทบาทการสื่อสารทั้ง 13 บทบาท ช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ ได้แก่ มิติแรกช่วยเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ มิติที่สองช่วยสร้างพื้นที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นของผู้หญิง และมิติที่สามช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร ทั้งนี้บทบาทการสื่อสารดังกล่าวเสริมความเข้มแข็งของผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารพบว่ามี 3 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือปัจจัยภายนอก ได้แก่ อิทธิพลและพฤติกรรมการทำงานของหน่วยงานภายนอกทั้งรัฐและนักการเมือง ปัจจัยที่สองคือปัจจัยภายในหมู่บ้านได้แก่ความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ของผู้นำ รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน โครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านและการมีพื้นที่สาธารณะ และปัจจัยที่สามคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้นำหญิง ได้แก่ ศักยภาพการสื่อสาร วิธีการทำงาน ลักษณะงานและพื้นที่การทำงาน การรับรู้และให้ความหมายของผู้นำ ประสบการณ์ทำงาน แรงจูงใจ การมีบทบาทที่หลากหลาย ความเป็นหญิง การทำงานร่วมกับผู้นำชายและความพร้อมของครอบครัว

สำหรับแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในการเสริมสร้างพลังผู้หญิง มีหลายแนวทางคือ หนึ่ง ขยายบทบาทการสื่อสารในหมู่บ้านที่ยังมีบทบาทการสื่อสารน้อย โดยผ่านกลไก เนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่นั้น สอง พัฒนากลไกการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่ที่เรียกว่าเวทีหมุนเวียนและใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกลไกดังกล่าวอยู่ระหว่างการขับเคลื่อน สาม ใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ผู้นำหญิงเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น อบต. กลุ่มต่างๆ ที่ผู้นำหญิงมีบทบาทอยู่โดยเน้นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และสี่ พัฒนาศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง รวมทั้งพัฒนาวิสัยทัศน์ที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการพึ่งตนเอง การสร้างความหมายผู้นำคือผู้ให้บริการและการใช้ความเป็นหญิงควบคู่ไปกับการเป็นผู้นำ

Abstract

The objectives of this study were: (1) assess the role of communications in contributing to the empowerment of women, both in their position as leaders and as political power groups in local governance, (2) analyze the conditions and factors related to their roles in directing the empowerment of women, and (3) find methods of developing the role of such communications. The research employed qualitative methodologies in five communities of Rim Doi Sub-district, Municipal District, Chiangmai Province, and was conducted during December 2001 to May 2003.

The findings of this research were as follows. There was a total of 13 communication roles contributing to the empowering of women: channel for disseminating data & information to the people; channel for perceiving information; method of screening data; facilitator of decision making; mechanism for accelerating discussion and exchange; bridge in horizontal communications; tool in creating transparency; forum for communicating ideas; creation of participation; resolution of conflict; voice for different groups and disadvantaged members of the community; method of compiling peoples' ideas and needs; and administration of conflict. These 13 roles helped to empower women in three dimensions: first, analytical thinking and decision making capacity; second, creation of space for participation in community development, which is an important entry for women's participation in local governance; and third, increased access to resources. However, these roles empowered women leaders more than other women.

Three factors significantly influenced the role of communications. First, an external factor – the influence and behavior of external organizations, both government and political. Second, a factor within the community – 'community-ness', relations of leaders, forms of communications in the village, physical structure of the community, and availability of public space. Third, factors related to women leaders – communication potential, working methods, type of work, working space, perception and assigning significance to leaders, work experience, motivation, multiplicity of roles, "woman-ness", cooperation with male leaders, and preparedness of families.

Several methods of developing the role of communications in empowering women were apparent. First, expand the role of communications in communities where there is little current role, using mechanisms, content and activities consistent with local conditions. Second, develop emerging communications mechanisms, those termed 'revolving forums', and use forms of participatory communications. Third, use existing communications channels, especially in areas where women leaders participate, such as the Tambon Administration Organization and various groups where women leaders have roles. In this, stress was placed on participatory communications processes. Fourth, develop the potential of women leaders, development of thinking processes focusing on mutual assistance and self-reliance, construction of the perception of leaders as those providing service, and use of "woman-ness" together with leadership.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะผู้นำหญิงที่ให้เวลากับคณะวิจัย ในการพูดคุยหลายครั้งหลายหน รวมทั้งผู้นำชุมชนและผู้หญิง ทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ที่ให้ทั้งข้อมูลและเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขอบคุณที่มประสานโครงการวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชนที่ให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่คณะวิจัยมาตั้งแต่ต้นจนจบและขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ให้ทุนการวิจัย

อ้อมทิพย์ เมธรักษาวนิช แคம்பี
นเรศ สงเคราะห์สุข

	สารบัญ	หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	ก
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
	กิตติกรรมประกาศ	ค
	สารบัญ	ง
	สารบัญตาราง	ช
	สารบัญแผนภูมิ	ช
	สารบัญแผนที่	ณ
บทที่ 1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
	นิยามศัพท์	5
บทที่ 2	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	แนวคิดเรื่องบทบาทการสื่อสาร	7
	แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง	8
	แนวคิดเรื่องผู้หญิงกับการเมืองปกครองท้องถิ่น	16
	แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชาย	17
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	25
	แหล่งข้อมูล	25
	พื้นที่ที่ศึกษา	25
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
	ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	29
	การวิเคราะห์ข้อมูล	31
	ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	31
	แผนการดำเนินงาน	31

	หน้า
บทที่ 4	
บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา	35
ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย	35
หมู่บ้านที่ศึกษา	38
บ้านพลับพลา	39
บ้านห้วยน้ำงาม	45
บ้านแก่งโฮะ	49
บ้านสุขกายสุขใจ	54
บ้านแสงตะวันวิลล่า	60
วิเคราะห์บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา	67
บทที่ 5	
ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย	75
ข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง	75
ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้นำหญิง	98
ทักษะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง	132
วิเคราะห์ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย	142
บทที่ 6	
ผู้หญิงในตำบลริมดอย	155
บ้านพลับพลา	155
บ้านห้วยน้ำงาม	159
บ้านแก่งโฮะ	161
บ้านสุขกายสุขใจ	163
บ้านแสงตะวันวิลล่า	167
การวิเคราะห์ผู้หญิงในตำบลริมดอย	173
บทที่ 7	
บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง	181
บ้านพลับพลา	181
บ้านห้วยน้ำงาม	184
บ้านแก่งโฮะ	186
บ้านสุขกายสุขใจ	188

	หน้า
บ้านแสงตะวันวิลล่า	194
วิเคราะห์บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง	200
บทที่ 8 แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง ในการปกครองท้องถิ่น	207
กิจกรรมที่คณะวิจัยจัด	207
กิจกรรมที่คณะวิจัยไปร่วมจัดกับหมู่บ้าน	226
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด	236
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังความเข้มแข็ง ของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น	243
บทที่ 9 อภิปรายผลการวิจัย	249
บทที่ 10 สรุปและข้อเสนอแนะ	267

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรในตำบลริมดอย	36
ตารางที่ 2	จำนวนวัด โรงเรียน และสถานที่ราชการในแต่ละหมู่บ้าน	37
ตารางที่ 3	สรุปภาพรวมหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน	65
ตารางที่ 4	ระดับความเป็นชุมชนของ 5 หมู่บ้าน	69
ตารางที่ 5	วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน	71
ตารางที่ 6	ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร	73
ตารางที่ 7	สรุปภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง	94
ตารางที่ 8	สรุปภาพรวมผู้นำหญิงในประเด็นการรับรู้บทบาท ความเป็นหญิง พื้นที่การสื่อสาร คักยภาพการสื่อสารและแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร	129
ตารางที่ 9	สรุปข้อมูลทัศนะของผู้ชายต่อผู้นำหญิง และทัศนะของสามีต่อการรยา ในฐานะผู้นำหญิง	140
ตารางที่ 10	ภาพรวมเหตุผลการเข้ามาเป็น สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน. ลักษณะกลุ่มที่ทำงานด้วย ลักษณะงานที่ทำและวิธีทำงาน	144
ตารางที่ 11	ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง	150
ตารางที่ 12	สรุปภาพรวมข้อมูลผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 5 หมู่บ้าน	170
ตารางที่ 13	แบบแผนการรับรู้บทบาท สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน	174
ตารางที่ 14	แบบแผนการเสนอความต้องการ	176
ตารางที่ 15	แบบแผนการสนับสนุนผู้นำหญิง	178
ตารางที่ 16	บทบาทการสื่อสารที่พบในชุมชนที่ศึกษา	197
ตารางที่ 17	บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง	201
ตารางที่ 18	กลุ่มของบทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง	202
ตารางที่ 19	บทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 5 หมู่บ้าน	223

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านพลับพลา	42
แผนภูมิที่ 2	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านห้วยน้ำงาม	47
แผนภูมิที่ 3	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแก่งโสภา	52
แผนภูมิที่ 4	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านสุขกายสุขใจ	58
แผนภูมิที่ 5	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า	62
แผนภูมิที่ 6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร	74
แผนภูมิที่ 7	ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของตำบลริมดอยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	210
แผนภูมิที่ 8	ภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง	212
แผนภูมิที่ 9	รูปแบบและวิธีการสื่อสารของผู้นำหญิง	214
แผนภูมิที่ 10	ลักษณะการเสริมพลังความเข้มแข็งของบทบาทการสื่อสารให้กับผู้หญิงกลุ่มต่างๆ	224
แผนภูมิที่ 11	บทเรียนเรื่องความเข้มแข็งของกลุ่ม/หมู่บ้าน	228
แผนภูมิที่ 12	สรุปแนวทางที่จะทำให้กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอยเข้มแข็ง	229
แผนภูมิที่ 13	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ	241
แผนภูมิที่ 14	ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งฯ	251
แผนภูมิที่ 15	ความสัมพันธ์ของปัจจัยย่อยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชน	252
แผนภูมิที่ 16	ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำหญิง	256
แผนภูมิที่ 17	ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการสื่อสาร	258
แผนภูมิที่ 18	ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการสื่อสารกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทฯ	260

สารบัญแผนที่

		หน้า
แผนที่ที่ 1	แผนที่บ้านพลับพลา หมู่ 1	44
แผนที่ที่ 2	แผนที่บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6	48
แผนที่ที่ 3	แผนที่บ้านแก่งโฮะ หมู่ 7	53
แผนที่ที่ 4	แผนที่บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8	59
แผนที่ที่ 5	แผนที่บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9	64

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 กำลังจะนำท้องถิ่นของไทยไปสู่ยุคใหม่จากการที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้ “รัฐต้องให้ความสำคัญอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น” (มาตรา 282) และ “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง” (มาตรา 78)

ข้อกำหนดหรือบทบัญญัตินี้เปรียบได้กับประตูสำคัญที่จะเปิดให้ท้องถิ่นทั้งประเทศไทยได้ก้าวไปสู่ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ แต่จะเป็นประวัติศาสตร์ที่คนในท้องถิ่นได้ร่วมกันเขียนอย่างทั่วถึงและจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับคนในท้องถิ่นนั่นเอง (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2541 ก : คำนำ)

นอกจากรัฐธรรมนูญใหม่ที่สร้างแนวทางให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระแล้ว ธีรนาถ กาญจนอักษร (2541 ข : 83) ยังกล่าวว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ.2537 ที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนมากขึ้นได้ก่อให้เกิดการตื่นตัวอย่างมาก องค์กรเอกชนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เข้าไปดำเนินการจัดอบรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่นของผู้หญิงล้วนได้พบกับความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจอย่างจริงจังของผู้หญิงในพื้นที่

โคทม อารียา และคณะ (2540: 3) ให้ความเห็นว่า ในสังคมประชาธิปไตย การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชายและหญิงในวิธีใดวิธีหนึ่ง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมใช้อำนาจเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมในการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้คนกลุ่มต่างๆ ซึ่งหากวิเคราะห์ในประเด็นความชอบธรรมและการจัดสรรผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สตรีต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง

อย่างไรก็ตามหลายฝ่ายมองว่าที่ผ่านมาการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในระดับที่มีอำนาจในการตัดสินใจถูกจำกัดมาตลอดในทุกระดับ หากเรายอมรับกันว่าผู้หญิงและผู้ชายมีโลกทัศน์มุมมองและความสนใจแตกต่างกัน ด้วยถูกกล่อมเกลามาแตกต่างกัน การให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนา รวมถึงนโยบายต่างๆ น่าจะนำไปสู่ความสมดุลของการสนใจที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้หญิงชายได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาการเข้ามีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองนั้น ผู้หญิงไทยยังถือว่ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองน้อยมาก ในขณะที่จำนวนประชากรทั้งประเทศมีประชากรที่เป็นผู้หญิงกว่าครึ่งหนึ่ง ดังจะเห็นจากสัดส่วนของผู้หญิงในการเมืองระดับต่างๆ ดังนี้ (เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการเรื่อง “การสร้างพลังต่อรองทางการเมืองของสตรีภาคเหนือในการเลือกตั้งสมัยหน้า”, 2542: 4)

การเมืองระดับชาติ

สมาชิกวุฒิสภา	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	8
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	5.6

การเมืองระดับท้องถิ่น

สมาชิกสภาเทศบาล	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	6.28
สมาชิกสภาจังหวัด	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	8.10
สมาชิกองค์การบริหาร- ส่วนตำบล	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	9.06
กำนัน	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	1.42
ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	1.79

จากสถานการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันผู้หญิงควรจะเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ความต้องการของกลุ่มผู้หญิงในเรื่องต่างๆ ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและสังคมที่น่าจะเป็นเรื่องที่ผู้หญิงและผู้ชายจะต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันอย่างสมดุล เพื่อให้การตัดสินใจต่างๆ มาจากทุกมุมมองทุกด้านได้ครบถ้วน สมบูรณ์ขึ้น ดังนั้นหากผู้หญิงผนึกกำลังกันอย่างแน่นหนา เต็มที่และจริงจังแล้ว การเมืองการพัฒนาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศจะเป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรมและเอื้อต่อสภาพภาพที่เท่าเทียมกัน

แม้คนทั่วไปอาจมองว่าการเมืองในระดับท้องถิ่นจะยังไม่มีความสำคัญในเชิงอำนาจอย่างกว้างขวาง เท่าเทียมกับการเมืองระดับประเทศ แต่การเมืองในระดับท้องถิ่นจะเป็นเวทีที่ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมแบ่งปัน และดูแลผลประโยชน์ที่มีผลกระทบต่อชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับท้องถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญ เพราะไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับใด สตรีควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมืองและอาจจะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เพราะเป็นการเข้าร่วมเพื่อดูแลจัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ นอกจากนี้ การที่สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญเพราะถือได้ว่าเป็นการเข้าสู่วงการทางการเมืองในระดับพื้นฐาน ดังนั้นหากสตรีได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมวงการเมืองในระดับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อสตรีอย่างน้อยในสามประเด็นหลัก คือ (1) เป็นเครื่องประกันถึงคามยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางสังคม (2) สามารถเข้าร่วมดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในฐานะผู้แทนของกลุ่มสตรี และ (3) การเปิดโอกาสให้สตรีสร้างสมประสบการณ์แสดงความสามารถและผลงานในทางการเมืองซึ่งจะเป็นช่องทางในการเข้าสู่การเมืองในระดับประเทศต่อไป (โคทม อารียา และคณะ 2540 : 32)

หากจะพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ (Baraer, 1972 อ้างในสุธาสินี ไกรฤกษ์, 2542: 43) คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองโดยตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองโดยตรง แต่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกโดยเสรี เป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่และกำหนดกลไกให้ประชาชนเข้ามาควบคุมติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นจะประกอบด้วยผู้หญิงที่ได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้นำ เช่น เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สอบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือประธานกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อดูแลจัดสรรผลประโยชน์ที่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้น นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นอีกประการหนึ่งที่จะต้องดำเนินการ การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนความตระหนักและการรับรู้ปัญหาเฉพาะเจาะจงของกลุ่มผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ ขณะที่ผู้หญิงในชุมชนที่เป็นกลุ่มพลังต่างๆ หรือกลุ่มผลประโยชน์ จะเป็นผู้ติดตามการดำเนินงานและเสนอความต้องการรวมทั้งปัญหาต่างๆ เพื่อให้ผู้นำหญิงนำไปเป็นแนวทางการดำเนินงานหรือปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงทั้งสองกลุ่มจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม แม้การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาสังคมจะเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญ แต่สังคมส่วนใหญ่มองข้ามหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงศักยภาพเท่าที่ควร ทั้งหมดนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดพื้นฐานของค่านิยม ระบบสังคมและตัวบทกฎหมายทำให้ผู้หญิงถูกปิดกั้นอย่างน่าเสียดาย แต่ด้วยแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (gender relations) ทำให้เกิดแนวปฏิบัติหลายประการที่จะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้หญิง (women empowerment) ให้มีมากขึ้นในกระบวนการตัดสินใจและอื่นๆ เพื่อให้ความต้องการของผู้หญิงได้รับการตอบสนองมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต รวมทั้งได้มีการเสนอแนวปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงสถานภาพผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ เช่น การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อให้มีโอกาสด้านเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็ได้มีความพยายามให้มีการยกเลิกหรือต่อต้านการกีดกันและการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบต่อผู้หญิง และการหาแนวทางส่งเสริมให้ชายเข้ามามีส่วนในการดูแลด้านสวัสดิภาพของผู้หญิงและมีความรับผิดชอบร่วมกับผู้หญิงมากขึ้นในหลายๆ ด้าน (ภัสสร ลิมนนท์, 2542: 172)

เป็นที่น่าสังเกตว่าการพยายามปรับปรุงสถานภาพผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว มิได้ครอบคลุมถึงเรื่องบทบาทการสื่อสารในฐานะที่จะเสริมสร้างพลังให้แก่ผู้หญิงในการพัฒนา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เพราะการที่ผู้หญิงจะก้าวเข้าไปแสดงบทบาทในที่ที่เคยเป็นพื้นที่ของผู้ชายมายาวนานจำเป็นต้องเตรียมตัว ซึ่งหากว่าผู้หญิงได้เตรียมความพร้อมและสะสมประสบการณ์ในระดับหนึ่งแล้วย่อมสามารถใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าและเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกของสังคมทั้งหญิงและชายได้อย่างเต็มที่ ในการเตรียมตัวและการสังสมประสบการณ์นี้ส่วนหนึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อการแสวงหาความรู้และทักษะต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการจะให้ผู้หญิงก้าวออกมาแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งในลักษณะของการเข้าร่วมโดยตรงหรือเป็นผู้สนับสนุนผู้หญิงด้วยกันนั้น จำเป็นยิ่งที่จะต้องเสริมพลังอำนาจให้กับผู้หญิงโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งต้องอาศัยข่าวสารข้อมูลที่หลากหลาย และที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นได้ เพื่อให้สามารถนำความรู้ มีความคิด และตัดสินใจได้ด้วยตัวของตัวเอง ช่วยให้ผู้หญิงสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้น นั่นก็หมายความว่า ผู้หญิงที่เป็นผู้นำจะต้องพัฒนาบทบาทการสื่อสารเชิงรุก คือการสื่อสารเพื่อสร้างแนวร่วมหรือทำความเข้าใจกับผู้อื่น และเชิงรับคือการใช้การสื่อสารเพื่อได้มาซึ่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำจะต้องมีการสื่อสารที่เหนือกว่าคนอื่นๆ และได้รับการยอมรับในฐานะแหล่งข่าวสารของชุมชน ในขณะเดียวกันผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ก็ใช้การสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการหรือรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและกลุ่ม จึงนำไปสู่คำถามว่าการสื่อสารมีบทบาทในการเสริมพลังความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นอย่างไร ทั้งในด้านการใช้การสื่อสารในการสร้างความเข้าใจกับประชาคม เพื่อช่วยให้ประชาชนมีความรู้ เขาจะได้ดูแลตนเองได้อย่างน้อยในระดับพื้นฐาน โดยใช้ช่องทางหรือเครือข่ายการสื่อสารที่เป็นทางการ เช่น การประชุม และเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะพูดคุยกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสถานที่ต่างๆ และการใช้การสื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะงานการเมืองมีลักษณะฉับไว รวดเร็ว เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทั้งในเรื่องการวางแผน ทั้งระดับนโยบาย การปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น การตัดสินใจที่ดีในเวลาอันรวดเร็วจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้ หากไม่มีข้อมูลที่แจ่มชัด อีกประการหนึ่ง ในความเป็นคนส่วนน้อย หลายครั้งที่ผู้หญิงจะรู้สึกแปลกแยกและไม่มีพวก เพราะความคิดเห็นมุมมองของผู้หญิงที่ต่างออกไป ถ้าไม่มีข้อมูลมากพอจะทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นคำตอบและเป็นความหวังสุดท้ายในการสร้างความสมดุลของการพัฒนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินบทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิง และกลุ่มพลังทางการเมืองในเรื่องการปกครองท้องถิ่น
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง
3. เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงและกลุ่มผู้หญิงที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ
2. องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานด้านผู้หญิง สามารถได้นำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาผู้หญิงที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองหรือผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และอาจนำไปปรับใช้ในการพัฒนาผู้หญิงในมิติอื่นๆ

3. เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่จะช่วยเสริมพลังความสามารถของผู้หญิง อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพต่อไป

นิยามศัพท์

บทบาทการสื่อสาร หมายถึง บทบาทของการสื่อสารในเชิงรุกและบทบาทของการสื่อสารในเชิงรับของผู้นำหญิง และผู้หญิงที่อยู่หรือไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

บทบาทของการสื่อสารในเชิงรุก เป็นการใช้การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน หรือการส่งข่าวสารให้ผู้อื่นได้รับรู้/เข้าใจ รวมถึงการจัดการข่าวสารข้อมูล

บทบาทของการสื่อสารในเชิงรับ เป็นการเปิดรับข่าวสารข้อมูล หรือการใช้การสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ

ผู้หญิง หมายถึง ผู้หญิงที่เป็นผู้นำในชุมชนรวมถึงผู้หญิงที่อยู่และไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ควรได้รับสิทธิทางการเมืองระดับท้องถิ่น

การเสริมพลังความเข้มแข็ง หมายถึง การเสริมความสามารถของผู้หญิงในการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสร้างพื้นที่ให้กับผู้หญิงในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา รวมถึงการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งนิยามดังกล่าว เป็นการเสริมความสามารถของผู้หญิงใน 3 ระดับ คือ

- ก. ระดับปัจเจก/ตัวบุคคล คือการเสริมความสามารถในการคิด
- ข. ระดับการสร้างโอกาส คือการสร้างพื้นที่ด้านการสื่อสาร/ด้านการทำกิจกรรม
- ค. ระดับชุมชน/ผลประโยชน์ เป็นการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง เป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการเลือกสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

ความเป็นชุมชน หมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (ทั้งความสัมพันธ์ในระดับผู้นำกับผู้นำและผู้นำกับชาวบ้าน) มีการติดต่อสื่อสารและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน (กิจกรรมของหมู่บ้านที่ก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์กัน) การมีพื้นที่ทางกายภาพและการมีพื้นที่ทางสังคม

ความเป็นหญิง มีความหมายใน 4 ระดับ

ระดับแรก : การถือเอาประโยชน์ของ “กลุ่มผู้หญิง” เป็นตัวตั้ง เป็นกลุ่มที่ช่วยผู้หญิงแต่อาจจะไม่เห็นพลังผู้หญิงทั้งหมด

ระดับสอง : มองเห็นศักยภาพพิเศษ/ลักษณะที่เป็นบวกของผู้หญิง ลักษณะเฉพาะตัวของผู้หญิง เช่น ความละเอียดรอบคอบ

ระดับที่สาม : มองเห็น “บทบาทของผู้หญิงในระดับชุมชน/สาธารณะ” เช่นแนวคิดที่ว่า ถ้าผู้หญิงไม่ขึ้นไปทำงานระดับหมู่บ้านก็จะมีมุมมองเพื่อผลประโยชน์ผู้หญิงทั้งหมด มีลักษณะเห็นพลัง/ศักยภาพของผู้หญิง

ระดับที่สี่ : มองเห็นความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เช่น เชื่อมั่นในสิทธิ ความเท่าเทียม (ไม่ใช่เรื่องคุณสมบัติส่วนตัวของผู้หญิง-ชาย แต่เป็นเรื่องสิทธิ)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง บทบาทการสื่อสารในการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น มีแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษาและนำมาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. บทบาทการสื่อสาร
2. การสื่อสารทางการเมือง
3. ผู้หญิงกับการเมืองการปกครองท้องถิ่น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บทบาทการสื่อสาร

Berrigan F.J. (1979 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2542: 25-28) ได้ให้ตัวอย่างบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. การสื่อสารจะต้องเล่นบทบาทเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารทั้งหมดให้ประชาชนได้รับรู้การวางแผนงานของรัฐ ทั้งนี้เพื่อประชาชนจะได้มีโอกาสสำรวจทางเลือกแบบต่างๆ ที่จะมีโทษน้อยที่สุดและมีประโยชน์มากที่สุดต่อประชาชนจากทัศนะของประชาชนเอง (แทนการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อประชาชนจากทัศนะของราชการ) กรณีตัวอย่างรูปธรรมก็คือ การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เมื่อเวลาจะมีโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน ทางท่อแก๊ส สร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ เป็นต้น

2. บทบาทในการเป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อของการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal decision-making machinery) เช่น การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนหนึ่งกับอีกชุมชนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ชาวบ้านหมู่บ้านหนึ่งได้รับมลพิษจากโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ และหากจะมีการย้ายหรือการสร้างโรงงานประเภทดังกล่าวไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง จำเป็นต้องมีการให้ข่าวสารล่วงหน้ากับหมู่บ้านใหม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นเพื่อเพิ่มข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจอย่างดีที่สุด

3. บทบาทในการวิถิทางแห่งการสื่อสาร (Means of communication) ที่จะเปิดรับฟังเสียงสะท้อน (Feedback) ของประชาชนกลุ่มต่างๆ

4. ในขณะที่การวางแผนพัฒนาและการดำเนินงานที่เกิดจากข้างบนนั้นอาจจะมีทางเลือกที่จำกัดหรือเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับชุมชนบางแห่ง ตัวอย่างเช่น วิธีการทำธนาคารข้าว โดยให้ชาวบ้านนำเอาเงินมาสมัครเป็นค่าสมาชิกนั้น การใช้เงินอาจจะเป็นเพียงวิธีการหนึ่งเท่านั้นที่จะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม แต่อาจจะใช้ไม่ได้ผลกับหมู่บ้านที่ชาวบ้านหาเงินได้ยาก ดังนั้น การสื่อสารจะช่วยทำหน้าที่เป็นตลาดเสรีทางความคิดเห็น (Platform) ในการเปิดรับฟังทัศนะ ทางเลือก ข้อคิดเห็นใหม่ๆ จากชุมชน

5. มักมีปัญหาอยู่เสมอในกระบวนการพัฒนาแบบที่วางแผนจากส่วนกลางว่า บรรดาความช่วยเหลือหรือวิธีการแก้ไขนั้น เป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันการณ์ เช่น การส่งความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขโรคพิษระบาดไปยังหมู่บ้านต่างๆ ที่มักจะล่าช้าจนเสียหายไปหมดแล้ว ดังนั้นหน้าที่บทบาทอีกประการหนึ่งของการสื่อสารจึงเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น การรับฟังข้อเสนอแนะและกระบวนการตัดสินใจ (Speeding up)

6. และสำหรับในกรณีที่มีความเป็นไปได้ที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาแนวใหม่แบบให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ รูปแบบการสื่อสารแบบใหม่ที่สอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานพัฒนาแบบจากล่างขึ้นบนก็จะสามารถมีบทบาทหน้าที่ได้อย่างหลากหลาย เช่น

- การสื่อสารจะช่วยรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน (Gathering people's opinions) ว่าปัญหาใหญ่ๆ ของเขต, ชุมชน, หมู่บ้านที่ต้องการพัฒนาคืออะไร ปัญหาอะไรมีความสำคัญมากที่สุด และมีแหล่งทรัพยากรอะไรบ้างที่สามารถจะนำมาใช้แก้ปัญหาได้
- การสื่อสารจะเป็นสื่อกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนทัศนะทั้งต่อเรื่องปัญหา ลำดับความสำคัญและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกภายในชุมชนเดียวกัน ระหว่างชุมชนหรือระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานรัฐ
- การสื่อสารจะเป็นช่องทางที่หน่วยงานรัฐจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือไขข้อข้องใจต่างๆ ให้แก่ประชาชน
- ในกรณีที่มีการนำเสนอแผนงานใหม่ๆ ในการพัฒนา ไม่ว่าจะมาจากกลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรรัฐ การสื่อสารจะช่วยจัดเวทีให้แผนงานนั้นได้รับการวิเคราะห์อภิปรายจากชุมชนอื่นๆ นี่จะกลายเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาปรับปรุงแผนงานต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป บทบาทของการสื่อสารแนวใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยแทนที่จะเป็นพาหนะในการนำแนวคิดใหม่ๆ จากข้างนอกเข้าไปใส่และแทนที่แนวคิดเก่าของชุมชน การสื่อสารไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใดก็จะแสดงบทบาทเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” ด้านข่าวสารทุกประเภทจากทุกแหล่งข่าวให้แก่ชุมชน (Facilitator role)

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543: 11) ยังเสนอให้เพิ่มมิติของบทบาทของสื่อที่มีต่อสังคมให้มากขึ้น โดยเน้นบทบาทของสื่อในการเป็นเวทีเสรีทางความคิดเห็นของคนทุกกลุ่มในสังคม บทบาทในการเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ผู้ด้อยโอกาส การเป็นช่องทางส่งสารจากพลเมืองไปสู่รัฐบาล บทบาทในการเป็นตัวกลางช่วยจัดการความขัดแย้งทางสังคมให้เป็นไปอย่างสันติวิธี

2. การสื่อสารทางการเมือง มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

2.1 การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองมี 2 นัยรวมกันอยู่ คือหมายถึงการที่ประชาชนได้เรียนรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงกับหมายถึงการที่ระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะหาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและกิจกรรมของรัฐบาล (วิทยา สุจริตตนรักษ์, 2527: 194)

การสื่อสารทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในสังคมที่มีความล้าหลังทางเทคโนโลยีหรือแม้แต่ในสังคมสมัยใหม่ก็ดี จะต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายถึงกันและกันทั้งสิ้น พื้นฐานในการสื่อสารต้องอาศัยคำพูด สัญลักษณ์ ตลอดจนท่าทางต่างๆ ในอันที่จะสามารถทำความเข้าใจต่อกันได้ซึ่งพฤติกรรม ชุมพล (2540: 187) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสื่อสารว่าอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยแหล่งข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นต้นกำเนิดข่าวสารและเป็นผู้ส่งสาร (sender) ในการส่งสารนั้นจะต้องอาศัยช่องทางหรือสื่อ (channel) ในการนำข้อมูลข่าวสารไปถึงผู้รับสาร (receiver) ลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นลักษณะที่ธรรมดาที่สุด แต่ในความเป็นจริงความสลับซับซ้อนจะมีเพิ่มขึ้น เช่น กรณีที่มีการส่งข้อมูลป้อนกลับ (feed back) ผู้รับสาร (receiver) จะกลายสภาพมาเป็นผู้ส่งสาร (sender) ส่งข้อมูลข่าวสารป้อนกลับไปยังผู้ส่งสารเดิมซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นผู้รับสาร เป็นต้น

ในการแบ่งประเภทของโครงสร้างการสื่อสารสามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กฎเกณฑ์ในการแบ่งอย่างไรหรือจะนำไปใช้ประโยชน์อะไร Almond & Powell (อ้างถึงในพฤติกรรม ชุมพล, เรื่องเดียวกัน: 188-193) แบ่งประเภทของโครงสร้างการสื่อสารออกเป็น 5 ประเภท คือ

1) การสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ (informal face-to-face contact) เป็นการสื่อสารที่ไม่ควรละเลยหรือไม่นับใจ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าหลายครั้งหลายคราวการสื่อสารของระบบมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ทางการเมืองของปัจเจกบุคคล หากแต่มีอิทธิพลได้โดยทางอ้อม คือผ่านตัวกลางอีกทีหนึ่ง ตัวกลางนี้คือ "ผู้นำความคิดเห็น" (opinion leaders) ซึ่งคอยรับข่าวสารจากระบบสื่อสารมาส่งผ่านไปยังปัจเจกบุคคลอีกทอดหนึ่ง ผู้นำความคิดเห็นเหล่านี้อาจจะเป็นผู้ตามธรรมชาติ เช่น พระ ครูพระชาบาล ผู้ที่มีการศึกษาดีในท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจจะเป็นผู้ที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น บรรดาผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองสูง รับฟังข่าวสารทางการเมืองทั้งจากโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ จากนั้นก็จะนำเอาข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่รับมาส่งผ่านไปยังบุคคลอื่นๆ ในสังคมการเมืองของตนโดยอาศัยการสื่อสารแบบพบหน้ากัน (face-to-face) ในช่วงของการถ่ายทอดข่าวสารไปยังสมาชิกอื่นๆ ในสังคมการเมืองนี้ผู้นำความคิดเห็นอาจจะตีความข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสอดแทรกความคิดเห็นภายใต้อิทธิพลส่วนตัวของผู้นำความคิดเห็นนั้นๆ ด้วย ซึ่งจะยังผลให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารจากความเป็นจริงได้ จากที่กล่าวมาพบว่าการไหลเวียนของข่าวสารจะดำเนินไปเป็น 2 ขั้นตอน (two step flow) ด้วยกัน กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารจะถูกส่งออกจากแหล่งสาร (source) ไปยังผู้นำความคิดเห็นเสียก่อน จากนั้นผู้นำความคิดเห็นจึงจะถ่ายทอดข่าวสารไปสู่บุคคลอื่นๆ ในสังคมการเมืองซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้าย (receiver)

2) การสื่อสารแบบสังคมจารีตประเพณี (traditional social structure) ในสังคมจารีตประเพณี หรือแม้แต่ในสังคมประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย การสื่อสารแบบนี้ยังคงมีอยู่และเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอยู่เป็นอันมากจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจ

ในสังคมจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่า (tribal head) ผู้อาวุโสในครอบครัวแบบขยาย (extended family) ผู้นำทางศาสนา (religious leaders) จะเป็นผู้มีบทบาทในการนำข่าวสารที่โดดเด่นและมีอิทธิพล โดยจะมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม (initiators) และผู้ตีความ

ข่าวสารข้อมูลสำหรับคนส่วนใหญ่ของสังคม ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ พระสงฆ์จะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชนไม่เพียงแต่ในทางความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น หากแต่มีอิทธิพลต่อความคิดทางโลก รวมทั้งทางการเมืองอีกด้วย ปรากฏการณ์เช่นว่านี้เกิดขึ้นบ่อยๆ ในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่นับถือศาสนาพุทธ ประเทศในแถบตะวันออกกลางที่นับถือศาสนาอิสลามเองก็เช่นกัน อิทธิพลของผู้นำทางศาสนามักจะครอบงำวิถีชีวิตประจำวันในทางโลกของศาสนิกชนเสมอๆ ปัญหาในการสื่อสารเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาษาในการสื่อสารที่หลากหลาย ภาษาจะกลายเป็นกำแพงขวางกั้นการสื่อสารอีกชั้นหนึ่ง ผลกระทบคือเป็นการส่งเสริมบทบาทของผู้นำกลุ่มให้สูงเด่นยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้นำกลุ่มจะเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจและรับรู้ข่าวสารได้ก็จะเป็นผู้ผูกขาดข่าวสารและสามารถเลือกที่จะส่งผ่านข่าวสารบางอย่างหรือกักกันข่าวสารบางข่าวเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้องได้ นอกจากนี้ในการส่งผ่านข่าวสารก็อาจจะมีการตีความและสอดแทรกความเห็นของตนลงไปในข่าวสารได้อีกด้วย ในสังคมจารีตประเพณีผู้นำชุมชนจึงเปรียบเสมือนตัวกลางที่ยืนอยู่ระหว่างผู้นำระดับชาติกับประชาชน บรรดาผู้นำชุมชนเหล่านี้อาจเป็นตัวส่งผ่านข่าวสารที่รวดเร็วหรือล่าช้า ถูกต้องหรือบิดเบือนได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อเอกภาพส่วนรวมของสังคมด้วย ปรากฏการณ์เช่นว่านี้สามารถพบเห็นได้ในสังคมประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

3) การสื่อสารในปัจจุบันนำเข้าของระบบการเมือง (political input structure) การสื่อสารในรูปแบบนี้มีช่องทางสำคัญในการสื่อสาร ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) พรรคการเมือง (political parties) เป็นต้น ตามปกติการสื่อสารในปัจจุบันนำเข้าของระบบการเมืองจะเป็นการถ่ายทอดความต้องการและข้อเรียกร้องพิเศษจากประชาชนสู่ผู้นำทางการเมือง การสื่อสารในปัจจุบันเข้าย่อมต้องอาศัยประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งพร้อมที่จะดำเนินการเรียกร้องสิ่งที่ตนต้องการจากระบบการเมืองและการสื่อสารประเภทนี้ย่อมต้องอาศัยการจัดตั้งขององค์กรที่เป็นอิสระ มีระเบียบวินัยและมีความเข้มแข็ง การเรียกร้องจึงจะเป็นไปอย่างได้ผล ในทางกลับกัน องค์กรที่มีระเบียบนี้ย่อมเอื้อต่อการที่ผู้นำทางการเมืองจะใช้เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมของตนให้ประชาชนได้รับรู้ด้วย

ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกซึ่งมีการแบ่งแยกโครงสร้างหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะอย่างนั้นจะมีผู้กระทำการเรียกร้องผลประโยชน์แทนที่เรียกว่าลอบบี้ยิสต์ (lobbyist) บรรดาลอบบี้ยิสต์ซึ่งมีหน้าที่จะต้องติดตามเรื่องราวที่ลูกค้าว่าจ้างให้ทำการเรียกร้องแทนนั้นก็อาศัยระบบการสื่อสารในปัจจุบันนำเข้าของระบบการเมืองเป็นช่องทางในการที่จะทำให้ผลประโยชน์หรือข้อเรียกร้องที่เสนอเข้าไปได้รับการพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนและรวดเร็ว

4) การสื่อสารในปัจจุบันส่งออกของระบบการเมือง (political output structure) การสื่อสารโดยมากเป็นโครงสร้างการสื่อสารที่เป็นทางการจริงๆ ในโครงสร้างทางการปกครองโดยเฉพาะระบบราชการนับว่าเป็นเครือข่ายสำคัญในการที่ผู้นำทางการเมืองใช้ในการติดต่อกับข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นการสื่อสารในส่วนนี้จะต้องเป็นไปอย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพไม่คลุมเครือ การสื่อสารในโครงสร้างปัจจุบันส่งออกนี้

บางครั้งจะเป็นตัวประสานระหว่างผู้นำทางการเมืองกับสาธารณชนโดยการกระจายข่าวสารข้อมูลไปให้ทั่วถึงทั้งระบบ ทำให้สาธารณชนได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอดเวลา ในส่วนของการสื่อสารในปัจจุบันส่งออกของระบบการเมืองนี้เนื่องจากว่าเป็นโครงสร้างการสื่อสารที่มีลักษณะที่เป็นทางการ ประชาชนจะอยู่ในสถานะที่จะต้องรับข่าวสารข้อมูลแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นข่าวสารข้อมูลจึงควรที่จะมีความถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วเพื่อการบริการที่มีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ผู้ซึ่งจะได้มีปฏิกิริยาป้อนกลับได้ตรงประเด็นต่อไป

5) การสื่อสารมวลชน (mass media) โครงสร้างการสื่อสารรูปแบบนี้รวมถึงหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารและหนังสือต่างๆ สื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสิ่งตีพิมพ์ ถ้าหากได้รับการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มากก็จะสามารถส่งข่าวสารข้อมูลให้แก่ประชาชนจำนวนมากๆ ในต้นทุนที่ค่อนข้างประหยัด ในขณะเดียวกันการบิดเบือนข่าวสารข้อมูลโดยการพูดปากต่อปากก็จะมีน้อยลงไปด้วยเช่นกัน

เนื่องจากการสื่อสารทางสื่อสารมวลชน เป็นการติดต่อสื่อสารที่ถึงกันและกันได้รวดเร็วและกว้างขวาง ผู้นำทางการเมืองส่วนมากจึงถือโอกาสใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการที่จะกระตุ้นกลุ่มผลประโยชน์ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างที่ต้องการได้เป็นอย่างดี หรือไม่ก็อาจจะใช้สื่อมวลชนไปในการครอบงำเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เป็นไปตามที่ผู้นำต้องการได้ ทางด้านประชาชนผลกระทบของสื่อมวลชน ได้แก่ การที่ประชาชนสามารถเรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง เขาก็อาจจะใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับผู้นำหรือกลุ่มอื่นๆ เพื่อโน้มน้าวในการที่จะทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทิศทางที่ต้องการได้ ส่วนกลุ่มผลประโยชน์หรือผู้นำทางการเมืองก็อาจจะใช้สื่อมวลชนในการกระจายข่าวสารข้อมูลการปฏิบัติงานทางการเมืองและสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจต่อสาธารณชนเพื่อจะเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปได้

การสื่อสารกับการเมืองจัดว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ควบคู่กันจนแยกไม่ออก ทั้งนี้เพราะการเมืองเกิดขึ้นได้เฉพาะในระบบสังคมและระบบสังคมก็คือระบบการสื่อสารนั่นเอง กล่าวคือ ชีวิตสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นกับความสามารถของประชาชนในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งใช้สนับสนุนการสั่ง การชักจูง การโต้เถียง การคัดค้าน อันเป็นฐานการแข่งขันด้านอำนาจและอิทธิพล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการสื่อสารเป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเรียกร้องทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมการเมืองที่ต้องอาศัยการสื่อสาร มีดังนี้ (ปรีชญา เวสารัชช์, 2535: 418-419)

1) การตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองจะถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสาร หากข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ การตัดสินใจก็ไม่สมบูรณ์ ไม่รอบคอบ ข้อมูลข่าวสารนี้ได้มากโดยกลไกการสื่อสาร ซึ่งช่วยป้อนข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ ตลอดจนความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ ซึ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจต้องรู้ เพื่อใช้ตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย

2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่กำหนดไว้อย่างดีเพียงใดก็ตามย่อมไม่เกิดผลหากไม่ได้มีการสื่อสารให้ผู้ที่ต้องนำไปปฏิบัติเข้าใจถูกต้องตรงกัน มิฉะนั้นจะเกิดความไขว้เขว มีการตีความไปต่างๆ นานา จะทำให้ผลการดำเนินนโยบายสับสน ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

3) การเรียกร้องของประชาชน ความต้องการหรือปัญหาข้อขัดข้องเดือดร้อนต่างๆ ของประชาชนนั้น รัฐบาลได้ตระหนักจากการตรวจสอบตราสอดส่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งรับผิดชอบดูแลเรื่องต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขรายงานเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัย เจ้าหน้าที่ศึกษาธิการรายงานปัญหาการศึกษา เป็นต้น แต่การ สอดส่องสังเกตของเจ้าหน้าที่เพียงส่วนเดียวยังไม่พอ ประชาชนต้องสื่อสารให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาและความ ต้องการต่างๆ ของตนด้วย โดยสื่อสารการเรียกร้องของตนในลักษณะสื่อสารย้อนกลับให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใน กรณีที่ระบบการเมืองจัดกลไกการสื่อสารไว้อย่างเหมาะสม การสื่อสารข้อเรียกร้องก็เป็นไปโดยราบรื่นและรัฐบาล ย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ด้วยดี แต่หากกลไกไม่เอื้อให้การเรียกร้องก็ย่อมมีลักษณะไม่ สร้างสรรค์ และมักจะรุนแรง เช่น มีการเดินขบวน ประท้วง เผาหุ่นรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบ หนึ่ง

4) การเรียนรู้ทางการเมือง สมาชิกในสังคมจะมีแนวพฤติกรรมเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติใน แต่ละสังคมเพียงใด ย่อมขึ้นกับว่าสมาชิกผู้นั้นได้เรียนรู้การปฏิบัติอย่างไร เช่น ในระบอบประชาธิปไตย หาก ประชาชนเข้าใจหลักการประชาธิปไตย รู้ระเบียบกติกาประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่น และใช้เสรีภาพของตนใน วงกรอบที่เหมาะสม ก็ย่อมทำให้ประชาธิปไตยดำเนินไปด้วยดี การเรียนรู้ทางการเมืองนี้จึงย่อมขึ้นกับการสื่อสารทาง การเมืองในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรัฐบาลจัดให้หรือโดยผ่านบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ

จากที่กล่าวมานี้ย่อมเห็นได้ว่า การสื่อสารนั้นมีบทบาทครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองและสังคม ทุกๆ ด้าน จนอาจกล่าวได้ว่า ชีวิตการเมืองก็คือการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงทางการเมืองหรือสมาชิกในระบบ การเมืองนั่นเอง โดยแก่นแท้แล้วกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนก็คือการส่งสารแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน เช่น ปรีक्षाเรื่องราวทางการเมือง ชุมมอภิปราयในเรื่องการเมืองหรือในเรื่องที่ต้องมีการดำเนินการทางการเมือง หรือแลกเปลี่ยนสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง เราจึงอาจสังเกตลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองได้จากการไหลของ ข่าวสารและเนื้อหาข่าวสาร

หากพิจารณาบทบาทของผู้นำทางการเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่าความสามารถของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ที่สำคัญส่วนหนึ่งคือ ความสามารถสื่อสารติดต่อใกล้ชิดกับประชาชน เพราะความสามารถนี้จะเป็นสิ่งกำหนดว่า ผู้นำการเมืองมีประสิทธิภาพเพียงใดในการได้รับความสนับสนุนจากประชาชน ทั้งนี้เพราะผู้นำทางการเมืองจะต้อง สามารถนำประชาชนให้มุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เป้าหมายที่พึงปรารถนาให้ได้ ในแง่ความสามารถในการสื่อสารของ ระบบการเมืองหนึ่งๆ พอเปรียบเทียบกับระบบเส้นประสาทของมนุษย์ ซึ่งรับรู้สัมผัสต่างๆ และสื่อสารไปยังหน่วย กลางที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ การได้ข้อมูลที่ถูกต้องผ่านช่องทางที่เหมาะสมไปยังหน่วยกลาง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการ ตัดสินใจทางการเมือง หลังจากนั้นการตัดสินใจในรูปคำสั่ง คำชี้ชวนหรือข้อเสนอแนะ ก็จะถูกส่งไปยังส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองเพื่อให้รับไปปฏิบัติหรือสนับสนุนต่อไป หากมีข้อบกพร่องอย่างไร ก็มีการส่งข้อมูลย้อนกลับเพื่อ ปรับปรุงแก้ไขเสียให้ทัน่วงที ระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพจึงต้องมีระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วย

ในขณะที่ยกัญญา แก้วเทพ (2540: 87) มีทัศนะว่าการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีผู้นำเป็น สตรีนั้น มีแนวคิดพื้นฐานว่าสำหรับสตรี (รวมทั้งบุรุษด้วย) ที่จะได้เป็นผู้นำนั้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่ แตกต่าง โดดเด่นกว่าบุคคลทั่วไปแล้ว ในแง่ของการสื่อสาร ผู้นำยังต้องมีการสื่อสารที่เหนือกว่าผู้อื่นทั้งในเชิง

ปริมาณและเชิงคุณภาพ ในมิติเชิงปริมาณและกระบวนการรับเข้าข้อมูล (input) ผู้นำจำเป็นต้องมีช่องทางรับข่าวสารมากกว่าบุคคลทั่วๆ ไป มีแหล่งข่าวสาร (information source) ที่หลากหลายกว่าในแง่คุณภาพและกระบวนการส่งข้อมูลออก (output) ผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนในฐานะเป็นแหล่งข่าวสารของชุมชน ในฐานะแหล่งข่าวสารที่น่าไว้วางใจ (trustworthiness) แหล่งข้อมูลใหม่ๆ (initiator) ในฐานะผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือด้านต่างๆ (credibility) และก่อนที่จะพัฒนาผู้นำสตรีให้บรรลุความสมบูรณ์ครบถ้วนดังกล่าว เราควรทราบว่าคุณภาพของผู้นำสตรีในแง่ของการสื่อสารนั้นเป็นเช่นไร

2.2 แนวคิดเรื่องนายทวารข่าวสาร (gatekeeper)

แนวคิดนี้เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อปี 1947 ในงานวิจัยของ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคม ซึ่งเขาตั้งข้อสังเกตว่าข่าวสารข้อมูลต้องไหลเวียนไปตามช่องทางที่แน่นอน อันประกอบด้วยพื้นที่ประตู (gate areas) ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการตัดสินใจภายใต้อิทธิพลของความชอบหรือความไม่ชอบ และในช่องทางนี้จะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่กั้นกรองข่าวสารนั้นก็คือ gatekeeper (Mc Quail, 1994: 213)

พัชนี เหยยจรรยา และคณะ (2538 : 153 – 154) กล่าวว่านายทวารข่าวสารคือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารที่ตนได้รับมานั้นจะส่งไปยังมวลชนหรือไม่ และส่งไปอย่างไร ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกและเสนอข่าวสารไปยังประชาชน

นายทวารข่าวสารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งของการสื่อสารในสังคมปัจจุบันเพราะมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบและเฝ้าสังเกตความเป็นไปของสภาพแวดล้อมในสังคม ด้วยเหตุนี้นักวิจัยสื่อสารมวลชนจึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อการศึกษารื่องนายทวารข่าวสาร ทั้งในช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กล่าวโดยสรุป นายทวารข่าวสารคือบุคคลที่มีความสำคัญ และมีหน้าที่ต้องตัดสินใจเลือกข่าวสารที่จะเผยแพร่ไปสู่ประชาชนว่าข่าวสารอย่างไรไม่ควรส่งไปและข่าวสารอย่างไรควรส่งไป จะส่งไปในทันทีหรือส่งไปช้าๆ และด้วยคุณสมบัติดังกล่าว นายทวารข่าวสารจึงมักจะเป็นผู้ได้รับความเชื่อถือมากกว่าคนอื่นๆ

2.3 การจัดการข่าวสารข้อมูล

การจัดการข่าวสารข้อมูลของผู้รับสารมีแนวคิดสำคัญที่สนับสนุนว่าการจัดการข่าวสารข้อมูลของผู้รับสารมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

2.3.1 การแสวงหาข่าวสารข้อมูล

แอตकिन (Atkin, 1973 อ้างใน พิระ จิระโสภณ, 2537: 639) ชี้ให้เห็นว่าการหาข่าวสารหรือความต้องการสื่อสารมวลชนของปัจเจกบุคคลนั้น คือ ความต้องการได้รับข่าวสาร (information) และความบันเทิง (entertainment)

ความต้องการข่าวสารนั้น เกิดจากการความไม่รู้หรือไม่แน่ใจ (uncertain) ของปัจเจกบุคคล
ที่มาจาก

1) การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคลในขณะนั้นกับ
ระดับความต้องการที่อยากจะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (extrinsic uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่ง
อยากมีความรู้ความเข้าใจสูง

2) การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคลในขณะนั้น
กับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
(intrinsic uncertainty)

สำหรับความต้องการได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคลนั้น มาจากการกระตุ้นอารมณ์แห่ง
ความรื่นเริงบันเทิงใจ ที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างสภาวะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลนั้น
กับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (intrinsic desire)

ข่าวสารที่จะลดความไม่รู้ หรือความไม่แน่ใจที่เกี่ยวข้องกับความสนใจภายในส่วนบุคคลต่อ
สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (intrinsic uncertainty) และที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (intrinsic desire) นั้น
แอตคิน เรียกว่า “ข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค” (immediate consummatory
gratifications) ส่วนข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้น แอตคิน ให้ชื่อว่า “ข่าวสารที่ใช้
ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิด และแก้ปัญหาต่างๆ” (instrumental
utilities) ในชีวิตประจำวัน ข่าวสารบางอย่าง อาจจะทำให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้และให้ความบันเทิงในขณะเดียวกัน

ความสนใจในการศึกษาการแสวงหาและการได้รับข่าวสารของผู้รับสารอาจแบ่งได้เป็น 2 มิติ
คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541: 188)

1) แบบแผนของสารสนเทศ (Information Pattern) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ
ของข่าวสาร เช่น ประเภทของเนื้อหาที่ต้องการ

2) แบบแผนของการใช้สื่อ (Usage Patterns) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวสื่อประเภท
ต่างๆ

Donohew, L., Tipton, L and Haney R. (1978 อ้างในพรทิพย์ พัฒนานุสรณ์, 2543: 15) ได้
กล่าวว่า การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร (information-seeking) ทั้งข้อมูลทางด้านพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของ
บุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ด้วย เพื่อลดความไม่แน่นอนยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร
อยู่ 3 ลักษณะดังนี้

1) การรอรับข้อมูลข่าวสาร (Passive strategy) คือการกระทำเชิงรับ โดยการสังเกตสิ่งที่มีอยู่
เป็นอยู่เกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างสัมพันธ์ ไม่ได้ใช้ความพยายามอื่นใดในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร

2) การเฝ้าหาข้อมูลข่าวสาร (Active strategy) คือการกระทำเชิงรุกต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์โดยการถามจากบุคคลอื่นๆ หรือเสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ

3) การมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสาร (Interactive strategy) คือ การได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์โดยมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลนั้น ซึ่งการเปิดเผยตนเองจะมีส่วนช่วยที่สำคัญ

2.3.2 การตรวจสอบข่าวสารข้อมูล

การตรวจสอบข่าวสารข้อมูล เป็นขั้นตอนที่บุคคลพยายามตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่ได้รับว่าเป็นความจริงเพียงไหน มีขอบข่ายอย่างไร อนุมัติประเภท ทอมเชอร์วู้ (2531: 85) เสนอแนวทางในการตรวจสอบข่าวสารหรือประเมินผลจากข่าวสารที่ได้รับ โดยพิจารณาว่า

1) ใครเป็นคนพูดเชื่อถือได้ขนาดไหน ข่าวสารนั้นเป็นข่าวสารที่บุคคลนั้นพูดออกมา หรือเป็นสิ่งที่เขาได้ยิน ซึ่งจะพิจารณาจากต้นตอของข่าวสาร

2) เนื้อหาของข่าวสารมีอะไรบ้าง ผู้รับสารจะต้องตั้งใจฟังให้ดีเพราะอาจเกิดความสับสนหรือรับรู้ผิดพลาดได้ และสิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย

3) ความหมายของสารนั้นคืออะไร ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดหมายความว่าความถึงในคำพูดที่เขาใช้หรือไม่ ควรพยายามใช้คำถามและเข้าใจให้ชัดเจน มิฉะนั้นอาจจะแปลความหมายผิดพลาดได้

ส่วนยุพา สุภากุล (2534: 75) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสาร ดังนี้

- 1) ความน่าไว้วางใจ เช่น มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ปลอดภัย ไว้ใจได้ ฯลฯ
- 2) ความเชี่ยวชาญ เช่น ได้รับการศึกษา ผ่านการฝึกอบรม มีประสบการณ์ มีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะ ฯลฯ
- 2) ความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง เช่น มีความทันตัว ว่องไว มีชีวิตชีวา ไม่น่าเบื่อ ฯลฯ

2.3.3 การนำข่าวสารข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจ

เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้ตรวจสอบข่าวสารข้อมูลแล้ว ซึ่งมีรูปแบบการตัดสินใจใน 3 ลักษณะ คือ (สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2533: 108)

1) การตัดสินใจที่มีทางเลือก (optional decision) มักเป็นการตัดสินใจที่พบเสมอในปัจจุบัน โดยมีหนทางในการดำเนินสิ่งใดสิ่งหนึ่งทดแทนกันได้ เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์พืชหนึ่งปลูกแทนพันธุ์พืชอื่นที่เข้ากันได้กับสภาพท้องถิ่น

2) การตัดสินใจร่วมกัน (collective decision) เป็นการตัดสินใจร่วมกันในลักษณะกลุ่มที่ต้องมีการปรึกษาหารือลงมติ

3) การตัดสินใจโดยอำนาจหน้าที่ (authority decision) บทบาทการตัดสินใจมักขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยตรงและเป็นทางการ

3. ผู้หญิงกับการเมืองการปกครองท้องถิ่น

การที่รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนเรื่องการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเพิ่มบทบาทและให้อำนาจการตัดสินใจการปกครองท้องถิ่น ให้อำนาจการกำหนดนโยบาย จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมองค์กรระดับตำบลเป็นนิติบุคคล เพื่อความคล่องตัวในการแก้ปัญหาของประชาชนในตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีประเด็นที่ละเอียดไม่ได้กล่าวถึงคือประเด็นหญิงชายในการบริหารงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนที่มีผลกระทบคือผู้หญิงมีบทบาทสูงในการที่จะบริหารและจัดการในเรื่องต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ปัญหาต่างๆ ในชุมชนแต่ละแห่งนั้นมีมากมาย ตั้งแต่ปัญหาการขาดแคลนอาหาร การแพร่ขยายของโรคเอดส์ จนถึงการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งล้วนแต่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้หญิงเป็นอย่างมาก ผู้หญิงจึงควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เหล่านี้มากขึ้น และโดยที่ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายยังมีอยู่มาก หากไม่มีมาตรการที่จะปรับเปลี่ยนองค์ประกอบหญิงชายในองค์การบริหารส่วนตำบลตามร่างพระราชบัญญัติใหม่แล้วนั้น การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นก็จะต้องจำกัดอยู่ที่ชาย จึงควรมีการกระจายอำนาจจากชายสู่หญิงด้วยจึงจะถือว่าเป็นการกระจายอย่างมีประสิทธิภาพเพราะในชุมชนมีประชากรทั้งหญิงชาย (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2536: 46, สุธีรา ทอมสัน, 2537: 23)

แนวคิดดังกล่าวเน้นว่าในการมองความเป็นหญิง ความเป็นชายนั้นไม่ควรมองว่าใครดีกว่ากันหรือไม่ดีกว่ากัน สัดส่วนของหญิงชายในทางการเมืองควรมีความสมดุลกัน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายควรเห็นความสำคัญที่จะช่วยกันเลือกผู้หญิงเข้าสู่เวทีการเมืองและผู้หญิงควรก้าวเข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์ความเป็นไปของบ้านเมืองด้วย

ทั้งนี้การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองระดับเล็กเช่นนี้จะทำให้ผู้หญิงเกิดความตื่นตัวในเรื่องการเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่และยังจะเสริมสร้างในเรื่องความเสมอภาคของคนในชุมชนอีกด้วย เพราะมันมีผลต่อการจัดโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็กซึ่งผู้ชายมักจะละเลย (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3)

สำหรับการเรียกร้องให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือการเรียกร้องสิทธิใดๆ ของสตรีนั้น วีระดา สมสวัสดิ์ (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3) กล่าวว่ามิได้ต้องการที่จะให้ผู้หญิงเข้าไปมีอำนาจเหนือผู้ชายเพียงแต่ต้องการให้เกิดความเท่าเทียมในการอยู่ร่วมกันฉันท์มนุษย์เท่านั้น และประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองจากทั้งชายและหญิงและทุกส่วนทุกกลุ่มของสังคม ประเด็นปัญหาของผู้หญิงจะต้องได้รับการเอาใจใส่และเข้าใจ การกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นหรือชุมชนก็ต้องเป็นการกระจายอำนาจไปสู่ทั้งชายและหญิงที่จะให้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม เพราะไม่มีประชาธิปไตยถ้าไม่มีส่วนร่วมจากผู้หญิง (วีระดา สมสวัสดิ์, 2535: 32)

ความจำเป็นที่สตรีต้องเข้าไปมีบทบาทในการเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะใน อบต. ซึ่งคนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในการปกครองลักษณะนี้ และได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สออบต.) แล้วนั้น นงเยาว์ เนาวรัตน์ (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3) แสดงทัศนะว่า มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน

ประการแรก เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย ให้มีความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งวิธีการพื้นฐานที่จะทำให้ประชาธิปไตยยั่งยืน คือ การที่ประชาชนทุกๆ กลุ่ม ทุกๆ เพศ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอปัญหา และความต้องการของตน รวมทั้งได้ช่วยกันแก้ปัญหาที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เผชิญอยู่ด้วยการบวนการทางการเมือง (คุยกันและต้องให้งบประมาณไปที่โครงการที่จำเป็นก่อน) ประชาธิปไตยจะอ่อนแอถ้าประชาชนโดยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสที่จะได้ประโยชน์จากการกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

การเมืองระดับท้องถิ่น มีหน้าที่แก้ปัญหาเฉพาะท้องถิ่นตนและจัดตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งหญิง และชาย ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ตั้งแต่ช่วยกันหาปัญหาและความต้องการของกลุ่มตน รวมทั้งช่วยกันระดมความคิด และทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งใน อบต. และในท้องถิ่นแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่ชุมชนตนเองเผชิญอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้ที่ตนเองหรือตัวแทนของกลุ่มตน ไม่ได้ร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้นจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการเมือง ไม่ว่าในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นน้อยที่สุด

ประการที่สอง การเข้าร่วมใน อบต. มีความสำคัญต่อสตรี เพราะเป็นสิทธิที่สตรีเรียกร้องมาเป็นเวลานาน ดังจะเห็นว่าในอดีตนั้น สตรีไม่มีสิทธิที่จะเป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิในสภาตำบล แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายปิดกั้นสตรีอย่างเปิดเผย แต่เป็นการรับรู้กันภายในหมู่บ้านว่าผู้ทรงคุณวุฒิถูกหน่วยงานราชการกำหนดว่าควรจะเป็นผู้ชาย

ดังนั้นการที่สตรีมีสิทธิที่จะสมัครเป็น สบต. จึงถือว่าเป็นก้าวสำคัญที่สตรีจะได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถทำงานการเมืองในระดับชุมชน ในประเทศต่างๆ ที่ประชาธิปไตยได้รับการพัฒนาอย่างมั่นคงแล้วนั้น นักการเมืองระดับชาติมีความรู้ความสามารถส่วนหนึ่งเป็นโอกาสได้ฝึกฝนทำงานการเมืองในระดับท้องถิ่นมาก่อนทั้งสิ้น โดยเฉพาะนักการเมืองสตรี

ประการที่สาม ตามกฎหมายของ อบต. ในมาตรา 67 ได้กำหนดว่า อบต. มีอำนาจหน้าที่อะไรบ้างนั้น หนึ่งในหน้าที่ของ อบต. ที่จะต้องทำก็คือ การส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของสตรีในทุกๆ ด้าน รวมทั้งต้องให้ความดูแลเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ ซึ่งเท่าที่ปรากฏพบว่า อบต. ส่วนใหญ่ ที่ไม่มีสมาชิกเป็นสตรี แม้จะมีงบประมาณเหลือเฟือ แต่ไม่ได้ดำเนินโครงการใด ที่เกี่ยวข้องกับการะหน้าที่ด้านนี้

สำหรับ อบต. ที่มีสมาชิกเป็นสตรีอยู่ด้วยพบว่าสตรีได้พยายามพอสมควรที่จะจัดสรรงบประมาณบางส่วนมาทำภารกิจในส่วนนี้ ในความเป็นจริงแล้วการดังกล่าวปัจจุบันนี้ สตรีแม้ว่าไม่ได้มีอำนาจใดๆ อยู่ในมือก็รับผิดชอบอยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ แต่การเข้าไปอยู่ใน อบต. นอกจากจะทำงานข้างต้นได้ง่ายขึ้น เพราะมีทั้งอำนาจและทรัพยากร อีกทั้งยังมีโอกาสทำงานที่สำคัญๆ ในด้านอื่นๆ ด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชาย

ความเชื่อที่ว่าวัฒนธรรมกำหนดไว้ว่า ชายเป็นผู้ที่แข็งแรงและมีอำนาจมากกว่าหญิง มักถูกถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง นักวิชาการที่ปฏิเสธคำอธิบายทางชีวภาพว่าการที่ชายแข็งแรงกว่าหญิง ทำให้ชายสมควรที่จะยึดอำนาจมากกว่าหญิง จึงสนใจศึกษาเรื่องโครงสร้างความคิดและพยายามวิเคราะห์หาพื้นฐานความคิดหรือประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องโครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาค และพบว่า วรรณกรรม ตำนาน นิทาน

คติความเชื่อ จะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความไม่เสมอภาคเรื่อยมา นักวิชาการแนวสตรีนิยมมีหลายสำนัก Donovan (1990, อ้างในอมรา พงศาพิชญ์, 2543: 73-74) แยกคร่าวๆ ได้ว่า

1. **สำนักเสรีนิยมหรือสำนักปลดปล่อย (liberal feminism)** ซึ่งพยายามแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันทางโครงสร้างสังคมการเมือง โดยการแก้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้ปลดปล่อยให้หญิงเท่าเทียมกับชาย วิธีการทำงานคือการแก้กฎหมายเพื่อให้ได้เสรีภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2. **สำนักวัฒนธรรม (cultural feminism)** คือผู้ที่ศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์หญิงชายจากมุมมองของวัฒนธรรม และชี้ให้เห็นข้อแตกต่างของบทบาทหญิงชาย ข้อดีของคุณสมบัติบางข้อของหญิง และสรุปประเด็นว่าหญิงมีคุณสมบัติบางข้อที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งหรือรับผิดชอบงานที่สำคัญๆ ได้ นักวิชาการสายนี้พยายามหาคำตอบทางวัฒนธรรมเพื่ออธิบายเรื่องความแตกต่างของหญิงชาย และมักจะได้อธิบายว่าความแตกต่างเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น (socially constructed) ดังนั้น ถ้าสังคมและวัฒนธรรมกำหนดบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายให้ต่างกัน สังคมก็อาจกำหนดใหม่ (reconstruct) ได้

3. **สำนักที่มีความคิดเห็นรุนแรง (radical feminism)** นักวิชาการกลุ่มนี้วิจารณ์สำนักแรกว่า การพยายามแก้กฎหมายหรือเปลี่ยนแปลงสังคมที่ละเรื่องนั้นไม่ใช่ว่าการแก้ที่ต้นเหตุและอาจไม่ได้ผล ถ้าปัญหาอยู่ที่โครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน วิธีการแก้คือการปฏิวัติปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคม ส่วนผู้ที่เชื่อตามกลุ่มที่สองว่าความไม่เสมอภาคทางโครงสร้างเกิดจากสังคมเป็นผู้กำหนด และมีความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรก็จะเห็นด้วยกับกลุ่มที่สามนี้ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่จำเป็น มีการเรียกร้องทางการเมืองในรูปของการอภิปรายบนเวที และดำเนินการอย่างเป็นขบวนการ (movement) เพื่อต่อต้านการครอบงำของชาย (male domination) และเกิดการต่อสู้ทางการเมืองเรื่องเพศ (sexual politics)

จะเห็นได้ว่า ความคิดในเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายนี้แนวคิดเรื่องโครงสร้างอำนาจไม่ได้ และความคิดที่จะปฏิวัติโครงสร้างเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร ก็คือพยายามเปลี่ยนโครงสร้างสังคมตามแนวคิดมาร์กซิสต์

นอกจากนักวิชาการแนวสตรีนิยม ยังมีผู้สนใจในเพศศึกษาซึ่งมีทั้งหญิงและชายที่มองความสัมพันธ์ชายหญิงว่าเป็นสิ่งที่สังคมกำหนด ผู้ที่สนใจระบบคิดเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายหันกลับไปศึกษาโครงสร้างความคิดและวิเคราะห์ภาษาพูดเพื่อทำความเข้าใจเรื่องนี้ เขาถามว่าถ้าสังคมไม่มีศัพท์ทางเพศแบบเพศเดียวกันและต่างเพศ (homosexuality และ heterosexuality) เป็นไปได้ไหมว่าแท้ที่จริงแล้ว ความสัมพันธ์ทางเพศจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างใครกับใครก็ได้ การกำหนดว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างต่างเพศถือเป็นเรื่องปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันถือเป็นเรื่องผิดปกตินั้นไม่มีเหตุผล เพียงแต่ว่าในสมัยหนึ่งสังคมกำหนดความคิดขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเอาความคิดนี้ไปเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องการสืบทอดเผ่าพันธุ์มนุษย์ (reproduction) ซึ่งบางคนถือเป็นความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษยชาติ

การตั้งคำถามเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชายนี้เกิดขึ้นในวงวิชาการและในกระบวนการพัฒนาพร้อมๆ กัน ในประเทศด้อยพัฒนาประเด็นเรื่องการพัฒนาและสิทธิมนุษยชนมักจะเกี่ยวพันกัน การพัฒนาอาจมีอุปสรรคเพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ด้วย กระบวนการพัฒนาสตรี ซึ่งเริ่มเมื่อสหประชาชาติประกาศปีสตรี

สากลในปี ค.ศ. 1975 และทศวรรษสตรีระหว่างปี ค.ศ.1976-1985 นับว่ามีบทบาทสำคัญในการชูประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชาย แต่หลังจากที่หน่วยงานรัฐและเอกชนได้ช่วยกันทำงานพัฒนาได้กว่า 10 ปี กลุ่มคนทำงานได้ข้อคิดว่าพื้นฐานความคิดและโครงสร้างความคิดเป็นเรื่องที่ศึกษายากและใช้เวลานาน ในขณะเดียวกันผู้หญิงที่ถูกกดขี่ต้องการความช่วยเหลือมากอย่างเร่งด่วน ดังนั้นสิ่งที่จะต้องทำคือสร้างกรอบการพัฒนาโดยให้มีการวิเคราะห์ดูความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชาย และถ้าความสัมพันธ์ไม่เสมอภาคก็ต้องพยายามสร้างกลไกเพื่อให้อำนาจแก่ผู้ด้อยกว่า (empowerment) และนำมาซึ่งการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง และแนวคิดเรื่องผู้หญิงกับการปกครองท้องถิ่น เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายว่ามีลักษณะการสื่อสารกันอย่างไร ใช้โครงสร้างการสื่อสารประเภทไหนบ้าง โดยเฉพาะการสื่อสารในเชิงรุกและการสื่อสารในเชิงรับของระบบการเมืองจะมีส่วนช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นได้อย่างไร ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจทางการเมืองของผู้นำหญิง การนำนโยบายไปปฏิบัติหรือข้อเรียกร้องต่างๆ ของผู้หญิง รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการสื่อสาร จึงอาจสรุปได้ว่าการสื่อสารมีบทบาทครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองและสังคมในทุกๆ ด้าน

สำหรับแนวคิดเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชายจะใช้ประกอบการวิเคราะห์เงื่อนไขหรือปัจจัยที่มีต่อบทบาทด้านการสื่อสารของผู้หญิง เนื่องจากมีแนวคิดพื้นฐานว่าเรื่องการเมืองเป็นปริศนาที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมได้ยากที่สุด แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้ผู้หญิงตื่นตัวทางการเมืองอยู่มาก แต่ในสภาพความเป็นจริงการที่ผู้หญิงจะเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆ ยังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชายอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของสภาพการณ์ดังกล่าว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีสตรีเป็นผู้นำ มีแนวคิดว่า การสื่อสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้นำกับผู้ตามนั้นจะสืบทอดต่อเนื่องไปได้ย่อมมาจากความสามารถในการใช้ระบบการสื่อสารของผู้นำเอง และเนื่องจากในแต่ละชุมชนล้วนมีแหล่งข่าวสารหลากหลายแหล่ง ผู้นำจึงต้องทำให้แหล่งข่าวสารของตนเองมีความชอบธรรมมากกว่าแหล่งอื่นๆ สำหรับผู้หญิงที่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งผู้นำ เช่น กำนันนั้น ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าเพียงการได้อำนาจมานั้นยังไม่สำคัญเท่ากับว่าจะรักษาและสืบทอดอำนาจความเป็นผู้นำต่อไปได้อย่างไร ซึ่งในการนี้จะต้องอาศัยบทบาทของข่าวสารเป็นสำคัญ ผลการวิจัยในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสตรีกับระบบการสื่อสารพบว่าผู้นำสตรียังไม่ได้รับการยอมรับในแง่ระบบการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นผู้คิดริเริ่ม ความน่าเชื่อถือ แหล่งให้ข่าวสารข้อมูลใหม่ๆ หากจะมีการยอมรับผู้นำเหล่านี้ก็อยู่เพียงแต่ในระดับของการอยู่ในระบบประชาธิปไตยเท่านั้น (เมื่อได้รับเสียงข้างมากก็ได้เป็นผู้นำ) ด้วยเหตุนี้ ผู้นำสตรีจึงไม่เป็นแหล่งอำนาจในการให้ข้อมูลเพื่อการชักจูงและไม่เป็นแหล่งอ้างอิงด้านข่าวสาร (สุรพงษ์ โสชนะเสถียร, 2532 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2540: 87-88)

การศึกษารูปแบบจดหมายข่าวที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านพบประเด็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มเป้าหมายเกือบทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าควรมีภาพประกอบและส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสตรีเป็นผู้จัดทำจดหมายข่าว โดยให้เหตุผลว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจง่าย และทราบความต้องการที่แท้จริงของเพื่อนกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสตรี สำหรับแหล่งข้อมูลที่กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทนั้น คือการประชุม/อบรมมากที่สุด รองลงมาคือโทรทัศน์ สื่อบุคคล (ข้าราชการ เพื่อนกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) หนังสือพิมพ์ และวิทยุ ตามลำดับ ส่วนช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่ข่าวสารด้านพัฒนาท้องถิ่น ในกรณีที่เป็นการรับข่าวสาร สื่อที่เหมาะสมคือหนังสือ สื่อบุคคล วิทยุและโทรทัศน์ตามลำดับ สำหรับกรณีที่เป็นการส่งข่าวสาร สื่อที่เหมาะสมเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ หนังสือหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน สื่อบุคคล การประชุม สื่อประสม ไปสเตอร์ แผ่นพับ และวิทยุโทรทัศน์ (นันทวัน ยันตะดิลก, 2533: 42-43)

การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสตรีซึ่งเป็น สอบต. พบว่าสื่อที่ สอบต. สตรีเลือกใช้ในการรณรงค์หาเสียง ได้แก่ สื่อบุคคล โดยใช้วิธีการเดินเคาะประตูบ้าน การแบ่งคุ่ม (เซต) หาเสียง การปราศรัยหาเสียงและการแสวงหาโอกาสที่เหมาะสม สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ แผ่นป้าย โบปลิว บัตรแข็ง รถติดเครื่องขยายเสียงเคลื่อนที่ และสื่อชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ สอบต. สตรีส่วนใหญ่เลือกใช้สื่อบุคคลเป็นสื่อหลักและสื่ออื่นๆ เป็นสื่อสนับสนุน สำหรับกลยุทธ์การใช้สื่อประกอบด้วยกลยุทธ์การเลือกใช้สื่อและกลยุทธ์การใช้สื่อมานำเสนอ ได้แก่ การใช้สื่อเพื่อเปิดตัวและการใช้สื่อเพื่อตอกย้ำสาร ส่วนกลยุทธ์การนำเสนอเนื้อหาเน้นใช้กลยุทธ์การเน้นชื่อ-เบอร์ของผู้สมัคร กลยุทธ์ไม่ลองไม่รู้ กลยุทธ์อย่าผูกมัดตัวเอง กลยุทธ์การสร้างภาพในอนาคต กลยุทธ์การขอความเห็นใจและกลยุทธ์การเสนอผลงานที่ผ่านมา นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อของ สอบต. สตรี ได้แก่ การคำนึงถึงคุณสมบัติของสื่อ การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลต่างๆ การได้รับอิทธิพลเรื่องการใช้อีสื่อจากผู้อื่น และการได้รับอิทธิพลจากการฝึกอบรมด้านกลยุทธ์การหาเสียง (นิภากร กำจรเมฆกุล, 2540: 116-134)

การศึกษาเรื่องสตรีกับการตัดสินใจเข้าสู่องค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาของตำบลต่างๆ ที่อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูนพบว่าสตรีที่ได้รับการเลือกตั้งมีปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินใจให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง คือแรงจูงใจที่ต้องการจะทำงานพัฒนาหมู่บ้านของตนเป็นหลัก ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ครอบครัว การเคยมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในหมู่บ้านมาก่อน การได้รับข่าวสารข้อมูลตอนไปร่วมโครงการเรื่อง อบต. ผู้นำท้องถิ่น เพื่อน กลุ่มเพื่อนและองค์กรสตรีในหมู่บ้าน ส่วนสตรีที่ไม่ได้รับเลือกตั้งนั้น ปัจจัยหลักประกอบการตัดสินใจคือการได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับ อบต. จากอำเภอ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านครอบครัว การมีตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น เพื่อนและกลุ่มเพื่อนสตรีในหมู่บ้าน รวมถึงองค์กรสตรี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของข่าวสาร การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าข่าวสารข้อมูลสำหรับการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะสตรีในชุมชนยังมีความจำเป็น ดังนั้นหากจะมีการดำเนินการพัฒนาสตรีให้ประสบผล จึงควรที่จะพิจารณาถึงการจัดระบบส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ดีต่อกลุ่มเป้าหมายสตรีด้วย

โดยเฉพาะสตรีในตำบล หมู่บ้านที่อยู่ทางไกลซึ่งมักขาดโอกาส เข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นดังจะเห็นได้จากตำบล หมู่บ้านที่อยู่ทางไกลอำเภอออกไปจะมีสตรีเข้าสู่ อบต. หรือเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาที่อำเภอน้อยกว่า (บุญส่ง เวศยาสิรินทร์, 2541 : 74-77)

ส่วนการศึกษาแนวทางการกำหนดนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีความพึงพอใจและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดสมุทรสงครามพบว่าสื่อมวลชนที่คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกเปิดรับเป็นอันดับหนึ่งได้แก่โทรทัศน์ อันดับสองหนังสือพิมพ์ อันดับสามหอกระจายข่าวและอันดับสี่วิทยุ ส่วนสื่อบุคคลที่คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกติดต่อเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ปลัด อบต. อันดับสองพัฒนากร อันดับสามปลัดอำเภอและอันดับสี่ครู พัฒนาการ ผลการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับประเภท เนื้อหาข่าวสาร ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาข่าวสารด้านอาชีพ ด้านบันเทิงและด้านสังคมและการเมืองพบว่า คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกเปิดรับเนื้อหาข่าวสารด้านสังคมและการเมืองเป็นอันดับหนึ่งจากสื่อมวลชนทุกประเภท และเนื้อหาข่าวสารที่เลือกติดต่อแลกเปลี่ยนกับปลัดอำเภอ ปลัด อบต. และครูเป็นอันดับหนึ่งคือเนื้อหา ข่าวสารด้านสังคมและการเมือง ส่วนเนื้อหาที่เลือกติดต่อแลกเปลี่ยนกับพัฒนากรเป็นอันดับหนึ่งคือเนื้อหาข่าวสาร ด้านอาชีพ (ศิริวรรณ สวัสดิ์สุข, 2541 : 82)

สำหรับการศึกษาเรื่องการใช้สถิติชี้ประเด็นหญิงชายในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหาร ส่วนตำบล (อบต.) ในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงนั้น พบว่าผู้ชายเห็นด้วยว่าผู้หญิงมีส่วนร่วม ทางการเมืองและได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองน้อยกว่าผู้ชาย เพราะปัจจัย 2 ประการคือ ความสนใจด้านการเมืองของผู้หญิงมีน้อยและปัจจัยด้านศาสนาที่นิยมยกย่องชาย (ภักยา มิติเรืองจรัส และคณะ, 2541 : 185)

การศึกษายทบาทสตรีในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สอบต. ที่เป็นสตรีสามารถแสดงผลงานในด้านการบริหารให้เป็นที่ยอมรับจาก สอบต. ชาย และสังคมทั่วไปว่าสามารถร่วมบริหารงานในองค์กรได้ดีไม่ด้อยไปกว่าชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับบทบาทสตรี สอบต. ที่เป็นเพศหญิงยังให้ความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมากกว่า (ชุมพร แสงมณี, 2540 : ช-ค)

ในขณะที่การศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรีพื้นที่ จังหวัดเขตปริมณฑลพบว่า สอบต. สตรีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลางและเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายประเด็นย่อยของระดับความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานปรากฏว่า สอบต. สตรีมีส่วนร่วมปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางใน 4 ประเด็นโดยเรียงลำดับได้ดังนี้ (1) การมีอิสระในการ ตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล (3) การแสวงหาความร่วมมือ และ (4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะ สอบต. ส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน อบต. นั้นพบว่า สอบต. สตรีมีความสามารถในการบริหารงานอยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรีพบว่าไม่มีปัญหา คือ (1) ไม่ทราบเทคนิควิธีการแสวงหาความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน

และองค์กรธุรกิจ (2) ขาดความรู้ในการปฏิบัติงาน (3) การปฏิบัติงานไม่ได้ตามเป้าหมายและ (4) ขาดโอกาสและการสนับสนุนให้เป็นผู้บริหารงาน อบต. (สุวรรณ มานะโรจนานนท์, 2542 : 102-106)

ส่วนการศึกษาภาพพจน์ของนักการเมืองสตรีที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ในระยะยาวตั้งแต่ พ.ศ. 2521-2531 และการศึกษากลุ่มสตรีที่ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองเป็นโฆษกและรองโฆษกของหน่วยงานรัฐ ผลการวิจัยทั้ง 2 ชิ้น ให้ผลที่คล้ายคลึงกันคือภาพรวมของสตรีทั้ง 2 กลุ่ม ออกมาในทางบวก อันถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนที่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม “ลักษณะความเป็นหญิง” ก็ยังถูกนำเสนอผูกติดไปกับภาพของสตรีในแวดวงการเมืองอยู่เสมอ เช่น ความสวยงาม ครอบครวั งานสังคมสงเคราะห์ (ในขณะที่ไม่ปรากฏในนักการเมืองชาย) ลักษณะดังกล่าวน่าจะมีผลต่อการสร้างความคาดหวังของประชาชนต่อผู้หญิงในแวดวงการเมืองและหากผู้หญิงทำตามความคาดหวังดังกล่าวคือ “เป็นผู้หญิงมากกว่าเป็นนักการเมือง” ก็เท่ากับเป็นการจำกัดบทบาททางการเมืองของตัวเองไปในตัว (พัชนี เชยจรรยา และคณะ, 2533 และมณฑนา ทวียนต์เนรมิตร, 2538 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2540: 177)

จากการศึกษาเรื่องบทบาททางเพศ สถานภาพสตรีกับการพัฒนามีข้อสรุปว่าการศึกษาของสตรีเป็นประเด็นแรกๆ ที่มักถูกหยิบยกมาพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับโอกาสที่ถูกจำกัดของสตรี ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นหนึ่งในหลายองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สตรีสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพิ่มขึ้นอีกในหลายๆ เรื่อง เช่น การเข้าสู่ตลาดแรงงาน การมีความสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สามารถตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองระดับหนึ่ง แต่ข้อมูลจากหลายแหล่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันยังมีเด็กหญิงและสตรีจำนวนมากไม่มีโอกาสได้รับการศึกษามากเท่าที่ควรจะเป็น ทำให้กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยิ่งกว่านั้นพบว่า เนื่องจากข้อจำกัดทางเพศและการบัญญัติด้วยตัวบทกฎหมายในเกือบทุกสังคม ทำให้โอกาสการเข้าร่วมทางการเมืองและการปกครองของสตรีเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของชายนั้นว่าน้อยมาก ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้อาจต้องอาศัยการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงบางประการในสังคมที่ส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนมากขึ้น (ภัสสร ลิมานนท์, 2542: 173)

ผลการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารในอันที่จะส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิง ทั้งเพื่อตัวของผู้หญิงเองและเพื่อชุมชนสังคม แต่ยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคหลายประการ เช่น การเข้าถึงข่าวสารข้อมูล ข้อจำกัดทางเพศ รวมไปถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ

มีข้อสังเกตถึงผลการวิจัยที่แตกต่างกัน ในการศึกษาเรื่องปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรี พื้นที่จังหวัดเขตปริมณฑลและการศึกษาบทบาทสตรีในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นหลักน่าจะเป็นเพราะวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสองเรื่องต่างกัน มีผลให้ข้อคำถามในเครื่องมือของงานวิจัยทั้งสองเรื่องแตกต่างกัน กล่าวคือ งานวิจัยเรื่องแรกทดสอบความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ อบต. และสัมภาษณ์ในเรื่องความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาแล้ว ส่วนงานวิจัยเรื่องหลังใช้แบบสัมภาษณ์กับ สอบต. หญิงและชายบางส่วนและใช้แบบสอบถามกับ สอบต. ชาย นอกเหนือจากกลุ่มที่สัมภาษณ์ อีกทั้งประชาชนด้วย ซึ่งประเด็นคำถาม

เป็นคำถามในภาพรวม เช่น สอบต. สตรีทำงานเป็นอย่างไรบ้างเมื่อเทียบกับ สอบต. ชาย หรือความเห็นต่อระดับ
การทำงานของ สอบต. สตรีหรือบุคคลทั่วไปยอมรับบทบาทของ สอบต. สตรีเพียงใด เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อประเมินบทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงและวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิง รวมถึงการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการสื่อสาร ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เห็นพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ โดยเน้นการเข้าถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงสถานการณ์โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้พิจารณาแหล่งข้อมูลที่จะให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ได้ตรงตามความเป็นจริงจาก 3 แหล่ง ดังนี้

1. ผู้นำหญิงที่เป็น สอบต. จำนวน 6 คน ผู้ใหญ่บ้านหญิงจำนวน 1 คน ผู้หญิงที่เป็นประธานกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. และผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งผู้หญิงแถวหน้าผู้หญิงทั่วไป ผู้หญิงชายขอบ ผู้หญิงที่ไม่อยู่กลุ่มใดๆ จำนวน 56 คน
2. ผู้นำชายทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ สอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม ที่สนับสนุนหรือมีพฤติกรรมต่อต้านผู้นำหญิง รวมถึงผู้นำชายที่ไม่แสดงพฤติกรรมอย่างเด่นชัดว่าสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนผู้นำหญิง รวม 29 คน
3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบล พัฒนาการตำบล รวม 2 คน ในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นพื้นที่ในตำบลริมดอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่เลือกตำบลริมดอยเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากการไปเก็บข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ประชาชนในบางพื้นที่สนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และบางพื้นที่มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งหญิงและชาย และมีบรรยากาศของการยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน รวมถึงการยอมรับจากชุมชนด้วย จึงควรจะได้ถอดบทเรียนการทำงานของผู้หญิงและผู้หญิงในนอกกลุ่มพลังต่างๆ ในการนำการสื่อสารมาใช้ในการเสริมพลังของตนเองในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งน่าจะเป็นตัวอย่างสำหรับพื้นที่อื่น และพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเป็นลักษณะนี้ในอนาคต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
1. ประเมินบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเสริมพลังของผู้หญิง ทั้งในฐานะผู้นำและกลุ่มพลังทางการเมือง ในการปกครองท้องถิ่น	1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก 1.1 กลุ่มผู้นำผู้หญิง ● การทำงานกับกลุ่มประชาคมต่างๆ ในตำบล -มีวิธีการทำงานกับกลุ่มประชาคมต่างๆ อย่างไร -ทำงานกับกลุ่มต่างๆในเรื่องอะไร -มีการเตรียมการก่อนการประชุม/การทำงานร่วมกัน (มีการวิเคราะห์ที่ผู้รับสาร) หรือไม่อย่างไร -มีวิธีการเก็บรวบรวมความต้องการของบุคคลและกลุ่มต่างๆ อย่างไร ● การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ และ สอบต. ชาย -มีวิธีการทำงานกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไร -มีวิธีการทำงานร่วมกับ สอบต. ชายอย่างไร -ทำงานกับหน่วยงานหรือ สอบต. ชายในเรื่องอะไร - ปัญหาอุปสรรค -มีการเตรียมการก่อนการประชุม/การทำงานร่วมกันหรือไม่ อย่างไร -มีวิธีการเสนอความต้องการอย่างไรและติดตามผลอย่างไร -หากไม่ได้รับการตอบสนอง มีการฟ้องร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนหรือไม่อย่างไร ● จัดกิจกรรม/โครงการสำหรับกลุ่มใดบ้าง ● โครงการที่ทำเพื่อสนับสนุนกลุ่มผู้หญิงมีอะไรบ้าง	-วิธีการทำงานร่วมกับกลุ่มประชาคมต่างๆ เรื่องหรือเนื้อหาที่มีการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ที่ผู้รับสาร วิธีการได้มาซึ่งความต้องการ -วิธีการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ และ สอบต. ชาย เรื่องหรือเนื้อหาที่มีการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ที่ผู้รับสาร วิธีการนำเสนอความต้องการ การติดตามและฟ้องร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุน -โครงการที่สนับสนุนกลุ่มต่างๆ -โครงการที่สนับสนุนเฉพาะกลุ่มผู้หญิง

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
	1.2 ผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ • ผู้นำหญิงเข้าใจในบทบาทของผู้นำหญิงอย่างไร • มีวิธีการเสนอความต้องการของตนเองและกลุ่มอย่างไร • มีการติดตามผลหลังจากที่เสนอความต้องการไปแล้วอย่างไร • ถ้าไม่มีการดำเนินงาน มีการต่อรองอย่างไร • มีการสนับสนุนผู้นำผู้หญิงในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงหรือไม่ อย่างไร	-การรับรู้และเข้าใจในบทบาทของผู้นำหญิง -วิธีการ ช่องทางเสนอความต้องการของผู้หญิง -การติดตามผลหลังจากที่เสนอความต้องการ -วิธีการดำเนินงานต่างๆของผู้หญิง ในกรณีที่ไม่ได้รับการสนองตอบ -การสนับสนุนผู้นำผู้หญิงในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้หญิง
	1.3 ผู้นำชาย • มีการทำงานร่วมกับผู้นำหญิงอย่างไร • คิดอย่างไรต่อการทำงานของผู้หญิง	-วิธีการทำงานของผู้นำชายกับผู้นำหญิง -ทัศนะของผู้นำชายที่มีต่อผู้นำหญิง
	1.4 สามัญชนผู้นำหญิง • ทัศนะของสามัญชนที่มีต่อผู้นำหญิงเป็นอย่างไร • ผลกระทบต่อครอบครัวจากการที่ภรรยาเข้าไปเป็นผู้นำ	-ทัศนะต่อการเป็นผู้นำของภรรยา -ผลกระทบต่างๆ เช่น การจัดการงานบ้าน
	2. แบบสังเกตผู้นำหญิง/ผู้หญิง 2.1 การประชุม - มีการกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นและความต้องการหรือไม่ อย่างไร - บรรยากาศการประชุมและท่าทีของผู้นำกับผู้เข้าร่วม เป็นอย่างไร (ดูบทบาทของผู้นำผู้หญิง) - การตอบรับข้อเสนอ/ความต้องการของผู้หญิงในที่ประชุมมีลักษณะอย่างไร - มีวิธีการนำเสนอ อย่างไร -ใช้วิธีการที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเป็นการแสดงความคิดเห็นของตนเองเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ	-บรรยากาศของการประชุม ท่าทีของผู้นำหญิงกับผู้เข้าร่วม วิธีการกระตุ้น การเปิดโอกาสและการนำเสนอของผู้นำ วิธีการของผู้เข้าร่วมในการแสดงความต้องการ เนื้อหาของการสื่อสาร ฯลฯ

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
	2.2 สังเกตผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน (งาน ประเพณีต่างๆ การอบรม ฯลฯ) - ผู้นำหญิงและผู้หญิงอื่นๆ ใช้โอกาสใน กิจกรรมต่างๆ เพื่อการสื่อสารในการทำงานหรือการบริหารงานพัฒนา หรือ ไม่ อย่างไร - มีวิธีการสื่อสารอย่างไร	-การแสดงบทบาทการสื่อสาร ทั้งวิธีการ และเนื้อหาของผู้นำและผู้หญิงอื่นๆ
	2.3 สังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ - ท่าที กริยา อารมณ์ วิธีการนำเสนอ การระมัดระวังในการให้ข้อมูล - เนื้อหาที่เน้นย้ำบ่อยครั้ง	
2.วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเสริมพลังของผู้หญิง ทั้งในฐานะผู้นำ และกลุ่มพลังทางการเมือง ในการปกครองท้องถิ่น	1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก 1.1 กลุ่มผู้นำหญิง -คิดว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถแสดงบทบาทการสื่อสาร เช่นสามารถนำประชุม/ ดึงความต้องการ และนำเสนอความต้องการสู่ ภายนอกได้ -ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถแสดง บทบาทการสื่อสาร เช่น การนำประชุมเพื่อดึง ความต้องการ และนำเสนอความต้องการสู่ภายนอกได้ -คิดว่าตนเองมีจุดแข็งและจุดอ่อนอะไรบ้าง 1.2 ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มพลังต่างๆ และผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดๆ (ถามในประเด็นของการเข้าถึงข้อมูลและช่องทางในการเสนอความต้องการ) เช่น ผู้หญิงชายขอบ -ทำไมไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ หรือ -มีอุปสรรคอะไรที่ทำให้ไม่สามารถเสนอ ความต้องการของตนเองได้	-ปัจจัย/เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงบทบาทการสื่อสารของผู้หญิง (ปัจจัยบวกภายนอก) -ปัจจัย/เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง บทบาทการสื่อสาร (ปัจจัยลบภายนอก) -ศักยภาพและข้อจำกัดของผู้นำผู้หญิงใน การทำบทบาทการสื่อสาร (ปัจจัยบวกและลบภายใน) -ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทการสื่อสารของผู้หญิงที่เป็นสมาชิก กลุ่มพลังต่างๆ

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
3.แนวทางในการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเสริมพลังของผู้หญิงทั้งในฐานะ และกลุ่มพลังทางการเมือง ในเรื่องการปกครองท้องถิ่น	1.เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำหญิง/ผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มพลังต่างๆ ในตำบลริมตอ 2. เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนหรือ อบต. จัด	ได้แนวทางในการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพลังของผู้หญิง ทั้งในฐานะผู้นำและกลุ่มพลังทางการเมือง ในเรื่องการปกครองท้องถิ่น

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการที่หลากหลาย และมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนเตรียมเก็บข้อมูล มีลำดับดังนี้

1.1 ทำความเข้าใจร่วมกันในคณะผู้วิจัย ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 2 คน รวม 5 คน ในเรื่องวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงวางแผนการดำเนินการวิจัย การสร้างเครื่องมือและวิธีทำงานร่วมกัน

1.2 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ถึงประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลริมตอ เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลจาก สอบต. และผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมและกิจกรรมต่างๆ ที่ทาง อบต. จัดหรือเข้าไปมีส่วนร่วม

1.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารรายงานประจำปีของ อบต. ริมตอ ข้อบังคับ แผนการดำเนินของ อบต. ปี พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2549 แผนพัฒนาสาธารณสุขระดับตำบล ประจำปี พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2549 รวมถึงเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล เริ่มจากการพูดคุยกับกลุ่ม สอบต. หญิง และผู้ใหญ่บ้านหญิง เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยและผลที่จะได้รับการวิจัย รวมถึงแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ระยะแรก ได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ คือ

2.1.1 สัมภาษณ์ สอบต. หญิง แต่ละคนและผู้ใหญ่บ้านหญิง โดยเข้าไปสัมภาษณ์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจะนัดหมายกับ สอบต. แต่ละคนล่วงหน้าว่าจะสะดวกที่จะให้สัมภาษณ์วันไหน เวลาใด ซึ่งการสัมภาษณ์ สอบต. หญิง ผู้ใหญ่บ้านหญิงนั้น คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ พูดคุย เฉลี่ยคนละ 10 ครั้ง โดยมีประเด็นที่แตกต่างกัน

2.1.2 สัมภาษณ์กำนันตำบลริมตอ สอบต. ชาย ผู้หญิงที่อยู่และไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นชาย และผู้ชายในหมู่บ้านต่างๆ

2.1.3 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัยตำบล พัฒนาการตำบล

2.2 ระยะที่สอง รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยดำเนินการดังนี้

2.2.1 พูดคุยกับ สอบต. ผู้ใหญ่บ้านหญิงและผู้ให้ข้อมูลบางคนทางโทรศัพท์เป็นระยะเพื่อสอบถามข้อมูลหรือนัดหมายการสัมภาษณ์

2.2.2 ร่วมกิจกรรมที่ อบต. จัด เช่น งานลอยกระทง งานประเพณีต่างๆ เพื่อดูกลุ่มคนที่มาร่วมงานกับ อบต. และการปะทะสังสรรค์ ระหว่าง สอบต. ชาย สอบต. หญิง และผู้มาร่วมงาน

2.2.3 สังเกตการณ์การประชุมสามัญและการประชุมประจำเดือนของ สอบต. ณ ที่ว่าการ อบต. เพื่อสังเกตการประชุมโดยรวมและปฏิกิริยาของกลุ่ม สอบต. หญิงในที่ประชุมโดยเฉพาะการพูดในระหว่างการประชุม ไม่ว่าจะเป็นการติดตาม การอภิปราย การแสดงความคิดเห็นต่างๆ

2.2.4 ร่วมกิจกรรมที่ สอบต. จัดในหมู่บ้าน เช่น งานสงกรานต์ งานรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ งานวันเด็ก เพื่อดูกลุ่มคนที่มาในงาน ปฏิกิริยาของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อกันและมีต่อผู้นำหมู่บ้าน และ สอบต. ในหมู่บ้าน อีกทั้งสังเกตบทบาทของ สอบต. ว่าทำอะไรในกิจกรรมดังกล่าว

2.2.5 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวม 2 ครั้ง ครั้งแรกจัดในวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. โดยเชิญ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ เป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง “การสื่อสารกับการเสริมพลังผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น” และนักวิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้ระยะแรกแก่ตัวแทนชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีประกอบด้วย สอบต. หญิง-ชาย จาก 5 หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านหญิง-ชาย และผู้หญิง ผู้ชายที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. ส่วนครั้งที่สอง จัดขึ้นวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ผู้เข้าร่วมเวทีมีเฉพาะผู้นำหญิง 6 คน คือ สอบต. และผู้ใหญ่บ้านเพื่อทบทวนข้อมูลที่น่าเสนอไปในเวทีแรกและร่วมกันแสวงหาแนวทางที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงในตำบลริมดอย

2.2.6 เข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่มผู้หญิงจัดได้แก่ การประชุมกลุ่มแม่บ้านตำบลริมดอย ณ ร้านค้าชุมชนหมู่ 4 และการประชุมเพื่อเตรียมการเปิดศูนย์อาหารพื้นเมืองของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 5

2.2.7 ร่วมสังเกตการณ์การอบรมที่ อบต. จัด ได้แก่ โครงการอบรมการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนตำบลริมดอย ที่ค่ายนเรศวร เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2545

2.2.8 ร่วมจัดกิจกรรมการณรงค์ไปเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 โดย สอบต. และกรรมการหมู่บ้านประสานให้คณะผู้วิจัยไปร่วมพูดคุยและวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กนักเรียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการศึกษาชุมชนในช่วงปิดภาคเรียนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 ด้วย

2.3 ระยะที่สาม เป็นช่วงที่ได้ข้อมูลเกือบสมบูรณ์ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ยังต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม จึงใช้วิธีการดังนี้

2.3.1 พูดคุยกับ สอบต. หญิง และผู้ใหญ่บ้านหญิงในบางประเด็น เช่น ผลของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเคลื่อนไหวของผู้เข้าร่วมเวที

2.3.2 เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

2.4 กิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง

2.4.1 ประชุมคณะผู้วิจัยทุกเดือนเพื่อสำรวจตรวจสอบข้อมูล รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังร่วมกันปรับปรุงประเด็นคำถามที่พบว่ายากที่จะทำความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากข้อมูลร่วมกัน

2.4.2 บันทึกข้อมูลสิ่งที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้บันทึกสิ่งที่พบเห็นและสัมภาษณ์ตามประเด็นหลักเป็นประจำทุกครั้งที่การจดบันทึกตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัยอย่างละเอียด ช่วยกระตุ้นความคิด เตือนความจำ และช่วยในการวางแผนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังง่ายต่อการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในระหว่างการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยแต่ละคนและร่วมกันวิเคราะห์หลังจากเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ แล้วจึงทำการวิเคราะห์รวม ซึ่งส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลและผล ยกเว้นในประเด็นบทบาทการสื่อสารใช้การวิเคราะห์เชิงบทบาทหน้าที่โดยใช้กรอบคิดเรื่องบทบาทการสื่อสารในบทที่ 2 เป็นแนวทาง จากนั้นจึงประเมินบทบาทการสื่อสารที่พบว่าไปเสริมความสามารถของผู้หญิงในการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสร้างพื้นที่ให้กับผู้หญิง รวมถึงการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างไร แล้วจึงนำข้อมูลด้านต่างๆ มาพิจารณาว่ามีส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้เกิดบทบาทการสื่อสารต่างๆ จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์มาพิจารณาว่าปัจจัยเงื่อนไขใดที่ช่วยบทบาทการสื่อสารในด้านใดแล้วหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทต่างๆ เหล่านั้น โดยนำบทเรียนที่ได้รับการจัดเวทีและการไปร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ มาใช้ประกอบ

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย

ใช้เวลาในการวิจัย 18 เดือน คือตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 – พฤษภาคม พ.ศ. 2546

แผนการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานโครงการฯ ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะๆ ละ 6 เดือนที่มีความต่อเนื่องกัน โดยระบุผลงานแต่ละระยะไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 – พฤษภาคม พ.ศ. 2545

ผลงานที่ได้คือ

- แผนการดำเนินงานวิจัยที่ชัดเจน
- ข้อมูลทั่วไปของตำบลริมดอย

- ข้อมูลการทำงานของผู้นำหญิงกับกลุ่มประชาคมต่างๆ กับหน่วยงานภายนอก และกับ สอบต. ชายทั้งในเรื่องวิธีการทำงาน ประเด็น/เนื้อหาของการทำงาน วิธีการรวบรวมความต้องการ ฯลฯ
- ข้อมูลของผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวกับวิธีการเสนอความต้องการ การสนับสนุนผู้นำหญิง ในฐานะผู้แทนของกลุ่มผู้หญิง
- ข้อมูลของผู้นำชายในเรื่องการทำงานกับผู้นำหญิงและทักษะที่มีต่อผู้นำผู้หญิง

ระยะที่ 2 ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2545 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

ผลงานที่ได้คือ

- ผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม
- ได้รายงานการวิจัยฉบับร่าง
- ได้แนวทางการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารของผู้หญิงที่เป็นผู้นำและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างพลังของผู้หญิงในทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

ระยะที่ 3 ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 – พฤษภาคม พ.ศ. 2546

ผลงานที่ได้คือ

- ได้แนวทางในการเสริมศักยภาพผู้หญิงในด้านบทบาทการสื่อสาร
- ข้อมูลการนำประสบการณ์ความรู้จากการเข้าร่วมเวทีที่ 1 และ 2 ไปใช้ประโยชน์
- ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เพื่อให้ภาพการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอแผนงานในรายละเอียด ดังนี้

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือน	44	45										46						
		ธ.ค	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.
1.ประชุมทำความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัย รวมถึงการวางแผนดำเนินงาน การสร้างเครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกัน		—																	
2.ลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทั้งจากเอกสาร สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานบางหน่วยงาน		—																	
3.ประชุมคณะนักวิจัย																			
4.สัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลหลัก -ผู้นำผู้หญิง -ผู้นำผู้ชาย -ผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม																			
5.วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น																			
6.เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมทั้งในส่วนที่ขาดและข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานบุคคลที่ผู้นำผู้หญิงกล่าวพาดพิงถึง																			
7.วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานฉบับร่าง																			

กิจกรรม	เดือน	44												45												46																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
		ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
8. จัดเวทีครั้งที่ 1 เพื่อสรุปข้อมูลจากการศึกษาในระยะแรกให้กับ สอบต. ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม แกนนำกลุ่ม ต่างๆ และผู้สนใจ รวมทั้งระดมความคิดเห็นจากเวทีในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงและผู้นำ																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										</

บทที่ 4

บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีผู้นำหญิงจำนวน 5 หมู่บ้าน ในตำบลริมดอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย ข้อมูลพื้นฐานของ 5 หมู่บ้านที่มีผู้นำหญิงมีดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย

การเปลี่ยนแปลงในตำบลริมดอย

ตำบลริมดอยเป็น 1 ใน 9 ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 24.405 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบใช้เป็นที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ พื้นที่บางส่วนเป็นป่าไม้ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่เดิมในปี พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2511 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาทำไร่ มีลำน้ำริมดอยเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค บางปีได้ผลผลิตไม่เพียงพอ วังเว้นจากการทำนาจะประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรคือการทำดินซอ (ใช้มูลหลังคาบ้าน) และทำปูนขาว โดยไปหาไม้เนื้อแข็งจากป่ามาทำฟืนสำหรับเผาทั้งดินซอ และปูนขาว

ในช่วงปี พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2525 ตำบลริมดอยเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก เริ่มจากการเวนคืนที่ดินของชาวบ้าน เพื่อสร้างคลองชลประทาน คลองขอยส่งน้ำไปยังพื้นที่รับน้ำ ทำให้ปลูกข้าวตรงตามเวลาและได้ผลผลิตมากขึ้น ไม่ต้องรอน้ำฝน มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพนอกภาคเกษตร จากทำดินซอเป็นทำดินกี้ (อิฐเผา) เนื่องจากมีวัสดุสังกะสีมูลหลังคาเข้ามาแทน ส่งผลให้ความต้องการของตลาดลดน้อยลง ส่วนปูนขาวยังคงทำอยู่ การเผาอิฐเริ่มใช้ไม้ชนิดอื่นทดแทนไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้จำฉา และใช้แกลบเผาบ้างแล้ว เพราะไม้หายาก นอกจากนี้มีการขยายสถานที่ราชการ และทางเทศบาลได้นำขยะในเขตเมืองมาทิ้งในหมู่บ้านน้ำริน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนได้รับผลกระทบต้องหาที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่นาเดิม ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524 มีการขายที่ดินให้นายทุน ต่อมานายทุนเหล่านี้ได้จัดสรรที่ดินแบ่งขายให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาอยู่อาศัย ซึ่งส่วนมากเป็นคนในเมือง (จากผลกระทบของการขยายตัวของเมือง)

ในปี พ.ศ. 2528 กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งแนวเขตอุทยานฯ บางส่วนทับที่บ้านดอยงามในตำบลริมดอย เป็นเหตุให้บ้านนี้ไม่ได้รับการพัฒนาด้านปัจจัยพื้นฐาน

จนกระทั่งปัจจุบันตำบลริมดอยเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนเมือง ที่ส่วนใหญ่เป็นบ้านจัดสรร อาชีพของประชาชนก็แปรเปลี่ยนจากการเกษตรมาเป็นรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง ค้าขาย และยังคงเหลืออาชีพเกษตรกรรมเพียง 2 เปอร์เซ็นต์

การเมืองการปกครอง

สำหรับการเมืองการปกครอง ในพื้นที่ตำบลริมดอยมีการจัดการปกครองออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันมีกำนันเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และส่วนที่สองราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งสภาตำบลริมดอยเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลริมดอยขึ้น 1 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 95 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

ประชากร

จากการที่มีผู้เข้ามาอยู่ในตำบลริมดอยมากขึ้น จึงเกิดการแยกหมู่บ้าน เริ่มจากหมู่ 1 บางส่วนเป็นหมู่ 6 ในปี พ.ศ. 2532 หมู่ 7 แยกออกจากหมู่ 6 ในปี พ.ศ. 2535 หมู่ 8 แยกจากหมู่ 7 ในปี พ.ศ. 2536 หมู่ 9 แยกจากหมู่ 5 ในปี พ.ศ. 2539 และหมู่ 10 แยกจากหมู่ 1 ปี พ.ศ. 2544

ปัจจุบันตำบลริมดอยมีประชากรทั้งหมด 14,373 คน 6,203 ครัวเรือน เป็นชาย 6,630 คน หญิง 7,743 คน ประชากรในตำบลริมดอยมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 43 (6,181 คน) อาชีพรับจ้างร้อยละ 28 (4,025 คน) อาชีพอื่นต่างๆ ไปร้อยละ 21 (3,018 คน) อาชีพค้าขายร้อยละ 6 (862 คน) และอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 2 (287 คน) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านเดิม ในตำบลริมดอยประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านพลับพลา หมู่ 2 บ้านน้ำริน หมู่ 3 บ้านดอยงาม หมู่ 4 บ้านป่าขาม หมู่ 5 บ้านห้วยปูเลย หมู่ 6 ห้วยน้ำงาม หมู่ 7 บ้านแก่งโสภา หมู่ 8 บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 9 บ้านแสงตะวันวิลล่า และหมู่ 10 บ้านใหม่พัฒนา

ตารางที่ 1 รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรในตำบลริมดอย

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
1	พลับพลา	285	769	763	1,532
2	น้ำริน	314	536	662	1,198
3	ดอยงาม	811	603	717	1,320
4	ป่าขาม	1,546	1,221	1,543	2,764
5	ห้วยปูเลย	1,636	1,401	1,623	3,024
6	ห้วยน้ำงาม	338	509	616	1,125
7	แก่งโสภา	616	636	691	1,327
8	สุขกายสุขใจ	226	408	470	878

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
9	แสงตะวันวิลล่า	281	332	373	705
10	ใหม่พัฒนา	150	215	285	500
		6,203	6,630	7,743	14,373

โครงสร้างพื้นฐาน

สำหรับทรัพยากรคนสร้าง ประกอบด้วย วัด 7 วัด โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา 3 โรง และโรงเรียนเอกชน 3 โรง สถานที่ราชการอื่นๆ 11 แห่ง บริษัท 16 แห่ง ห้างร้าน 89 แห่ง หอพัก 35 แห่ง บ้านเช่า 40 หลัง ปิมน้ำมัน ปิมน้ำ 4 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 3 แห่ง โรงแรม 2 แห่ง และบ้านจัดสรร 11 แห่ง

ตารางที่ 2 จำนวนวัด โรงเรียน และสถานที่ราชการในแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	วัด	โรงเรียน	สถานที่ราชการ
1	พลับพลา	1 แห่ง	1 แห่ง	1 แห่ง
2	น้ำริน	1 แห่ง		2 แห่ง
3	ดอยงาม	3 แห่ง		3 แห่ง
4	ป่าขาม	1 แห่ง	1 แห่ง	1 แห่ง
5	ห้วยญลุย	1 แห่ง	2 แห่ง	1 แห่ง
6	ห้วยน้ำงาม			1 แห่ง
7	บ้านแก่งโอะ			2 แห่ง
8	สุขกายสุขใจ		1 แห่ง	
9	แสงตะวันวิลล่า			
10	ใหม่พัฒนา		1 แห่ง	

วัฒนธรรมประเพณี

ในด้านวัฒนธรรมประเพณี ตำบลริมดอยมีประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ดังนี้

1) ประเพณี “ฉลองพระธาตุ” จัดขึ้นทุกปี ในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 (สำหรับปี พ.ศ. 2545 จัดขึ้นในวันที่ 3 มิถุนายน) เดิมจัดงานฉลองพระธาตุตรงกับวัดอื่น ทำให้มีผู้มาร่วมงานน้อย ประกอบกับในพิธีต้องใช้คณะสงฆ์

คณะเดียวกัน จึงได้เลื่อนการฉลองออกไปอีกหนึ่งอาทิตย์ ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณการจัดงานจาก อบต.

2) ประเพณีบวงสรวงวิญญาณญ่และ-ย่าและ ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 เหนือ ตามตำนานเป็นพิธี อัญเชิญญ่และ-ย่าและ ซึ่งเป็นยักษ์มารับเครื่องสังเวย คือ ควายดำกลีบผึ่ง เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จะได้ มีน้ำทำนา และให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข โดยชาวบ้านที่ศรัทธาจะบริจาคเงินร่วมกันเพื่อจัดงานประเพณีดังกล่าว ปัจจุบันเมื่อติดกำหนดและชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยังคงรักษาและอนุรักษ์ประเพณีบวงสรวงวิญญาณญ่และ-ย่าและ โดยมี นางบัวบาน บุญใหญ่ เป็นแกนนำหลักในการเตรียมเครื่องบวงสรวง และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 ได้รับการ สนับสนุนงบประมาณการจัดงานจาก อบต. จำนวน 50,000 บาท

3) ประเพณี “สรงน้ำพระธาตุ” วัดพลับพลา จัดขึ้นทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ (ในปี พ.ศ. 2545 ตรงกับวันที่ 26 พฤษภาคม) โดยมีอาจารย์วัด ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ มีกลุ่ม ต่างๆ ในตำบลริมดอยร่วมเป็นแกนในการจัดงาน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ตำบล กลุ่มแม่บ้านตำบล ประชาคมตำบล อสม. ตำบล และกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยชุมชน ได้แก่ กรรมการวัด ฅกปนกิจ สงเคราะห์ คณะกรรมการบวงสรวงวิญญาณญ่และ-ย่าและ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.

ปัญหาสำคัญของตำบลริมดอย

ปัจจุบัน ตำบลริมดอยยังคงมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมขังในบางฤดูกาล ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นที่หลัง และเป็นหมู่บ้านจัดสรร ในส่วนของหมู่บ้านดั้งเดิมนั้นมีปัญหาเรื่องการขาดน้ำในฤดูแล้ง และน้ำ ฝนระบายไม่ทันในช่วงที่ฝนตกหนัก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิเช่น ไฟฟ้าสาธารณะใน หมู่บ้าน ถนนเข้าหมู่บ้านในบางซอย และระบบน้ำประปายังไม่ทั่วถึง

สำหรับปัญหาทางด้านสุขภาพของประชาชนในตำบลริมดอย จากข้อมูลจำนวนผู้ป่วยนอก (ข้อมูลจาก สถานีอนามัย) ประชาชนเข้ามารับการรักษาโดยมีสาเหตุมาจากโรคต่างๆ ในปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2543 สิบอันดับ แรกได้แก่ 1) ระบบทางเดินหายใจ 2) อาการกำหนดไม่ชัดแจ้ง 3) โรคติดเชื้อ 4) โรคผิวหนัง 5) ระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่าง 6) ระบบย่อยอาหาร 7) ระบบไหลเวียนเลือด 8) อื่นๆ 9) โรคตา และ 10) ระบบสืบพันธุ์

4.2 หมู่บ้านที่ศึกษา

หมู่บ้านที่ศึกษามีจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพลับพลา หมู่ 1 บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6 บ้านแก่งโสะ หมู่ 7 บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8 และบ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9 ซึ่งหมู่บ้านที่ศึกษานั้นเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำด้านการเมือง การปกครองท้องถิ่นเป็นผู้หญิง โดย หมู่ 1 หมู่ 6 หมู่ 7 หมู่ 8 มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้หญิง รวม 6 คน ส่วนหมู่ 9 มีผู้ใหญ่บ้านหญิง ทั้งนี้ในแต่ละหมู่บ้านจะนำเสนอข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเบื้องต้นของผู้นำหญิง และข้อมูลภาพรวมเกี่ยวกับการสื่อสารของหมู่บ้าน ดังนี้

บ้านพลับพลา หมู่ 1

ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านพลับพลา เป็นหมู่บ้านดั้งเดิมของตำบลริมดอย มี 285 หลังคาเรือน (ข้อมูลจากการรวบรวมของ อบต. ปี พ.ศ. 2544) จำนวนประชากรในหมู่บ้านพลับพลา มี 1,532 คน เป็นชาย 769 คน หญิง 763 คน ซึ่งประชากรประมาณร้อยละ 85 เป็นคนพื้นเพเดิม ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 15 นั้นเป็นคนที่ย้ายมาจากที่อื่น และคนบ้านนี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ



ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสร้อยคำ พลับพลา คำ เป็นผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ขณะนี้ดำรงตำแหน่งได้ 2 วาระแล้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายวินัย ไกรทอง และนายรุ่งโรจน์ ดาบคำ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน ประชาคมหมู่บ้าน 20 คน (บางส่วนเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และ สอบต.) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 15 คน และ สอบต. 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชื่อนางบานชื่น สุขพลับพลา เป็น สอบต. มาแล้ว 2 สมัย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 และ สอบต. ชายอีกคนหนึ่งชื่อนายเสกแก้ว ดาบคำ เป็น สอบต. สมัยแรกจากการเลือกตั้งซ่อมเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544

ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านออกไปรับจ้างตามบริษัทในเมือง และมีบางส่วนเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้าน ดังนั้นคนที่อยู่ประจำในหมู่บ้านจึงเป็นผู้สูงอายุ และผู้ที่มีฐานะดีเนื่องจากการขายที่ดินให้กับนายทุน

ในช่วง 4-5 ปี ที่ผ่านมาก หมู่บ้านพลับพลาเคยมีปัญหาน้ำแล้ง ชาวบ้านได้ทำหนังสือขอแจ้งกักน้ำจาก อบต. มาเก็บน้ำไว้ใช้บรรเทาความเดือดร้อน ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 มีปัญหาน้ำท่วมในซอยระหว่างสองหมู่บ้าน ขณะนี้ได้ทำทางน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาลแล้ว

สาธารณะประโยชน์

ภายในหมู่บ้านพลับพลา มีวัด 1 วัด ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และชาวบ้านศรัทธากันมาก มีอายุกว่า 500 ปี วัดนี้มีประเพณีสำคัญคืองานสงกรานต์น้ำพระธาตุ ที่จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 (พื้นเมือง) ภายในบริเวณวัดมีพื้นที่ว่างด้านหลัง ซึ่งชาวบ้านและเยาวชนในหมู่บ้านใช้เป็นลานกีฬาฟุตบอล โดยมาเล่นกันในช่วงเย็น และมีโรงเรียน 1 โรง ตั้งอยู่ในบริเวณวัด โรงเรียนนี้เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 156 คน ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้านพลับพลา

ภายในหมู่บ้านพลับพลา มีอาคารเอนกประสงค์ ซึ่งกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. ได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้เป็นสถานที่รับชำระเงินกู้จากสมาชิกกองทุนฯ ทุกวันที่ 5 ของเดือน ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ ใช้เป็นสถานที่รับชำระเงินกู้จากสมาชิกทุกวันที่ 9 ของเดือน ส่วนกลุ่มแม่บ้านจะมาร่วมกันทำขนมทองม้วน และ อสม.

ของหมู่บ้านได้ใช้ศาลาเอนกประสงค์เป็นศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (คสมช.) ด้วย ทั้งนี้เพื่อบริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น จำหน่ายยา วัดความดัน วัดไข้ และเป็นศูนย์ออกกำลังกาย เป็นต้น

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านพลับพลาประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้าน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาระดับหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มหนุ่มสาว ชมรมกีฬา และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (ทั้ง 2 กลุ่มมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือเป็นกลุ่มฌปนกิจ)

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านค่อนข้างห่างเหิน จึงทำให้ไม่ค่อยมีการรวมตัวกันเท่าใดนัก เนื่องจากคนส่วนใหญ่ออกไปทำงานในเมือง ไม่ค่อยได้พบปะกัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจทำกิจกรรมในหมู่บ้าน อีกทั้งคนวัยกลางคนในหมู่บ้านที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันด้านการเมืองท้องถิ่น แบ่งกันเป็น 2 ชั่วใหญ่ และ 4 กลุ่มย่อย ชั่วแรกคือชั่วของผู้ใหญ่บ้านคนเดิม (ผู้ใหญ่สิงห์คำ) ประกอบด้วยกลุ่มเก้ายำกบ กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และชาวบ้านบางส่วน อีกชั่วหนึ่งคือชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำ พลับพลาคำ ประกอบไปด้วยกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และกลุ่มอนุรักษ์ไก่ การแบ่งเป็น 2 ชั่วนี้เกิดขึ้นเพราะ มีความเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องของการบริหารงานหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีเรื่องผลประโยชน์ของวัดเข้ามาเกี่ยว ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสองค์ก่อนถูกปลดเนื่องจากประพฤติตัวไม่เหมาะสม คณะกรรมการชุดก่อนซึ่งเป็นชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำจึงลาออกทั้งหมด และเมื่อมีเจ้าอาวาสองค์ใหม่มาจำพรรษาอยู่ที่วัด คณะกรรมการอีกชุดหนึ่งซึ่งเป็นชั่วของผู้ใหญ่สิงห์คำจึงเข้ามาทำงานให้กับวัดแทน ทำให้คณะกรรมการชุดเก่าและชาวบ้านที่อยู่ในชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำต่อต้านไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวัด

การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้านพลับพลาประกอบด้วย

1. **เสียงตามสาย** ชาวบ้านในหมู่บ้านได้รับข้อมูลจากเสียงตามสาย ซึ่งถือเป็นช่องทางหลักในการกระจายข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน โดย สอบต. ทั้ง 2 คน ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก อบต.ริมดอย เช่น ข่าวโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้ว หรือ ข่าวบริการจาก อบต.ริมดอย ข่าวสารจากทาง อบจ. แล้วนำข้อมูลต่างๆ ไปให้ผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็นำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นรวมทั้งข้อมูลที่ได้รับจาก อำเภอ จังหวัด แจ้งสู่ชาวบ้านผ่านเสียงตามสาย

2. **ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน** ในหมู่บ้านพลับพลามีการประชุมแกนนำหมู่บ้าน ณ วัดพลับพลา ซึ่งเป็นการประชุมแบบเป็นทางการ โดยในการประชุมจะมีแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สอบต. 2 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน และ ประชาคมหมู่บ้าน 20 คน (บางส่วนเข้ากับคณะกรรมการหมู่บ้าน, สอบต. และ ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งเป็นเรื่องการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อตกลงกันว่าจะทำอะไร จะจัดกิจกรรมอะไรในหมู่บ้าน ในช่วงระยะเวลาใด นอกจากนี้ ประชาคมหมู่บ้านและ สอบต. ทั้งสองคนจะนำเรื่องที่ชาวบ้านเสนอความ

ต้องการมาพูดคุยกันกับที่ประชุม สอบต. บานขึ้นนั้นมึบบทบาทในการประชุมนี้คือ เป็นผู้เสนอโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน สอบต.ชายอีกคนหนึ่งเสนอโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้านเป็นฝ่ายเสนอโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เช่นงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันปีใหม่ของเมือง แต่ไม่คำไม่ช้า สรงน้ำพระธาตุวัดพลับ-พลา เป็นต้น เมื่อตกลงเรื่องโครงการและการใช้งบประมาณต่างๆ ในที่ประชุมแล้ว สอบต. บานขึ้นจึงร่างโครงการเพื่อขอของบประมาณจาก อบต. ริมตอย เมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้วจึงนำข่าวสารมากระจายทางเสียงตามสายสู่ชาวบ้าน รวมทั้ง สอบต. ทั้งสองคนก็ประชาสัมพันธ์เองด้วย

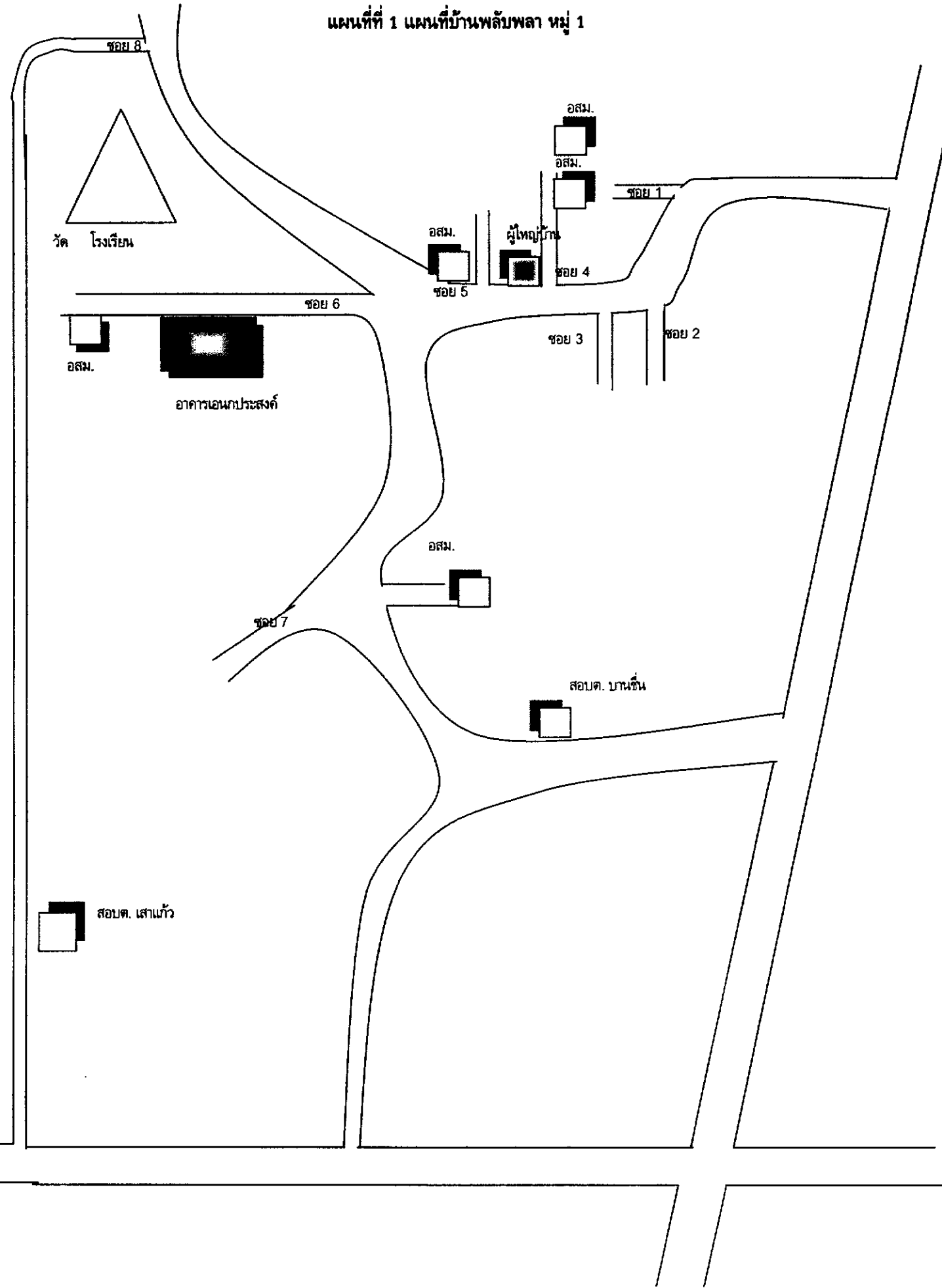
3. **ที่ประชุมหมู่บ้าน** การประชุมหมู่บ้าน ประชุมที่วัดพลับพลาและเป็นการประชุมแบบเป็นทางการเช่นเดียวกันกับการประชุมแกนนำหมู่บ้าน การประชุมหมู่บ้านนี้จะเป็นการเรียกประชุมชาวบ้านโดยผู้ใหญ่บ้านหลังจากที่ทางแกนนำหมู่บ้านได้ประชุมปรึกษาหารือการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ในการประชุมหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้กล่าวเปิดประชุมแจ้งวาระการประชุม ประชาคมหมู่บ้านจะแจ้งชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการด้านวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน ส่วน สอบต.บานขึ้นจะเป็นผู้แจ้งโครงการเกี่ยวกับกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน ด้าน สอบต.เสกแก้ว จะแจ้งโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน อีกรณีหนึ่งที่จะมีการเรียกประชุมหมู่บ้าน คือ กรณีของเรื่องที่มีเงื่อนไขกำหนดให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุม คือ เรื่อง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. **การออกหนังสือเชิญประชุม** การสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งในหมู่บ้านคือ การออกหนังสือเชิญประชุม ซึ่งเป็นหนังสือเชิญประชุมของกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่บ้านพลับพลา ออกโดย สอบต. บานขึ้น ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่บ้านพลับพลา สอบต.บานขึ้น บอกว่า จะออกหนังสือเชิญประชุมเพื่อเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน ซึ่งการออกหนังสือนี้จะออกเป็นครั้งคราว แต่ระยะหลังๆ ไม่ใคร่ได้ออกหนังสือเชิญประชุมเท่าใดนัก สอบต.บานขึ้นให้เหตุผลว่า ไม่ค่อยมีเวลาทำหนังสือ จึงใช้วิธีการบอกต่อๆ กันในหมู่สมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านเพื่อแจ้งข่าวการประชุมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน

5. **การพูดคุยแบบปากต่อปาก** การสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นประจำในหมู่บ้าน คือ การพูดคุยกันแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นการพูดคุยทั้งในระดับผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับชาวบ้านเอง ผู้นำจะพูดคุยกันเรื่อง การนัดประชุมแกนนำหมู่บ้าน โดยมี สอบต. บานขึ้น และ สอบต. เสกแก้ว เป็นผู้ประสานกลุ่มแกนนำหมู่บ้านให้มาประชุมแกนนำหมู่บ้านที่วัดพลับพลา ส่วนการพูดคุยระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน ได้แก่การที่ สอบต. ทั้งสองคนบอกข่าวสารต่างๆ แก่ชาวบ้านอีกทั้งหากเป็นกรณีที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกเช่นกรณีแจกทุนการศึกษา สอบต. จะเป็นคนไปบอกกับครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษาด้วยตนเอง ด้านชาวบ้านก็มีการสื่อสารกับกลุ่มแกนนำหมู่บ้านเกี่ยวกับการเสนอความต้องการของชาวบ้านเอง กล่าวคือ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะเสนอความต้องการผ่านมาทางประชาคมหมู่บ้านที่กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน หรือบางครั้งชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เคียงกับ สอบต. ทั้งสองคนก็มาเสนอความต้องการกับ สอบต. ด้วยตนเอง ความต้องการที่ชาวบ้านเสนอนั้นได้แก่เรื่อง ความเดือดร้อนจากน้ำท่วมขัง ขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การขอให้แก้ปัญหาร่องน้ำเน่าเหม็น ต้องการให้ทำรางระบายน้ำ การขอติดไฟกิ่ง หรือซ่อมไฟกิ่งที่ชำรุด ส่วน สมาชิกในกลุ่มสตรีแม่บ้านบางคนก็เสนอความต้องการเรื่องกิจกรรมของกลุ่ม ผ่านทาง สอบต. บานขึ้น ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน เรื่องที่เสนอได้แก่ การประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษ

นี้มาปรึกษากัน เมื่อได้มติที่ประชุมแล้วทาง สอบต. บ้านขึ้นจะนำโครงการไปร่างและส่งไปยัง อบต. รีมดอยและ จะแจ้งข่าวสารไปยังชาวบ้านผ่านเสียงตามสายเมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้ว ส่วนกรณีที่มีการเรียกประชุมหมู่บ้าน หลังจากการประชุมแกนนำหมู่บ้านมี 2 กรณีคือ เพื่อแจ้งเรื่องการทำกิจกรรมและโครงการด้านวัฒนธรรมประเพณี ของหมู่บ้าน และกรณีที่มีการกำหนดเงื่อนไขให้ชาวบ้านมาประชุมคือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หลังจากประชุม หมู่บ้านแล้วก็จะแจ้งข่าวสารในการประชุมผ่านทางเสียงตามสายของหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้ง สอบต. ทั้งสองคนก็ ประชาสัมพันธ์ด้วยตนเองด้วย ส่วนข้อมูลกับทาง สอบต. ทั้งสองคนประชาสัมพันธ์ด้วยตนเองอีกกรณีหนึ่งคือเรื่อง ที่ ละเอียดย่อนต่อความรู้สึกละแวกทุนการศึกษา สอบต. จะไปบอกกับครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษาด้วยตนเอง ทางด้านของชาวบ้านก็มีการเสนอความต้องการของตนเองซึ่งจะเสนอผ่านทางประชาคมหมู่บ้าน และ สอบต. ทั้งสอง คน เช่นเรื่องการขอให้แก้ปัญหาร่องน้ำเน่าเหม็น ต้องการให้ทำรางระบายน้ำ การขอติดไฟกิ่ง หรือซ่อมไฟกิ่งที่ชำรุด และทางกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้านก็ได้เสนอความต้องการผ่านทาง สอบต. หญิงของหมู่บ้านเช่นกัน

แผนที่ที่ 1 แผนที่บ้านพลับพลา หมู่ 1



บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6

ข้อมูลทั่วไป

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6 แยกจากหมู่บ้านพลับพลา หมู่ 1 ในปี พ.ศ. 2532 มี 338 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 1,125 คน เป็นหญิง 616 คน ชาย 509 คน นับถือศาสนาพุทธ ประชากรทั้งหมดเป็นคนที่มาจากที่อื่น โดยมาซื้อที่ดินจัดสรร ประมาณปี พ.ศ. 2524 ส่วนใหญ่เป็นคนในตัวเมือง และคนต่างจังหวัดเริ่มเข้ามาอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524

โครงสร้างการปกครองและการบริหารงานหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายบุญมา พาโชค ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 4 คน สอบต. 2 คน คือ นางฤทัย แซ่มชื่น และนางวาสนา พาโชค ประชาคมหมู่บ้าน 6 คน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ และชาวบ้าน 2 คน

อาชีพของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่รับราชการ และรัฐวิสาหกิจ รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว ทำงานบริษัท รับจ้างทั่วไปและค้าขาย ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึงใช้ชีวิตภายนอกหมู่บ้าน โดยออกจากบ้านแต่เช้าและกลับมาในช่วงเย็น ส่วนในช่วงเวลากลางวันมีคนอยู่บ้างก็เป็นคนเผ่าคนแก่และคนดูแลบ้าน สำหรับวันเสาร์อาทิตย์ส่วนใหญ่จะอยู่บ้านซึ่งถือว่าเป็นเวลาพักผ่อนส่วนตัว

สำหรับปัญหาของหมู่บ้านห้วยน้ำงาม ในอดีตปัญหาหลักคือน้ำท่วมขัง และปัญหาในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน น้ำประปา ไฟฟ้าสาธารณะ ซึ่งได้รับการแก้ไขไปมากแล้ว จะมีอยู่บ้างก็คือปัญหาน้ำท่วมขังในบางส่วน เนื่องจากการถมที่ให้สูงขึ้นเพื่อปลูกบ้าน มีถนนบางซอยที่ยังเป็นดินแดง และระบบประปายังมีไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะซอย 7 ปัจจุบันนอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ยังมีปัญหาด้านความสัมพันธ์ทั้งระหว่างผู้นำกับผู้นำ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้านที่ค่อนข้างจืดจาง ส่วนความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนา พบว่า ในส่วนชาวบ้านต้องการสาธารณูปโภคที่ยังขาด ส่วนความต้องการของผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านต้องการพื้นที่เพื่อสร้างศาลาเอนกประสงค์ที่จะใช้เป็นที่ให้คนมาพบปะรู้จักกัน

สาธารณะประโยชน์

พื้นที่ของหมู่บ้านห้วยน้ำงามค่อนข้างกว้าง มีซอยมากถึง 14 ซอย กระจายอยู่ทั้งสองฝั่งถนน แต่เป็นพื้นที่ส่วนบุคลเกือบทั้งหมด ไม่มีพื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้าน สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านมีเพียงสถานที่ติดประกาศข่าวสารข้อมูล (บริเวณสุดซอย 4) หอกระจายข่าว (ซึ่งในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่ หอกระจายข่าวใช้การไม่ได้) ไม่มีวัด โรงเรียน ศาลาการประชุมหรืออาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ดังนั้น หากมีการประชุมหรือการพบปะกันก็ใช้บ้านผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มในหมู่บ้าน

สำหรับกลุ่มในหมู่บ้านประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้านมีนางแววดาว รัตนา เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิก 18 คน กลุ่มผู้สูงอายุมีนายสำเนียง เลียงหวาน เป็นประธานกลุ่ม สมาชิกคือผู้สูงอายุทั้งหมดของหมู่บ้าน มีประมาณ 90

กว่าคน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์มีสมาชิกจำนวน 83 คน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคมีสมาชิก 26 คนมี สอบต. ฤทัย แซ่มชื่น เป็นที่ปรึกษากลุ่ม คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 15 คน นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม อสม. จำนวน 7 คนมี สอบต. วาสนา พาโชค เป็นประธานกลุ่ม สำหรับกลุ่มเยาวชน ไม่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มที่ชัดเจน

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

เนื่องจากชาวบ้านทั้งหมดเป็นคนภายนอกที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านที่ค่อนข้างกว้าง แต่ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่จะทำให้คนพบปะกันไม่ว่าจะเป็นวัด ศาลาการประชุม อีกทั้งการประกอบอาชีพในลักษณะเข้าไปเย็นกลับ ประกอบกับความสัมพันธ์ของแกนนำ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง สอบต. ทั้งสองคนไม่ค่อยราบรื่นนัก ส่งผลให้มีการแบ่งกลุ่มแกนนำออกเป็น 2 ฝ่าย โดยที่การทำงานกับชาวบ้านนั้นขึ้นอยู่กับว่าแกนนำคนใดหรือฝ่ายใดเป็นผู้รับผิดชอบ (โดยเฉพาะโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต.) ก็จะสนับสนุนหรือขอความร่วมมือกับกลุ่มหรือฐานเสียงของตนเอง อนึ่งการแบ่งเป็น 2 ฝ่ายนั้นไม่ได้หมายถึงความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้เลย ยังมีการพบปะ พูดคุยกันบ้างในกิจกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกัน

ความพยายามสร้างความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านก็มีบ้าง เช่น การที่ผู้ใหญ่บ้านริเริ่มตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ก็มุ่งหวังให้ชาวบ้านมีโอกาสพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ยังไม่สำเร็จมากนัก เวลาเรียกประชุมก็ไม่ค่อยมีคนมา ในแต่ละเดือนที่สมาชิกต้องนำเงินมาเข้ากลุ่ม ส่วนมากจะฝากคนอื่นมาให้ ผู้ใหญ่บ้านบอกกล่าวความรู้สึกกับสิ่งที่พยายามทำว่า “...แต่ๆ แล้ว บ่ได้หวังมาก ขอประมาณชาวท่าเปือยเซนต์ก็ถือว่าสำเร็จ (ความสัมพันธ์ของสมาชิก) ถึงจะยาก แต่ก็ต้องยะ”

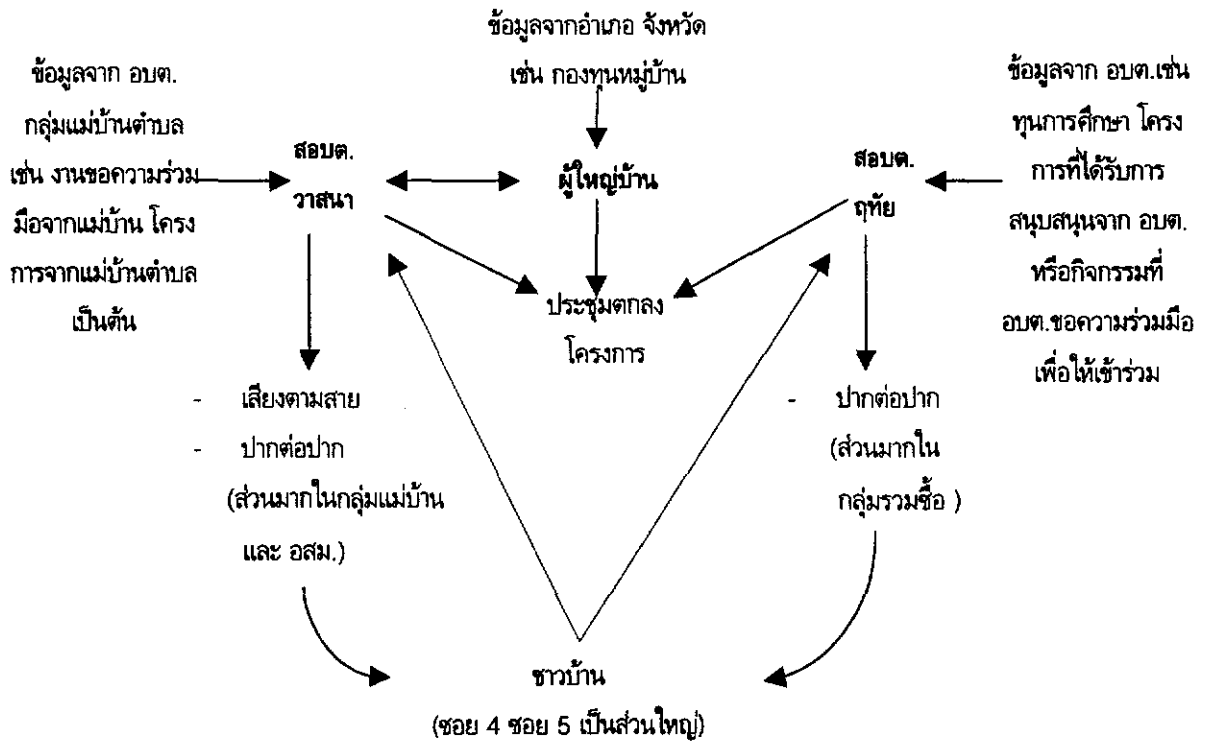
การสื่อสารในหมู่บ้าน

รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้านห้วยน้ำงามประกอบด้วย

1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก การบอกปากต่อปากเป็นการสื่อสารหลัก ทั้งในระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน (เป็นบางส่วน) และระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน โดยทาง สอบต. และผู้ใหญ่บ้านจะบอกกับแกนนำ เช่น กรรมการหมู่บ้านประธานแม่บ้านหรือ อสม. ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง แล้วแกนนำเหล่านี้จะไปบอกกันต่อ แต่ส่วนมากจะแยกกันบอกเฉพาะในกลุ่มหรือในพวกของตน กรณี สอบต. วาสนาก็จะบอกประธานแม่บ้านหรือ อสม. ที่ใกล้ชิด ในขณะที่ สอบต. ฤทัยก็จะบอกแกนนำในกลุ่มรวมซื้อหรือผู้สูงอายุบางคน
2. เสียงตามสาย มีการประกาศผ่านเสียงตามสายอยู่บ้างในช่วงที่ทีมวิจัยเริ่มลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นคนประกาศแจ้งข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ทั้งข้อมูลจากทางราชการที่ผู้ใหญ่บ้านไปรับมาและจากสอบต. วาสนา ในข่าวสารที่เกี่ยวกับงาน อบต.แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้ใช้อีกเลย เนื่องจากเสียงตามสายชำรุดและไม่ได้นำไปซ่อมแซม โดยผู้ใหญ่บ้านบอกว่ายังไม่ถึงประมาณมาดำเนินการ
3. ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน ส่วนผู้นำกับผู้นำนั้นมีการสื่อสารกันบ้างแต่น้อยมาก เช่น การประชุมแกนนำของหมู่บ้านอย่างเป็นทางการปีละ 1-2 ครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อตกลงในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรหรือ

งบประมาณระหว่างกลุ่มของผู้นำ (สอบต. วาสนาและผู้ใหญ่บ้านกับ สอบต. ฤทัย) เช่น การแบ่งโควตาทุนการศึกษา การจัดทำโครงการของหมู่บ้านในงบประมาณ อบต. เป็นต้น

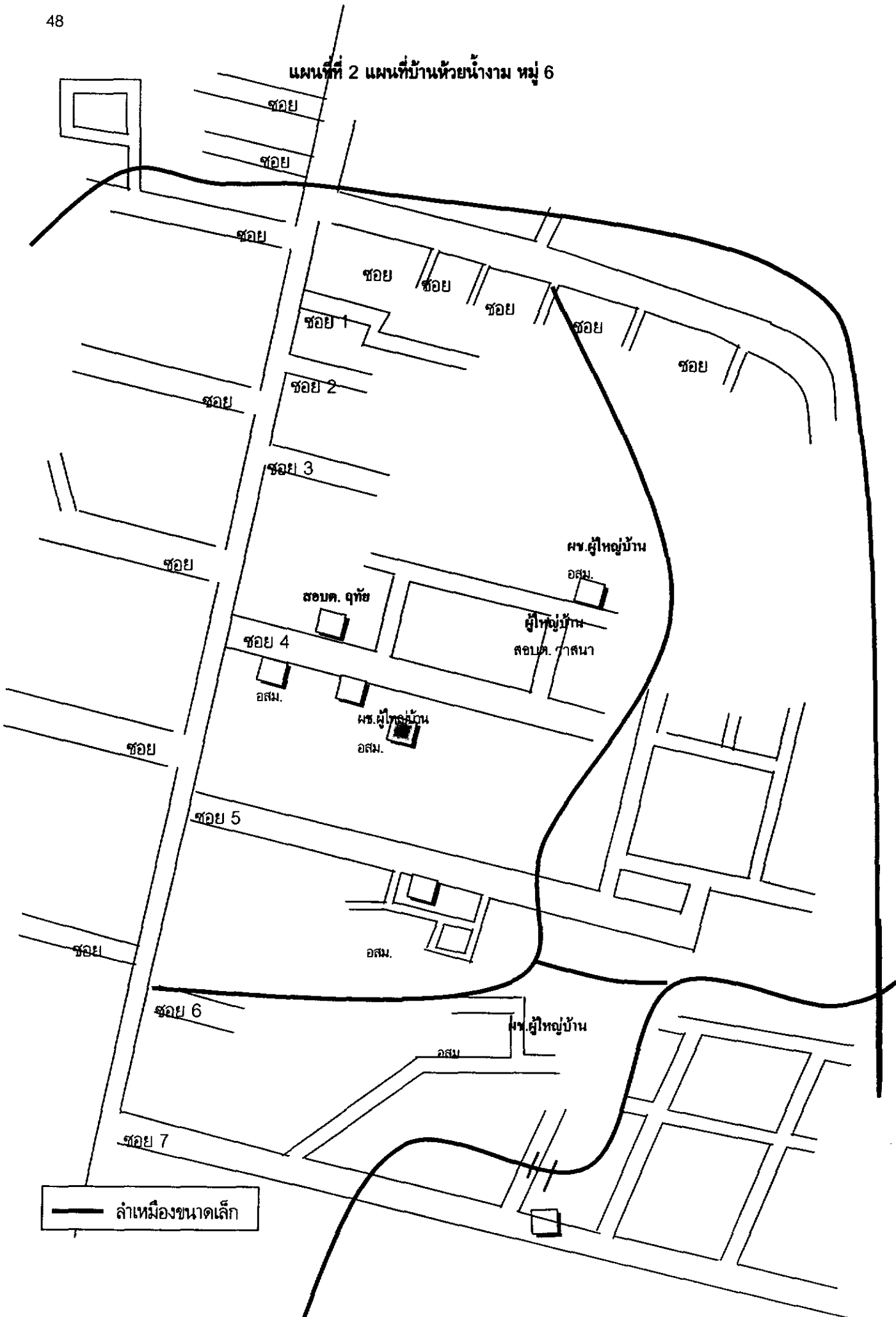
แผนภูมิที่ 2 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านห้วยน้ำงาม



จากแผนภูมิที่ 2 จะเห็นว่า การสื่อสารส่วนมากเป็นการสื่อสารแนวดิ่ง โดยผู้นำหญิงจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ทั้งจาก อบต. หน่วยงานต่างๆ หรือเกิดจากการคิดริเริ่มของผู้นำ จากนั้นผู้นำหญิงก็จะไปกระจายต่อโดยการบอกปากต่อปากในกลุ่มและพวกของตนเอง แต่ส่วนมากชาวบ้านที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจะเป็นชาวบ้านบางส่วนโดยเฉพาะในซอย 4 และ ซอย 5 และมีความสัมพันธ์กับผู้นำไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย

ในส่วนการสื่อสารจากล่างขึ้นบน ซึ่งเป็นการเสนอความต้องการของชาวบ้านให้กับผู้นำก็มียุ้งบ้างเป็นครั้งคราว แต่มีน้อยมาก กล่าวคือ จะมีการเสนอความต้องการก็ต่อเมื่อตนเองได้รับความเดือดร้อน เช่น กรณีน้ำท่วม ชาวบ้านก็จะเสนอขอความช่วยเหลือจากผู้นำที่ตนเองใกล้ชิด แต่ไม่มีช่องทางหรือมีพื้นที่ที่ชาวบ้านจะได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านของตนมากนัก

แผนที่ที่ 2 แผนที่บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6



บ้านแก่งโสะ หมู่ 7

ข้อมูลทั่วไป

เมื่อ 40 ปีที่แล้ว หมู่ 7 มีบ้านอยู่ 10 หลังคาเรือน ขึ้นอยู่กับอีกหมู่บ้าน โดยย้ายมาจากอีกฝากถนน เพราะมีการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างสถานที่ราชการ และเมื่อปี พ.ศ. 2524 นายทุนมาซื้อที่นา แล้วนำมาจัดสรรที่ดิน ขาย คนที่เข้ามาซื้อ มาอาศัยอยู่ที่หลัง ส่วนใหญ่มาจากในเขตตัวเมือง ในปี พ.ศ. 2532 ได้แยกหมู่บ้านจากหมู่บ้าน พลับพลา แยกเป็นหมู่ 6 บ้านห้วยน้ำงาม และแยกอีกครั้งเป็นหมู่ 7 บ้านแก่งโสะเมื่อปี พ.ศ. 2535 ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านแก่งโสะ (แก่งรวม) หรือบ้านแก่งแค” (ผักรวม)

ปัจจุบันประชากรทั้งหมดตามทะเบียนบ้านที่แจ้งไว้มี 1,327 คน 616 ครัวเรือน เป็นชาย 636 คน หญิง 691 คน แต่ที่อาศัยอยู่จริงๆ มีประมาณ 400 ครัวเรือน ประชากรในหมู่บ้านประมาณร้อยละ 80 เป็นคนที่ทำงานในเมือง ส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการ โดยออกไปทำงานตอนกลางวัน และกลับมาในตอนเย็น อีกร้อยละ 20 เป็นชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างซัก อบ รีด รับจ้างหล่อพระพุทธรูป และรับจ้างทั่วไป

ลักษณะบ้านเรือน ประกอบด้วยบ้านที่ปลูกอาศัยอยู่เอง บ้านเช่า และหอพัก คนส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ศาสนาอิสลาม 6 ครอบครัว

ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายบุญมัน สิงห์ราช เป็นผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายเดิมที่เกษียณอายุ 60 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่แยกหมู่บ้านใหม่ มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4 คน กรรมการหมู่บ้าน 7 คน ประชาคมหมู่บ้าน 5 คน ซึ่ง 3 คนเป็นผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยอีก 2 คน ประธานประชาคมเพิ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 เนื่องจากคนเดิมลาออก สำหรับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชื่อนางจันทร์ศรี บัวผ่อง และชาย 1 คน ชื่อนายสมชาย สอน่าย เป็น สอบต. สมัยแรกทั้งคู่ ทั้งสองคนไม่ได้มีการประสานการทำงานกันมากนัก

ปัญหาของหมู่บ้านคือปัญหาความขัดแย้งของแกนนำในหมู่บ้าน นอกจากนี้คนในหมู่บ้านบางส่วนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ในลักษณะของบ้านเช่า หอพัก และคนที่ออกไปทำงานในเมืองไม่ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนเข้าสู่บ้านบางส่วนไม่ดี น้ำท่วมขัง มีไฟฟ้าสาธารณะแต่ใช้งานไม่ได้ น้ำประปาบางซอยยังไม่มีใช้ และระบบแยกขยะในหมู่บ้าน ซึ่งเริ่มโดย สอบต. สมชาย ไม่มีใครมาดำเนินการทำให้ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เข้าใจ นำขยะที่ไม่ได้แยกไปกองรวมไว้ทำให้มีกลิ่นเหม็น

สาธารณะประโยชน์

หมู่บ้านนี้ไม่มีที่สาธารณะประโยชน์ ไม่มีวัด ชาวบ้านจะไปวัดในเขตเมืองที่ตนเองเคยเป็นศรัทธาอยู่ และวัดพลับพลา หมู่ 1 เนื่องจากไม่มีที่สาธารณะประโยชน์ ดังนั้น งานสืบชะตาหมู่บ้านและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ. 2545 จึงใช้ที่ดินว่างเปล่าข้างสนามกีฬา (เป็นที่ดินส่วนบุคคลที่เจ้าของยังไม่ใช่ประโยชน์) เป็นสถานที่จัดงาน โดยทางเดินที่ ส่วนการประชุมของหมู่บ้านใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านแก้งไฮ้มีกลุ่มที่ทางราชการจัดตั้ง 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่ม อสม. และกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนกลุ่มที่ทางหมู่บ้านจัดตั้งเองมีเพียงกลุ่มสัจจะเท่านั้น กลุ่มแม่บ้านมีนางหอม จรรย์ใจ เป็นประธานแม่บ้าน มีสมาชิก 12 คน ส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เป็นการรวมตัวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในนามของหมู่บ้าน และตามคำร้องขอจากทางราชการ กลุ่มผู้สูงอายุมีการรวมตัวกันเพื่อรองรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีนายบุญธรรม จิตสงบ เป็นประธาน มีสมาชิก 50 คน กิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการ กลุ่มเยาวชนมีสมาชิก 20 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่เป็นแกนนำกลุ่มเยาวชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ในปี พ.ศ. 2545 เป็นเงิน 30,000 บาท นำไปจัดซื้ออุปกรณ์กีฬา เช่น เปตอง ตะกร้อ แบดมินตัน และชุดฝึกซ้อมมวย ในกลุ่มเยาวชนมีการเล่นกีฬาในตอนเย็นๆ โดยได้ประสานขอใช้สถานที่ว่างในหมู่บ้านจากเจ้าของที่ดินเป็นสนามเล่นฟุตบอล

กลุ่มสัจจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ปรึกษา มีกรรมการ 3 คน นางรจนา ทานา เป็นประธาน มีสมาชิก 18 คน รวมตัวเพื่อกู้เงิน 100,000 บาท โดยให้สมาชิก 18 คน กู้คนละ 5,000 บาท ดอกเบี้ยเดือนละ 100 บาท ต้องส่งคืนเงินทั้งต้นและดอกเบี้ย ในเวลา 5 ปี เหลือไว้ 10,000 บาท ให้สมาชิกกู้ฉุกเฉิน กลุ่มนี้ดำเนินการมาได้ 1 ปี และครบกำหนดที่ต้องส่งคืนเงินงวดแรกจำนวน 20,000 บาท ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีประธานอยู่หมู่บ้านฟ้าใหม่ (เป็นบ้านจัดสรรในหมู่ 7) ปัจจุบันทางรัฐบาลได้โอนเงินเข้าบัญชีของหมู่บ้านแล้ว และอยู่ในขั้นตอนที่คณะกรรมการกองทุนฯ กำลังยกร่างข้อบังคับเพื่อเสนอให้ชาวบ้านปรับแก้ไขและตัดสินใจก่อนใช้เป็นข้อบังคับของหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีสมาชิก 4 คน สอปรต. สมชาย สอน่าย เป็นประธาน อสม. หมู่บ้าน โดยดำเนินงานตามแผนงานของสถานีอนามัยป่าขาม

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านนี้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านค่อนข้างเหินห่าง มีลักษณะคล้ายกับคนในชุมชนเมือง คือต่างคนต่างอยู่ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำหมู่บ้านเป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้ง โดยมีการแบ่งออกเป็น 2 ชั่วชัดเจน ชั่วที่หนึ่งมีประมาณร้อยละ 60 ของคนในหมู่บ้าน ประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สอปรต. หญิง กลุ่มผู้สูงอายุบางส่วน กลุ่มแม่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน และชาวบ้าน ซึ่งมีความคิดว่างานในหมู่บ้านต้องยึดผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก ประธานประชาคมบอกว่า “เรื่องอะไรก็ตามผู้ใหญ่บ้านต้องรู้ ต้องผ่านผู้ใหญ่บ้าน อย่างการประชุมผู้สูงอายุ เพื่อที่จะเอางบประมาณงานสืบชะตาหมู่บ้าน และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุออกมา ไปแอบประชุมกันเองโดยไม่มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ ต้องมาประชุมกันใหม่อีกรอบที่บ้านผู้ใหญ่” ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บอกว่า “ผมไม่มีปัญหา ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ถ้าผมจะทำงาน ผมทำหมด” ชั่วที่สองมีประมาณร้อยละ 40



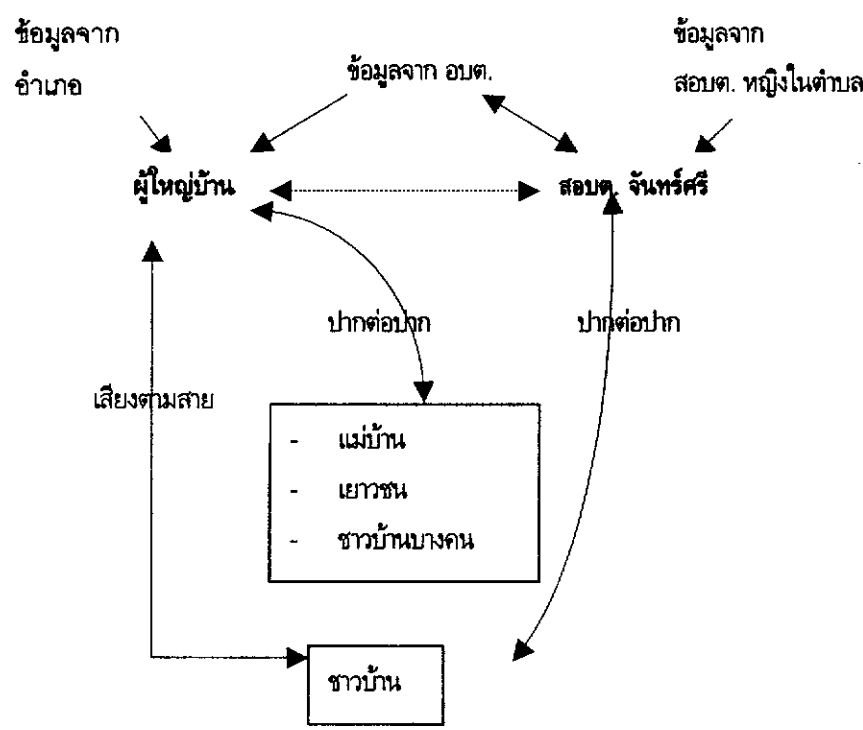
ประกอบด้วย อดีตประธานบริหาร อบต. สมัยแรก และ สอบต. สมชาย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุบางกลุ่ม และชาวบ้าน คนกลุ่มนี้มีความคิดว่าผู้ใหญ่บ้านหัวโบราณไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ใช้วิธีการแบบเดิมๆ สอบต. สมชายบอกว่า “ตรงนี้มีอุปสรรคมาตลอด ตั้งแต่เข้ามาเป็น สอบต. จนถึงขณะนี้ก็เข้าไปเป็นปีที่สามแล้ว ที่ผมไม่ได้รับความร่วมมือกับผู้นำชาวบ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะเขาก็ต้องการเอาชนะอย่างเดียว”

การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้านแก่งโสมประกอบด้วย

1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ เช่น สอบต.หญิง กับผู้นำในบางเรื่อง หลังจากที่ สอบต.หญิงได้ข้อมูลจาก อบต. และการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน เช่น สอบต.หญิง ขอความร่วมมือชาวบ้านในการให้ข้อมูลเพื่อกรอกแบบสำรวจ จปฐ. ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็จะบอกถึงปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ นอกจากนี้ก็เป็นการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกันเอง
2. เสียงตามสาย ผู้ใหญ่บ้านใช้ระบบเสียงตามสายประกาศแจ้งข้อมูลของทางราชการหรือเชิญชาวบ้านมาประชุมในวาระต่างๆ แต่เสียงตามสายในหมู่บ้านนี้ชาวบ้านได้ยินไม่ทั่วถึง
3. ที่ประชุมหมู่บ้าน การประชุมที่เป็นทางการปีละ 1-2 ครั้ง ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านใช้สถานที่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเปิดประชุมอย่างเป็นทางการ พร้อมแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ทั้งนี้ในการประชุมหากหาข้อสรุปไม่ได้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามาช่วยควบคุมสถานการณ์
4. การรวมกลุ่มพูดคุย ในหมู่บ้านมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้หญิงที่เป็นสมาชิก และไม่ เป็นสมาชิก 5 - 6 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติของผู้ใหญ่บ้านและบริเวณบ้านใกล้เคียง ที่ประกอบอาชีพรับงานมาทำที่บ้านและว่างเว้นจากการทำงานบ้านแล้ว มารวมกลุ่มกับที่บ้านผู้ใหญ่พูดคุยเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น การใช้หนี้กองทุนเงินล้าน การส่งหนูน้อยนพมาศเข้าร่วมประกวดในงานลอยกระทงของ อบต.

แผนภูมิที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแก่งโสะ

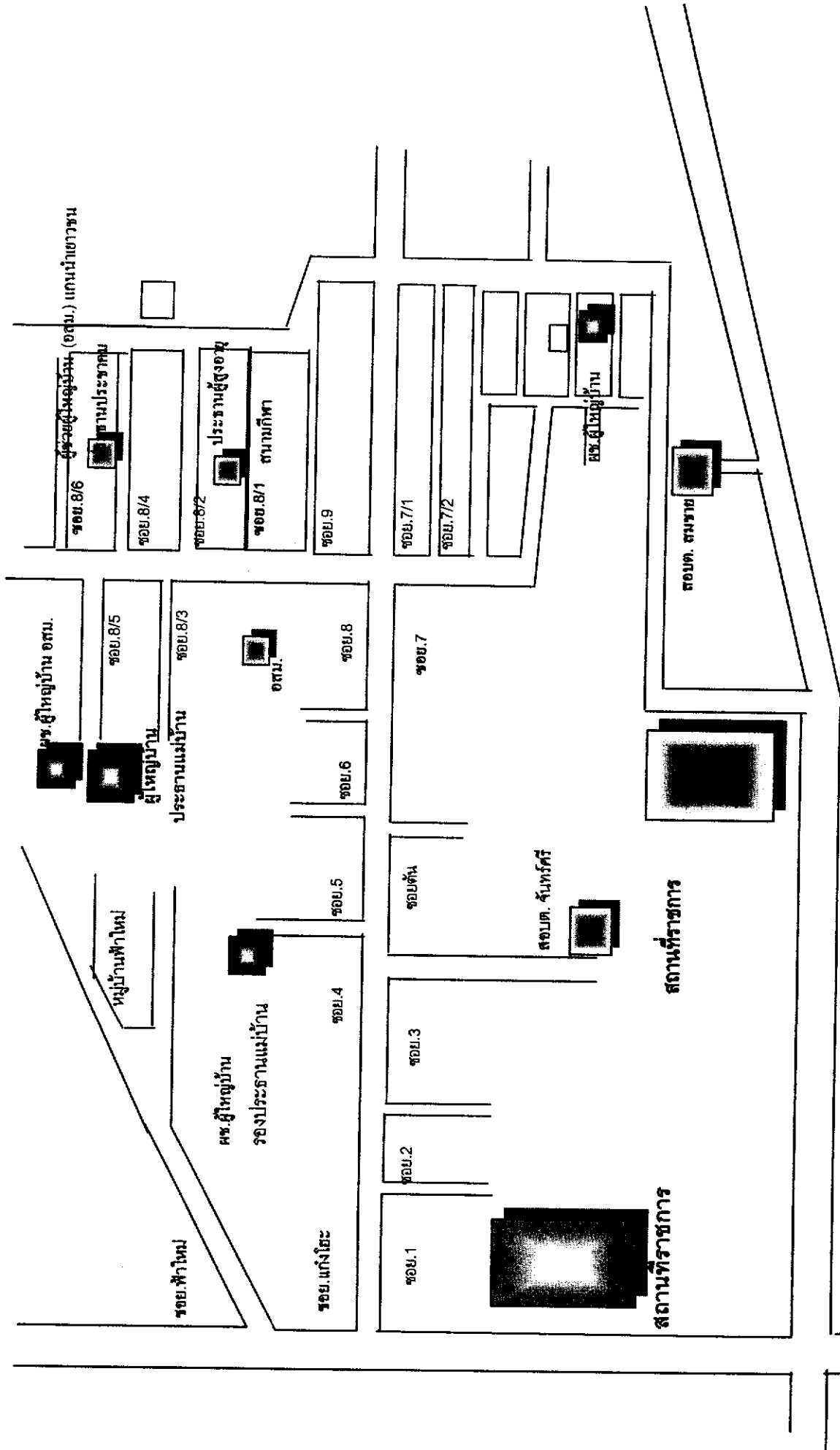


จากแผนภูมิที่ 3 จะเห็นว่า สบต. หญิงสื่อสารสองทางกับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มดั้งเดิม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง เช่น ขอความร่วมมือให้กรอกข้อมูลแบบสำรวจ จปฐ. หรือข้อมูลข่าวสารจาก อบต. ทั้งจากการประชุมและจาก สบต. หญิงของหมู่ 8 (สบต. ประไพพรรณ) ส่วนชาวบ้านก็จะแจ้งเรื่องเดือดร้อนแต่ไม่รุนแรง เช่น หลอดไฟกิ่งขาด ถ้าเป็นเรื่องเดือดร้อนมากๆ ชาวบ้านจะไปแจ้งที่ผู้ใหญ่บ้าน เช่น น้ำท่วมบ้านและได้รับความเสียหาย

สบต. หญิงสื่อสารกับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีเรื่องที่ต้องปรึกษา หรือต้องการมติจากชาวบ้าน เช่น การจัดทำข้อบังคับของหมู่บ้านที่ต้องการขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ในแต่ละปี

ผู้ใหญ่บ้านสื่อสารสองทางกับชาวบ้านในกลุ่มดั้งเดิมที่อยู่ในบริเวณใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนชาวบ้านทั่วไปใช้เสียงตามสายในหมู่บ้าน เช่น เรื่องต่างๆ ที่ได้รับทราบจากอำเภอ หรือ อบต. นอกจากนี้ใช้การประชุมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการ เสนอ อบต. เพื่อจัดทำข้อบังคับของตำบล ส่วนการสื่อสารของชาวบ้านต่อผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งเรื่องที่เดือดร้อน เช่น บ้านถูกน้ำท่วม ถนนในหมู่บ้านเสียหาย

แผนที่ที่ 3 แผนที่บ้านแก่งโตะ หมู่ 7



บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8

ข้อมูลทั่วไป

บ้านสุขกายสุขใจอยู่ห่างจากสี่แยกกลางเวียงประมาณ 7 กิโลเมตร บ้านนี้เรียกกันสั้นๆ ว่า บ้านสุขกาย แต่เดิมรวมอยู่กับหมู่ 1 แล้วเปลี่ยนมาเป็นหมู่ 6 หมู่ 7 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2536 ได้แยกมาเป็นหมู่ 8 บ้านสุขกายสุขใจในอดีตบริเวณหมู่บ้านมีลักษณะเป็นป่า และเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้วมีการจัดสรรที่ขาย ผู้คนจึงเริ่มเข้ามาปลูกบ้านอยู่ ทั้งนี้คนในหมู่บ้านประมาณร้อยละ 60 เป็นคนที่มาจากที่อื่นไม่ใช่คนที่มีพื้นเพอยู่ในตำบลนี้มาก่อน ซึ่งในส่วนนี้มีชาวเขาเผ่าอากูและเผ่าม้งรวมอยู่ด้วย

หมู่บ้านสุขกายสุขใจมี 226 หลังคาเรือน (ตามสำเนาทะเบียนบ้านที่กรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ รวบรวมได้) แต่อันที่จริงมีประมาณ 300 หลังคาเรือน (บางคนมีบ้านสองหลัง ให้เช่าหลังหนึ่ง บางบ้านไม่มีคนอยู่จึงไม่มีการนับ เพราะเกรงจะเสียสิทธิ เนื่องจากตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านฯ ต้องมีผู้เข้าร่วมประชุม 3 ใน 4) จำนวนคนในหมู่บ้าน 878 คน เป็นชาย 408 คน และหญิง 470 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง บางส่วนออกไปค้าขายนอกหมู่บ้าน รับราชการ ทำงานรัฐวิสาหกิจและมีกิจการเป็นของตนเอง ส่วนคนที่อยู่บ้านเป็นผู้สูงอายุกับคนที่มีฐานะปานกลางสำหรับศาสนาต่างๆ ที่คนในหมู่บ้านนับถือ นั้น เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ พุทธ อิสลาม คริสต์ และบาไฮ

ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านชื่อนายศรีศักดิ์ ทะนุบำรุง เป็นผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่บ้านสุขกายสุขใจ แยกมาเป็นหมู่ 8 ขณะนี้ดำรงตำแหน่งมาเป็นวาระที่สองแล้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือนายวัฒนา สืบสันติ นางสาวภัทราวดี สุขใจ และคณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน ส่วนประชากรหมู่บ้านมีทั้งหมด 11 คน ซึ่งใน 11 คนนี้มี 3 คนที่เป็นกรรมการหมู่บ้านด้วย ประชาคมหมู่บ้านนี้มีหลากหลายอาชีพ อาทิ รับเหมาก่อสร้าง รับจ้าง ค้าขาย และตัดเย็บเสื้อผ้า สำหรับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ สอบต. ของหมู่บ้านสุขกายสุขใจมี 2 คน เป็นผู้หญิงและดำรงตำแหน่งสมาชิกสภา อบต. มาแล้วสองวาระทั้งคู่โดยเริ่มเป็นสมัยแรกเมื่อปี พ.ศ. 2538 ทั้งนี้โครงสร้างการบริหารงานในหมู่บ้านสุขกายสุขใจ ตัวหลักคือผู้ใหญ่บ้าน ส่วน สอบต. ทำหน้าที่ประสานงานระหว่าง อบต. กับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีแผนงานหรือโครงการอะไรที่เข้ามาหรือจะต้องจัดทำ สอบต. จะบอกกับผู้ใหญ่บ้านแล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นางสาวภัทราวดี) ไปบอกกล่าวให้กรรมการทุกคนมาประชุม ซึ่งกรรมการในที่นี้มีทั้งกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. ซึ่งบางครั้งก็มีชาวบ้านที่สนใจ 1-2 คน เข้าร่วมประชุมด้วย ส่วนทางประชาคมจะมีผู้เข้าร่วมประชุม 2 คน (นายพงษ์ศักดิ์ นายวิชัย หรือนายพินิจ) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. 1-3 คน (กลุ่มแม่บ้านก็เป็นแม่หลวงและนางทองเพียร กลุ่ม อสม. ได้แก่นางแสงจันทร์และนางสมเพียร)

อนึ่ง ก่อนที่จะมารับตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าว กลุ่มคนเหล่านี้ (กม.,ประชาคม,อสม.,sobt.) เคยทำงานในหมู่บ้านร่วมกันมาก่อน เช่น การกำจัดขยะ การถางหญ้า การพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวันที่ 12 สิงหาคม วันที่ 5 ธันวาคม จุดเด่นของกลุ่มนี้คือมักจะออกมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน จึงรู้จักคุ้นเคยกัน พอจะตั้งกรรมการจึงดึงคนเหล่านี้เข้ามา นอกจากนี้การทำงานร่วมกันก็ไม่มีใครมีความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะก่อนจะดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะมีการประชุมปรึกษากันก่อนถ้าที่ประชุมเห็นชอบจึงลงมือทำ

ในอดีต หมู่บ้านนี้มีปัญหาเรื่องยาเสพติด เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งดื่มกาและเสพยากันในบ้าน ที่ผู้ปกครองไปทำงาน ต่อมาเกิดการลักเล็กขโมยน้อยบริเวณบ้านใกล้เคียง เมื่อแจ้งตำรวจ เด็กๆ ก็ถูกจับไปและปล่อยออกมา แล้วกลับมาหัวสูมกันอีก ในปี พ.ศ. 2541 – พ.ศ. 2542 ทาง สอบต. และคณะกรรมการหมู่บ้านจึงหาทางแก้ไขปัญหา โดยไปขออุปกรณ์กีฬาให้กลุ่มเยาวชน หลังจากนั้นเด็กกลุ่มนี้จึงเริ่มหันมาสนใจเล่นกีฬา ต่อมาอีกหนึ่งปีคือปี พ.ศ. 2543 ได้ของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลริมดอยมาจัดกีฬา ฟุตบอล สุขกายสุขใจ ครั้งที่ 1 โดยจัดซื้ออุปกรณ์และเลือกกีฬาให้เด็กและเยาวชน รวมถึงนักกีฬาในหมู่บ้าน ปรากฏว่าได้ผล เพราะเมื่อเด็กๆ กลับจากโรงเรียนจะเปลี่ยนชุดกีฬา แล้วออกมาเล่นกีฬากันที่สนาม พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กๆ พอใจมาก และจากบัดนั้นเป็นต้นมา ปัญหาเสพติดและการลักขโมยในหมู่บ้านก็หมดไป สำหรับปัญหาในปัจจุบันคือปัญหาของคนบางกลุ่มในหมู่บ้านที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เคยลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วไม่ได้รับเลือก

ส่วนความต้องการของคนในหมู่บ้านนั้น เท่าที่มีการสำรวจของนักศึกษาที่เข้าไปสำรวจความต้องการของหมู่บ้านในขณะนี้ พอจะได้ข้อมูลว่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งอยากให้มีสนามเด็กเล่น ทั้งนี้ความเป็นไปได้ของการจะหาที่สร้างสนามเด็กเล่นดังกล่าวอาจจะมีความเป็นไปได้บ้าง เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีที่สาธารณะแล้ว

สาธารณะประโยชน์

โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านสุขการสุขใจคือโรงเรียนอนุบาลเด็กน่ารัก เป็นโรงเรียนเอกชน ส่วนวัดนั้นไม่มีคนในหมู่บ้านจึงไปวัดที่เคยเป็นศรัทธาหรือไปวัดที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน สำหรับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ยังไม่มี นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีอาคารเอนกประสงค์ ที่ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างจากองค์การบริหารส่วนตำบลริมดอย ซึ่งสร้างขึ้นบนพื้นที่เจ้าของหมู่บ้านเดิมที่ชาวบ้านเรียกกันว่าแม่ยาย และได้มอบให้เป็นี่สาธารณะของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 70 ตารางวา อาคารนี้ใช้สำหรับจัดกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ใช้เป็นที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน ที่ประชุมกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก หรือวันรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ มักจัดขึ้นบนพื้นที่ว่างในหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ตรงข้ามบ้านของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ดังกล่าวเจ้าของยังมีได้มาปลูกสร้างบ้านแต่อย่างใด

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แล้วยังมีชมรมผู้สูงอายุ ชมรมกีฬา อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) และกลุ่มฌาปนกิจ

กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิกที่เป็นแม่บ้านประมาณ 30 – 40 คน ทั้งนี้เวลามีงานหรือกิจกรรมในหมู่บ้านสมาชิกเกือบทุกคนจะออกมาช่วยกัน แต่หากเป็นงานนอกหมู่บ้าน สมาชิกที่ไปร่วมจะไม่มีมากนัก เพราะหลายคนติดภารกิจ ประธานของกลุ่มบ้านนี้มี 2 คน คือถ้าเป็นงานในหมู่บ้าน แม่หลวง (ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน) เป็นประธาน ส่วน สอบต. ประไพพรรณเป็นประธาน เวลาที่ไปทำกิจกรรมนอกหมู่บ้าน กิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านไปร่วมหรือดำเนินการ เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านสงครามในวันสตรีสากล (8 มีนาคม พ.ศ. 2546) งานอบรม งานศพ งานประเพณีต่างๆ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือกลุ่ม อสม. ประธานกลุ่มคือ สอบต. ประไพพรรณ มีสมาชิกทั้งหญิงและชาย รวม 6 คน ทำงานเชื่อมโยงกับสถานีอนามัยปทุม เป็นกลุ่มที่ชัดเจนทั้งในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ทั้งนี้เป็นเพราะมีกิจกรรมและการประชุมสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังประสานงานกับกลุ่ม อสม. หมู่บ้านอื่นด้วย

กลุ่มฌาปนกิจ ประธานได้แก่นางอรรณ กลิ่นดี จำนวนสมาชิกนั้นไม่แน่นอน เพราะมีคนเข้าๆ ออกๆ เป็นประจำ และในระยะหลังนี้คนจะออกมากกว่าเข้า ตัวผู้ใหญ่บ้านและ สอบต. ของบ้านนี้มีได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะเห็นว่าการดำเนินงานบางอย่างไม่ถูกต้องนัก

กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) มีสมาชิก 4 คน คือ สอบต. ประไพพรรณ สอบต. จงจิตร นายสุรินทร์ แสงโชค และนายอนันต์ พุฒา กลุ่มนี้ไม่ได้เคลื่อนไหวทำกิจกรรมของ อช. โดยตรง เพราะเวลาที่ประธาน อช. คนเดิมของตำบลไปร่วมประชุมก็ไม่ได้นำมาถ่ายทอดต่อ แต่ สอบต. เองมองว่าการพัฒนาหมู่บ้านหรือตำบลก็เป็นสิ่งที่ตนดำเนินการอยู่แล้ว

ชมรมกีฬา ประธานของชมรมคือ นายนิพนธ์ รัชธี กีฬาที่เล่นกันเป็นส่วนใหญ่คือ ฟุตบอล และตะกร้อ

ชมรมผู้สูงอายุ มีสมาชิกประมาณ 50-60 คน ประธานได้แก่ นายสันต์ จรัสแสง ในหมู่บ้านไม่มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุโดยตรง

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายกับคนในชุมชนเมือง นั่นคือต่างคนต่างอยู่ ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน บางส่วนออกไปแต่เช้าและกลับเข้ามาในตอนเย็นหรือตอนค่ำ และบางส่วนออกไปทำงานช่วงเย็นและกลับมาตอนดึกหรือตอนเช้า ด้วยเหตุนี้การประชุมชาวบ้านจึงจัดได้ปีละ 1-2 ครั้ง เฉพาะเรื่องใหญ่ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เรื่องอื่นๆ มักประชุมเฉพาะกลุ่มกรรมการแล้วประกาศให้ชาวบ้านทราบทางเสียงตามสาย ซึ่งผู้ประกาศคือผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้อุปกรณ์ต่างๆ ก็ตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้าน

บ้านสุขกายสุขใจมีการสื่อสารหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก สอบต. สื่อสารกับผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำ (บ้าน สอบต. ประไพพรรณจะเป็นจุดหลักในการไปมาหาสู่ระหว่าง สอบต. และผู้ใหญ่บ้าน เพราะอยู่บนถนนหลักที่เป็นทางเข้าออกหมู่บ้าน และบ้านผู้ใหญ่บ้านก็อยู่ไม่ไกลจากบ้าน สอบต. ประไพพรรณ ส่วนบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ที่พบปะระหว่างกรรมการหมู่บ้าน สอบต. และประชาคมหมู่บ้าน) แทบทุกครั้งที่ สอบต. ไปประชุมที่ อบต. หรือได้รับข้อมูลจาก อบต. รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นสถานีอนามัยหรือพัฒนาชุมชนและผู้ใหญ่บ้านไปประชุมที่อำเภอมาแล้วก็จะพูดคุยกันเพื่อบอกกล่าวถึงเรื่องที่ได้ประชุมหรือได้รับทราบ ได้รับการร้องขอ ทั้งนี้การบอกปากต่อปากเกิดขึ้นเป็นประจำทั้งในระหว่างชาวบ้านกันเอง ผู้นำกับชาวบ้าน ผู้นำกับผู้นำ เช่น เรื่องอบรมการเย็บกระเป๋าคัดกับกลุ่มแม่บ้าน ทาง สอบต. ก็บอกกับกรรมการแม่บ้านหรือสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แล้วคนเหล่านี้จะไปบอกกันต่อ หรือ

เรื่องการออกกำลัง ชาวบ้านก็ชักชวนกันมาโดยใช้วิธีบอกต่อกันไป นอกจากนี้ ก่อนการประชุมแกนนำ ผู้ใหญ่บ้านก็จะไปบอกกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้บอกกรรมการคนอื่นๆ เป็นการบอกกันเป็นทอดๆ หรือเรื่องที่ประกาศผ่านเสียงตามสาย ซึ่งในหมู่บ้านนี้จะประกาศในช่วงเช้าและเย็น แต่ชาวบ้านบางคนไม่อยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องก็จะบอกกัน

2. **เสียงตามสาย** ผู้ใหญ่บ้านจะนำเรื่องที่ได้รับความทราบจากที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. ทางอำเภอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนที่เกี่ยวข้องกับคนในหมู่บ้านมาประกาศทางเสียงตามสาย นอกจากนี้ก็มีเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น งานบุญ งานศพ การประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น

3. **ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน** มีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งหมู่บ้านนี้คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม และ อบต. พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า “กรรมการหมู่บ้านและ อบต.คุยกันบ่อยมาก กินข้าวด้วยกันกินเดือนละครั้ง สนิทกัน เวลาทำอะไรก็มาแบ่งกันกิน คุยกันบ่อย ไม่ใช่เรื่องของทางราชการ เป็นเรื่องของใจมากกว่า”

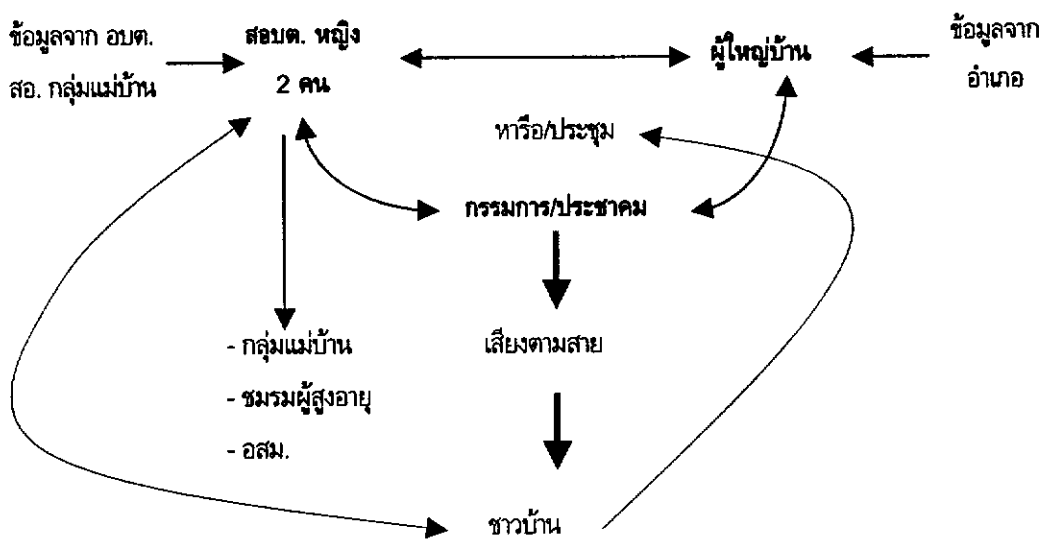
การพูดคุยที่เป็นทางการของแกนนำหมู่บ้านนี้เป็นการประชุม ซึ่งบางครั้งทาง สอบต. เป็นผู้ขอให้ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุม เมื่อถึงเวลาประชุม ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการ หากมีเรื่องเกี่ยวกับ อบต. สอบต. ทั้งสองคนจะช่วยกันร่างสิ่งที่จะนำเสนอในที่ประชุม เมื่อถึงวาระของ อบต. ผู้ใหญ่บ้านจะเชิญให้ สอบต. พูด ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ จะเป็นหลักในการพูดในที่ประชุม ตัว สอบต. จงจิตรจะพูดเสริมในบางช่วง พร้อมกับบันทึกการประชุม ทั้งนี้ การประชุมแกนนำจะดูที่ความสำคัญของเรื่อง เช่นเมื่อมีงบประมาณหรือจะทำโครงการใดโครงการหนึ่ง ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมและ สอบต. จะประชุมกันเอง ซึ่ง สอบต. บอกว่ากลุ่มคนเหล่านี้กระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน รู้ข้อมูลของคนรอบข้าง ตัว สอบต. เองก็ทำงานมานาน พอที่จะรู้ปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน แต่บางครั้ง ในการประชุมแกนนำก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมาเข้าร่วม โดยแกนนำเป็นผู้ชักชวนให้ชาวบ้านที่ตนเองพบระหว่างเดินทางไปประชุมเข้าร่วมประชุมด้วย เช่นการประชุมเรื่องการใช้งบอุดหนุน 80,000 บาทของ อบต. เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2545 ซึ่งชาวบ้านที่มาร่วมพูดคุยจะได้รับรู้เรื่องที่แกนนำหารือกันและได้ร่วมแสดงความเห็น ในขณะเดียวกันทางแกนนำก็ได้รับรู้ความต้องการของชาวบ้านในบางเรื่องด้วย หากมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจ กรรมการหรือแกนนำหมู่บ้านจะเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ก็รับฟังข้อคิดเห็นหรือความเห็นของชาวบ้าน

ส่วนการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการนั้น แกนนำกลุ่มเล็กๆ ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน สอบต. และกรรมการหมู่บ้าน 4-5 คนมานั่งคุยกัน รับรู้ในบางเรื่องร่วมกันและอาจแสดงความเห็นในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วสรุปความเห็นร่วมกัน จากนั้นจึงนำไปบอกต่อแกนนำคนอื่นๆ

4. **ที่ประชุมหมู่บ้าน** ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุมหมู่บ้าน ณ อาคารเอนกประสงค์ ซึ่งช่วงปีสองปีที่ผ่านมามักจะประชุมพร้อมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และในการประชุมหมู่บ้าน สอบต. ก็มาร่วมประชุมทุกครั้ง พร้อมกับใช้โอกาสนี้แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงผลงานและสอบถามความต้องการของชาวบ้าน โดย สอบต. ประไพพรรณเป็นผู้นำเสนอและสอบถามในที่ประชุม แต่หากการประชุมหมู่บ้านตรงกับช่วงที่โครงการต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านการ

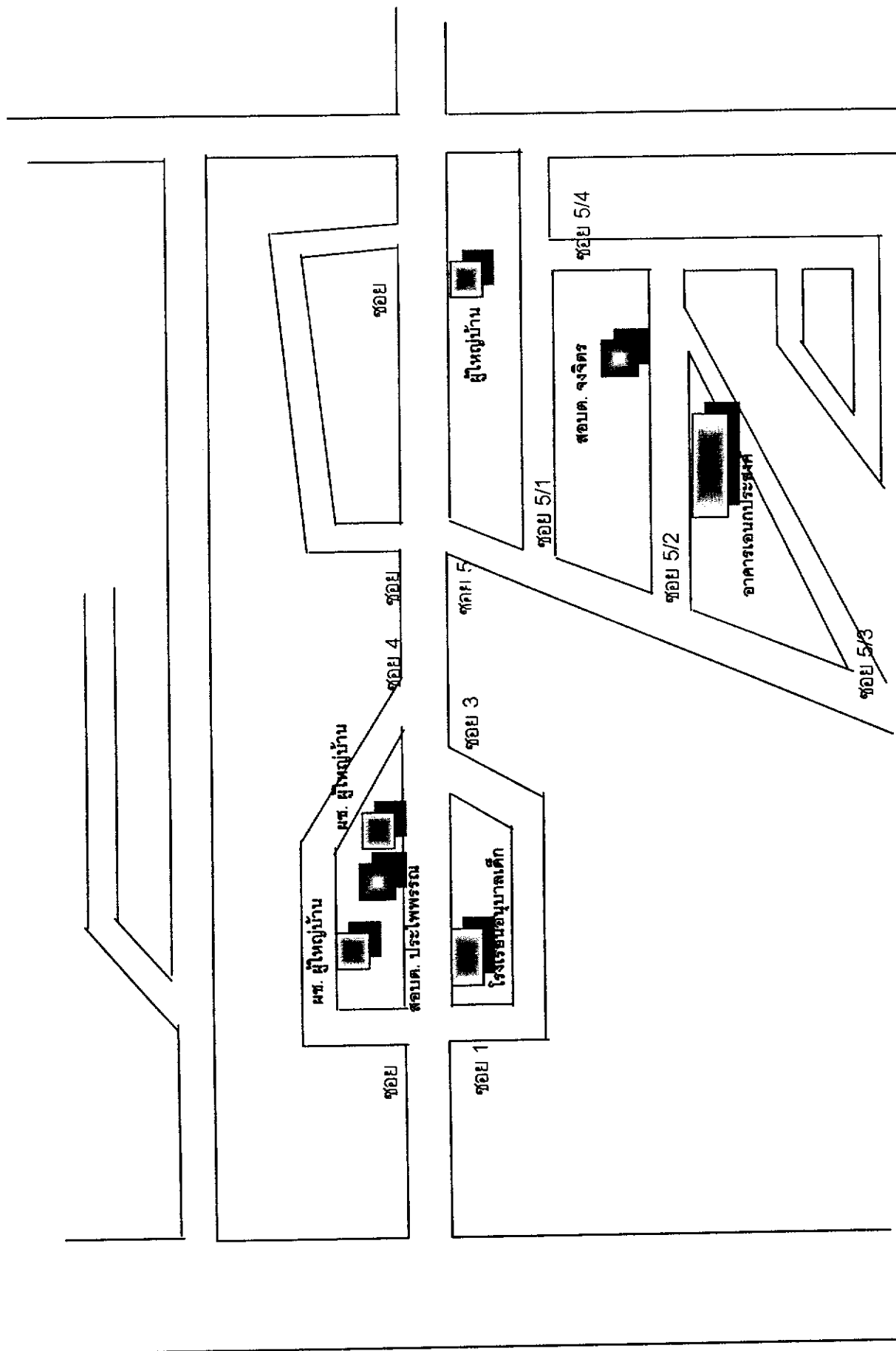
พิจารณาจาก อบต. แล้วก็จะแจ้งให้ทราบว่าโครงการและงบประมาณที่หมู่บ้านได้รับมีอะไรบ้าง ทั้งนี้จะเตรียมข้อมูลกับ สอบต. จงจิตรก่อน

แผนภูมิที่ 4 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านสุกกายสุขใจ



จากแผนภูมิที่ 4 จะเห็นว่า สอบต. หญิงและผู้ใหญ่บ้านมีการสื่อสารสองทาง โดยทั้งสองฝ่ายได้รับข้อมูลซึ่งกันและกัน แล้วจึงพิจารณาเรื่องเหล่านั้นว่าจะดำเนินการต่ออย่างไร บางเรื่องจำเป็นต้องขอความเห็นชอบหรือนำเข้าที่ประชุมแกนนำในหมู่บ้านก่อนจึงจะแจ้งให้ชาวบ้านทราบ แต่บางเรื่องสามารถแจ้งให้ชาวบ้านทราบได้เลย เช่นทาง อบต. จะมาจัดพ่นยากันยุงในหมู่บ้านในช่วงวันเวลานั้น เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศผ่านเสียงตามสาย ในขณะที่บางเรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกลุ่ม เฉพาะคน เช่นกลุ่มแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ อสม. ผู้ได้รับทุนการศึกษา ทาง สอบต. ก็จะไปพบกลุ่มนั้นหรือเชิญมาพูดคุยกันหรือบอกต่อๆ กันไป เช่นเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ การทำโครงการของกลุ่มแม่บ้าน การไปศึกษาดูงานของกลุ่ม อสม. เป็นต้น ในส่วนของชาวบ้านเอง เมื่อมีความต้องการหรือมีปัญหาต่างๆ และเห็นว่าเรื่องนั้นเป็นหน้าที่ของ อบต. ก็จะบอกถึงความต้องการ ความเดือดร้อน เช่นเมื่อชาวบ้านเห็น สอบต. จงจित्रกำลังดูช่างทำถนนเส้นหนึ่งในหมู่บ้านก็เข้าไปบอกว่าอยากจะให้ทำถนนในซอยของตนเองหรือแจ้งปัญหาที่ประสบเช่นน้ำท่วมบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนยัง还有机会ได้เข้าร่วมประชุมแกนนำเป็นครั้งคราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือประเด็น

แผนที่ที่ 4 แผนที่บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8



บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9

ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า เป็นหมู่บ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 เดิมอยู่ในหมู่ 5 และแยกออกมาเป็นหมู่ 9 มีจำนวน 281 หลังคาเรือน ลักษณะบ้านมีทั้งบ้านเดี่ยวและห้องแถว และบ้านเช่า ประมาณ 60 หลัง มีประชากรจำนวน 705 คน เป็นชาย 332 คน และหญิง 373 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีครอบครัวคริสเตียน 2 ครอบครัว ในหมู่บ้านไม่มีวัดและโรงเรียน คนที่นับถือศาสนาพุทธก็จะเข้าวัดในตำบลริมดอยและในตัวเมือง (คนที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะเข้าโบสถ์ในเขตเมือง และในช่วงวันสำคัญทางศาสนา ผู้นำมักจะนิมนต์พระมาบิณฑบาตในหมู่บ้าน)

ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่าเป็นหญิง คือ นางบัวแก้ว อยู่สุข เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สองของหมู่ 9 มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน เป็นชาย 1 คน และหญิง 1 คน คือนายสมศักดิ์ สุขแสน และนางศิริลักษณ์ เทพรักษา มีคณะกรรมการหมู่บ้าน 12 คน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน 1 คน คือนางลักขณา บุญยิ่ง สมาชิกสภา อบต. 2 คน คือ นายอภิเดช อยู่สุข และ นายสุวิทย์ พรประเสริฐ และประชาคมหมู่บ้าน 6 คน มีนายนิรันดร์ มั่นคง เป็นประธาน

คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทั้งรับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัท ค้าขาย ตัดเย็บเสื้อผ้า รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ แม่บ้าน นอกจากนี้ยังมีข้าราชการเกษียณ ฐานะของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และจากการสังเกตบ้านเรือน ความเป็นอยู่เห็นว่ามีหลายหลังคาเรือนที่ดูค่อนข้างฐานะดี (พนักงานรัฐวิสาหกิจ ข้าราชการ ข้าราชการเกษียณ) และมีคนที่ยากจนที่สุดเพียง 1 ครอบครัว

สาธารณประโยชน์

ในหมู่บ้านมีสนามกีฬาเอนกประสงค์ 1 แห่ง เป็นพื้นที่กว้างอยู่ด้านหน้าหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ดินที่มีเจ้าของแต่ยังไม่ใช้ประโยชน์ หมู่บ้านจึงได้ปรับปรุงพื้นที่เป็นสนามกีฬา และจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน อาทิเช่น กิจกรรมวันแม่ วันเด็ก เป็นต้น หมู่บ้านมีศาลา 2 แห่ง แห่งหนึ่งเป็นศาลาเอนกประสงค์ใช้สำหรับการประชุมการอบรม การจัดกิจกรรมหมู่บ้านที่มีผู้เข้าร่วมไม่มากนัก เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ส่วนศาลาอีกแห่งหนึ่งใช้เป็นสถานที่เก็บของ ซึ่งทั้งสองแห่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า ประกอบไปด้วยชมรมผู้สูงอายุ มีสมาชิก 70 คน มีนางสมใจ ชัยศรี เป็นประธานชมรม กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิกประมาณ 30-40 คน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) 6 คน มีนางบัวแก้ว อยู่สุข เป็นประธานของทั้งสองกลุ่ม และมีกองทุน 1 กองทุน คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหนึ่งล้านบาท) มีสมาชิก 180 คน โดยมีนายนครินทร์ มงคล เป็นประธาน และมีคณะกรรมการจำนวน 15 คน เป็นหญิง 8 คน และชาย 7 คน

ปัจจุบันบ้านแสงตะวันวิลล่าได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านนำร่องในหลายๆ ด้าน ได้แก่ หมู่บ้านปลอดยาเสพติด หมู่บ้านสีขาว (บ้านปลอดขยะ) และหมู่บ้านนำร่องชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ สำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 (สคต. 10) ร่วมกับโรงพยาบาลแม่และเด็ก ได้ดำเนินการโครงการนำร่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัว เปิดรับสมัครเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2545

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่าจะเป็นหมู่บ้านจัดสรรที่คนย้ายเข้ามาอยู่จากหลายๆ ที่ทั้งจากอำเภอเมือง จากต่างจังหวัด และหลากหลายอาชีพ แต่จากการลงหมู่บ้าน การร่วมกิจกรรม และการพูดคุยกับคนในหมู่บ้าน เห็นว่าคนส่วนใหญ่รู้จักกัน ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความร่วมมือกันดี มาร่วมและช่วยกันจัดกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมการณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก

เนื่องจากผู้นำในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันดี กล่าวคือ สอบต. ทั้งสองคนเป็นเพื่อนกัน และ สอบต. คนหนึ่ง คือ นายอภิเดช อยู่สุข เป็นสามีของผู้ใหญ่บ้าน ประกอบกับผู้นำคนอื่นๆ ได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประสานการทำงานร่วมกันดี จึงทำให้การทำงานของหมู่บ้านเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากการพูดคุยกับผู้นำทราบว่า มีเพียงบางกลุ่มซึ่งประมาณหนึ่งในสี่ของคนในหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งคือคนที่มาเช่าบ้านอยู่ในหมู่บ้าน ที่ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ซึ่งผู้นำก็พยายามและหาวิธีการเพื่อให้คนกลุ่มนี้เข้ามาร่วมมือกับหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า ประกอบด้วย

1. **ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน** การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในกลุ่มแกนนำ คือ ผู้ใหญ่บ้าน สอบต. 2 คน และประธานผู้สูงอายุ โดยเรื่องที่พูดคุยแลกเปลี่ยนกันนั้นจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ฯลฯ

2. **การพูดคุยแบบปากต่อปาก** ซึ่งมีทั้งระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับชาวบ้าน ซึ่งรูปแบบปากต่อปากนี้ผู้นำหญิง (ผู้ใหญ่บ้าน) จะใช้มากที่สุด

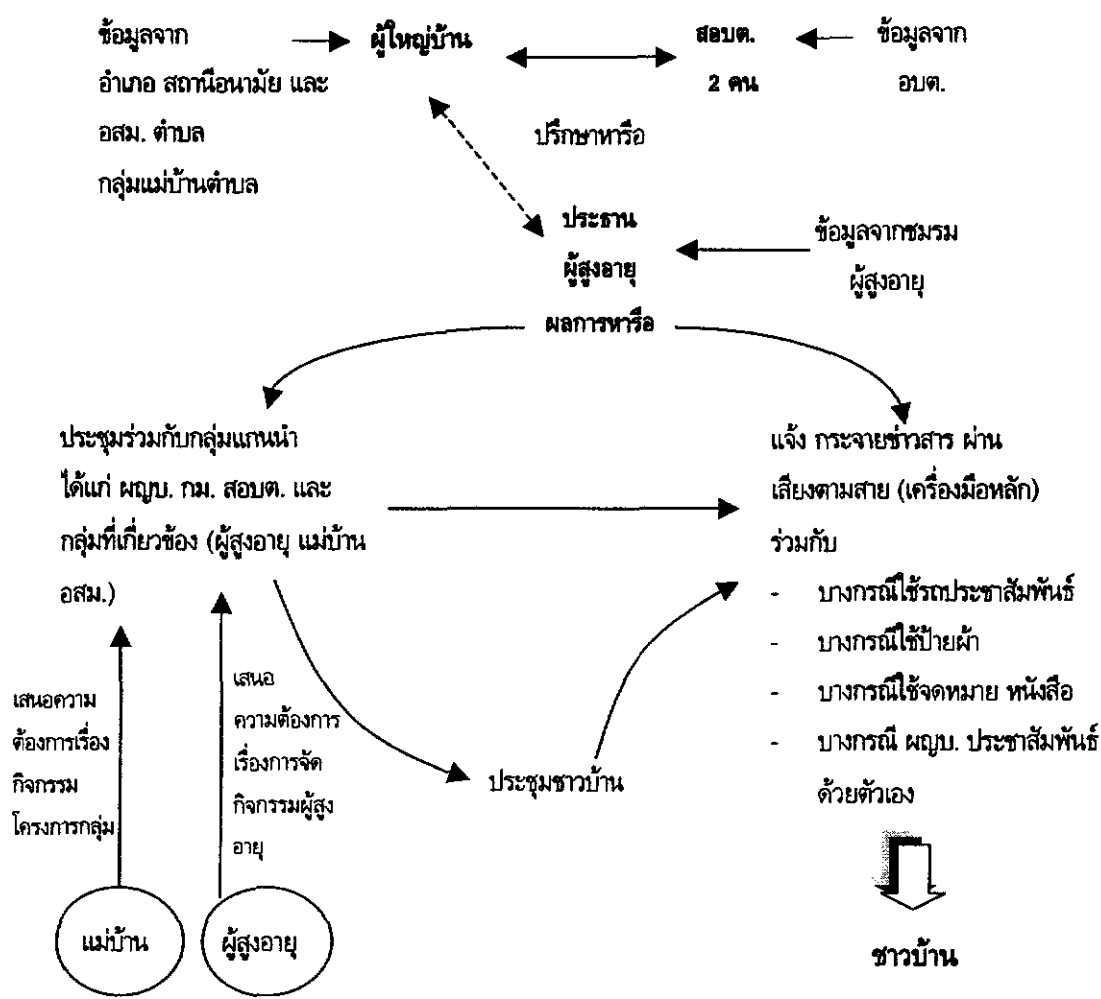
3. **เสียงตามสาย** ผู้ใหญ่บ้านจะนำเรื่องที่ได้ทราบมาจากช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่ได้รับมาจากการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน การประชุม อสม. หรือการประชุม อบต. มาประกาศทางเสียงตามสาย ตัวอย่างเรื่องที่ประกาศเช่น ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก เชิญชวนร่วมกิจกรรมชุมชน หรือประกาศให้ข้อมูลเรื่องการดับกระแสไฟของการไฟฟ้า

4. **ที่ประชุมหมู่บ้าน** จะมีการจัดประชุมหมู่บ้านภายหลังจากการปรึกษาหารือระหว่างแกนนำหมู่บ้านหรือหลังการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการประชุมเพื่อแจ้งให้ทราบ ขอความร่วมมือ เช่น การประชุมเพื่อแจ้งนโยบายด้านการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน และขอความร่วมมือชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแล หรือการประชุมเพื่อชี้แจงและหาวิธีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

5. การออกหนังสือเชิญประชุม ในกรณีที่ต้องการให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ผู้นำจะใช้วิธีออกหนังสือเชิญประชุมควบคู่ไปกับวิธีอื่น ได้แก่ การประชุมเรื่องการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ทั้งนี้รูปแบบที่ใช้เป็นหลักคือเสียงตามสาย ส่วนการออกหนังสือเชิญนั้น ใช้น้อยที่สุด

แผนภูมิที่ 5 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า



จากแผนภูมิที่ 5 จะเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารที่หมู่บ้านได้รับมีช่องทางหลักๆ อยู่ 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) ข้อมูลที่ผ่านมาจากผู้ใหญ่บ้าน เป็นข้อมูลจากอำเภอ จังหวัด และหน่วยงานทางด้านสาธารณสุข เช่น สถานีอนามัยป่าขาม โรงพยาบาลแม่และเด็ก สำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 และข้อมูลจากกลุ่มแม่บ้านตำบล 2) ข้อมูลที่ผ่านทางสมาชิก อบต. ทั้งสองคน ซึ่งเป็นข้อมูลจาก อบต. อบจ. และ 3) ข้อมูลที่ผ่านมาจากประธานผู้สูงอายุหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ข้อมูลจากชมรมผู้สูงอายุตำบลริมดอย

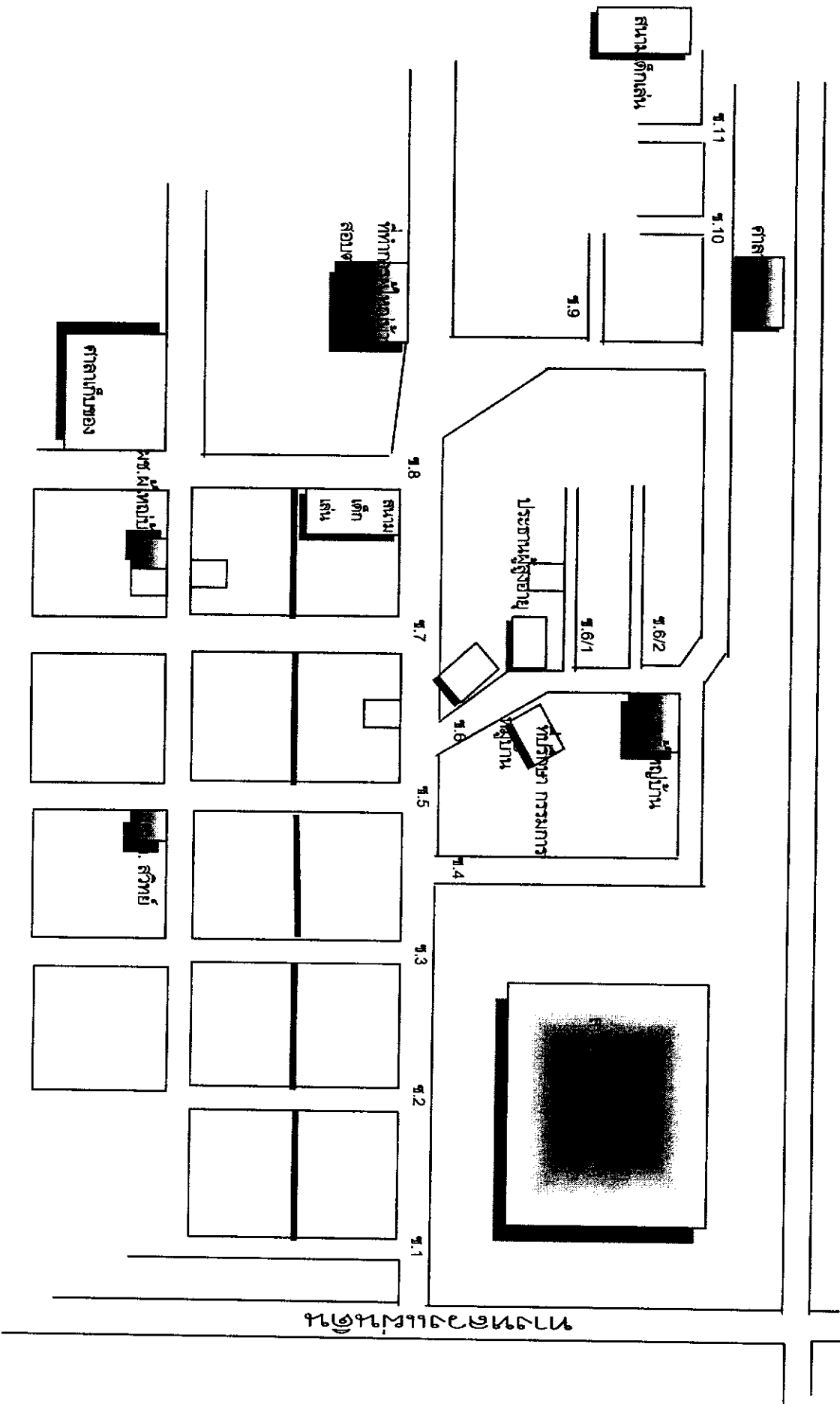
ข้อมูลข่าวสาร ที่ผ่านแต่ละช่องทาง จะมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างผู้นำทั้ง 3 ฝ่าย (บางครั้ง 2 ฝ่าย คือ สอบต. กับผู้ใหญ่บ้าน) จะมีการพิจารณาวิธีการกระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ หรือประชุมเพื่อหารือ ชี้แจง ข้อมูลข่าวสาร แล้วแต่กรณี ดังนี้

ปรึกษาหารือระหว่างแกนนำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กับ สอบต. หรือในกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็จะหารือระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประธานผู้สูงอายุ โดยบางเรื่องจะประชาสัมพันธ์โดยวิธีการต่างๆ ให้กับชาวบ้าน แต่ในบางเรื่องจะมีการประชุมแกนนำหมู่บ้านก่อน

ประชุมร่วมระหว่างกลุ่มแกนนำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สอบต. และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน อสม. เป็นต้น ซึ่งในการประชุมดังกล่าวมีการเสนอความต้องการของกลุ่มแม่บ้าน เช่น เสนอความคิดเห็นในเรื่องโครงการกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องการจัดงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันปีใหมในการประชุมนี้ผู้ใหญ่บ้านไม่ค่อยมีบทบาทในการสื่อสารส่วนใหญ่ สอบต. ทั้งสองคนจะเป็นผู้ดำเนินการ แจ้งข้อมูล และถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เตรียมสถานที่ ตามผู้เข้าร่วมประชุม เปิด ปิดประชุม และบันทึกการประชุมเท่านั้น

หลังจากที่มีการหารือระหว่างแกนนำหรือการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว จะมีการประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้าน โดยใช้หลากหลายวิธี ได้แก่ ประกาศเสียงตามสาย (เครื่องมือหลัก) หรือติดป้ายผ้าประชาสัมพันธ์ การใช้รถประชาสัมพันธ์ หรือการประชาสัมพันธ์ด้วยตัวของผู้ใหญ่เอง (ไปบอกถึงตัว) เป็นต้น หรือบางกรณีจะมีการประชุมหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง

แผนที่ที่ 5 แผนที่บ้านแสดงตะวันออก หมู่ 9



ตารางที่ 3 สรุปภาพรวมหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน

หมู่ที่	ความสัมพันธ์ของผู้นำหมู่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ (กายภาพ)	พื้นที่ทางสังคม	ลักษณะหมู่บ้าน	อาชีพหลัก	การสื่อสารในหมู่บ้าน
หมู่ 1 บ้าน พลับพลา	- ความสัมพันธ์กับ สอ.บ.ต. ด้วยกัน ค่อนข้างดี - ความสัมพันธ์ระหว่าง สอ.บ.ต. หญิง กับผู้นำหมู่บ้านค่อนข้างดี - ความสัมพันธ์ระหว่าง สอ.บ.ต. ชาย กับผู้นำหมู่บ้านไม่ดี	- วัด - ศาลาเอนกประสงค์ - โรงเรียน - สนามกีฬา	- การทำบุญวัดของกลุ่ม ผู้สูงอายุในวันพระ - กิจกรรมประเพณี การ รดน้ำดำหัวและแห่ไม้ค้ำ ไม้หัว การสืบชะตาหมู่บ้าน สงฆ์นำพระธาตุ - กิจกรรมการพัฒนาหมู่ บ้านในวันสำคัญ	- หมู่บ้านดั้งเดิม	- รับจ้าง - ค้าขายในหมู่บ้าน	- เสียงตามสาย - ประชุม (อย่างเป็นทางการ) ระหว่างแกนนำหมู่บ้าน - ปากต่อปาก - หนังสือเชิญประชุม (เฉพาะ กลุ่มแม่บ้าน) - ประชุมหมู่บ้าน
หมู่ 6 บ้านห้วย น้ำงาม	- สอ.บ.ต. 2 คนเป็นคนละหัว - สอ.บ.ต. หญิงคนหนึ่งกับผู้นำหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ดี (เป็นสามีภรรยา)	- ไม่มี	- กิจกรรมประเพณี เช่น การรดน้ำดำหัว การสืบ ชะตาหมู่บ้าน - กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญ	- หมู่บ้านดั้งเดิม (เป็นที่จัดสรร)	- ราชการ - รัฐวิสาหกิจ - ค้าขายในหมู่บ้าน - รับจ้าง	- เสียงตามสาย (มีแต่ไม่ได้ใช้ เนื่องจากชำรุด) - ประชุมบ้านผู้นำหมู่บ้านหรือ บ้าน สอ.บ.ต. หญิง - ปากต่อปาก
หมู่ 7 บ้าน แก้งโหะ	- สอ.บ.ต. ชัดแย้งกัน - สอ.บ.ต. หญิงกับผู้นำหมู่บ้านเข้ากัน ได้ - สอ.บ.ต. ชายขัดแย้งกับผู้นำหมู่บ้าน	- สนามฟุตบอล (เป็นที่ ส่วนบุคคลที่เจ้าของยังไม่ ได้ใช้ประโยชน์)	- กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญ - กิจกรรมประเพณี เช่น การรดน้ำดำหัว สืบชะตา หมู่บ้าน	- บ้านดั้งเดิม บางส่วน เป็นบ้านจัดสรร	- ราชการ - รับจ้าง - ค้าขาย - หล่อพระ	- เสียงตามสาย (ใช้บ้างไม่ได้ใช้ บ้าง และเดินไม่ทั่วถึง) - ปากต่อปาก - ประชุมหมู่บ้าน

หมู่ที่	ความสัมพันธ์ของผู้นำหมู่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ (กายภาพ)	พื้นที่ทางสังคม	ลักษณะหมู่บ้าน	อาชีพหลัก	การสื่อสารในหมู่บ้าน
หมู่ 8 บ้านสุข กายสุขใจ	- สอบต. หมู่ทั้งสองคนความ สัมพันธ์ - สอบต. หมู่กับผู้นำหมู่บ้านความ สัมพันธ์	- ศาลาเอนกประสงค์ - ที่วางที่เจ้าของที่ยังไม่ได้ ปลูกบ้านใช้ทำกิจกรรม ของหมู่บ้าน และเล่นกีฬา - สนามกีฬา (ท้ายหมู่บ้าน แต่อยู่ในอีกตำบลหนึ่ง) - ลีแยกลางหมู่บ้าน	- กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญๆ - การพบปะกันเป็นประจำ ของแกนนำหมู่บ้านที่ ผู้ใหญ่บ้าน - กิจกรรมประเพณีต่างๆ เช่น รตนันต์หัว ชื่นเป็ใหม่ วันเด็ก เป็นต้น	- หมู่บ้านตั้งใหม่ (ที่จัดสรร)	- รับราชการ - รัฐวิสาหกิจ - รับจ้าง - ค้าขาย	- เลี้ยงตามสาย (ใช้เป็นหลัก) - แลกเปลี่ยน พืชผัก ทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ (ใน ระดับผู้นำหมู่บ้าน) ที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน (ค่อนข้างบ่อย) - ปากต่อปาก - ประชุมหมู่บ้าน
หมู่ 9 แสดงตะวัน วิลล่า	- สอบต. ชายทั้งสองคนมีความ สัมพันธ์ - ผู้ใหญ่บ้านหญิงกับ สอบต. ความ สัมพันธ์	- ศาลาเอนกประสงค์ - สนามฟุตบอลหน้าหมู่บ้าน - บ้านผู้ใหญ่บ้าน - ตลาดเข้าหน้าหมู่บ้าน	- กิจกรรมประเพณีต่างๆ เช่น รตนันต์หัว ชื่นเป็ใหม่ วันเด็ก เป็นต้น - กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญๆ	- หมู่บ้านตั้งใหม่ (บ้านจัดสรร อายุ 26 ปี)	- รับราชการ - รัฐวิสาหกิจ - ค้าขาย - รับจ้าง	- เลี้ยงตามสาย (ใช้เป็นหลัก) - ทารอ ไม่เป็นทางการระหว่าง แกนนำที่หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน - ประชุมกรรมการหมู่บ้านที่ ศาลาเอนกประสงค์ - ปากต่อปาก - หนังสือเชิญ

วิเคราะห์บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

ในบทนี้ กล่าวถึงลักษณะพื้นที่และการสื่อสารในตำบลและหมู่บ้านที่ศึกษา 5 หมู่บ้านจากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นบริบทสำคัญของประเด็นที่ศึกษาคือ บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งคณะวิจัยจะวิเคราะห์บริบทดังกล่าวใน 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความเป็นชุมชน ซึ่งครอบคลุมประเด็นย่อยในเรื่องความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางสังคม การที่ผู้นำเป็นที่ยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน และการทำกิจกรรมร่วมกันที่สะท้อนความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน และประเด็นการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมประเด็นย่อยในเรื่องการสื่อสารในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของผู้นำกับการสื่อสารในหมู่บ้านและรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในหมู่บ้าน ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทตำบล

1.1. พัฒนาการของชุมชนในรอบ 20 ปี

โดยภาพรวมในระดับตำบล พบว่า ตำบลลพดอยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะ 20 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ตำบลลพดอยมีลักษณะที่เป็นภาพซ้อนกันอยู่ระหว่าง ความเป็นชุมชนลพดอยดั้งเดิม (มีผู้น้อยมาก) ซึ่งมีวิถีชีวิตเกษตรกรรม และมีวัฒนธรรม ความเชื่อเป็นของตนเอง ได้แก่ เป็นพื้นที่ของชนเผ่าลัวะ โดยมีการสืบทอดผ่านพิธีกรรมสำคัญคือ การสงฆ์พระธาตุและพิธีกรรมปูเสฉ่าและ (มีประวัติศาสตร์ยาวนานมากกว่าหนึ่งพันปี) และบางส่วนเป็นพื้นที่ของคนเมือง (คนล้านนา) เก่าแก่มากกว่าห้าร้อยปีของหมู่บ้านบ้านพลับพลา ซึ่งมีวัดเก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาของชาวล้านนาคือ วัดพลับพลา กับภาพซ้อนทับของหมู่บ้านใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น บ้านจัดสรร บริษัทห้างร้านต่างๆ ซึ่งเป็นผลกระทบจากกระแสการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ การซื้อขายที่ดินและการจัดสรรที่ดินขาย การขยายสถานที่ราชการ การเวนคืนที่ดินเพื่อตั้งหน่วยงานของรัฐ การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลตามนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ เป็นต้น และการเข้าสู่การพัฒนากระแสหลัก มีผลทำให้ความเป็นลพดอยในปัจจุบันสูญเสียความเป็นตัวตน ความสัมพันธ์ของชาวบ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แม้ว่าในทุกๆ ปี จะยังคงมีการทำพิธีกรรมที่เก่าแก่อยู่ แต่พบว่า ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของพิธีกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น เป็นการทำพิธีกรรมเพื่อสนองนโยบายการท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่หาเสียงของนักการเมืองในระดับทำให้บทบาทของชาวบ้านในพิธีกรรมดังกล่าวลดลง

1.2. กลุ่มผู้นำทั้งหญิงและชาย

การพัฒนาตำบลลพดอยจะอยู่ในมือของกลุ่มของผู้นำทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ในองค์การบริหารส่วนตำบลลพดอย ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางส่วน และกลุ่มผู้นำเหล่านี้ ส่วนมากจะมีตำแหน่งมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์แบบร่วมมือและขัดแย้ง สำหรับความขัดแย้งมักเป็นความขัดแย้งในเรื่องการแย่งชิงอำนาจใน

การที่จะเข้าไปเป็นผู้นำท้องถิ่น เช่น การโจมตีซึ่งกันและกัน การซื้อเสียง การแอบอิงอำนาจนักการเมืองในระดับที่สูงขึ้น (พบว่าบทบาทของนักการเมืองทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติมีค่อนข้างสูงในพื้นที่) เป็นต้น

1.3. การสื่อสารภายในตำบล

เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำเพื่อระดมความร่วมมือของหมู่บ้าน ในการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นโดย อบต. เช่น งานกีฬา งานลอยกระทง หรือการเข้าร่วมงานที่จัดโดยภายนอก เช่น งานรดน้ำดำหัว ส.ส. งานของ อบจ. เป็นต้น รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ ได้แก่ การประชุม อบต. และการประชุมร่วมระหว่าง อบต. กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปากต่อปาก การให้ข้อมูลผ่านหอกระจายข่าวแบบไร้สายของ อบต. รถประชาสัมพันธ์

2. ความเป็นชุมชน

หมู่บ้านที่ศึกษาจำนวน 5 หมู่บ้านที่มีผู้นำหญิง สามารถจำแนกเป็น หมู่บ้านดั้งเดิม 1 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1) หมู่บ้านตั้งใหม่ 3 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 6,8 และ 9) และแบบผสมผสาน 1 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ในประเด็นความเป็นชุมชนและการสื่อสารได้ ดังนี้

ความเป็นชุมชน ดูจากความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางสังคม การที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน การที่ผู้นำได้รับการยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน โดยพิจารณาว่า ในแต่ละหมู่บ้านมีองค์ประกอบเหล่านั้นหรือไม่ เพียงใดใน 3 ระดับ คือ มีมาก (ระดับ 3) มีบ้าง (ระดับ 2) มีน้อย (ระดับ 1) แยกตามองค์ประกอบและหมู่บ้านได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ระดับความเป็นชุมชนของ 5 หมู่บ้าน

องค์ประกอบ	หมู่ 1	หมู่ 6	หมู่ 7	หมู่ 8	หมู่ 9	หมายเหตุ
ความสัมพันธ์ของผู้นำ	2	1	1	3	3	กลุ่มผู้นำมีความเป็นเอกภาพ
พื้นที่ทางสังคม	3	1	1	3	2	การพบปะแลกเปลี่ยน รวมถึงการมีกิจกรรมให้ชาวบ้านมีโอกาสพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ
พื้นที่ทางกายภาพ	3	1	2	3	2	หมายถึงการมีพื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านจะมีโอกาสได้พบปะกัน
ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน	1	1	1	3	3	พิจารณาจากจำนวนของชาวบ้านที่เข้าร่วม
มีผู้นำที่เป็นที่ได้รับการยอมรับทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน	2	1	1	3	2	เป็นผู้นำที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ
รวม	11	5	6	15	12	

จากตารางที่ 4 สามารถจัดกลุ่มหมู่บ้านในประเด็นความเป็นชุมชนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก และกลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย (คำว่า “มาก” หรือ “น้อย” ในที่นี้หมายถึงมาก/น้อย ภายใต้อำนาจหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน)

- (1) หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก ได้แก่ หมู่ที่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1
- (2) หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย ได้แก่ หมู่ที่ 6 และหมู่ 7

2.1 ความเป็นชุมชน: กระบวนการสร้างกับการรักษาความเป็นชุมชน

มีข้อสังเกตบางประการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชน ได้แก่

ประการแรก ระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน อาจจะไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นชุมชนในทุกกรณี จากข้อมูลพบว่า กรณี หมู่ 8 และ 9 ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ แต่ก็มีความเป็นชุมชนอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านทั้งสองมีกระบวนการสร้างความเป็นชุมชน กล่าวคือ เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานในลักษณะที่ต่างคนต่างย้ายเข้ามาอยู่ โดยการซื้อที่ดินที่จัดสรรหรือเข้ามาซื้อบ้านกรณีบ้านจัดสรร ซึ่งส่วนใหญ่ไม่รู้จักกันหรือเรียกว่า ไม่ได้มีความเป็นชุมชนมาก่อน หลังจากนั้น เริ่มสร้างความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านผ่านกลไกการจัดตั้งทางการ เช่น การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยทำให้ผู้นำและแกนนำได้มีโอกาสพบปะกัน รวมถึงการสร้างกิจกรรมร่วมให้ชาวบ้านได้ทำร่วมกัน กรณี

หมู่ 9 อาศัยกิจกรรมในวันสำคัญๆ ทางวัฒนธรรมประเพณี เช่น การทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ การพัฒนาชุมชนวันที่ 12 สิงหาคมและ 5 ธันวาคม การรณรงค์ช่วยเหลือผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ในขณะที่หมู่ 8 นอกจากอาศัยกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้านได้อย่างดี ก่อนที่จะแยกเป็นหมู่บ้านทางการได้ร่วมกันจัดการปัญหาเกี่ยวกับขยะและที่รกร้างของหมู่บ้าน ทำให้ผู้นำมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี ในขณะที่หมู่บ้านเก่าแก่ กรณีหมู่ 1 ความเป็นชุมชนอาจจะเสื่อมลงเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ก็ยังรักษาความเป็นชุมชนไว้ได้ด้วย ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และความศรัทธาในศาสนาโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีการเข้าวัดเพื่อทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ประการที่สอง กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ช่วยสร้างความเป็นชุมชนได้ดี แต่กิจกรรมทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นวัฒนธรรมกลางๆ กล่าวคือ เป็นวัฒนธรรมของชาติผสมผสานด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากคนที่เข้ามาอยู่ มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ ฯลฯ จึงจะสามารถดึงคนเข้าร่วมได้มาก

ประการที่สาม ขนาดและลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการสร้างความเป็นชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านที่ไม่มีความเป็นชุมชนตั้งแต่ต้น ต้องอาศัยลักษณะทางกายภาพที่เอื้อหรือเป็นโอกาสที่ช่วยให้คนในหมู่บ้านได้พบปะ เห็นหน้าค่าตาอย่างเป็นประจำ ซึ่งในประเด็นขนาดและกายภาพของหมู่บ้านสามารถดูได้จาก หมู่ที่ 6 ซึ่งมีมากกว่า 10 ซอย แต่ละซอยแยกจากกันอย่างชัดเจนและไม่มีเส้นทางเชื่อมในแต่ละซอย โอกาสที่คนในหมู่บ้านจะพบเจอกันมีน้อยมาก ในขณะที่หมู่ 8 และ 9 มีทางเข้าหมู่บ้านซึ่งเป็นทางหลักทางเดียว โอกาสที่คนในหมู่บ้านจะได้เห็นหน้าและรู้จักกันมีมาก

2.2 รูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำ

ในเรื่องความเป็นชุมชน ประเด็นหนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้นำหญิงคือ ในเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำของหมู่บ้านที่ศึกษา จำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก ความสัมพันธ์ของผู้นำที่มีความเป็นเอกภาพและอยู่ในระดับดี ซึ่งพบในหมู่ 8 และ หมู่ 9 รูปแบบที่สอง ความสัมพันธ์ของผู้นำในระดับปานกลาง กล่าวคือ สามารถทำงานร่วมกันได้บ้าง ได้แก่ หมู่ที่ 1 และรูปแบบที่สาม ความสัมพันธ์ของผู้นำที่อยู่ในระดับไม่ดี กล่าวคือมีความขัดแย้งแบ่งออกเป็นก๊กเป็นเหล่า ได้แก่ หมู่ 6 และ หมู่ 7 การจำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ก็เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารในหมู่บ้านและบทบาทของผู้นำหญิงในการสื่อสาร ตลอดจนการทำงานของผู้นำหญิงซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

3. การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นหมู่บ้านและมีความสัมพันธ์กับความเป็นชุมชนอย่างมาก สำหรับในประเด็นการสื่อสารนั้น สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน

รูปแบบ การสื่อสาร	หมู่ 1				หมู่ 6				หมู่ 7				หมู่ 8				หมู่ 9			
	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สาร	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สาร	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สาร	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สาร	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สาร
1. ประชุมแกนนำ	/	ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ	/	ทางการ	ปีละ 1-2 ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ	-	-	-	-	/	ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ	/	ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ
2. แลกเปลี่ยนชุด อยู่ในกลุ่มแกนนำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. ปากต่อปาก	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน
4. เลื่องตามสาย	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 2-3 ครั้ง	หมู่กับ ชาวบ้าน	/	ปัจจุบันไม่ได้ใช้ (ชำรุด)	-	หมู่กับ ชาวบ้าน	-	ทางการ	อาทิตย์ ละ 1-2 ครั้ง (ได้ยินไม่ ทั่วถึง)	หมู่กับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 2 ครั้ง	หมู่กับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 1-2 ครั้ง	หมู่กับ ชาวบ้าน
5. หนังสือเชิญ	/	ทางการ (กลุ่มแม่ บ้าน)	เฉลี่ย ละ 3 ครั้ง	ผู้นำกับ สมาชิก แม่บ้าน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. ประชุมหมู่บ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	-	-	-	-	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน

3.1 รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน

จากตารางที่ 5 รูปแบบการสื่อสารที่พบในพื้นที่ที่ศึกษามี 6 รูปแบบ ได้แก่ ประชุมแกนนำ แลกเปลี่ยนพูดคุยในกลุ่มแกนนำ ปากต่อปาก เสียงตามสาย ประชุมหมู่บ้านและจดหมาย โดยในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนรูปแบบไม่เท่ากัน แต่รูปแบบการสื่อสารหลักที่มีในทุกหมู่บ้านคือ การสื่อสารด้วยวิธีปากต่อปาก ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเดียวที่มีการสื่อสารทุกวัน รูปแบบการสื่อสารที่ใช้รองลงมาได้แก่ เสียงตามสาย ซึ่งมีในทุกหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยจะมีการประกาศเสียงตามสายประมาณอาทิตย์ละ 2 ครั้ง ส่วนมากเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ของรัฐที่ผู้ใหญ่บ้านไปรับทราบมาจากทางอำเภอ รวมถึงการประชาสัมพันธ์งานของ อบต. รวมทั้งการขอความร่วมมือชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แต่ในเรื่องประสิทธิภาพของเสียงตามสายมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มีประสิทธิภาพมากได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 สำหรับเสียงตามสายของหมู่ 7 มีประสิทธิภาพน้อย เนื่องจากได้ยินไม่ทั่วถึง และหมู่ 6 ปัจจุบันไม่ได้ใช้เนื่องจากเครื่องชำรุดและยังไม่มีการซ่อมแซม

สำหรับการประชุมประกอบด้วย การประชุมแกนนำอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีในหมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 เฉลี่ยเดือนละครั้ง การประชุมหมู่บ้านในหมู่ 1 หมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 9 เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารที่เป็นการพบปะแลกเปลี่ยนแบบไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำ ซึ่งพบในหมู่ 8 และ หมู่ 9 ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีค่อนข้างบ่อย การที่หมู่ 8 และหมู่ 9 สามารถใช้การประชุมไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำ เนื่องจากแกนนำในหมู่บ้านของทั้งสองหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างดี และมีผลอย่างมากต่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันในบรรดาผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งนำไปสู่การสร้างและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้มาก ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ เนื่องจากความสัมพันธ์ของแกนนำมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน จึงไม่สามารถใช้รูปแบบการสื่อสารด้วยการประชุมอย่างไม่เป็นทางการได้ สำหรับการสื่อสารด้วยจดหมายเชิญหรือจดหมายแจ้ง พบในหมู่ 1 และ หมู่ 9 ซึ่งใช้ในบางกรณีเท่านั้น เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง

3.2 ระดับการสื่อสารในหมู่บ้าน

สำหรับระดับการสื่อสารในหมู่บ้าน พิจารณาจากคู่การสื่อสารในแต่ละรูปแบบการสื่อสารพบว่า มีการสื่อสารใน 3 ระดับ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้านและชาวบ้านกับชาวบ้าน แต่ส่วนมากเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้านผ่านรูปแบบการสื่อสารต่างๆ ได้แก่ เสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน จดหมายแจ้งหรือเชิญประชุมและปากต่อปาก รองลงมาเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผ่านการประชุมแกนนำทางการแลกเปลี่ยนพูดคุยไม่เป็นทางการ และปากต่อปาก สำหรับการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน พบว่า มีเพียงการสื่อสารในรูปแบบปากต่อปากเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารในหมู่บ้านโดยภาพรวม เป็นการสื่อสารแนวดิ่งจากบนลงล่างมากกว่าจะเป็นจากล่างขึ้นบน (มีการเสนอความต้องการของชาวบ้านต่อผู้นำบ้าง แต่มีน้อยมาก) ส่วนการสื่อสารในแนวนอน เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำด้วยกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (เฉพาะหมู่ 8 และหมู่ 9) และการสื่อสารระหว่างชาวบ้านด้วยกันด้วยวิธีปากต่อปาก อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แม้จะเป็นการ

สื่อสารในรูปแบบเดียวกันของแต่ละหมู่บ้าน เช่น ในรูปแบบการประชุมแกนนำอย่างเป็นทางการ พบว่า จำนวนของผู้นำตลอดจนในเรื่องเนื้อหาของการสื่อสารในหมู่ 8 และ 9 ก็จะมีมากกว่า หมู่ 6

3.3 บทบาทของผู้นำกับการสื่อสารในหมู่บ้าน

ในเรื่องบทบาทของผู้นำกับการสื่อสาร พบว่า ผู้นำมีบทบาทค่อนข้างมากต่อการสื่อสารในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรูปแบบการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำและผู้นำกับชาวบ้าน ซึ่งเริ่มจากผู้นำ (ทั้งผู้ใหญ่บ้านและ สอบต.) ไปรับทราบเกี่ยวกับนโยบาย แผนงานและโครงการต่างๆ จากนั้นก็จะแจ้งให้ผู้นำคนอื่น ๆ ผ่านการประชุมแกนนำ การแลกเปลี่ยนไม่เป็นทางการ และปากต่อปาก จากนั้นก็จะแจ้งให้ชาวบ้านทราบ ผ่านเสียงตามสาย ปากต่อปาก การประชุมหมู่บ้าน หรือจดหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องหรือประเด็นและความเป็นชุมชน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับการสื่อสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนในตารางที่ 6 กับรูปแบบการสื่อสารในตารางที่ 5 สามารถจัดความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสาร	ระดับความเป็นชุมชน			
	มาก (หมู่ 9/8/1)		น้อย (หมู่ 6/7)	
	มี	ลักษณะ	มี	ลักษณะ
ประชุมแกนนำ	/	เฉลี่ยเดือนละครั้ง	/	มีเฉพาะหมู่ 6 ปีละ 1-2 ครั้ง
แลกเปลี่ยนพูดคุยในกลุ่มแกนนำ	/	มีในหมู่ 8 และ 9 ช่วยสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในกลุ่มแกนนำ	-	เนื่องจากความขัดแย้งในกลุ่มแกนนำของหมู่บ้าน
ปากต่อปาก	/ เหมือนกันในทุกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมากหรือหมู่บ้านมีความเป็นชุมชนน้อย			
เสียงตามสาย	/	เฉลี่ยอาทิตย์ละ 2 ครั้ง	/	ยกเว้นหมู่ 6 ปัจจุบันไม่ได้ใช้
หนังสือเชิญ	/	ใช้บางกรณีแต่ไม่บ่อย	-	-
ประชุมหมู่บ้าน	/	เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง	/	ยกเว้นหมู่ 6 ไม่มีการประชุม

จากตารางที่ 6 พบว่า รูปแบบการสื่อสารที่มีเหมือนกันในทุกหมู่บ้านคือ ปากต่อปาก แต่รูปแบบการสื่อสารอื่นๆ ขึ้นอยู่กับระดับของความเป็นชุมชน กล่าวคือ หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก ได้แก่ หมู่ที่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1 จะมีรูปแบบการสื่อสารมากกว่าหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อยคือ หมู่ที่ 6 และหมู่ 7 อาทิเช่น ในหมู่ 8 และหมู่ 9 มีรูปแบบการสื่อสารระหว่างแกนนำที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่พบในหมู่ 6 และหมู่ 7 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำในหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันดีในหมู่ 8 และหมู่ 9 ในขณะที่ผู้นำมีความขัดแย้งกันในหมู่ 6 และหมู่ 7

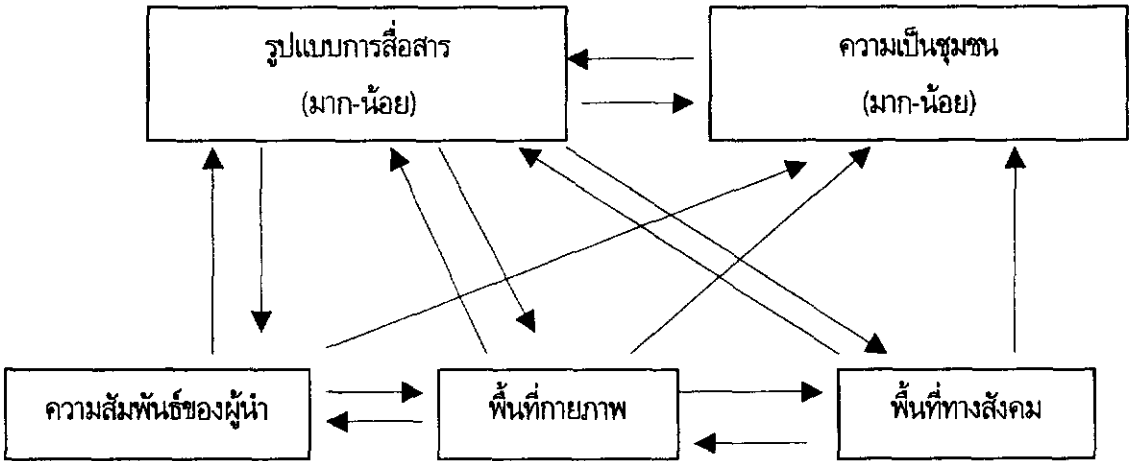
ส่วนรูปแบบการสื่อสารอื่นๆ อาทิเช่น การประชุมแกนนำที่เป็นทางการ แม้จะมีความคล้ายคลึงกันในเชิงรูปแบบ แต่ก็มีความแตกต่างกันทั้งในเชิงปริมาณ (ความถี่ของการสื่อสาร) กล่าวคือ การประชุมแกนนำที่เป็นทางการกรณีหมู่ 6 มีเพียง 1-2 ครั้งต่อปี ในขณะที่หมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 จะมีการประชุมเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง

โดยสรุป รูปแบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับความเป็นชุมชนในลักษณะกลับไปกลับมา (ต่างมีอิทธิพลต่อกัน) ยิ่งมีความเป็นชุมชนมาก กรณี หมู่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1 ยิ่งมีรูปแบบการสื่อสารมาก หรือ รูปแบบการสื่อสารที่มีมากยิ่งนำไปสู่การสร้างและดำรงรักษาความเป็นชุมชนได้มาก ซึ่งจะตรงกันข้ามกับกรณี หมู่ 6 และหมู่ 7

ความเป็นชุมชนจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับปัจจัยย่อย 3 ตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่กายภาพ และพื้นที่ทางสังคม โดยในแต่ละชุมชนมีปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกัน ซึ่งสามารถจัดได้ 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง เป็นชุมชนที่ไม่มีปัจจัยทั้ง 3 ตัว ได้แก่ หมู่ 6 กลุ่มที่สอง เป็นชุมชนที่มีปัจจัยเพียงบางตัว ได้แก่ หมู่ 1 และหมู่ 7 และในกลุ่มที่สาม เป็นชุมชนที่มีปัจจัยครบทั้ง 3 ตัว ได้แก่ หมู่ 8 และหมู่ 9 ดังนั้นจะเห็นว่า ชุมชนในกลุ่มที่ 3 มีความเป็นชุมชนมากกว่าชุมชนในกลุ่มที่ 2 และในกลุ่มที่ 1

สำหรับ ปัจจัยย่อยทั้ง 3 ตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคม ปัจจัยในแต่ละตัว ก็มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในลักษณะกลับไปกลับมา (มีอิทธิพลต่อกัน) เช่น กรณี หมู่ 8 เนื่องจากความสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนค่อนข้างดี จึงทำให้มีและใช้รูปแบบการสื่อสารได้หลากหลายมากกว่าชุมชนอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยย่อยทั้ง 3 ตัว ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร



บทที่ 5

ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูล 3 ตอน ตอนที่หนึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง ซึ่งประกอบด้วย ภูมิหลัง การเข้ามาเป็นผู้นำ การทำงาน ตอนที่สองเป็นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้นำหญิง ได้แก่การรับรู้บทบาทของผู้นำ ความ เป็นหญิง พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง และแนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการ พัฒนา ส่วนตอนที่สามเป็นทัศนะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง

นางบานชื่น สุขพลับพลา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 1

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงของหมู่บ้านคือ นางบานชื่น สุขพลับพลา สอบต. หมู่ 1 บ้านพลับพลา หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “พี่ชื่น” อายุ 50 ปี เป็นคนพื้นเพเดิมบ้านพลับพลา สอบต. บานชื่น จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เคย ประกอบอาชีพเป็นช่างทำผมและตัดเย็บเสื้อผ้า แต่เนื่องจากแพ้น้ำยาทำผมจึงได้เลิกไปเมื่อ 6 - 7 ปีที่แล้ว หลังจาก นั้นได้เมื่อเลิกทำผมก็อยู่บ้านทำงานช่วยเหลือหมู่บ้านเนื่องจากชอบงานพัฒนา ชอบทำงานให้กับหมู่บ้าน ซึ่งขณะนั้น เป็นกรรมการหมู่บ้าน และประธานกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้าน

การเข้ามาเป็น สอบต.

สบต. บานชื่น ได้ทราบข้อมูลเรื่องการสมัครรับเลือกตั้ง สอบต. จากการไปอบรมกับกลุ่มสตรีแม่บ้านใน ระดับอำเภอ ประกอบกับมีพัฒนาการสนับสนุนให้ลงสมัคร สอบต. ในสมัยแรก “ส่วนมากจะได้ไปอบรม เจอพวก เดียวกัน ตอนนั้นให้ลงสมัคร สอบต. เขาก็เชียร์ให้ลงตอนแรกก็ไม่มั่นใจ แล้วพวกที่ทำงานอยู่อำเภอพวกพัฒนาก็ เชียร์ให้ลงด้วย”

ส่วนการลงสมัคร สอบต. สมัยที่ 2 นั้น สอบต. บานชื่น คิดว่าอยากทำงานให้ต่อเนื่องจากสมัยแรก และ อีกประการหนึ่งคืออยากให้ผู้หญิงเข้ามาทำงานในจุดนี้เพราะเห็นว่าคนที่ลงสมัครเป็นผู้ชายหมดอาจไม่สนใจในเรื่อง ของผู้หญิง “คิดว่าอยากทำงานให้มันต่อเนื่อง เพราะงานกำลังดำเนินไป ... ที่นี้คนสมัครมักเป็นผู้ชายหมด ก็เลยคิด ว่าหากไม่มีผู้หญิงเลย ผู้ชายจะไม่สนใจเรื่องนี้ หากสมัยหน้าไม่มีเข้าไป เรื่องการพัฒนาด้านของผู้หญิง อาจจะไม่ดี เท่าที่ควร”

สบต. บานชื่น มีบุคลิกมั่นใจในตนเอง พูดเก่ง แต่จะระวังตัวมากกับคนที่ไม่คุ้นเคย มักเป็นผู้จัดการงาน ต่างๆ แจกจ่ายงานที่ได้รับมอบหมายมาให้กับชาวบ้าน หรือสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

นอกจากจะเป็น สอบต. ของบ้านพลับพลาแล้ว สอบต. บานชื่น ยังมีตำแหน่งอีกหลายตำแหน่ง ได้แก่ รองประธานกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง (กพสอ.) ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลริมดอย ประธานกลุ่มแม่บ้าน

หมู่บ้านพลับพลา ประธานกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ตำบลริมดอย ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) บ้านพลับพลา เลขาธิการกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนตำบลริมดอย เจริญญิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านพลับพลา เลขาธิการศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานบ้านพลับพลา และ สมาชิกศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลริมดอย (ศอช.)

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านที่ สอบต. บานขึ้น พุดถึงและทำกิจกรรมด้วยได้แก่กลุ่มแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

กลุ่มแม่บ้านของบ้านพลับพลา ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 มีสมาชิกทั้งหมดร้อยละกว่าคน (รายชื่อตามทะเบียนบ้าน) แต่ในความเป็นจริงแล้วมีสมาชิกที่เข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างจริงจังประมาณ 10-20 คน เท่านั้น เนื่องจากการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านนั้นเกิดขึ้นยาก เพราะแม่บ้านไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม อีกทั้งบางคนก็ไม่ให้ความสนใจในการรวมกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่ผ่านมาก็คือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำเครื่องดัดสมุนไพร ทำขนมทองม้วน ขนมอบ เย็บผ้า ทำอาหาร รวมไปถึงการให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านกู้ยืมเงิน สอบต. บานขึ้น เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านของบ้านพลับพลา การทำงานกับกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม การคิดกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำขนมอบ การทำเครื่องดัดสมุนไพร เย็บผ้า ฯลฯ เป็นการริเริ่มจาก สอบต. บานขึ้น เป็นส่วนใหญ่ บางครั้งก็มีการพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่มักจะทำกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่จัดขึ้นร่วมกันประมาณ 4-5 คนก่อนที่จะจัดกิจกรรมหรือของประมาณจาก อบต. “กิจกรรมของแม่บ้านอย่างขนมอบ ลูกก็ ทองม้วน น้ำสมุนไพรที่พี่จะคิด แล้วก็เรียกเขามาคุยกันก่อน พวกที่ทำงานกับเราเป็นประจำ แล้วค่อยตกลงกันว่าจะทำอะไร แล้วค่อยเขียนโครงการของบไปทาง อบต.” ด้านการถ่ายทอดข้อมูลให้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านนั้น สอบต. บานขึ้นจะถ่ายทอดข้อมูลที่คิดว่าง่าย และไม่ซับซ้อนเป็นข้อมูลที่มั่นใจแล้วว่าจริง ไม่ผิดพลาด ส่วนข้อมูลที่ยังไม่แน่ใจหรือเรื่องที่ลึกซึ้งซับซ้อนจะยังไม่บอกสมาชิก เพราะหากไม่เป็นความจริงอาจเกิดผลเสียถึงตนเอง “พี่จะเอาเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อนบอกกับสมาชิก เรื่องหนักๆ ลึกๆ ก็ไม่พูด ไม่แน่ใจก็ไม่พูด หากพูดไปแล้วมันล้มขึ้นมาจะเสียเราด้วย อย่างเรื่องแม่บ้านอำเภอเรามีสหกรณ์เขาให้ออมทรัพย์กัน เราก็ยังไม่แน่ใจว่ามันจะมั่นคงหรือเปล่า เราก็ยังไม่บอกสมาชิกเรา เราก็เอาเงินเราไปฝากไว้ก่อน 1 หั้ว 500 บาท เพราะหากสหกรณ์มันล้มขึ้นมา เดียวสมาชิกจะมาว่าเราได้มันจะเสียเราด้วย” ส่วนการทำงานกับกลุ่มแม่บ้านในบทบาทของ สอบต. นั้น สอบต. บานขึ้น ทำโครงการของบประมาณจาก อบต. ลงมาให้กับกลุ่มแม่บ้าน “ของบประมาณให้แม่บ้าน สมมติปีหนึ่งเขาจะให้เราจัดทำแผนเข้าไป ตั้งบเข้า เราจะแจ้งเข้าไปในหมู่บ้าน เราเป็นคนของหมู่บ้านมาก่อนก็อยากให้หมู่บ้านมีการพัฒนา อย่างหมู่บ้านที่เขาไม่มี อบต. ผู้หญิง เราก็จะบอกเขาให้ทำโครงการมาด้วย”

2. ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)

การทำงานกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาคมหมู่บ้าน ของ สอบต. บานชื่น นั้นเป็นไปในลักษณะการปรึกษากันในการทำแผนพัฒนาชุมชน หรือจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเพื่อของบประมาณจาก อบต. ไม่ได้ไปหาความต้องการของชาวบ้านโดยตรง แต่ถามจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สอบต. บานชื่นแล้วว่า “จะปรึกษาประชาคม พ่อหลวงส่วนมากชาวบ้านเขาจะรู้ว่าการทำงานของเราก็ทำให้ชาวบ้านอยู่แล้ว เขาก็พอใจในส่วนที่เราทำ ส่วนมากเรื่องมันจะออกมาจากกรรมการหมู่บ้านที่มี 9 คน แล้วเดี๋ยวนี้มีประชาคมอีก 20 คน มีพระ ครู ประธานกลุ่มแม่บ้าน อสม. ผู้สูงอายุ จะมาพูดกันว่าทำอะไรกัน”

3. ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ระดับหมู่บ้าน

sobt. บานชื่น เป็นเลขาฯ ของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งตั้งขึ้นมาประมาณ 10 ปี ได้เงินจากภาครัฐมาเป็นทุนประมาณ 12,500 บาท กิจกรรมที่ทำคือ ให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของชาวบ้าน sobt. บานชื่น และคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ จึงจัดทอดผ้าป่าเพื่อหาเงินเข้าศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมแจกข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ในวันที่ 5 ธันวาคม sobt. บานชื่น เล่าว่า “ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ที่รัฐให้งบมาหมู่บ้านละ 12,500 บาท ให้หมู่บ้านบริหารให้มันเพิ่มขึ้นที่เข้าไปช่วยตั้งแต่ยังไม่เป็น sobt. ตอนแรกเข้าไปเป็นเลขา ก็จะทำเงินเพิ่มโดยจัดผ้าป่าได้มา 10,000 กว่าบาท ก็ให้ชาวบ้านกู้เก็บดอกน้อย ตอนนี้เพิ่มมาเป็น 80,000 กว่าบาท พอวันพอกก็จัดซื้อข้าวสารอาหารแห้งไปให้คนเฒ่าคนแก่”

4. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชุมชน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีกิจกรรมหลักคือให้สมาชิกกู้ยืมเงิน ปัจจุบันมีสมาชิก 160 ครอบครัว ผู้ที่กู้ยืมจริงๆ มีประมาณ 60 กว่าครอบครัว sobt. บานชื่น เป็นทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน ทำหน้าที่รับเงินผ่อนชำระคืนจากสมาชิกกองทุนที่กู้เงินกองทุน ทุกๆ วันที่ 8 ของเดือน ณ อาคารเอนกประสงค์

5. กลุ่ม อสม. ระดับหมู่ชุมชน

sobt. บานชื่น เป็นประธาน อสม. ของหมู่บ้านพลับพลา ซึ่ง อสม. ในบ้านพลับพลาเปิดศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนที่อาคารเอนกประสงค์ ในศูนย์มีบริการดูแลสุขภาพเบื้องต้น เช่น วัดไข้ วัดความดัน ปฐมพยาบาลเบื้องต้น จำหน่ายยาที่จำเป็น อีกทั้งเปิดศูนย์ออกกำลังกาย โดยแต่ละวันจะมี อสม. ของหมู่บ้านผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลและให้บริการชาวบ้านสม่ำเสมอ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนของบ้านพลับพลาได้รับรางวัลศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนดีเด่นระดับอำเภอเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2545

6. กลุ่มอื่นๆ

กลุ่มเพื่อนรวมพลัง เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้น มีสมาชิกประมาณ 37 ครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นชายวัยกลางคน กิจกรรมของกลุ่มคือ ให้สมาชิกกู้เงินเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน อีกทั้งมีการออมทรัพย์ลักษณะคล้ายกับกลุ่มฌาปนกิจ โดยมีการเก็บเงินออมจากสมาชิกกลุ่มเดือนละ 100 บาท หากมีสมาชิกกลุ่มเสียชีวิตก็จะมีเก็บเงินสมาชิกอีกครอบครัวละ 200 บาท เพื่อมอบให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตเป็นเงินช่วยเหลือ sobt. บานชื่น ทำงานกับ

กลุ่มนี้เมื่อได้รับเงินงบประมาณของ อบจ. (ตำบลละล้าน หมู่บ้านละ 100,000 บาท) โดยให้กลุ่มนี้กู้เงินไป 25,000 บาท

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ในส่วนของการทำงานกับผู้นำชายนั้น สอบต. บานชื่น กล่าวว่า สอบต. ในหมู่บ้านเดียวกันทำงานด้วยกันปรึกษากันตลอด ส่วนกับผู้ใหญ่บ้านนั้นเมื่อจะทำแผนหรือทำโครงการอะไรก็ต้องปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านก่อน และประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งประชาคมด้วย ส่วนด้านการทำงานใน อบต. สอบต. บานชื่นกล่าวว่าทำงานกับ สอบต. ชาย ไม่มีปัญหา สอบต. ชาย ส่วนใหญ่แล้วยอมรับ “ก็ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะว่าผู้ชายเขายอมรับเพราะเราทำงานมาหลายด้าน ประสพการณ์เรามีมากเขาก็จะมาปรึกษาด้วย รุ่นแรกนี่เป็นการทำงานกับพ่อหลวงทั้งนั้น ดีไม่ค่อยมีปัญหา แต่รุ่น 2 นี่คือทำงานกันคนละแนวไม่เหมือนกัน เพราะเขาจบสูงมาแต่ก็นับถือเราเป็นรุ่นที่มีบางคนเท่านั้นที่แสดงท่าทีไม่ยอมรับแต่น้อยมาก ใน อบต. ทำงานไม่มีปัญหา ไม่มีแบ่งหญิงชาย สิทธิการเสนอความคิดเห็นเท่าเทียมกัน สอบต. ชายคนอื่นๆ เขาก็ให้เกียรติ สนับสนุน แต่จะมีอยู่คนหนึ่ง ทำทางไม่ชอบผู้หญิงจะขัดคอที่ตลอด”

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงานต่างๆ ที่ สอบต. บานชื่น ทำงานด้วย ได้แก่ สถานีอนามัยป้าขาม กลุ่มแม่บ้านตำบลริมตอຍ กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในฐานะประธาน อสม. หมู่ 1 สอบต. บานชื่น ทำหน้าที่ในการประสานงานกับสถานีอนามัยท่าข้าม เพื่อร่วมงานตามแผนงานด้านสาธารณสุข เช่น การประสานเพื่อตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ การประชาสัมพันธ์ป้องกันโปลิโอ รวมถึงการประชุมจัดทำแผนงานด้านสาธารณสุขกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานีอนามัยโรงพยาบาลแม่และเด็กเป็นต้น

sobต. บานชื่น ประสานงานกับกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลริมตอຍ ในฐานะประธานกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลทั้งนี้ประธานแม่บ้านของทุกหมู่บ้านจะมาประชุมหารือกัน บางทีก็มีการบอกข้อมูลผ่านทางประธานแม่บ้านของหมู่บ้านที่ไม่มี sobต. ผู้หญิง ให้ของงบประมาณกลุ่มแม่บ้านมาทาง อบต. ด้วย sobต. บานชื่น บอกว่า “อย่างหมู่อื่นที่เขาไม่มี sobต. ผู้หญิง เราก็จะบอกเขาให้ทำโครงการมาด้วย พวกผู้หญิงที่เป็นประธานแม่บ้านด้วยว่าให้เขาไปพูดกับ sobต. บ้านเขา ให้ทำโครงการของผู้หญิงของแม่บ้านด้วย ให้ sobต. ขอให้ในสมัยหลังนี้แหละ เพราะบางทีผู้ชายไม่เข้าใจเรื่องของผู้หญิง”

กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ sobต. บานชื่น ไปประสานงานในบทบาทของประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมตอຍ และรองประธานกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง “ที่เข้าไปประชุม ไปประสานต่างๆ ก็จะเป็นเรื่องการขอพลังมวลชนมา เราก็ต้องหาไปให้ได้ แล้วบางทีมันก็มีข้อมูลใหม่ๆ ความรู้ใหม่ๆ ดีๆ มาให้ พี่ก็คิดว่าเราออกไปเอาความรู้มาพัฒนาในตำบลในหมู่บ้านเราให้ดีขึ้น”

ด้านการติดต่อประสานงานกับ อบจ. นั้น สอบต. บานชื่นทำในเรื่องการเขียนโครงการขออนุมัติงบประมาณลงหนึ่งล้านมาลงในหมู่บ้านและติดตามโครงการ เมื่อได้งบประมาณมาแล้วจึงนำมาให้ชาวบ้านนำไปตั้งกลุ่ม เรื่องที่ติดต่อกับ อบจ. อีกเรื่องหนึ่งคือ การทำขนมทองม้วนไปวางขายที่ สหกรณ์ไทยพัฒนา ซึ่ง นายก อบจ. เปิดโอกาสให้กับกลุ่มแม่บ้านอำเภอเมืองเชียงใหม่มาสินค้าไปวางขายสินค้าที่ชั้นสองของห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส

นางฤทัย แซ่มชื่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 6

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงของหมู่บ้านได้แก่ นางฤทัย แซ่มชื่น หรือ สอบต. ฤทัย พื้นเพเป็นคนในเมือง บริเวณวัดจอกปิอก พ่อแม่มีอาชีพค้าขายกับชาวบริเวณตลาดสด หลังจากเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้เข้าทำงานเป็นพนักงานบริษัทลานนาเครดิต จากนั้นจึงเรียนต่อที่วิทยาลัยครูในขณะนั้น ปัจจุบันกำลังศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครอบครัวของ สอบต. ฤทัย เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง สามีประกอบอาชีพทนายความประจำธนาคารกรุงเทพฯ มีบุตร 1 คน ปัจจุบันศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สอบต. ฤทัย และครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านห้วยน้ำงาม เมื่อปี พ.ศ. 2526

การเข้ามาเป็น สอบต.

สอบต. ฤทัย ได้รับเลือกตั้งให้เป็น สอบต. หมู่ 6 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 โดยครั้งแรกลงสมัครในปี พ.ศ. 2538 แต่ไม่ได้รับเลือก สอบต. ฤทัย มองว่าที่ไม่ได้รับเลือกครั้งแรกเนื่องจาก ในช่วงนั้นชาวบ้านยังไม่เข้าใจบทบาทของ อบต. มากนัก เหตุผลสำคัญที่ทำให้ สอบต. ฤทัย ตัดสินใจสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง สอบต. ในครั้งแรกเนื่องจากมีชาวบ้านส่วนหนึ่งมาขอให้ลงสมัคร ส่วนในครั้งที่สอง ชาวบ้านกลุ่มเดิมก็ขอให้ลงสมัครอีก ประกอบกับโดยส่วนตัวมองว่า การทำงานของ อบต. ที่ผ่านมา ไม่ได้กระจายผลประโยชน์จากโครงการต่างๆ อย่างเป็นธรรม จากการที่ได้เข้ามาเป็น สอบต. สอบต. ฤทัย มองว่า เป็นงานที่หนักมาก “มันก็เหมือนการเมืองทั่วๆ ไป มันย่อมมีคู่แข่ง ถ้ามีชั่วเดียว... เอ้าคุณเป็น...ฉันเป็น...พัฒนาหมู่บ้านให้ดีที่สุด เลิศที่สุด ก็จบ...แต่ถ้ามีมากกว่าหนึ่งชั่ว การแก่งแย่งชิงดีก็ย่อมมีอยู่เสมอ “

สอบต. ฤทัย มองว่าตนเองเป็นคนตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ยึดถือเรื่องของการรักษาภาพพจน์เป็นสิ่งสำคัญ การจะร่วมงานกับใครก็ต้องพิจารณาแล้วว่า ทำแล้วดี ติดลบ หรือเสมอตัว การที่เป็นคนแบบนี้รู้ว่า มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน จุดแข็งคือการเป็นคนตรง ทำให้สะดวกใจที่จะทำงาน แต่จุดอ่อนคือความไม่อ่อนตัว ยึดหยุ่น บางครั้งไม่สามารถทำงานร่วมกันกับกลุ่มผู้นำอื่นๆ ได้ดี

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำ กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค

1. ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานแม่บ้าน)

สำหรับการทำงานกับกลุ่มผู้นำ เนื่องจากมีการแบ่งชั่วโมงงานเป็น 2 ชั่วโมง แต่ไม่ถึงกับขัดแย้งแบบแตกหัก จึงพบว่ามีการทำงานร่วมกันอยู่บ้างโดยเฉพาะในการตกลงเพื่อแบ่งงานกันทำ เช่น แบ่งโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ไปรับผิดชอบ แต่ต้องมีข้อมูลก่อนว่ามีงบประมาณเท่าไร จากนั้นก็มาคุยกัน หรือแม้แต่กรณีแจกผ้าห่ม ซึ่งหมู่ 6 ได้รับความช่วยเหลือ 30 คน ก็จะแบ่งกันกับ สอบต. วาสนา คนละ 15 ผืน ต่างฝ่ายต่างไปหาวิธีการของตนเองในการดำเนินการ วิธีการแบ่งงานส่วนมากใช้การประชุมในระดับแกนนำ ซึ่งผู้เข้าร่วมประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานแม่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน มีบางโครงการที่ทำงานร่วมกันบ้าง เช่น โครงการสืบชะตาและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2545 ซึ่งโครงการดังกล่าว สอบต. ฤทัย เป็นผู้รับผิดชอบในภาพรวม และ สอบต. วาสนา เป็นผู้รับผิดชอบในการไปซื้อของดำหัว เป็นต้น

2. กลุ่มผู้สูงอายุระดับชุมชน

กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ได้มีการทำงานในรูปของกลุ่มที่ชัดเจน สอบต. ฤทัย ทำหน้าที่ทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. เช่น โครงการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

3. กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคระดับชุมชน

กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดย สอบต. ฤทัย เป็นผู้ริเริ่มในปี พ.ศ. 2543 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและรวมกลุ่มชาวบ้านทางด้านอาหาร การลดค่าใช้จ่ายและการจัดสวัสดิการให้สมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิก 26 คน ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง ปัจจุบัน สอบต. ฤทัย เป็นที่ปรึกษากลุ่ม โดยทำหน้าที่ในการคิด ริเริ่ม กำหนดระเบียบ กติกา กลุ่ม และประสานขอรับการสนับสนุนทางด้านข้อมูลและงบประมาณจากภายนอกมาสนับสนุนกลุ่ม เช่น งบประมาณจาก อบต. งบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละลัน เป็นต้น หลังจากคิดและปรึกษากับแกนนำกลุ่ม 2-3 คน (ประธานกลุ่มและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในฐานะกรรมการกลุ่ม) ก็เชิญสมาชิกมาประชุมเพื่อแจ้งให้ทราบ สอบต. ฤทัย มองว่า “เราจะต้องคิดก่อน จากนั้นถ้าเป็นเรื่องที่ไม่แน่ใจว่ามันจะถูกต้องหรือไม่ จะต้องหาและตรวจสอบข้อมูลก่อน หากมั่นใจจึงจะแจ้งสมาชิก....หากจะมาคิดร่วมกันตั้งแต่ต้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก หลายเรื่องจะต้องอาศัยความรู้....” ในประเด็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง ส่วนมากผู้ที่ไปเข้าร่วมจะเป็นแกนนำกลุ่ม และยังไม่มีความชัดเจนว่ากลุ่มได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่ายในด้านไหน อย่างไร

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ในประเด็นการทำงานกับผู้นำชาย พบว่า สอบต. ฤทัย ไม่ค่อยทำงานร่วมกับผู้นำชาย โดยเฉพาะกับผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร จะมีก็แต่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือนายนพดล ซึ่งอยู่คนละหัวกับผู้ใหญ่บ้าน (หมู่ 6 มีผู้ช่วย 3 คน คนที่เป็นหลักคือผู้ช่วยอำนวยการ) สอบต. ฤทัย มีการพบ



ปะทุคุยกับผู้นำชายอยู่บ้างก็เฉพาะในที่ประชุม ซึ่ง สอบต. ฤทัย จะไปเข้าร่วมบ้าง โดยเฉพาะในการประชุมเพื่อจัดสรรงบประมาณ

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

sobt. ฤทัย ทำงานกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง โดยนำกลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคเข้าร่วมสมาชิกเครือข่าย ส่วนมากจะเป็นการเข้าร่วมประชุมกับกรรมการเครือข่ายประจำเดือน โดยมีแกนนำกลุ่มอีก 2 คน สลับกันเข้าร่วม ได้แก่ ประธานกลุ่มและผู้ช่วยนพดล ในฐานะกรรมการกลุ่ม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายทำให้แกนนำกลุ่มรู้ข้อมูลความเคลื่อนไหว และคำแนะนำต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจรวมซื้อ แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานมากนัก และระยะหลังผู้แทนกลุ่มรวมซื้อก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของเครือข่าย

นอกจากเครือข่ายฯ แล้ว sobt. ฤทัย ทำงานกับหน่วยงานภายนอกอีกมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นหรือเรื่องราวที่ต้องการทำ เช่น เรื่องฉาปนกิจสงเคราะห์ sobt. ฤทัย ก็ประสานงานกับประชาสงเคราะห์อำเภอ จิตต่อหาข้อมูลจากผู้รู้ ขอความร่วมมือจากคนรู้จักเพื่อช่วยหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ หรือกรณีการเสนอกิจกรรมของกลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค sobt. ฤทัย ประสานงานกับพัฒนาชุมชนอำเภอเพื่อขอรับทราบข้อมูลที่จะนำมาจัดทำโครงการ เป็นต้น

นางวาสนา พาโชค สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ 6

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงอีกคนหนึ่งของหมู่บ้านคือ นางวาสนา พาโชค สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เดิมชื่อ “พร” เป็นชาวสุโขทัย สามีเป็นคนจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่วัย 60 เดิมมีอาชีพค้าขายรถยนต์มือสอง เข้ามาอยู่ในหมู่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2526 sobt. วาสนา มีตำแหน่งและบทบาทหลากหลายนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (sobt.) แล้ว ยังเคยเป็นประธานแม่บ้านตำบลและประธานแม่บ้าน หมู่ 6 ประธาน อสม. ของหมู่บ้าน

การเข้ามาเป็น sobt.

sobt. วาสนา เป็น sobt. มาแล้ว 6 ปี (2 สมัย) สาเหตุที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น sobt. เนื่องจากเห็นว่า คนที่เข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวมมีน้อย และเหตุผลส่วนตัวคือต้องการเข้ามาช่วยงานของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นสามีด้วย บุคลิกลักษณะของ sobt. วาสนา เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งดูได้จากการพูดจา คุยเก่ง ทำที่เป็นกันเองให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านตำบล อบต. และหน่วยงานภายนอก จะเห็นการปรากฏตัวในทุกกิจกรรม

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

เนื่องจาก สอบต. วาสนา มีหลายบทบาท ทำให้ สอบต. วาสนา มีงานและกลุ่มคนในหมู่บ้านที่ต้องติดต่อสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

กลุ่มแม่บ้าน แต่เดิม สอบต. วาสนา เป็นประธานในปี พ.ศ. 2545 มีการเปลี่ยนแปลงประธานกลุ่มเป็นนางแวดดาว รัตนา โดย สอบต. วาสนา จะอยู่ในบทบาทของที่ปรึกษากลุ่ม และจะเป็นผู้นำข้อมูลที่ตนเองได้รับมา และเห็นว่าเกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้าน ถ่ายทอดให้กับประธานแม่บ้าน และหากต้องการให้กลุ่มแม่บ้านไปร่วมกิจกรรมตามที่ภายนอกต้องการ (ทั้งในส่วนของกิจกรรม อบต. อบจ. และหน่วยราชการต่างๆ) ทาง สอบต. วาสนาก็จะแจ้งไปยังประธานแม่บ้าน

2. กลุ่ม อสม. ระดับชุมชน

กลุ่ม อสม. มีสมาชิก 7 คน ส่วนมาก สอบต. วาสนา ในฐานะประธาน ได้รับข้อมูลจากสถานีอนามัยปทุมมา ให้ดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ประธานก็จะประสานกับสมาชิกให้มาร่วมกันทำกิจกรรม เช่น การรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก นอกจากงานด้านสาธารณสุขแล้ว สอบต. วาสนา ยังอาศัย อสม. เป็นกลุ่มพลังในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น การเก็บข้อมูลหมู่บ้าน การจัดงานสืบชะตาหมู่บ้าน การกระจายข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

การทำงานกับผู้นำชายโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปด้วยดี ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ใหญ่บ้าน (สามี ภรรยา) และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นายอำนวย) ก็เป็นกลุ่มเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน การทำงานของ สอบต. วาสนา ส่วนมากจะผ่านผู้ใหญ่บ้าน “...จะปรึกษากับพ่อหลวงทุกครั้ง...พ่อหลวงก็จะให้คำปรึกษาว่าควรจะทำอย่างไร..ถ้าต้องการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้านทราบพ่อหลวงก็จะประกาศเสียงตามสาย...เราทำงานไม่แยกกัน...งานของพ่อหลวง..ก็ช่วยกัน...ในหมู่บ้านก็มีพ่อหลวง ผู้ช่วย ประธานแม่บ้าน.อสม..เวลาจะทำอะไรก็คนกลุ่มนี้แหละ....ก็ต้องทำอย่างนี้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ ...และยังมีแบ่งพรรคแบ่งพวกอีกด้วย...”

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

ส่วนใหญ่การทำงานกับภายนอก ก็สัมพันธ์กับบทบาทของ สอบต. วาสนา ซึ่งได้แก่การประสานกับสถานีอนามัยปทุมมา กรณีที่มีแผนงาน กิจกรรมโครงการที่ต้องการความร่วมมือจาก อสม. การเข้าร่วมกับกลุ่มแม่บ้านตำบลริมดอย กรณีที่กลุ่มแม่บ้านตำบลต้องการความร่วมมือจากแม่บ้านในหมู่บ้านไปร่วมงานต่างๆ

นางจันทร์ศรี บัวผ่อง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 7

ภูมิหลัง

สำหรับผู้นำหญิงของหมู่บ้าน คือ นางจันทร์ศรี บัวผ่อง ปัจจุบัน อายุ 40 ปี เดิมอาศัยอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง เมื่อมีการเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างสถานที่ราชการ ครอบครัวได้ย้ายมาอยู่อีกฝากของถนน ซึ่งเป็นที่นาเดิม โดยมาอาศัยเป็นครอบครัวแรกๆ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน สอบต. จันทร์ศรี เป็นคนที่ 3 และเป็นผู้หญิงคนเดียว พ่อเคยเป็นกรรมการหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่ 7 สอบต. จันทร์ศรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในขณะที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2544

สอบต. จันทร์ศรี ทำงานหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ยังเล็กๆ เคยขายล็อตเตอรี่ 2 ปี ทำงานในโรงงานเย็บผ้า 1 ปี หลังจากนั้นเป็นช่างตอกตุลสายภาษานะอูมิเนียมในเมือง ต่อมาปี พ.ศ. 2529 ได้แต่งงานกับพนักงานไฟฟ้าการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หลังจากมีครอบครัวได้ทำงานในโรงงานทำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 2 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – พ.ศ. 2538 เปิดร้านอาหารและเครื่องดื่มร่วมกับญาติ ต่อมาสามีต้องลาออกจากงานประจำ เพื่อประกอบอาชีพอิสระ โดยรับเหมาติดตั้งระบบไฟฟ้าในบ้านและช่วยกันดูแลลูกชาย 1 คน เมื่อต้นปี พ.ศ. 2545 สามีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ

การเข้ามาเป็น สอบต.

แรงผลักดันที่ทำให้เข้ามาเป็น สอบต. เนื่องจาก อดีต สอบต. สมัยแรกถึงเองประมาณไปให้กลุ่มของตนเองมาก ไม่ได้ดูภาพรวมของหมู่บ้าน เช่น ถนนเข้าบ้านบางสายไม่ได้ทำ แม้จะไปบอกแล้วก็ยังไม่ดำเนินการ ครั้งแรกสามีของ สอบต. จันทร์ศรี จะสมัคร สอบต. แต่ชาวบ้านบอกว่า “สามีเป็นคนใจร้อน ถึงแม้จะใจกว้าง ให้พี่ลงสมัครแทนสามี” ในช่วงนั้นมีผู้สมัครทั้งหมด 10 คน เป็นผู้ชาย 7 ผู้หญิง 3 คน สอบต. จันทร์ศรี ได้คะแนนทั้งหมด 126 คะแนน

ในเรื่องการทำงาน สอบต. จันทร์ศรี ได้รับการช่วยเหลือจาก สอบต. หญิง บางคนในตำบลเป็นอย่างดี สอบต. จันทร์ศรี บอกว่า “ระยะที่พี่ไม่ได้เข้าประชุม อบต. พี่ดาวจะโทรศัพท์มาบอกว่า ตอนนี้ พี่นี้แต่ละหมู่บ้านจะมีเงินอุดหนุนจาก อบต. หมู่บ้านละ 80,000 บาท มีการติดต่อกันตลอด”

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านแก่งโงะ ที่ สอบต. จันทร์ศรี พูดถึงและได้ทำกิจกรรมร่วมกันก็มีกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ส่วนกลุ่มต่างๆ ที่เหลือในหมู่บ้านไม่ได้เข้าไป

1. ผู้นำชุมชน

การทำงานในกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะไปขอคำปรึกษามากกว่า สอบต. จันทร์ศรี บอกว่า “อยากจะได้หลากหลายความคิด ปรัชญาหรือ หลากหลายความคิด ของคนในกลุ่มหมู่บ้าน อย่างกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน เวลาถึงงานก็จะไปประสานเค้า คือเค้าเป็นผู้นำท้องถิ่น ปกครองท้องถิ่น อย่างเวลาที่มีชาวประชาสัมพันธ์ ทางนี้ก็จะไปพูดกับเค้า อย่างจะมีการแจกผ้าห่ม แจกอะไร ของบประมาณที่นี่ ก็จะไปหาหรือผู้ใหญ่บ้านว่าคนนั้นควรจะให้ไหม เค้าก็จะแนะนำ แต่หลักจริงๆ ก็คือผู้ใหญ่บ้าน ที่จะไปพูดไปปรึกษา เค้าก็จะบอก เรียกเรามาพูด”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

กลุ่มเยาวชน สอบต. จันทร์ศรี บอกว่าได้ของบประมาณมาสนับสนุนเยาวชน “อย่างเด็ก เยาวชน ถ้ามีงบประมาณ อย่างกรมพลศึกษาเค้ามีอุปกรณ์ ฟุตบอล ก็จะเรียกกลุ่มนี้มาพูดก่อน และก็จะมีประกาศเสียงตามสาย มาประชุมกัน เพื่อว่าผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้”

3. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

สอบต. จันทร์ศรี ให้ความสำคัญกับกลุ่มแม่บ้านมากเพราะตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย “เวลาที่มีโครงการ มีงบประมาณอะไรมาก็จะดึงมา อย่างกลุ่มเดิมเค้าก็จะทำแทนม แต่ตอนนั้นมันไม่ได้ทำเป็นกลุ่ม.. คือกลุ่มมีภาระหน้าที่ ต่างคนต่างมีภาระหน้าที่อะไรกันก็จะแยกไป”

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ส่วนมากจะปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน แต่กับ สอบต. ชาย ในหมู่บ้านยังมีความเข้าใจไม่ตรงกัน จึงไม่ได้ประสานกันเท่าที่ควร มีความพยายามปรับเข้าหาแต่ไม่สำเร็จ “ของอย่างนี้มันพูดยาก บางทีเค้าก็เป็นผู้ชายจริง แต่บางครั้งเค้าก็เกิน แม้กระทั่งบางครั้งก็รู้สึกขัดกันบ้าง เค้าเป็นผู้ชายที่มีการศึกษาสูง เค้าก็จะพูดของเขา เชื่อมมันในตนเอง พยายามจนหาเค้า บางครั้งมันจะเป็นสิ่งที่อึดอัดใจ พูดยาก และบางครั้งทำให้ท้อแท้ ก็จะไปหาเค้าถามว่าโครงการนี้อะแบบไหนดี คือจะไปหาหรือเค้า บางครั้งก็ตอบว่า ไม่ต้องเอาโครงการนี้ เอาไปเปลี่ยนเป็นโครงการอื่นซะ”

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นทางการจะทำหนังสือไป ส่วนใหญ่จะเป็นการขอรับการสนับสนุนผู้มีความรู้มาสอนเป็นเรื่อยๆ “อย่างคราวที่แล้ว ทำแทนมคะ ก็ไปเชิญวิทยากร เค้าเรียกว่าพัฒนากรอำเภอ” ในบางครั้งก็ไปประสานเอง เช่น ตอนจัดงานกีฬาฟุตบอลในหมู่บ้านตั้งงบประมาณแล้วไม่เพียงพอต้องไปขอสนับสนุนจาก สส. และที่อื่น “คือตอนนั้นมันกำลังใหม่อยู่คะ ตอนเข้ามาใหม่พอเราไปจัดจริงๆ อย่างปีก่อน จัดจริงๆ มันไม่พอ ต้องไปขอคนนั้นคนนี้คะ ปีนี้ก็เลยตั้งไว้ 30,000 คะ ปี 45 ตั้งไว้ 30,000 บาท”

นางประไพพรรณ สุขดี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 8

ภูมิหลัง

สอบต. ของหมู่บ้านสุขกายสุขใจคนแรกคือ นางประไพพรรณ สุขดี ชื่อเล่นว่า “ดาว” อายุ 49 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมาเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ต่อ เมื่อได้เป็น สอบต. สมัยแรกจนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สอบต. ประไพพรรณ เกิดที่อำเภอพร้าวกะเทียมตามบิดาซึ่งเป็นข้าราชการไปอยู่หลายอำเภอจนกระทั่งมาอยู่ที่ตำบลริมดอยนี้เมื่อปี พ.ศ.2529 ในตอนนั้นบริเวณที่อยู่ยังมีบ้านไม่กี่หลัง ส่วนใหญ่เป็นป่า และถนนเข้าหมู่บ้านก็เป็นลูกรัง มีแต่ฝุ่น

ตอนที่แต่งงานอายุ 22 ปี แต่งงานแล้วก็เย็บผ้าและค้าขายบ้าง ตอนหลังมีรถไถก็รับจ้างไถนา พอมาอยู่ที่ตำบลริมดอย ตอนแรกก็รับจ้างเย็บผ้าโหล และขายกล้วยเตี๋ย แต่เลิกไปเมื่อลูกสาวคนเดียวเรียนจบระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งขณะที่ลูกสาวเรียนอยู่ สามี่ซึ่งหย่าร้างกันช่วยส่งลูกเรียนด้วย ก่อนที่จะได้เป็น สอบต. สมัยแรก สอบต. ประไพพรรณ ยังคงเย็บผ้าบ้าง แต่ไม่ได้ค้าขาย ขณะเดียวกันก็ไปร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน ร่วมงาน อสม. บ้าง ต่อมาก็ทำแต่งงานของหมู่บ้าน ไม่ได้เย็บผ้าอีก

การเข้ามาเป็น สอบต.

ปี พ.ศ. 2538 เป็นสมัยแรกของการเป็น สอบต. ซึ่งไม่มีการแข่งขัน และก่อนลงสมัครก็ไม่ว่า สอบต. จะต้องทำอะไรบ้าง “ตอนที่เข้ามาแรกๆ ก็ไม่รู้เพราะตอนแรกเราจะทำกันในรูปของกรรมการหมู่บ้าน แล้วพอพอทลวงรู้เรื่องที่จะมี อบต. ก็เอามาเล่าให้ฟัง พอทลวงบอกว่าถามใครก็ไม่มีการเป็น ก็เลยอยากให้พี่กับพี่จงจิตรลองลงไปทำดู ก็ไปสมัคร ตอนนั้นไม่มีการคัดเลือกในหมู่บ้านนะ”

เมื่อเข้าไปทำงาน อบต. สมัยแรกนั้น ปีแรกๆ ถนนและที่ดินในหมู่บ้านยังไม่ได้โอนเป็นที่สาธารณะ จึงไม่ได้มีโครงการพัฒนาหมู่บ้าน จนกระทั่งปลายปีที่สอง จึงติดต่อไปทางเจ้าของหมู่บ้านให้ยกที่ดินให้เป็นที่ดินสาธารณะ ต่อจากนั้นจึงเริ่มทำโครงการของงบประมาณเข้ามาในหมู่บ้าน และเมื่อครบ 4 ปีแล้ว สอบต. ประไพพรรณ ยังเห็นว่างานที่ยากทำ ยังทำได้ไม่หมด จึงเข้ามาทำต่อในสมัยที่สอง ช่วงที่เข้าไปเป็น อบต. สมัยแรก สอบต. ประไพพรรณ ก็ได้เป็นกรรมการบริหาร แต่สมัยที่สองนี้ไม่ได้เป็นแล้ว ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ มองว่า “ช่วงที่ไม่ได้อยู่ในบริหารจะสบาย เมื่อก่อนที่อยู่บริหารจะไม่ได้พูด พูดไม่เป็น แต่พออยู่ในสมาชิกได้พูด เพราะต้องดูแลตรวจสอบอะไรเป็นอย่างไร งานตรงนี้ยังไม่ทำ อันนั้นทำหรือยัง งบประมาณได้เท่าไร เงินเอาไปทำอะไรบ้าง”

ลักษณะของ สอบต. ประไพพรรณ เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ สะท้อนถึงตัวตนของตนเองว่า “พี่เป็นคนหัวแข็ง ตั้งใจทำงาน จดจ่อต้องทำให้สำเร็จ แล้วก็โง่เงา แตกก็ฟังคนอื่น” ทั้งนี้ผู้ที่ทำงานร่วมกันก็พูดถึง สอบต. ประไพพรรณว่า “ซีโมโห เป็นคนใจร้อน โง่เงา”

ปัจจุบันนอกจากจะเป็น สอบต. แล้ว สอบต. ประไพพรรณ ยังเป็นประธาน อสม. ตำบลริมดอย และหมู่บ้านสุขกายสุขใจ ประธานแม่บ้านของหมู่บ้านสุขกายสุขใจ รองประธานแม่บ้านตำบลริมดอย คณะกรรมการเอดส์

ตำบลริมตอ และ เป็นอาสาสมัครกาชาดอำเภอเมือง ทั้งนี้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 สอบต. ประไพพรรณ ได้
รับรางวัล “อสม. ดีเด่น” ด้วย

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในบ้านสุขกายสุขใจที่ สอบต. ประไพพรรณ พูดถึงและทำกิจกรรมร่วมกันก็มีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม
เยาวชนและกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

การทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน สอบต. ประไพพรรณ บอกว่า “เวลาประชุมกันพี่ก็จะหาข้อมูลจากการประชุม
และเวลาเราไปเห็นอะไรที่อื่นมาแล้วดี พี่ก็จะพูดให้ฟัง มากุยกั๊กว่าอะไรดี จะทำอะไร ส่วนมากอาจจะไม่ใช่ประชุมแต่
เป็นการคุยกัน พี่จะมีความคิดที่ว่าเราต้องการอะไร จะคิดว่าจะไปหามาจากจุดนั้นจุดนี้มาให้”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มเยาวชน สอบต. ประไพพรรณ ให้ข้อมูลว่า “เราต้องเรียกเขามา มันเหมือนว่าเราเป็นผู้ใหญ่
แล้วเขาเป็นเด็ก อะไรเราก็ต้องทำให้เขา”

3. ผู้นำชุมชน

ส่วนกลุ่มผู้นำหมู่บ้านนั้น การทำงานของ สอบต. จะมีลักษณะ “อิงกับผู้ใหญ่บ้าน” เวลาที่ สอบต. ได้ข้อมูล
อะไรมาก็จะบอกกับผู้ใหญ่บ้าน “บอกว่าจะมีโครงการอะไรบ้าง เสร็จแล้วก็เอาความคิดของพี่กับพี่จงจิตรมาพูดกัน
ในที่ประชุม ถามที่ประชุม ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ และประชาคม ให้เขาช่วยคิด หากมีอะไรที่ไม่ดีต้องเปลี่ยนแปลง
หรือจะเพิ่มอะไรก็จะคุยกัน ประชุมกันตลอด จะทำงานเป็นเนื้อเดียวกัน”

4. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มนี้ สอบต. ประไพพรรณ เล่าว่า ทางกลุ่มตั้งกรรมการขึ้นมา ตัว สอบต. ประไพพรรณ เองไม่ได้
เป็นกรรมการ แต่เป็นที่ปรึกษาด้านเอกสารต่างๆ

5. กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มฉาบปูน

กลุ่มฉาบปูนซึ่งเดิมเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ สอบต. ประไพพรรณ บอกว่ามีส่วนในการตั้งกลุ่มขึ้นมา ต่อมา
มีการนำเอากลุ่มฉาบปูนมารวมด้วยโดยไม่ได้ไปจดทะเบียนตามกฎหมาย สอบต. ประไพพรรณ จึงไม่ได้เข้าร่วม
เพราะเห็นว่าไม่ถูกต้อง จึงเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มดังกล่าว

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

การทำงานในช่วงปีแรกๆ ก็มีปัญหา แต่พอปีหลังๆ สอบต. ชาย เริ่มเห็นว่าผู้หญิงให้ความสำคัญในเรื่อง
ของการขอขบประมาณซื้อของเข้าหมู่บ้านเยอะ จึงเริ่มเห็นความสำคัญของผู้หญิง ส่วนการแบ่งงานกันนั้น หากเป็น

งานหนักก็ให้ผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะทำงานที่ต้องรอบคอบ งานพิถีพิถัน แต่หากเป็นการตรวจงาน เช่น ไปตรวจงานในป่าช้าตอนกลางคืน ทุกคนต้องไปตามหน้าที่ จะไม่มีการแบ่งหญิงชาย

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

มีทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ “ส่วนมากจะคุ้นเคย บางที่ไม่ต้องเป็นทางการ บางทีก็ไม่เข้าหา สอ. นะ จะโทรฯ หาประธาน สสม. ตำบลอื่นๆ หรือทางอำเภอก่อนก็มี” ส่วนที่เป็นทางการนั้นจะทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การของบประมาณสร้างถนนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด “ทำโครงการขอไปที อบจ. แล้วขอให้พ่อหลวงไปส่ง เพราะมันจะมีงบประมาณหนึ่งล้าน พี่เลยทำโครงการเข้าไปต่างหาก ทำหนังสือไปแบบเป็นทางการ ติดตามเองแต่ให้พ่อหลวงเป็นคนประสานงานให้”

นางจงจิตร ไพศาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ 8

ภูมิหลัง

นางจงจิตร ไพศาล ชื่อเล่นว่า “ฟ้า” อายุ 50 ปี เรียนจบทางด้านพยาบาล สาขาตูดครรภ์อนามัย เคยทำงานที่ศูนย์บริการโลหิต สภากาชาดไทย กรุงเทพฯ เมื่อตั้งท้องลูกคนเล็ก ได้ลาออกมาขายแฮมเบอร์เกอร์และขนมเค้กอยู่ที่บ้าน ปลายปี พ.ศ. 2519 จึงย้ายมาอยู่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อสองปีแรกยังคงขายแฮมเบอร์เกอร์ จึงเหน็ดเหนื่อยมาก ขณะนั้นลูกยังเล็กและแม่ก็ไม่สบาย สามปีจึงบอกว่าไม่ต้องทำแล้ว สอ.บต. จงจิตร ก็ว่างอยู่เกือบปีหนึ่ง แต่ความที่ไม่ชอบอยู่ว่างต่อมาก็จึงขายขนมเงิน ทำอาหารปิ่นโตส่งตามบ้าน และไปเช่าแผงขายของพวกไม้แกะสลักที่ไนท์บาร์ซาร์ในตอนกลางคืน สอ.บต. จงจิตร มีลูกสองคน เป็นชายหนึ่งคนและหญิงอีกหนึ่งคน ขณะนี้ทั้งคู่เรียนจบและทำงานแล้ว ส่วนสามีของ สอ.บต. จงจิตรนั้นทำงานที่สำนักงานของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ตอนแรกครอบครัวของ สอ.บต. จงจิตร ก็ได้สนับสนุนนักกับการที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้าน แต่พอเข้ามาแล้วทุกคนก็ยอมรับให้ทำ

นอกจากนี้ สอ.บต. จงจิตรยังมีตำแหน่งอื่นๆ ทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานอาสาสมัครพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน รองประธานกลุ่มแม่บ้าน เลขานุการกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล อาสาสมัครปศุสัตว์ระดับตำบล และอนุกรรมการกลุ่มแม่บ้านระดับอำเภอ

การเข้ามาเป็น สอ.บต.

ปี พ.ศ. 2527 สอ.บต. จงจิตรและครอบครัวได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านสุกกายสุขใจนี้ “เข้ามาตั้งแต่เป็นป่าเขาเขาชะงัน พอดีที่ทางหนานี้ยังไม่ได้ถม มันเป็นหลุม ก็บอกให้เขาเอาขยะมาทิ้งในหลุม เวลาน้ำแห้งขยะก็สลายไปบ้าง ก็จะตัดไม้รวกเผากับขยะเลย คือ همینวันเดียวเลย ไม่ใช้ตกเย็นก็ همین เหมือนทุกวัน ก็จัดกลุ่มช่วยกัน จนมาคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเขาก็เอาไปเป็นกรรมการหมู่บ้าน จนมาถึง อบต. เขาก็ให้ สมัยแรกนี่อย่าเรียกว่าคัดเลือกเลย เพราะไม่ได้ลงแข่ง พ่อหลวงบอกให้ไปสมัคร แต่ด้วยความไม่เต็มใจไปจนวันสุดท้าย”

ตอนแรก สอบต. จงจิตร ก็ไม่เข้าใจว่า สอบต. จะต้องทำอะไรบ้าง จึงถามจากผู้ใหญ่บ้าน และไปศึกษาหน้าที่ของ สอบต. ว่ามีอะไรบ้าง ขณะเดียวกันก็มีโอกาสไปเข้าอบรมเตรียมการที่จะเป็น สอบต. ซึ่งศูนย์สตรีล้านนาเป็นผู้จัด เมื่อรับทราบหน้าที่ของ สอบต. แล้ว สอบต. จงจิตร ก็ไม่รู้สึกเดือดร้อน เพราะเห็นว่าเป็นงานในลักษณะเดียวกันกับที่ทำอยู่แล้ว “อบต. พัฒนาทุกอย่างในหมู่บ้าน สมัยแรกที่เป็น บ้านจัดสรรนี้ยังไม่ได้โอนถนนให้เป็นที่สาธารณะ จึงไม่มีสิทธิ์พัฒนา ปีแรกขออะไรก็ได้เลยขอถังขยะ พอปีที่สองเริ่มโอนถนน เลยขอถนนลาดยางเส้นเมน และทำถนนตามซอย”

การทำงานของ สอบต. จงจิตร กับ สอบต. ประไพพรรณ ในฐานะสมาชิกสภา อบต. สอบต. จงจิตรบอกว่าสนิทกับ สอบต. ประไพพรรณ มาก คุยกันตลอด บางทีก็ทะเลาะกันเถียงกันอยู่สองคน แต่ก็ตกลงกันได้ แก้ไขปัญหาได้ตลอด งานหนักทั้งสองคน ความรับผิดชอบมาก บางทีตอนเช้าประชุมพร้อมกัน แล้วตอนบ่ายก็ออกไปทำงานคนละที่ สอบต. จงจิตร บอกว่า “โชคดีที่เราสองคนทำงานเข้าหากัน อาจเป็นเพราะที่เป็นคนไม่มากเรื่อง อะไรก็ได้ แต่ที่ดาวเขาเป็นคนใจร้อน โผงผาง คือถ้าเป็นเรื่องการทำงานแล้วนี้ หากมีความคิดไม่ตรงกันก็จะมาคุยกัน พูดถึงการทำงานร่วมกัน เรื่องอารมณ์นี้ที่สำคัญ บางครั้งเรื่องบางเรื่องเราก็ไม่เอามาคิด อีกอย่างคิดว่าเราไม่จำเป็นต้องมานั่งคิด เพราะทุกอย่างที่ทำไปก็เพื่อส่วนรวม เราไม่เคยทำอะไรเพื่อตัวเอง ทำให้สบายใจขึ้น” สำหรับการทำโครงการนั้น สอบต. จงจิตร บอกว่าคิดร่วมกันกับ สอบต. ประไพพรรณ แต่ สอบต. ประไพพรรณ จะเป็นคนพิมพ์

การวางแผนในอนาคต สอบต. จงจิตร คิดว่าสมัยหน้าจะไม่ลงสมัคร สอบต. แล้ว พอแล้วทุกอย่าง “คือมันนานเกินไปที่มาอยู่ตรงนี้แล้วก็อาจจะพอเพื่อให้คนอื่นที่มีความคิดใหม่ๆ มาทำ เพราะอะไรก็แล้วแต่ถ้ามันนานเกินไป ความคิดสร้างสรรค์มันจะไม่มี ให้คนที่มีความคิดใหม่ๆ เข้ามาทำบ้าง เขาอาจจะอยากเข้ามาทำงานตรงนี้ แต่ไม่มีโอกาสเราก็น่าจะเปิดโอกาสให้เขา” โดยมองว่าต้องเป็นคนที่รู้จักออกมาช่วยงานสังคม ส่วนความเก่งนั้นไม่จำเป็น “ของอย่างนี้นั้นฝึกกันได้ เพราะพื้นที่ก็จากไม่เป็นอะไรเลย มาจากคนที่คอยดูแลเรื่องขยะถึงได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ไฟไม่มีเราก็จัดทำกัน ไม่ได้คิดว่าจะมาตรงจุดนี้ เราตั้งใจอยากเห็นว่าหมู่บ้านเราสะอาด ไฟกิ่งสว่างไม่อันตราย เราคิดอยู่เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นมีใครออกมาทำงาน พอบอกเขากลับว่าไม่ใช่หน้าที่”

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

sobt. จงจิตร เล่าว่า “ของแม่บ้านจะมีทุนรอนสำหรับแม่บ้านที่มันลดลง บางทีแม่บ้านอยากมีความรู้เรื่องการทำอาหารแห้ง ทำขนมอบ แล้วก็ซื้ออุปกรณ์อย่างอื่น อย่างเรียนทำขนมอบ ค่าวิทยากรก็แสนจะสูง อุปกรณ์ก็แพง เราเลยต้องของบประมาณมาสนับสนุน แล้วประกาศว่าใครสนใจสัก 20 คน ก็มาสมัครเรียนกัน ชุดแรกเข้ามาทำพอกังก็ให้สอนชุดต่อไป ก็จะไม่เสียค่าวิทยากร เสียแต่ค่าวัสดุอุปกรณ์ พอเงินเหลือจากส่วนนั้นก็เอามาเป็นค่าอาหารกลางวันซะ”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มนี้ก็จัดกิจกรรมในรูปกีฬาเด็กและเยาวชน โดยหาชุดให้เด็กใส่ จัดหาอุปกรณ์กีฬา มีเงินสนับสนุนให้นักกีฬาเพื่อเป็นทุนออกไปแข่งที่อื่นด้วยและทางสนับสนุนการจัดกีฬาทุกปี

3. กลุ่มอื่นๆ

มีการพูดคุยกัน แล้วถามความต้องการของคนในกลุ่ม “พี่จะถามหลายๆ กลุ่มดูว่ามีข้อมูลความต้องการอะไรที่แต่ละกลุ่มต้องการตรงกัน อย่างน้อย 3 ใน 4 กลุ่มบอกว่าต้องการอันนี้ พี่จะถือว่านี่แหละคือคำตอบ ถ้าเราไม่ไปคุยกับเขา เราก็ไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเขาพอใจหรือไม่พอใจ แต่หากเราได้ไปหาข้อมูลตรงนั้นก่อน เราก็สามารถมาคุยกันในที่ประชุมได้ว่า ชาวบ้านต้องการอะไร” สำหรับโครงการที่สนับสนุนผู้หญิงโดยเฉพาะที่ตั้งไว้เป็นหลักคือโครงการของกลุ่มสตรีแม่บ้าน เป็นงบอุดหนุนจะมีทุกปี โครงการของผู้สูงอายุ แม่บ้าน แล้วก็กีฬาเด็กและเยาวชน

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

“ถ้าเป็นการปฏิบัติงานเท่าที่ทำมา 6-7 ปี นี่ถือว่าไม่แตกต่างกัน มันจะต่างกันตรงที่ว่าแรกๆ เขาไม่ยอมรับเรา แต่ตอนนี้ถือว่าทำงานได้เป็นเนื้อเดียวกัน แต่เราถือว่าเราละเอียดกว่าเขาตรงที่ว่าเราจะมองลึกกว่า ใจเย็นกว่า อันนี้เป็นข้อได้เปรียบของเรา เรามองอะไรได้ละเอียดลึกซึ้งกว่า บางทีเขามองไม่เห็นปัญหาของผู้หญิง....พูดถึงรูปแบบของการทำงานคิดว่าไม่ต่างกันเลย คือสมองมันไม่ต่างกัน บางครั้งเรากลับมองได้ลึกกว่าเขา แต่ด้านกำลังแล้วเรารู้เขาไม่ได้ คืออย่างงานบางงาน สมมติมีการขุดลอกทางเส้นนี้ เขาบอกว่าชาวบ้านมาร้องเรียนว่าฝายพัง เขาก็บอกว่าขุดลอกลำเหมืองแล้วค่อยไปซ่อมฝาย เขาบอกว่าทำเลย ก็ถามเขาว่า คุณจะทำหน้าที่อะไร เขาบอกว่าไม่เกี่ยวกับก็บอกไปว่าตอนนี้ฝนตก ถ้าจะทำน่าจะทำหน้าที่แล้งหรือไม่ก็ทำก่อนฝน แต่ไม่ใช่ทำหน้าที่ฝน คือบางครั้งความคิดเขาเร็ว พอคิดได้ปุ๊บก็จะทำปั๊บ ความรอบคอบจะน้อยกว่า เลยทำให้รู้สึกวุ่นวายบางอย่าง แม้กระทั่งงานอะไรที่ละเอียดๆ เราก็ต้องคอยเตือนเขา บางทีระหว่างที่มีการประชุมมีการเถียงกัน ก็กระโชกโชกฮาๆ เราเป็นผู้หญิงมีความอ่อนนุ่มอยู่ในตัวก็พยายามแก้ไขสถานการณ์ แทนที่จะมาเถียงกันทำให้มองหน้ากันไม่ติด ก็จะเอาคำพูดที่ดีๆ เข้าไปแทรกคั่นกลางให้ทั้งสองฝ่ายเย็นลง แล้วค่อยมาว่ากันใหม่อีกที”

สรุปผลงานของ สอบต. หมู่ 8 สมัยแรก (พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2542) สอบต. ทั้งสองคนได้ร่วมกันจัดทำโครงการต่างๆ ของหมู่บ้านเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจาก อบต. รวมทั้งจัดลำดับความต้องการของหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำเข้าแผนพัฒนา 5 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครบวาระเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 รวมเวลา 4 ปี สรุปได้ดังนี้

ปี พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2539	ถนนต่างๆ ในหมู่บ้าน ยังไม่ได้โอนเป็นถนนสาธารณะ
ปี พ.ศ. 2540	ได้โอนถนนแล้ว จึงได้ขยายเขตไฟฟ้า ไฟกิ่ง ปรับปรุงถนนลาดยางเส้นเมนใหญ่ ปรับปรุงถนนที่เพื่อสร้างอาคารเอนกประสงค์และก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์
ปี พ.ศ. 2541	ก่อสร้างถนน คสม. ซอย 1, 2 ซ่อมแซมบ่อพักซอย 1, 2 ก่อสร้างถนน คสล. ซอย 5 และซ่อมแซมบ่อพักซอย 5

ปี พ.ศ.2542

ก่อสร้างถนน คสล. ซอย 5/1 ซ่อมแซมบ่อพักซอย 5/1, 5/2

และจัดทำหอกระจายข่าว

หมายเหตุ: ถนนที่คงค้างอยู่ทุกซอย ได้จัดทำโครงการไว้เรียบร้อยแล้ว

นางบัวแก้ว อยู่สุข ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9**ภูมิหลัง**

สำหรับผู้นำหญิงของหมู่บ้านคือ นางบัวแก้ว อยู่สุข เกิดเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2501 อายุ 45 ปี
สามีชื่อ นายอภิเดช อยู่สุข มีบุตรชาย 1 คน อายุ 15 ปี

ผู้ใหญ่บัวแก้ว พื้นเพเป็นคนจังหวัดลำพูน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนในจังหวัดลำพูน
และศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่โรงเรียนบริหารธุรกิจพิษณุโลก เริ่มทำงานครั้งแรกเมื่อปี
พ.ศ. 2524 ในตำแหน่งพนักงานการเงิน สหกรณ์โคกมจกัก และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสมุห์บัญชีใน 4 เดือนต่อมา
หลังจากที่ทำงานในสหกรณ์โคกมเป็นเวลา 1 ปี จึงได้ลาออกมาประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นเวลา 5 เดือน และในปี
พ.ศ. 2526 สหกรณ์โคกมได้ชวนให้กลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนี้งานอีก 1 ปี จึงได้พักเพื่อดูแลลูกและ
ครอบครัว ต่อมาได้ทำงานในตำแหน่งพนักงานบัญชีบริษัทแสงตะวันวิลล่าอยู่ระยะหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2533 ได้เข้า
ไปทำงานในตำแหน่งพนักงานบัญชีและการเงินของบริษัทเจียงแอนด์ซัน เป็นเวลา 2 ปีเศษ

ปี พ.ศ. 2535 ผู้ใหญ่บัวแก้ว เรียนตัดเย็บเสื้อผ้า ณ โรงเรียนสารพัดช่าง และได้ยึดอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า
ตั้งแต่นั้นมา และด้วยเหตุที่ผู้ใหญ่บัวแก้วเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี อภัยภัยดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่นรวมถึงกิจกรรม
ของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนเดิมจึงได้ขอให้เป็นที่ประธานกลุ่มแม่บ้าน และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
บ้าน (อสม.) ประกอบกับสามีเป็น สอบต. ทั้งสองสมัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ผู้ใหญ่บัวแก้ว ก็ได้ช่วยเหลืองานของ
สามีมาโดยตลอด

การเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ซึ่งผู้ใหญ่บ้านคนเดิมหมดวาระลง
ผู้ใหญ่บัวแก้ว จึงลงสมัครรับเลือกตั้ง ขณะนั้นมีผู้สมัครทั้งสิ้น จำนวน 4 คน เป็นชาย 2 คน และหญิง 2 คน ซึ่งผู้
ใหญ่บัวแก้ว ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 112 คะแนน ผู้ลงสมัครอีก 3 คน มีคะแนน 44 คะแนน 38 คะแนน
(ผู้ใหญ่บ้านคนเดิม) และ 28 คะแนน (ผู้หญิงอีก 1 คน ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนเดิม) ตามลำดับ

ปัจจุบันผู้ใหญ่บัวแก้ว ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาเป็นเวลา 1 ปี 8 เดือน และยังมีตำแหน่งในหมู่บ้าน
หลายตำแหน่ง ได้แก่ ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานอาสาสมัครสา
ธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปรึกษาชมรมผู้สูงอายุ ที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และจัดทำบัญชี/
การเงินกองทุนฯ นอกจากตำแหน่งในหมู่บ้านแล้ว ผู้ใหญ่บัวแก้วยังมีตำแหน่งอื่นๆ นอกหมู่บ้านอีก ได้แก่ เจริญ
แม่บ้านตำบลริมดอย กรรมการแม่บ้านอำเภอเมือง และผู้ช่วยการคลังชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอเมืองเชียงใหม่

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บัวแก้ว ทำงานด้วย ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. และชาวบ้าน

1. กลุ่มผู้สูงอายุระดับชุมชน

ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านไทยสมุทรมีนางสมใจ ชัยศรี ประธานชมรมฯ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2543 มีกรรมการจำนวน 10 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 70 คน มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป และมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวน 38 คน ซึ่งชมรมนี้ได้เข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลด้วย

โดยปกติชมรมผู้สูงอายุจะร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านอยู่แล้ว อาทิเช่น การถวายเทียนพรรษา กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ กิจกรรมวันสำคัญ ได้แก่ วันพ่อ วันแม่ วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก ส่วนกิจกรรมที่จัดหรือสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ อบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยโรงพยาบาลแม่และเด็กและสถานเอนามัยป่าขาม ส่วนการสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับผู้สูงอายุได้รับจากชมรมผู้สูงอายุตำบล การให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ (อยู่ระหว่างดำเนินการ) เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ชมรมดำเนินการเองคือการทอดผ้าป่าเพื่อหางบประมาณเป็นกองทุนผู้สูงอายุ 1 ครั้ง ภายหลังจากที่ได้จัดตั้งเป็นชมรมแล้ว และอีกหนึ่งกิจกรรมซึ่งขณะนี้ได้จัดสร้างแล้วอยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดใช้คือการสร้างที่อบสมุนไพร ซึ่งสนับสนุนโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ผ่านมาทางชมรมผู้สูงอายุตำบล

ผู้ใหญ่บัวแก้ว ทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุในฐานะผู้นำหมู่บ้านและที่ปรึกษากลุ่มผู้สูงอายุ มีการประสานงานปรึกษารือระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับประธานผู้สูงอายุ ทั้งกิจกรรมหมู่บ้านและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเอง ตลอดจนการประสานการทำงานเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนผู้สูงอายุ เช่น การหารือเพื่อส่งรายชื่อผู้สูงอายุที่ยากจนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพที่มีให้สำหรับผู้สูงอายุตำบลลพบุรี หรือกรณีรับของแจกต่างๆ

โดยปกติถ้าหากกลุ่มผู้สูงอายุมีเรื่องแจ้งหรือชี้แจง ก็ใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านเพื่อแจ้งข้อมูลดังกล่าว และหากมีการประชุมเฉพาะกรรมการหรือกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บัวแก้วก็เข้าร่วมการประชุมนั้นด้วย

2. กลุ่มแม่บ้านระดับหมู่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านมีประมาณ 30 – 40 คน โดยสมาชิกกลุ่มแม่บ้านบางส่วนก็เป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ การรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านยังมิใช่การรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอย่างจริงจัง มีเพียงกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าซึ่งเป็นผลมาจากการจัดอบรมตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีให้กับแม่บ้านในหมู่บ้านซึ่งมีผู้เข้าอบรม 22 คน และมี 18 คน ที่ยึดอาชีพตัดเย็บแต่ไม่ใช่ลักษณะกลุ่มเพราะแต่ละคนมีลูกค้าประจำ การแบ่งงานกันทำมีเพียงการแบ่งผ้าโหลที่รับมาจากโรงงาน

ที่ผ่านมากลุ่มแม่บ้านมีกิจกรรม 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ให้ความร่วมมือหรือเป็นตัวแทนหมู่บ้านไปร่วมกิจกรรมของตำบล เช่น ข่ายของในงานกาชาดจังหวัดที่ผ่านมา และ 2) เข้าร่วมการอบรม ทั้งที่แม่บ้านตำบลจัดขึ้น ได้

แก่ การทำแซมพู การทำยาหม่อง การทำขนม และการอบขนมที่จัดในหมู่บ้าน ได้แก่ การอบขนมตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี การอบขนมจักสาน (การอบขนมจักสานมีผู้เข้าร่วมทั้งกลุ่มแม่บ้านและชาวบ้านคนอื่นๆ ทั้งหญิงและชาย)

การเข้าร่วมงานในลักษณะที่ต้องนำสินค้าจากกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านไปจัดแสดงและจำหน่าย ก็จะนำเครื่องจักสานที่ทำจากกระตาสมุดโทรศัพท์เก่าที่ทำโดยนางยา สมาชิกกลุ่มแม่บ้านคนหนึ่ง ซึ่งเคยเข้ารับการอบรมเรื่องการจักสานจากสมุดโทรศัพท์ และนำมาทำต่อเพียงคนเดียวเพราะคนอื่นไม่ค่อยมีเวลาและเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญ

ผู้ใหญ่บัวแก้ว ในฐานะประธานกลุ่มแม่บ้าน จึงทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างกลุ่มแม่บ้านกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และในส่วนของการอบรมที่ทำขึ้นในหมู่บ้าน (อบรมตัดเย็บเสื้อผ้า อบรมจักสาน) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บัวแก้ว ก็เป็นผู้ประสานงานเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณครั้งหลังสุด

วิธีทำงานกับกลุ่มแม่บ้านของผู้ใหญ่บัวแก้ว เป็นการคิดริเริ่มโดยตัวผู้ใหญ่บัวแก้ว ก่อนแล้วนำมาหารือถามความคิดเห็นจากแม่บ้านในโอกาสที่เจอกัน เช่น ในงานต่างๆ หลังจากนั้นจึงมีการประชุมเพื่อปรึกษากันอีกครั้งหนึ่งก่อนจัดทำโครงการ

3. กลุ่มผู้นำชุมชน

การทำงานกับกรรมการหมู่บ้านของผู้ใหญ่บัวแก้ว เป็นการพูดคุย สอบถามความคิดเห็นจากกรรมการหมู่บ้านบางคน เช่น กรณีการจัดงานปีใหม่ของหมู่บ้านก็จะมีการสอบถามว่า “เราจะจัดงานปีใหม่ให้ชาวบ้าน ดีไหม... แต่เรายังไม่มีงบประมาณเราจะทำอย่างไร” เป็นต้น ส่วนการประชุมกรรมการหมู่บ้านจะเป็นการประชุมไปพร้อมๆ กับการประชุมกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ก็จะเป็นการประชุมรวมทั้งผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน, สอบต. กรรมการหมู่บ้าน และกรรมการผู้สูงอายุ) ซึ่งหลังจากการหารือดังกล่าวก็จะมอบหมาย แบ่งงานกันทำ

(ข) การทำงานกับผู้เฒ่า

ผู้ใหญ่บัวแก้ว และ สอบต. ทั้งสองคน ถือว่าเป็นแกนนำหลักของหมู่บ้าน มีการประสานงานเพื่อปรึกษาหารือการจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน รวมถึงการจัดประชุมเพื่อเตรียมการจัดกิจกรรม ส่วนงบประมาณที่สนับสนุนจาก อบต. เพื่อทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ได้แก่ การอบขนมตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี กิจกรรมวันเด็ก การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วนการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การทำถนน ร่องน้ำ ที่จัดทำโดยงบประมาณ อบต. ผู้ใหญ่บัวแก้ว ก็จะติดตามการทำงาน

ในบางครั้งจะมีการประชาสัมพันธ์งานของ อบต. ในหมู่บ้าน เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรมอบขนมแพ้นท์ผ้าที่ อบต. จัดขึ้นสำหรับคนว่างงานในตำบลริมดอย เป็นต้น

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตการประชุมการจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุของแกนนำ กรรมการหมู่บ้าน และกรรมการผู้สูงอายุ เห็นว่า ผู้ใหญ่บัวแก้วทำหน้าที่ตั้งแต่การเตรียมสถานที่ เครื่องดื่ม สมุดเชนต์ชื่อผู้เข้าร่วม

รวมถึงการประสานคนเข้าร่วม เป็นผู้พูดเปิดการประชุม และปิดการประชุม ส่วนในช่วงการประชุม สอบต. เป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

การทำงานร่วมกับอำเภอ จังหวัด เป็นลักษณะของการรับนโยบายมาปฏิบัติ ดังนั้นภายหลังการประชุมประจำเดือนกำหนดผู้ใหญ่บ้านแล้ว ผู้ใหญ่บัวแก้ว จะแจ้งข้อมูล ข่าวสาร ให้กับหมู่บ้านโดยการประชุมหรือประชาสัมพันธ์แล้วแต่กรณี

การทำงานด้านสาธารณสุขเป็นการประสานงาน ประสานข้อมูลด้านสาธารณสุข เพื่อประชาสัมพันธ์ ดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสุขในหมู่บ้าน หน่วยงานที่ประสานได้แก่ สถานีอนามัยป้าขาม โรงพยาบาลแม่และเด็ก และสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10

ตารางที่ 7 สรุปภาพรวมการทำงานของผู้ให้หญิง

ผู้ให้หญิง	บทบาท (นอกจาก สอวต. /ผญบ.)	การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน	การทำงานกับผู้ให้ชาย	การทำงานกับภายนอก
บ้านพลับพลา หมู่ 1 1. สอวต. บ้านขึ้น สุขพลับพลา อายุ 50 ปี - การศึกษา ม.ปลาย - พื้นเพเป็นคนบ้านพลับพลา - "มันใจตนเอง พุดเก่ง" - เข้ามาเป็น สอวต. เพราะได้ไปอบรมที่อำเภอ และหน่วยงานต่างๆ สนับสนุน อีกทั้งเห็นว่าผู้หญิงเข้าไปทำงานจะได้สนับสนุนดูแลเรื่องของผู้หญิง	- ประธานแม่บ้านตำบล หมู่บ้าน - รองประธานกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอ - ประธาน อสม. - เลขาธิการสภเคราะห์ราษฎรฯ - ทรัพยากรกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	- ทางขบวนการสมาชิกสนับสนุนแม่บ้าน - ทำงานกับกลุ่มแกนนำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน - กรรมการ ประชาคมหมู่บ้าน และ สอวต. - บริหาร สสมช. โดยให้ อสม. ผลัดกันมาดูแล (เคยได้รางวัล สสมช. ดีเด่น)	ปรึกษากับผู้ให้ชาย โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สอวต. และประชาคม	■ กลุ่มแม่บ้านตำบล -ประชุม ทำโครงการร่วม -แจ้งข่าวสารต่างๆ -สนับสนุนกลุ่มแม่บ้านที่มี สอวต. ผู้หญิง - ขอความร่วมมือไปร่วมกิจกรรม ■ ประสานกิจกรรม กับประชาคมกับ สอ. ■ กลุ่มพัฒนาสตรี - ประชุมเป็นเครือข่าย

ผู้นำหญิง	บทบาท (นอกจาก สอ.บต./ผอ.บม.)	การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน	การทำงานกับผู้ช่วย	การทำงานกับภายนอก
บ้านหัวน้ํายาง หมู่ 6 2. สอ.บต. ฤทัย แซ่มั่น อายุ 46 ปี - การศึกษาปริญญาตรี - พื้นเป็นคนในหัวเมืองเชียงใหม่ - อภิเษกสมรสปี พ.ศ. 2526 - "ตรงไปตรงมา เชื่อมั่นในตนเอง" - ให้ความสำคัญเรื่องภาพพจน์" - เข้ามาเป็น อบต. เพราะมีชาวบ้าน - ส่วนหนึ่งให้ลงสมัคร	- ที่ปรึกษากลุ่มธุรกิจรวม - ชื่อเพื่อการบริโภค	- ทำงานกับกลุ่มรวมชื่อ (สมาชิก 26 คน) โดยท - งบประมาณมาสนับสนุน - ของบ อบต. มาจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ เช่น - ดำเนินผู้สูงอายุ - สำหรับชาวบ้านทั่วไปก็เป็นการนำโครงการจาก - อบต. มาทำ	ไม่ค่อยร่วมงานกับผู้นำชาย โดย เฉพาะผู้ใหญ่บ้าน จะมีก็แต่ผู้ช่วยผู้ ใหญ่บ้าน (1 ใน 3 คน)	■ เข้าร่วมเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรท้องถิ่น ■ เองในฐานะที่กลุ่มรวมชื่อเป็นสมาชิกเครือข่าย ■ ส่วนมากเป็นการเข้าร่วมประชุม ■ ประสานกับหน่วยงาน บุคคลภายนอก ■ เป็นครั้งแรกตามประเด็นที่ตนเองจะทำ
3. สอ.บต. วาสนา พงษ์ไธสง อายุ 50 ปี - พื้นเพเป็นคนสุโขทัย อภิเษกสมรสปี พ.ศ. 2526 - เคยเป็นประธานแม่บ้านตำบล - "พูดเก่ง อธิบายได้ดี" - เข้ามาเป็น อบต. เพราะต้องการ - ทำงานพัฒนาและช่วยงานผู้ใหญ่ - บ้าน (สามี)	- ประธาน อสม.	- แบ่งโครงการกับ สอ.บต. ฤทัย เมื่อรู้ว่า อบต. มี - งบประมาณ โครงการ โดยตกลงว่าใครจะทำ - อะไร - ทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน (เป็นฐานเดิมของตนเอง) - ส่วนมากทำกับแกนนำของกลุ่ม - ชมรมผู้สูงอายุ (คล้ายกับ สอ.บต. ฤทัย) ขึ้นอยู่ - กับว่าใครรับผิดชอบโครงการ - นำกลุ่ม อสม. มาช่วยกิจกรรมหมู่บ้าน	ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านทุกครั้ง	■ ทำงานกับ สอ. ตามภารกิจ แผนงาน เช่น ■ งานรณรงค์ ■ เข้าร่วมประชุมกับกลุ่มแม่บ้านตำบล

ผู้นำหญิง	บทบาท (นอกจาก สอ.บด./ผญบ.)	การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน	การทำงานกับผู้นำชาย	การทำงานกับเยาวชนนอก
บ้านแก่งโตะ หมู่ 7 4. สอ.บด. จันทร์ศิริ บัวผ่อง อายุ 40 ปี - การศึกษามีวิทยะศึกษาดอนตัน - พื้นที่เป็นคนริมตอ - ลงสมัครตัวแทนสอ.บด. (เดิมจริงๆ สอ.บด. จะลงสมัครแต่ชาวบ้านเห็นว่าเป็นคนใจร้อน)		- ทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน มีโครงการอะไรก็จะไปบอกไปประสานงาน (แต่ประสานกลุ่มแม่บ้านให้ข้อมูลว่าได้ข้อมูลจากประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลมากกว่า สอ.บด.) - ทำงานกับกลุ่มผู้นำ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน	- การทำงานกับ สอ.บด. ชายในหมู่บ้านไม่ค่อยบ้าน - ในหมู่บ้านผู้นำแบ่งเป็น 2 ฝ่าย สอ.บด. จันทร์ศิริ เข้าได้กับฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน	■ การทำงานกับเยาวชนนอกค่อนข้างน้อย เพราะฉะนั้นในหลายครั้งดูเหมือนว่าจะมีข้อมูลน้อย โดยเฉพาะข้อมูลการสนับสนุนจากภายนอก มีเพียง สอ.บด. จากหมู่ 8 (สอ.บด. ประไพพรรณ) ที่ช่วยเหลือและให้ข้อมูลอยู่เสมอ
บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8 5. สอ.บด. ประไพพรรณ สุขดี อายุ 49 ปี - การศึกษามีจบมปลาย - พื้นเพคน อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ อยู่ริมดอยปี พ.ศ. 2529 - “ตัวแข็ง ตั้งใจทำงาน โฉมผาง แต่พึ่งคนอื่น” - ลงสมัครเพราะผู้ใหญ่บ้านสนับสนุน	- ประธาน อสม. ตำบล/หมู่บ้าน (ได้รับรางวัล อสม.ดีเด่น) - รองประธานแม่บ้านตำบล - กรรมการแอดสตาบล - อาสาสมัครรักษาตำบลอำเภอ - อส.	- กลุ่มแม่บ้าน. ประชุมหาข้อมูล ให้ข้อมูล ยุกันจะทำอะไรดี - กลุ่มผู้นำ ปรึกษาหารือกันตลอด ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ ประชาคม เกษนนำกลุ่มต่างๆ - เยาวชน เรียนกลอุย หาดูหาอุปกรณ์กีฬา - สนับสนุน สอ.บด. สองคน ทำงานร่วมกันดี “ช่วยกัน บริหารบ้านตลอด” แต่ดูเหมือนว่า สอ.บด. ประไพพรรณจะเป็นผู้ตัดสินใจ	- ช่วงแรกมีปัญหา แต่พอหางบประมาณเข้าหมู่บ้านมากขึ้นก็ยอมรับ - ส่วนมากจะทำงานกันตลอดยกเว้นถ้าเป็นเรื่องที่ต้องใช้แรงงานผู้ชายจะทำ	■ กลุ่มแม่บ้านตำบล ประชุมกลุ่ม ทหาความต้องการว่าบ้านไหนต้องการอะไร ■ ประสานกับ สอ. ทั้งทางการและไม่ทางการ ■ เติมนโครงการขอมา ให้ผู้ใหญ่บ้านประสานแต่ สอ.บด. ติดตาม

ผู้นำหญิง	บทบาท (นอกจาก สอ.บต. /ผอ.บป.)	การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน	การทำงานกับผู้นำชาย	การทำงานกับภายนอก
6. สอ.บต. จงจิตร์ ไพศาล อายุ 50 ปี - การศึกษา พยาบาลผดุงครรภ์ - เข้ามาอยู่ริมดอย ปี พ.ศ. 2527 - "ใจเย็น ประณีตประนอม"	- อสม. - รองประธานกลุ่มแม่บ้าน - เลขาหมู่บ้านตำบล - ประธาน อช. หมู่บ้าน - อาสาสมัครปศุสัตว์ตำบล - อนุกรรมการกลุ่มแม่บ้าน อำเภอ			
บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9 7. ผอ.บป.บัวแก้ว อยู่สุข อายุ 44 ปี - การศึกษา ปวช. - พื้นเพเป็นคนลำพูน - ย้ายเข้ามาอยู่ริมดอย ปี พ.ศ. 2527 - "ฮัทยาไฉยดี พุดกังง เข้าคาง่าย"	- ประธาน อสม. - ประธานแม่บ้าน - ที่ปรึกษารวมผู้สูงอายุ - เจริญฤติกแม่บ้านตำบล - กรรมการแม่บ้านอำเภอ - ผู้ช่วยการคลังชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอเมือง	- ชมรมผู้สูงอายุ ร่วมกับ สอ.บต. ของบป. อบต. สนับสนุนผู้สูงอายุ ประสานหน่วยงาน เช่น สดต. 10 สอ. มาให้ความรู้ผู้สูงอายุ - อสม. ตามแผนงาน นโยบายด้านสาธารณสุข - กลุ่มแม่บ้าน.. ผู้ใหญ่บ้านคิด คุยกับแกนกลุ่ม และของบป. สนับสนุนแม่บ้าน หรือขอกลุ่มเข้า ร่วมกิจกรรม	ปรึกษากับ สอ.บต. ชาย 2 คน	■ อำเภอ ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ■ กลุ่มแม่บ้านตำบล ■ สอ. หน่วยงานสาธารณสุขอื่นๆ เช่น สดต 10 ■ อบต. ผ่าน สอ.บต. ของหมู่บ้าน

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้นำหญิง 4 ใน 7 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2 คน และระดับปริญญาตรี 1 คน เป็นคนพื้นเพในตำบลริมตอ 2 คน นอกจากนั้นย้ายมาจากถิ่นอื่น

สำหรับเหตุผลที่แต่ละคนเข้ามาเป็น สบต. หรือผู้ใหญ่บ้านนั้น มีผู้หญิง 2 คน ที่ต้องการช่วยงานของสามี และงานหมู่บ้าน อีก 2 คน ลงสมัครเพราะผู้ใหญ่บ้านสนับสนุน อีกคนหนึ่งมีหน่วยงานสนับสนุน ส่วนอีกคนหนึ่งชาวบ้านขอให้ลงสมัคร และคนสุดท้ายลงสมัครแทนสามี

นอกจากบทบาท สบต. หรือผู้ใหญ่บ้านแล้ว ผู้นำหญิงเกือบทั้งหมดยังมีบทบาทอื่นๆ มากน้อยแตกต่างกัน ยกเว้น สบต.หญิง 1 คน ที่ไม่มีบทบาทด้านอื่นเลย มีผู้หญิง 4 คน ที่มี 4 - 6 บทบาท อีก 2 คน มี 1 - 2 บทบาท ทั้งนี้ผู้นำหญิงส่วนใหญ่ที่มีบทบาทอื่นๆ เคยมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาหมู่บ้านมาก่อน ทั้งเป็น ประธานเลขานุการ หรือกรรมการกลุ่มแม่บ้าน อสม. และคณะกรรมการหมู่บ้าน

ด้วยเหตุนี้การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่จึงสอดคล้องกับบทบาท สบต. และบทบาทอื่นๆ ของแต่ละคนส่วนใหญ่แล้วในบทบาทของ สบต. หากไม่ขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้าน การทำ

งานกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาคมหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน อสม. กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชน สำหรับ สบต. ที่ขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้านก็ทำงานร่วมกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มที่ตนเองจัดตั้งขึ้น ส่วนผู้ใหญ่บ้าน (หญิง) ก็ทำงานร่วมกับ สบต. ชาย ในหมู่บ้าน

การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ ก็สอดคล้องกับบทบาทที่ดำรงอยู่เช่นกัน ดังนั้นหน่วยงานหลักๆ จึงได้แก่ กลุ่มแม่บ้านตำบล และสถานีอนามัยตำบล นอกจากนั้นก็ยังมีหน่วยงานเฉพาะที่ผู้นำหญิงบางคนนำกลุ่มของตนไปเข้าเป็นสมาชิก คือ เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง สำหรับผู้นำหญิง 1 คน ที่ไม่มีบทบาทอื่นๆ ไม่พบการทำงานกับหน่วยงานภายนอก

ตอนที่ 2 ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้นำหญิง

หลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คณะวิจัยจึงจัดเวทีเพื่อคืนข้อมูลให้แก่ผู้นำหญิง ผู้นำชาย และชาวบ้านจำนวน 31 คน เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูล รวมถึงการให้ข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งในเวทีดังกล่าว นอกจากการคืนข้อมูลแล้ว ยังให้ความรู้ในหัวข้อความสำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยเชิญรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ มาเป็นวิทยากรในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลริมตอ

เมื่อได้ฟังและแลกเปลี่ยนในประเด็น “ความสำคัญของการสื่อสาร” ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมประชุมโดยเฉพาะผู้นำหญิงส่วนหนึ่งเห็นความสำคัญของการสื่อสารเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากเวลาค่อนข้างจำกัดจึงไม่สามารถกำหนดภารกิจต่อเนื่องให้ชัดเจน จึงตกลงกันในที่ประชุมว่าจะต้องเริ่มจาก **หนึ่ง** กลับไปทบทวน ตรวจสอบในเรื่องการสื่อสารในหมู่บ้าน หรือในระดับบุคคลก่อน เพื่อดูว่าการสื่อสารที่มีอยู่ทั้งขาเข้า-ขาออก มีปริมาณและคุณภาพเป็นอย่างไร มีเนื้อหาสาระเรื่องใด และ **สอง** คิดประเด็นที่สนใจซึ่งอาจจะมาจากสถานการณ์ของหมู่บ้านเองหรือระดับตำบล จะเป็นประเด็นหรือเรื่องราวอะไรก็ได้ กลุ่มเป้าหมายใดก็ได้ เพื่อเป็นกรณีศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่ง สบต. ประไพพรรณ หมู่ 8 ยกตัวอย่างการสื่อสารในเรื่องการรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออกในหมู่ 8 ที่เริ่มจากการประชุมหารือกับ

ผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน ถึงรูปแบบวิธีการรณรงค์ จากนั้นประสานกับผู้ใหญ่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย และในวันรณรงค์ อสม. ลูกหลาน อสม. ก็ช่วยกันรณรงค์ เดินเคาะประตูทุกบ้าน และรณรงค์ผ่านเสียงตามสายไปพร้อมๆ กัน กรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างหนึ่งที่จะนำมาเป็นประเด็นในการศึกษาได้ ซึ่งอาจจะมาจากสถานการณ์ของหมู่บ้านเอง เรื่องใดก็ได้ที่ผู้นำคิดว่าจะศึกษาและทำงานร่วมกับคณะวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการสื่อสารให้ดียิ่งขึ้น

อาจารย์กาญจนาให้ข้อเสนอแนะว่า ประเด็นที่สนใจน่าจะมีความหลากหลาย เช่น การเมือง สาธารณสุข หรือ ประเพณีวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งคณะวิจัยจะได้เข้าไปปรึกษาหารือกับผู้นำหมู่บ้าน ภายหลังจากมีการตรวจสอบและประเมินการสื่อสารประกอบกับสถานการณ์ของหมู่บ้านแล้วจึงคิดประเด็นที่จะเป็นกรณีศึกษา เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้ว ก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน และวางแผนที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการสื่อสาร โดยนำข้อมูลภาพรวมสถานการณ์ตำบลลือมาประกอบการทำงานด้วย

จากเวทียดังกล่าวข้างต้นและคำแนะนำของอาจารย์กาญจนาต่อคณะวิจัย ทำให้เห็นว่าข้อมูลที่ศึกษามานั้น ช่วยให้ภาพกว้างๆ ในเรื่องของบริบทชุมชนและการสื่อสารในภาพรวม ซึ่งในระยะที่สองของการวิจัยน่าจะศึกษาเชิงลึกมากขึ้น เพื่อจะนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องบทบาทการสื่อสาร เงื่อนไข ปัจจัย และค้นหาแนวทางพัฒนาการสื่อสาร ซึ่งประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การรับรู้บทบาทของผู้นำ ความเป็นหญิง พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง และแนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ ทั้งนี้ผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าว มีดังนี้

สอบต. บานชื่น สุขพลับพลา

การรับรู้บทบาท อบต.

การรับรู้บทบาทตามกฎหมาย

ในเรื่องบทบาทหน้าที่ สอบต. ตามกฎหมาย สอบต. บานชื่น จำไม่ได้ว่า สอบต. ต้องทำหน้าที่ตามกฎหมายมาตราใด และมีเนื้อหาอย่างไร แต่ทราบว่าหน้าที่ที่ตนเองต้องทำในบทบาท สอบต. ของหมู่บ้านคือ การดูแลโครงการต่างๆ ที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน เช่น โครงการของงบประมาณทำโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน และโครงการของงบประมาณอุดหนุนกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น งบประมาณทำกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน งบประมาณการจัดงานประเพณีของหมู่บ้าน เป็นต้น

การให้ความหมายผู้นำ

สำหรับการรับรู้บทบาทในแง่การให้ความหมายผู้นำ สอบต. บานชื่น ให้ความหมายว่า “ผู้นำจะต้องมีความพร้อมทั้งด้านครอบครัวไม่เดือดร้อน ครอบครัวเห็นด้วย มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จะต้องเป็นตัวอย่าง ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี รู้จักกาลเทศะการวางตัว อะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ รู้ระบบว่าอะไรควรทำอะไรเมื่อไหร่...อย่างบัวแก้ว เป็นคนใหม่ตัวเองยังใหม่กับหน้าที่ อย่างเราไปประชุมที่ไหน อย่างประชุมสตรีกับการเมืองคราวก่อน เขาให้ในกลุ่มแสดงความคิดเห็นเอามาเขียนกัน พี่กำลังจะอ่านให้เขาฟัง บัวแก้ว ก็มาดึงกระดาษจากมือพี่ไปอ่านคนเดียวเลย มันต้องรู้กาลเทศะ บางทีเราไปประชุมแม่บ้านที่อำเภอมา มีอะไรบางทีก็โทรไปบอกเขา เขาก็ย้อนกลับมาว่า รู้แล้ว พี่เลยไม่รู้จะพูดอย่างไร...ผู้นำต้องไม่ลืมตัวว่ามาจากไหนอย่างพี่ ที่พี่เป็นผู้นำมาได้ พี่ไม่เคยลืม

ว่าพี่มาจากแม่บ้าน รากฐานของพี่มาจากแม่บ้าน เมื่อมาเป็นผู้นำแล้วก็ไม่ลืมนึกถึงแม่บ้าน ก็คือจะช่วยกิจกรรมของแม่บ้าน มีโครงการอะไรก็เอาเข้ามา เพราะเราทำงานของแม่บ้านมาก่อน หากจะมีโครงการอะไรที่จะเป็นประโยชน์อย่างโครงการพัฒนาอาชีพ ทำขนม ตัดเย็บ ก็เอาเข้ามา อยากให้แม่บ้านมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่กิจกรรมมันไม่ต่อเนื่องเลยชะงักไปหมด”

สบต. บานชื่น ยังให้ทัศนะต่อว่า “งานที่จะทำจะต้องจัดการวางแผนไว้ก่อน จัดรูปแบบเสร็จจึงจะมอบหมายให้คนอื่นทำ ไม่งั้นหากไม่ทำให้ก่อนคนที่ทำไม่เป็นมากทำต่อ กลายเป็นว่างงานจะเสียไป”

งานในหมู่บ้านก็เช่นเดียวกัน สบต. บานชื่น เคยบอกในเวทีทบทวนข้อมูลตำบลริมดอยร่วมกับผู้นำหญิงตำบลริมดอย วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ว่า “โครงการทุกอย่าง หรือนโยบายต่างๆ จะผ่านระบบผู้นำหมู่บ้าน โดยโครงการต่างๆ จะมาจากการประชุมของผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งจะตกลงกันเรียบร้อยแล้วทำโครงการอะไรในปีนั้นบ้าง จะมีกิจกรรมอะไรบ้าง ใช้งบประมาณเท่าใด เมื่อตกลงกันแล้ว จึงค่อยแจ้งแก่คนในหมู่บ้านทราบในภายหลัง เพราะโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านเป็นอย่างนั้น จะต้องทำตามโครงสร้าง”

สบต. บานชื่น ก่อนข้างให้ความสำคัญของงานในเชิงรูปแบบมากกว่าเนื้อหา และให้ความสำคัญในเรื่องภาพพจน์และผลงานมากกว่ากระบวนการทำงาน ซึ่งมีกรณีที่เกิดขึ้น 2 กรณีที่สะท้อนลักษณะการทำงานดังกล่าว ดังนี้

กรณีที่ 1 สบต. บานชื่น เคยแสดงความเห็นในเวทีทบทวนข้อมูลตำบลริมดอย ร่วมกับผู้นำหญิงตำบลริมดอย ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ว่า อยากจะเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่ อยากจะกระจายงานให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทำอย่างมีส่วนร่วม เพราะที่แล้มาทำงานอยู่คนเดียวเหนื่อย แต่พอวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2545 มีการประชุมกลุ่มแม่บ้านตำบลที่ร้านค้าหมู่บ้าน หมู่ 4 บ้านป่าขาม สมาชิกแม่บ้านส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าจะให้ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านแสงตะวันวิลล่า) เป็นประธานกิจกรรมตัดเย็บ สบต. บานชื่น กลับแสดงความไม่พอใจอย่างเห็นได้ชัด บอกว่า “แม่หลวงบัวแก้วยังใหม่ไม่รู้เรื่องอะไร พี่จะต้องเข้าไปดูแลทุกกลุ่ม” แต่สบต. ประไพพรรณ (หมู่ 8) แสดงความเห็นว่ “ถ้าเราให้บัวแก้วเป็นประธานกลุ่ม เราก็ต้องให้เขาจัดการดูแลกลุ่มเอง ให้บัวแก้วจัดการเอง ..พี่ขึ้นถ้าพี่ขึ้นทำอย่างนั้น เข้าไปดูแลทุกกลุ่ม ไปเป็นประธานของทุกกลุ่มมันก็จะเป็นการบริหารในรูปแบบเดิมๆ พี่ขึ้นก็จะเหนื่อยคนเดียวอีก เพราะต้องดูแลทุกกลุ่ม การบริหารมันก็จะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย” สบต. บานชื่น ก็แสดงความไม่พอใจเพิ่มขึ้น

กรณีที่ 2 ช่วงที่คณะวิจัยได้เข้าไปทำกิจกรรมการณรงค์การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับเด็กจากโรงเรียนในหมู่ 1 บ้านพลับพลา เมื่อต้นเดือน กันยายน พ.ศ. 2545 นั้น ทางคณะวิจัยก็ได้แจ้งให้ทาง สบต.บานชื่น ทราบว่าจะมีการเตรียมกิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 3 – 5 กันยายน พ.ศ. 2545 และในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2545 เด็กๆ จะร่วมกันเดินรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้าน แต่ในช่วงวันเตรียมกิจกรรม 3 วันนั้น สบต. บานชื่น กลับไม่เคยมาร่วมกิจกรรมกับเด็กนักเรียนเลย มีเพียงแต่ สบต. เส้าแก้ว (สบต. หมู่บ้านเดียวกัน) ที่มาร่วมกิจกรรมทุกวัน แม้ไม่ว่าง ต้องไปประชุมที่ อบต. ก็จะแวะมาดูในช่วงพักกลางวัน เมื่อถึงวันเดินรณรงค์ สบต. บานชื่น มาร่วม

งานเพียงเพื่อถ่ายรูปกับนักเรียนขณะตั้งชวบนรณรงค์ ที่หน้าประตูวัดพลับพลา เพื่อไปประกอบเป็นผลงานของตนเอง

ความเป็นหญิง

เรื่องความเป็นหญิงหากดูจากกิจกรรมที่ สอบต. บานชื่น ทำ เช่น กิจกรรมการพัฒนากลุ่มสตรีแม่บ้าน ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยการหากิจกรรมการอบรม การหาอาชีพเสริมเข้ามา และการของบุดหนุนซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น มีกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน ซึ่งมีกิจกรรมการทำขนม กิจกรรมกีฬา ซึ่ง สอบต. บานชื่น เข้าไปมีบทบาทเป็นที่ปรึกษากลุ่มเยาวชน กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีก็ทำคือ งานปีใหม่เมือง งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ กิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การแจกของช่วยเหลือผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพก็ทำกิจกรรมดูแลสุขภาพของคนในหมู่บ้านด้วย

พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง

เป็นมิติหนึ่งของการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง หมายถึง โอกาสที่ผู้นำหญิงจะได้สื่อสารทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีคู่สื่อสารที่เป็นผู้นำชุมชนด้วยกันและผู้คนในชุมชน เมื่อเป็นพื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน ส่วนการสื่อสารภายนอกหมู่บ้านเป็นการสื่อสารในระดับผู้นำที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านต่างๆ เช่น สอบต. จากทุกหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดในตำบลและกำนัน

พื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน

1. อาคารเอนกประสงค์

อาคารเอนกประสงค์ (ข้างวัดพลับพลา) เป็นสถานที่ที่กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน คือ กลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านใช้เป็นที่พักผ่อน และทำขนมทองม้วนไปฝากขายที่สหกรณ์ไทยพัฒนา ส่วนกลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ใช้อาคารนี้เป็นที่ประชุมและนัดชำระเงินกู้ทุกๆ วันที่ 5 ของเดือน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน หรือ อสม. ก็ใช้เป็นสถานที่บริการสุขภาพทุกเย็นในช่วงเวลา 17.30-19.00 น. สอบต. บานชื่น นั้นได้เข้ามาใช้พื้นที่นี้ กล่าวคือ สอบต. บานชื่น เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้าน ซึ่งจะใช้อาคารเอนกประสงค์นี้สำหรับเป็นที่ประชุมและทำขนมทองม้วน และ สอบต. บานชื่น เป็นเหรียญกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งต้องใช้อาคารเอนกประสงค์เป็นที่รับชำระเงินกู้ รวมถึง สอบต. บานชื่นยังเป็นประธานกลุ่ม อสม. ของหมู่บ้านซึ่งต้องมาเปิดบริการด้านสุขภาพทุกเย็น

อาคารเอนกประสงค์นี้เป็นพื้นที่ที่ผู้นำหญิงสามารถใช้ในการพบกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเพื่อประชุมและทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนั้นแล้วยังมีโอกาสได้พบกับชาวบ้านอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน และชาวบ้านที่มาใช้บริการทางด้านสุขภาพที่ ศสมช. ในช่วงเย็นด้วย

2. บ้าน สอบต.

บ้าน สอบต. บานชื่น เป็นพื้นที่ที่ สอบต. บานชื่น กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่สนิทสนมกัน ใช้เป็นสถานที่พูดคุยกันเรื่องกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้าน บอกกล่าวเรื่องราวของโครงการต่างๆ ที่ได้รับมา จะเป็นการมาพูด

คุยกับแม่บ้านไม่กี่คน ได้แก่ ป้าจารุณี ป้าสาวิตรี พี่ราตรี แล้วจึงเรียกประชุมกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่งที่อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน

3. วัด

วัดพลับพลา เป็นสถานที่ที่แกนนำหมู่บ้านจะมาประชุมกัน การประชุมแกนนำหมู่บ้าน มีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สอบต. และประชาคมหมู่บ้าน เรื่องที่พูดคุยในการประชุมส่วนใหญ่เป็นเรื่องการบริหารงานภายในหมู่บ้าน การตกลงเรื่องโครงการต่างๆ การทำงานประมาณประจำปีของหมู่บ้าน และการเตรียมทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านเป็นต้น สอบต. บานชื่น ซึ่งได้เข้าร่วมประชุมสามารถใช้พื้นที่นี้เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมในการทำโครงการต่างๆ ของหมู่บ้านได้

พื้นที่การสื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

เป็นการสื่อสารในที่ประชุมสภา อบต. ซึ่งการประชุมสภา อบต. รีมดอย มีทั้งการประชุมสามัญปีละ 4 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน การประชุมวิสามัญซึ่งใช้ในการดำเนินงานเร่งด่วน จุกเงิน นอกจากนี้ยังมีการประชุมประจำเดือน เดือนละครั้ง ซึ่งเป็นการปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ การรับทราบข้อมูลที่ผ่านเข้าไปใน อบต. และการขอเปลี่ยนแปลงโครงการ

1. ที่ว่าการ อบต.

ในการประชุมสภา อบต. นั้น สอบต. บานชื่น มีบทบาทการสื่อสารในการประชุมนี้คือ เสนอโครงการของกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน ได้แก่การทำเครื่องต้มสมุนไพร ทำขนมทองม้วน ขนมอบ เย็บผ้าและโครงการของกลุ่มสตรีแม่บ้านระดับตำบล เช่น กิจกรรมอบรมการตัดเย็บของกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล ระหว่างวันที่ 26 – 31 สิงหาคม พ.ศ. 2545 อีกทั้งยังเคยแสดงความคิดเห็นเรื่องรถขยะของ อบต. รีมดอย ว่ามีน้อยควรจัดหาเพิ่มเติมให้เพียงพอกับขยะที่เพิ่มมากขึ้นในตำบลแม่เหียะ

ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง

การสื่อสารเข้า

สื่อ	สาร
● การประชุม อบต.	ข้อมูลนโยบาย การอนุมัติโครงการต่างๆ การจัดทำแผน 5 ปี โครงการของ อบต. โครงการทุนการศึกษาสำหรับเด็กๆ ในตำบล หมู่บ้านละ 20 ทุน และข้อมูลการบริการประชาชน ของ อบต. รีมดอย เช่น การพ่นหมอกควันกำจัดยุงลาย การบริการหยอดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ
● การอบรมสัมมนา	แนวทางการทำงานของผู้นำ ความรู้ทางด้านการเมืองการปกครอง เรื่องผู้หญิงกับการเมือง การมีส่วนร่วม

สื่อ	สาร
● การประชุมกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมืองเชียงใหม่	โครงการต่างๆ ของกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง การขอความร่วมมือยังกลุ่มแม่บ้านตำบลให้ส่งตัวแทนไปร่วมงานต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมืองตั้งขึ้น (ค่าหุ้นละ 500 บาท)
● นิตยสาร วารสาร และหนังสือ ● ชาวบ้าน ● กลุ่มสตรีแม่บ้าน (บางคน)	การทำงานของนักการเมืองหญิง ซึ่ง สอบต. บานชื่น จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการทำงานของตนเอง ทำทางระบายน้ำ การขอตัดไฟกิ่ง หรือซ่อมไฟกิ่งชำรุด การประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษสา การเรียนทำขนม

การสื่อสารขาออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
● เลียงตามสายของหมู่บ้าน	- การพนัหมอกคว้นกำจัดยงลาย การบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด - โครงการที่ได้รับอนุมัติจากทาง อบต. ริมดอย เรียบร้อยแล้ว	ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน
● การพูดคุยกันภายในกลุ่มเล็กๆ ● ประสานทางโทรศัพท์ ● การบอกกล่าวด้วยตนเอง	โครงการต่างๆ ของกลุ่มแม่บ้าน ขอความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้านตำบลให้ส่งตัวแทนไปร่วมงานต่างๆ - ขอความร่วมมือจากแม่บ้านเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมืองขอความร่วมมือ - ทุนการศึกษาสำหรับเด็กๆ ในหมู่บ้าน	sobt. Ban Chuen กับกรรมการกลุ่มแม่บ้าน sobt. Ban Chuen กับกรรมการกลุ่มแม่บ้านและสมาชิก sobt. Ban Chuen กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน, ครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษา

จะเห็นว่าการสื่อสารขาออกของ สอบต. บานชื่น ไม่ได้ถ่ายทอดทุกเรื่องที่ได้รับมา มีข้อมูลบางเรื่องที่ สอบต. บานชื่น ไม่ได้สื่อสารออกไป ได้แก่ ข้อมูลจากการอบรมสัมมนาต่างๆ ซึ่งจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้นำ การทำงานด้านการเมืองการปกครอง เป็นส่วนใหญ่ และข้อมูลจากการอ่านนิตยสาร วารสาร หนังสือ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำงานของนักการเมืองหญิง ซึ่ง สอบต. บานชื่น มองว่าเป็นเรื่องที่ยากแก่การเข้าใจ อีกทั้งเห็นว่าเป็นข้อมูลที่จะใช้ในการทำงานส่วนตัวจึงไม่ถ่ายทอดให้แก่ใคร หรือในบางกรณีนี้ สอบต. บานชื่น เห็นว่าสลับซับซ้อน

เช่น กรณีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมืองตั้งขึ้น ซึ่งการสมัครต้องมีค่าหุ้นในราคาหุ้นละ 500 บาท สอบต. บานชื่น ก็ไม่ได้ทำการสื่อสารข่าออก เพราะเกรงว่าหากสหกรณ์ไม่มั่นคงหรือเลิกไปจะส่งผลเสียแก่ตนเอง จึงไม่แจ้งข้อมูลนี้ให้กับกลุ่มแม่บ้านทราบ แต่ใช้วิธีการทดลองสมัครเป็นสมาชิกเป็นการส่วนตัวไปก่อน

ตัวอย่างการสื่อสารของ สอบต. บานชื่น กรณีโครงการทุนการศึกษาเด็กที่ อบต. สนับสนุนให้กับเด็กในหมู่บ้านๆ ละ 20 คน เมื่อ สอบต.บานชื่น ได้รับข้อมูลจากทาง อบต. ริมดอย สอบต. บานชื่น และ สอบต. เส่าแก้ว ก็ได้นำข้อมูลเรื่องโครงการทุนการศึกษา นี้ มาแจ้งแก่อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านพลับพลา ซึ่งอาจารย์ใหญ่และ สอบต. ทั้งสองคนพิจารณาและเห็นร่วมกันว่าจะจัดสรรทุนการศึกษาให้กับเด็กในโรงเรียนบ้านพลับพลาจำนวน 14 คน และให้กับเด็กในหมู่บ้านที่ไม่ได้เรียนอยู่ในหมู่บ้านเพียง 6 คน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กในหมู่บ้านและเป็นเด็กที่ขาดโอกาสมากกว่าเด็กที่เรียนในเมือง โดยทุนการศึกษาในโรงเรียนพลับพลา มีคณะอาจารย์ของโรงเรียนเป็นผู้พิจารณาจัดสรร ส่วนเด็กในหมู่บ้านที่ไม่ใช่เด็กนักเรียนโรงเรียนพลับพลาจำนวน 6 คนนั้น สอบต. บานชื่น และ สอบต. เส่าแก้ว ช่วยกันพิจารณา โดยทั้งสองคนจะแยกกันพิจารณามาก่อน แล้วจึงนำรายชื่อของแต่ละคนมาพิจารณาร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ครบครวัเด็กคนใดลำบากจะให้ครบครวันั้นก่อน และไม่ให้ซ้ำกับปีก่อนที่เคยพิจารณาไปแล้ว หลังจากที่ไดรายชื่อเด็กทั้ง 20 ราย แล้วก็จะส่งรายชื่อไปยัง อบต. ริมดอย เมื่อได้ทุนการศึกษามาแล้ว ก็มอบให้อาจารย์ใหญ่เป็นผู้แจ้งให้ผู้ปกครองของเด็กในโรงเรียนทั้ง 14 คน ส่วน สอบต. บานชื่น และ สอบต. เส่าแก้วก็ไปแจ้งแก่ผู้ปกครองของเด็กที่ได้รับทุนโดยตรง และให้เด็กที่ได้รับทุนทั้ง 20 คน มารับทุนการศึกษาที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน โดยจะไม่มีการประกาศทางเสียงตามสายให้ชาวบ้านทราบ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของชาวบ้าน

แนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการพัฒนา

สอบต. บานชื่น คิดว่า การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน ในระดับตำบล และขณะนี้ สอบต. บานชื่น กำลังอยากจะดำเนินการพูดคุยกับกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล ซึ่งกำลังปรึกษากับ สอบต. ประไพพรรณ (รองประธานแม่บ้านตำบล) และ สอบต. จงจิตร (เลขาฯ แม่บ้านตำบล) เรื่องของโครงการการจัดเย็บเสื้อผ้า ที่กำลังทำอยู่ขณะนี้ เพื่อให้สมาชิกเข้าใจในเรื่องระบบการทำงาน โครงสร้างของกลุ่ม และปัญหาต่างๆ ที่ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง แต่กำลังหาวิธีที่จะพูดคุยอยู่

สอบต. ฤทัย แซ่มชื่น และ สอบต. วาสนา พาโชค

การรับรู้บทบาท อบต.

การรับรู้บทบาทตามกฎหมาย

ในส่วนของ สอบต. ฤทัย แซ่มชื่น เกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน้าที่ สอบต. โดยเฉพาะใน มาตราที่ 67 และ 68 นั้น สอบต. ฤทัย รู้ว่าเป็นมาตราที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ อบต. แต่ไม่ได้จำว่ามีกี่ข้อ เนื่องจากเนื้อหาที่ระบุถ้าดู

โดยรวมแล้วเป็นเรื่องที่ครอบคลุมการพัฒนา สามารถทำได้ทุกเรื่อง เพราะเป็นบทบาทที่กว้างมาก และถ้า สอบต. ทำไม่ถูกต้องตามระเบียบ ก็มีสำนักงานปลัดช่วยกลั่นกรอง ตรวจสอบอยู่แล้ว (ช่วงที่เป็น สอบต. ใหม่ๆ ส่วนมากเป็นการทำไปเรียนรู้ไป เช่น ทำโครงการส่งไป สำนักงานปลัดขอให้แก้ไข กลับมาแก้ไขซึ่งก็เป็นการเรียนรู้) แต่สิ่งที่ สอบต. ฤทัย ก่อนข้างให้ความสนใจเป็นอย่างมากคือในเรื่องข้อห้าม ข้อที่ทำแล้วอาจจะผิดระเบียบ สอบต. ฤทัย รับรู้บทบาทหน้าที่ อบต. จากการได้ไปอบรมอย่างน้อย 3 ครั้ง ครั้งแรกในฐานะเลขานุการสภา ไปอบรมที่กรุงเทพ จัดโดยกรมการปกครอง ครั้งที่สอง เข้าร่วมประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่ อบต. ที่เชียงใหม่ (ผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิก อบต. ทั้งจังหวัดเชียงใหม่) และครั้งที่สาม สัมผัสเข้าอบรมที่จัดโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งในครั้งที่สามนี้ สอบต. ฤทัย ก่อนข้างมีความภูมิใจเนื่องจากการอบรมที่ได้รับไปประกาศนียบัตรและเหรียญแสดงการผ่านการอบรม และสามารถติดเหรียญดังกล่าวในชุดข้าราชการการเมือง นอกเหนือจากการอบรมแล้ว เนื่องจากโดยส่วนตัว สอบต. ฤทัย มีความสนใจส่วนตัวในเรื่องกฎหมาย จากการเข้าไปศึกษาต่อด้านกฎหมาย จึงทำให้ได้รับรู้บทบาท อบต. ก่อนข้างมาก และส่วนหนึ่งได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือจากสามีซึ่งเป็นนักกฎหมาย

ส่วน สอบต. วาสนา พาโชค จากการทำงานที่ผ่านมา ไม่ได้คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายเลย และไม่รู้ว่า มาตรา 67, 68 เกี่ยวกับอะไร แต่จะทำงานตามประสบการณ์ที่ตนเองมี คือ ในเรื่องกลุ่มแม่บ้านและงานประเพณีของหมู่บ้าน เคยเข้ารับการอบรมที่จัดขึ้นที่เชียงใหม่หลายครั้ง แต่ก็จำไม่ได้ว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง แต่ถ้ามีข้อสงสัย ไม่เข้าใจก็จะปรึกษา และขอความช่วยเหลือจากคนอื่น เช่น สอบต. ประไพพรรณ บ้าง หรือ สอบต. บานชื่น บ้าง

การให้ความหมายผู้นำ

sobt. ฤทัย เห็นว่าการเป็นผู้นำจะต้องนำเขาจะต้องคิดให้ ทำให้ “จะให้คิดร่วมกันเป็นเรื่องยาก เพราะมันเกี่ยวกับเรื่องความรู้ด้วย ไม่ใช่เฉพาะชาวบ้านนะ แม้แต่ผู้นำหญิงด้วยกันบางคนยังทำไม่ค่อยได้ดีก็เพราะไม่มีความรู้ นั่นแหละ บางคนเขียนโครงการก็ยังไม่เป็นเลย โครงการในหมู่ที่ 6 พี่เป็นคนเขียนทั้งหมดเลย” ในทัศนะของ sobt. ฤทัย ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญมากในระดับต้นๆ ของการเป็นผู้นำ และดูเหมือนว่าความแตกต่างของผู้นำก็อยู่ที่พื้นฐานความรู้นั่นเอง และหลายครั้งที่ sobt. หลายคนไม่มีคุณสมบัติพอที่จะเข้ามาเป็นผู้นำ จากการสัมภาษณ์ พบว่า sobt. ฤทัย ก่อนข้างที่จะจัดขึ้นของคนโดยอาศัยระดับการศึกษาเป็นเกณฑ์หลัก โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ “ในจำนวน อบต. หญิงด้วยกันก็พี่แหละที่จบปริญญาตรี ทำให้การพูดคุยกันเป็นเรื่องยาก พูดไปก็ไม่เข้าใจ และไม่สามารถทำอะไรร่วมกันได้มาก”

การเป็นผู้นำต้องระวังไม่ให้เสียชื่อ โดยเฉพาะเรื่องเงินเรื่องทอง “ก็ลองดูบทเรียนของฝั่งโน้นดูซิ (หมายถึงฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน และ sobt. วาสนา) มีปัญหาเรื่องความไม่โปร่งใส” เพราะฉะนั้นจะทำอะไรต้องประเมินตลอดเวลาว่า ผลจะเป็นอย่างไร ต้องตามไปแก้ไขหรือไม่ จะเป็นช่องว่างให้ฝ่ายตรงข้ามโจมตีหรือเปล่า เช่นกลุ่มรวมซื้อถูกโจมตีเพื่อสร้างภาพพจน์ของกลุ่มในทางไม่ดี (ไม่ขายให้คนอื่น ขายให้เฉพาะสมาชิกเท่านั้นเป็นกลุ่มเถื่อน เป็นกลุ่มของ sobt. ฤทัย ทำเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น) “พี่เลยต้องไปติดต่อกับทางราชการ (พัฒนาชุมชน) เพื่อจดทะเบียนกลุ่ม”

“การเป็นผู้นำ เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นธรรมชาติเหมือนการเลือกตั้งสมาชิกสภาราษฎร (ส.ส.) ในหมู่บ้านก็มีก็ มีตัวที่ต้องแข่งขันกัน” ซึ่ง สอบต. ฤทัย พูดถึงเรื่องนี้บ่อยมาก และมองว่าตอนนี้ตนเองได้เสียงตอบรับมากขึ้น ในขณะที่ฝ่ายตรงข้าม ชาวบ้านเริ่มรู้ว่าอะไรเป็นอะไร

การเป็น สอบต. ก็คือการนำเอางบประมาณ โครงการเข้ามาในหมู่บ้าน (ไม่ได้เน้นที่การแก้ไขปัญหา ไม่ให้ความสำคัญว่าในหมู่บ้านมีปัญหาอะไร ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบหรือเดือดร้อนให้ใครอย่างไรและในฐานะผู้นำจะต้องมีบทบาทในการแก้ไขอย่างไร) ส่วนมากเน้นการสร้างและรักษาสถานะเสียงของตนเองหรืออาจพูดอีกอย่างหนึ่งว่าโครงการต่างๆ ที่ทำ (โดยเฉพาะที่ใช้งบประมาณจาก อบต. เป็นเรื่องของการแย่งชิงต่อสู้ระหว่างผู้นำ 2 ชั่ว (ระหว่าง สอบต. หญิงคนหนึ่ง กับ สอบต. หญิงอีกคนหนึ่งร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน) โดยมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการรักษาและขยายฐานเสียง ตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ยินและได้เห็น คือโครงการขุดลอกคลองในซอย 5 สอบต. ฤทัย เล่าว่า “เดิมเป็นความคิดของพ่อหลวงในช่วงที่มีการหารือเกี่ยวกับการเสนอโครงการที่จะทำในปี 45 .. พ่อหลวงเสนอให้ลอกและทำความสะอาดคลองโดยเอาวัชพืชหญ้าออก น้ำจะได้ไม่ท่วมซัง แต่พี่เห็นว่าแค่นั้นไม่พอจะต้องมีการขุดลอกด้วยเพราะระดับพื้นที่ยังไม่ได้...ก็ทำโครงการเสนอไป ซึ่งในความคิดของพี่ซอย 5 พี่ไม่เคยได้เสียงเลย ดังนั้นโครงการดังกล่าวน่าจะเป็นโอกาสในการสร้างฐานเสียง....พี่ต้องไปที่ซอย 5 บ่อย ไปดู ไปคุย ไปให้ชาวบ้านเห็นหน้า .. ซึ่งก็ได้เสียงตอบรับนะหลายคนยังถามว่า เป็น อบต. หรือ ทำไมตอนหาเสียงไม่เคยเห็นหน้าเลย...”

นอกจากนี้ ในช่วงที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ เป็นช่วงเดียวกับที่ผู้รับเหมาเข้ามาเพื่อสำรวจและเตรียมงาน ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปร่วมสังเกตและได้ยิน สอบต. ฤทัย พูดคุยกับผู้รับเหมาบ่อยครั้งว่า “ทำให้พี่ดี ๆ นะ ซอยนี้พี่ไม่ได้เสียงสนับสนุนเลย....”

ในส่วนของ สอบต. วาสนา ให้ทัศนะสั้นๆ เกี่ยวกับการเป็นผู้นำว่า “ผู้นำต้องเสียสละและทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน ไม่ทำตัวให้สูงกว่าคนอื่น เหมือนกับฝ่ายโน้น” ซึ่ง สอบต. วาสนา หมายถึง สอบต. ฤทัย นอกจากนี้ในเรื่องของการทำงานก็ต้องสามารถทำได้ทุกอย่าง

ความเป็นหญิง

หากดูจากการทำโครงการ จะเห็นว่า สอบต. ฤทัย เน้นการทำโครงการเพื่อที่จะสนับสนุนชาวบ้านใน 2 กลุ่ม หนึ่งคือกลุ่มรวมซื้อ และสองคือผู้สูงอายุ (สมาชิกกลุ่มรวมซื้อส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ) ส่วนกลุ่มอื่นๆ เช่น เยาวชนแม่บ้าน กลุ่มแกนนำต่างๆ ส่วนมากจะได้รับการสนับสนุนจาก สอบต. วาสนา แม้ว่าจะไม่ค่อยเห็นโครงการที่สนับสนุนกลุ่มต่างๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เนื่องจากส่วนมากเป็นการสนับสนุนเฉพาะในส่วนของงบประมาณหรือการดึงงบประมาณมาทำกิจกรรมให้กลุ่มต่างๆ เช่น จัดกิจกรรมดำหัวผู้สูงอายุกรณีของ สอบต. ฤทัย ดูจากบุคลิก ท่าที และงานที่ทำ ส่วนมากจะเห็นการต่อสู้ท่ามกลางความขัดแย้ง มีความระแวง (กลัวการโจมตีของฝ่ายตรงข้าม) “ทำอะไรต้องระวังอย่าให้พลาด จะต้องมีการบันทึก จัดเก็บหลักฐาน เพื่อป้องกันการถูกโจมตี” ดังนั้นการ

ทำงานส่วนมากใช้เป็นทางการ และเน้นรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระ ไม่ว่าจะเป็นข้อระเบียบ กฎหมาย หนังสือ การทำทุกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ฯลฯ

พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง

พื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน

1. บ้านผู้ใหญ่บ้าน

บ้านผู้ใหญ่บ้านจะใช้สำหรับประชุม แม้ว่าจะไม่ค่อยมีการประชุมบ่อยนัก การประชุมจะมีขึ้นในช่วงของการจัดทำโครงการ โดยเป็นการประชุมเฉพาะของผู้นำเพื่อตกลงในเรื่องการจัดสรรหรือแบ่งสรรโครงการและงบประมาณระหว่างผู้นำ 2 ฝ่าย นอกจากนี้ บ้านพ่อหลวงยังใช้เป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมบางอย่าง เช่น งานดำหัวผู้สูงอายุ งานสืบชะตาหมู่บ้าน

การประชุมหรือเพื่อจัดสรรทรัพยากรระหว่าง สอบต. 2 คน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมด้วย เป็นการประชุมผู้นำ ซึ่งบทบาทของ สอบต. ฤทัย เป็นผู้เสนอความต้องการในสิ่งที่จะทำในหมู่ 6 ส่วนบทบาทของ สอบต. วาสนา ไม่ชัดเจน เนื่องจากส่วนมากการเสนอความคิดและสิ่งที่ต้องการทำคือผู้ใหญ่บ้าน

2. บ้าน สอบต.

บ้าน สอบต. ฤทัย เป็นอีกที่หนึ่งที่ชาวบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มบริเวณบ้าน สอบต. ฤทัย และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มรวมชื่อ มหา มาคุย ที่มาเป็นประจำ ได้แก่ นางจันทร์นวล นายนพดล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และมีชาวบ้านบางส่วนที่มาใช้บริการร้านค้า บางส่วนมานั่งดื่มเหล้า – เบียร์ และได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้นำหญิง

3. พื้นที่อื่นๆ

บ้านประธานแม่บ้าน เป็นที่ที่แม่บ้านโดยเฉพาะใน ซอย 5 จะไปพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ หรือบางครั้งที่พ่อหลวงหรือ สอบต. วาสนา มีเรื่องอะไรก็จะไปบอกหรือไปขอความร่วมมือ ก็จะไปที่บ้านประธานแม่บ้าน

พื้นที่เล็กๆ ในรูปแบบของกลุ่มไม่เป็นทางการ ได้แก่ กลุ่มดื่มเหล้าของบ้าน 3 – 4 หลัง ในซอย 5 หรือผู้สูงอายุ 2 – 3 คน ที่เดินออกกำลังกายร่วมกันในช่วงเช้าของทุกวัน ในซอย 6 ซึ่ง สอบต. ฤทัย จะไปทักทายพูดคุยด้วยในบางโอกาส

พื้นที่การสื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

1. ที่ว่าการ อบต.

ในส่วนของ สอบต. ฤทัย ในการประชุมสภา อบต. ในช่วงแรก ทำหน้าที่เลขานุการสภา ช่วยจัดบันทึกการประชุมและงานเอกสารต่างๆ ไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมมากนัก หลังจากนั้น มีการเสนอความคิดเห็นบ้าง แต่ไม่บ่อย ส่วนมากจะเป็นการฟัง ติดตามเรื่องราว บันทึกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตนเองที่จะต้องเอาไปใช้ในการดำเนินงาน

สำหรับ สอบต. วาสนา ในการประชุมสภา อบต. นั้น ทำหน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นอยู่บ้างเป็นบางครั้ง เช่น เสนอกิจกรรมให้กับกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน และเสนอความเห็นเกี่ยวกับการจัดการเก็บขยะของอบต. ซึ่งมีอยู่คนเดียวไม่เพียงพอ

ศักยภาพด้านการสื่อสารของผู้นำหญิง

sobot. ฤทัย

การสื่อสารขาเข้า

สื่อ	สาร
• การเรียนหนังสือ • อบต. • อำเภอ ผู้รู้เฉพาะเรื่อง • การอบรม การดูงาน • ชาวบ้าน (จำนวนน้อยมาก)	ความรู้ในเรื่องกฎหมาย โครงการ นโยบายของ อบต. โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ การจัดทะเบียนกลุ่ม การจัดทำธนาคารหมู่บ้าน การดูงานธนาคารหมู่บ้านที่จังหวัดพะเยา การดูงานกลุ่มออมทรัพย์ และ ศูนย์สาธิตการตลาด - ความเดือดร้อน เช่น น้ำท่วมขัง ขาดน้ำเพื่อการบริโภค และระบบน้ำประปาในซอย 7 - ความต้องการทำกิจกรรมทางศาสนาภายนอกหมู่บ้าน

ข้อมูลขาเข้าต่างๆ จะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน หรือไม่ก็เป็นเอกสารที่ได้รับจากการประชุม ซึ่งถูกจัดเก็บเพื่อพร้อมใช้ ไม่ว่าจะเป็นใช้สำหรับการอธิบายเพื่อสร้างความเชื่อถือ หรือเอาไว้เป็นเกราะป้องกันตนเองจากการถูกโจมตีจากอีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการเก็บเอกสาร หลักฐานของฝ่ายตรงข้ามซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานที่แสดงถึงความบกพร่อง ความไม่ชอบมาพากลต่างๆ ซึ่ง สอบต. ฤทัย พูดถึงเรื่องนี้ว่า “พื้มีหมดเลย ทั้งความผิดพลาด ความไม่โปร่งใส พฤติกรรมที่บอกถึงความไม่ดีของผู้ว่า เอาไว้เลือกตั้งครั้งหน้า บางที่สามารถเอามาใช้ได้”

อีกประการหนึ่ง ยังพบว่า สอบต. ฤทัย มีการแสวงหาข้อมูลในเรื่องความเคลื่อนไหวของผู้นำด้วยกันทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล

การสื่อสารขาออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
• บอกปากต่อปากด้วยตนเอง	- การช่วยเหลือชาวบ้านโดยเฉพาะงบประมาณ สิ่งของ - การสร้างและขยายฐานเสียง เช่น โครงการขุดลอกคลองในซอย 5 และการจัดงานทำบุญร้านค้าของกลุ่มรวมซื้อเพื่อการบริโภค	-sobot. ฤทัย กับชาวบ้านที่รับประโยชน์ -sobot. ฤทัย กับชาวบ้าน

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
● ฝากบอก	- เชิญชวนชาวบ้านมาร่วมงานถวายพระพรในวันแม่แห่งชาติ - การชวนคนไปร่วมงานสงฆ์พระธาตุดอยคำ	สอบต. ฤทัย กับชาวบ้านกลุ่มเล็ก
● ประชุมกลุ่ม กรรมการกลุ่ม	โครงการเกี่ยวกับเรื่องการเงิน โดยการชี้แจงกับกรรมการและสมาชิกในเรื่องประโยชน์ของกลุ่มรวมซื้อ โดยเฉพาะผลประโยชน์ที่เห็นเป็นตัวเงิน	สอบต. ฤทัย กับสมาชิกกลุ่มรวมซื้อ

ตัวอย่างการสื่อสารของ สอบต. ฤทัย กรณีการทำบุญร้านค้ากลุ่มรวมซื้อ (สอบต. ฤทัยเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นพี่ปรึกษากลุ่ม) เกิดจากการได้รับข้อมูล (ขาเข้า) โดยถูกโจมตีจากฝ่ายผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลา เป็นกลุ่มเถื่อน เป็นกลุ่มที่ตั้งมาเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ข้อมูลที่เข้ามาหลายครั้งทำให้ สอบต. ฤทัย เอาการคิดว่าหากไม่หาทางป้องกันไว้ก่อนอาจจะเกิดปัญหาตามมา เช่น ขายสินค้าไม่ได้ ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้ปรึกษารีไทร์กับนางสาวสุนิจ เพื่อหาแนวทางป้องกันโดยจะต้องทำให้กลุ่มรวมซื้อเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน (คิดว่าฝ่ายตรงข้ามจะยอมรับก็ต่อเมื่อหน่วยงานราชการโดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจให้การยอมรับ ซึ่งก็คือนายอำเภอ) และเลือกที่จะจัดงานทำบุญร้านค้าและทำพิธีเปิดป้ายร้านค้าของกลุ่มรวมซื้อ ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2545 จากนั้นจึงได้แจ้งให้กับสมาชิกกลุ่มรวมซื้อในเรื่องงานทำบุญดังกล่าว โดยวิธีปากต่อปาก (ขาออก) ผ่านแกนนำของกลุ่มที่ผู้นำมีความสัมพันธ์ค่อนข้างใกล้ชิด และมีการประชุมแบบไม่เป็นทางการที่บ้านผู้นำหญิงประมาณ 5-6 คน เพื่อหารือในเรื่องการแบ่งบทบาทและความรับผิดชอบของแกนนำต่างๆ เช่น ผู้รับผิดชอบด้านอาหาร ด้านประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานภายนอก ด้านพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ในส่วนผู้นำหญิงรับผิดชอบในการประสานงานและเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเปิดงาน เป็นผู้วางขั้นตอนในการดำเนินงานในวันงานเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของกลุ่ม “พี่วางแผนที่จะเชิญนายอำเภอเมืองมาเป็นประธาน จริงๆ ถ้าเป็นงานทำบุญแค่เจ้าก็พอ....แต่เราหวังมากกว่านั้น...ก็ไปติดต่อเอง...ที่ไม่สามารถไปร่วมการประชุมแม่บ้านตำบล เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม ได้ก็เนื่องจากต้องไปพบนายอำเภอ กลัวว่าท่านจะลืม...ไปตั้ง 3 - 4 ครั้ง นะ ถ้านายอำเภอมาคนอื่นๆ ก็คงมาร่วม พี่ก็ได้ทำบัตรเชิญ ส่งไปให้ลูกชายทำที่กรุงเทพฯ ต้องทำให้ดูดี”

จากกรณีตัวอย่าง การสื่อสารขาเข้าได้จากชาวบ้านและจากผู้นำฝ่ายตรงข้ามว่ากลุ่มรวมซื้อเป็นกลุ่มเถื่อนชาวบ้านไม่ควรไปซื้อของที่ร้าน ส่วนการสื่อสารขาออกใช้วิธีปากต่อปาก แต่เนื้อหาสารมักเป็นเรื่องที่ผู้นำได้คิดวิเคราะห์และหาแนวทางวิธีการไว้แล้ว

สอบต. วาสนา
การสื่อสารขาเข้า

สื่อ	สาร
● การประชุม อสม. ข้อมูลและการประสานจาก สอ.	เรื่องสุขภาพ (ความรู้ งานรณรงค์ เผยแพร่ตามนโยบาย)
● อบต.	เรื่องโครงการ งบประมาณ และ นโยบายของ อบต.

สื่อ	สาร
• ผู้ใหญ่บ้าน • โทรศัพท์ • สมาชิกในกลุ่มแม่บ้าน (บางคน)	งานด้านปกครอง ข่าวการเมือง เกี่ยวกับข้อมูลในเรื่องการเลือกนายก อบต. จัดซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ของกลุ่มแม่บ้าน และกิจกรรมการทำพานบายศรี

การสื่อสารขาออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
• ปากต่อปาก	- เรื่องที่ต้องการของความร่วมมือ เช่น การสำรวจ จปฐ. การขอความร่วมมือจาก อสม. หรือแม่บ้านไป ร่วมงานต่างๆ ฯลฯ โครงการของกลุ่มแม่บ้านที่ได้รับ การสนับสนุนจาก อบต.	สอบต. วาสนา กับชาวบ้าน

ตัวอย่างการสื่อสารของ สอบต. วาสนา กรณีการรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออกเป็นงานที่ทำร่วมกันระหว่าง อบต. และสถานีนอนามัย ที่ต้องการป้องกันโรคไข้เลือดออกร่วมกันทั้งตำบล นอกเหนือจากการพ่นหมอกควันโดย อบต. แล้ว ยังให้แต่ละหมู่บ้านทำการรณรงค์พร้อมกันทุกหมู่บ้านทั้งตำบล เมื่อ สอบต. วาสนา ได้รับข้อมูลเข้ามาจากทั้งจาก อบต. และสถานีนอนามัย แล้ว จึงได้หารือกับกลุ่ม อสม. เกี่ยวกับวิธีการรณรงค์ จากนั้นจึงได้ขอความร่วมมือกับกลุ่มแม่บ้าน ลูกหลาน เยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นลูกหลานของ อสม. และแม่บ้าน มาร่วมรณรงค์ โดยในวันทีรณรงค์ก็มีการทำป้ายผ้าประชาสัมพันธ์เรื่องการป้องกันไข้เลือดออก การประกาศ ประชาสัมพันธ์ ถึงอันตรายของยุงลาย ไข้เลือดออก วิธีการกำจัดลูกน้ำยุงลาย และแจกทรายอะเบทให้กับชาวบ้าน

แนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการพัฒนา

สอบต. ฤทัย สนใจการใช้การสื่อสารเพื่อเป็นเครื่องมือในการเลือกตั้งสมัยหน้า ขณะนี้อยู่ในระหว่างการศึกษาวิธีการต่างๆ สำหรับ สอบต. วาสนา ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ในสมัยหน้า สอบต. วาสนา ต้องการวางมือจากการเป็น สอบต.

สอบต. จันท์ศรี บัวผ่อง

การรับรู้บทบาท อบต.

การรับรู้บทบาทตามกฎหมาย

ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของ สอบต. ตามกฎหมายนั้น สอบต. จันท์ศรี บัวผ่อง บอกว่าไม่รู้รายละเอียดหรือข้อความที่ระบุในมาตรา 67 และ 68 ส่วนมากทำงานตาม สอบต. คนอื่น หรือทำตามที่ อบต. มีนโยบายแต่หากมีเรื่องที่ไม่รู้ หรือไม่เข้าใจจะปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน กับแกนนำ สอบต. หญิงในตำบลบางคน เช่น สอบต. บานชื่น หมู่ 1 และ สอบต. ประไพพรรณ หมู่ 8

การให้ความหมายผู้นำ

sobat. จันท์ศรี ยอมรับว่าตนเองไม่สามารถทำงานในฐานะ sobat. ได้เพราะครอบครัวไม่พร้อม “ไม่สามารถที่จะเป็นผู้นำได้ เพราะคนที่จะเป็นผู้นำต้องพร้อมทั้งความรู้ ประสบการณ์ สภาพความเป็นอยู่ ต้องเสียสละ แต่ครอบครัวของพี่ไม่พร้อม แต่ก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ บางครั้งพี่คิดว่าใช่ ใช่เลยผู้นำ อยากทำจริงๆ แต่ไม่ใช่ บางครั้งเหนื่อย อ่อนแอ จิตใจอ่อนแอเกินไป และไม่มีเวลา”

sobat. จันท์ศรี ขาดโอกาสที่จะสร้างประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง งานที่ทำจะทำงานตามที่ได้รับคำสั่งมา ไม่มั่นใจตัวเองกับบทบาทของ sobat. และพยายามหาคนที่พร้อมในหลายๆ ด้าน มาลงสมัครตำแหน่งนี้แทนตนเอง “มีการปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้านเรื่องการหาคนมาลงสมัคร อบต. สมัยหน้าแทนตัวเองที่คิดว่าจะไม่ลงสมัครแล้ว แต่ขอเวลาสังเกตประสบการณ์ก่อน ถ้าพร้อมเมื่อไหร่จะกลับมาลงอีกครั้ง”

ความเป็นหญิง

ในเรื่องความเป็นหญิงของ sobat. จันท์ศรี เป็นเรื่องที่ได้ค่อนข้างยาก ถ้าดูจากความคิดที่จะทำงานกับกลุ่มสตรีแม่บ้านแต่ก็ไม่สำเร็จ sobat. จันท์ศรี บอกว่า “จริงๆ อยากรวมกลุ่มสตรีแม่บ้าน แต่ก็ยังติดที่ประธานแม่บ้าน กับกลุ่มแม่บ้านที่ไม่เอาด้วยบอกว่าไม่มีเวลา” แต่อีกด้านทางประธานแม่บ้านบอกว่าไม่ได้รับความร่วมมือดีเท่าที่ควรจาก sobat. จันท์ศรี “ทางประธานแม่บ้านตำบล พี่ขึ้น จะมีหนังสือส่งมากับ sobat. จันท์ศรี แต่ไม่ได้รับตอนที่ยังไม่ได้เป็นก็ดี มาช่วยเหลือ เดือดร้อนอะไรก็จะมาช่วย เมื่อเป็น อบต. แล้ว บอกว่าไม่มีเวลาบ้าง ประชุมบ้าง”

การทำโครงการ ของ sobat. จันท์ศรี ในปีที่ผ่านมาเป็นลักษณะโครงการที่ไม่ต้องเขียนโครงการเสนอ เช่น โครงการทำระบบน้ำประปาเข้าซอย 5 ซึ่งคนในซอยนี้ประมาณ 5 ครอบครัวมีความต้องการมานานแล้ว มีชาวบ้านคนหนึ่งที่อยู่ในซอยนี้ได้พยายามประสานต่อรองกับ sobat. สมชาย เพื่อนางบุดหนุนมาใช้ ในโครงการนี้เนื่องจาก sobat. สมชายต้องการนางบุดหนุนจำนวนนี้ไปทำกิจกรรมอื่น โดยชาวบ้านขอให้ sobat. จันท์ศรี เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่ง sobat. จันท์ศรี บอกว่า “ได้พยายามข่วงชิงบุดหนุน ปี 2545 จำนวน 80,000 บาท กับ sobat. สมชาย ทำระบบน้ำประปาเข้าซอย 5 ”

ที่ผ่านมา มีการประชุมหมู่บ้านเพื่อจัดทำข้อบังคับของหมู่ 7 ปี พ.ศ. 2546 ส่งให้ อบต. รีมตอย ทาง sobat. จันท์ศรี เป็นผู้ทำบันทึกการประชุมเสนอ อบต. ส่วน sobat. สมชาย ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย “ได้เสนอโครงการปัจจัยพื้นฐาน วางท่อระบายน้ำขยายถนนเข้าหมู่บ้านเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเหมือนกับปีที่แล้ว”

พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง

พื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน

1. บ้านผู้ใหญ่บ้าน

บริเวณบ้านผู้ใหญ่บ้านมักจะใช้เป็นที่ประชุมของหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ประชาคมหมู่บ้าน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน เรื่องที่พูดคุยในการประชุมส่วนใหญ่เป็นเรื่องแจ้งเพื่อทราบจากทางราชการ ทั้งจากอำเภอและ อบต. ริมดอย การตกลงเรื่องโครงการต่างๆ การท่างบประมาณประจำปีของหมู่บ้าน และการเตรียมทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เป็นต้น สอบต. จันท์ศรีซึ่งได้เข้าร่วมประชุม การจัดงานงบประมาณประจำปีของหมู่บ้าน โดย สอบต. จันท์ศรีทำหน้าที่ทำบันทึกผลการประชุมในครั้งนั้นเสนอต่อ อบต. ริมดอย ซึ่งเป็นเงื่อนไขของ อบต.

2. ร้านค้า

ร้านขายของชำในหมู่บ้าน ซึ่งมีชาวบ้านมาซื้อของใช้ ซื้อกับข้าว คนที่มาที่ร้านส่วนใหญ่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ ของคนในหมู่บ้าน สอบต. จันท์ศรี ก็มาใช้บริการร้านแห่งนี้ด้วย จึงให้โอกาสที่มาเจอผู้คนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และคนพื้นเพเดิม ในการบอกเล่า และถามเรื่องราวต่างๆ แบบไม่เป็นทางการ เช่น กิจกรรมวันลอยกระทงที่ อบต. จัด งานดอยคำเกมส์ หรือขอความร่วมมือให้ช่วยกรอกแบบสำรวจ จปฐ.

พื้นที่การสื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

ที่ว่าการ อบต.

ในการประชุมสภาอบต. สอบต. จันท์ศรี ได้เสนอความต้องการของหมู่บ้านในบางครั้ง เช่น โครงการขุดลอกทางระบายน้ำ โครงการถนนคอนกรีตเสริมเหล็กระยะทาง 147 เมตร เข้าหมู่บ้าน

ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง

การสื่อสารขาเข้า

สื่อ	สาร
● การประชุม อบต.	นโยบายการพัฒนาตำบล การอนุมัติโครงการต่างๆ การสนับสนุนทุนการศึกษาของ อบต. เป็นต้น
● สอบต. หญิงในตำบลริมดอย	กิจกรรมของกลุ่มสตรี แม่บ้าน การให้คำปรึกษาเรื่องการทำโครงการขอสนับสนุนงบอุดหนุน
● การอบรมสัมมนาที่ อบต. ริมดอยจัดขึ้น	การพัฒนาศักยภาพผู้นำหมู่บ้าน
● ชาวบ้าน (บางคน)	การซ่อมแซมไฟกิ่ง

การสื่อสารขาออก		
สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
• เสียงตามสายในหมู่บ้าน	เชิญประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยจะประสานผ่านทางผู้ใหญ่บ้านเพื่อประกาศเสียงตามสายหมู่บ้าน	ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน
• การประชุมหมู่บ้าน	การจัดทำโครงการประจำปีของหมู่บ้าน	ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน สบต. จันท์ศรี กับชาวบ้าน
• การพูดคุยปากต่อปากในกลุ่มเล็กๆ	การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ จาก อบต. ริมดอย กิจกรรมต่างๆ ที่อบต. ริมดอยจัดขึ้น เช่น งานลอยกระทง งานดอยคำเกมส์ เป็นต้น	สบต. จันท์ศรี กับชาวบ้าน กลุ่มเล็กๆ แกนนำชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวบ้านกับชาวบ้าน

การสื่อสารทั้งขาเข้าและขาออกของ สบต. จันท์ศรี มีน้อยมาก ในหลายเรื่องที่ได้รับรู้และรับทราบมา สบต. จันท์ศรี ก็ไม่ได้แจ้งให้กับชาวบ้านทราบแต่อย่างใด อาทิเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการประชาชน การให้ทุนการศึกษาเด็ก สาเหตุที่ สบต. จันท์ศรี ไม่แจ้งเพราะเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านได้เข้าร่วมประชุมด้วยแล้ว และผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้แจ้งให้กับลูกบ้านทราบเอง หรือข้อมูลหลายเรื่องที่เป็นข้อมูลจาก อบต. โดยตรง เช่น การติดตั้งเสาหอกระจายข่าวของ อบต. ตำแหน่งการติดตั้งบอร์ดประชาสัมพันธ์หมู่บ้านที่ อบต. ริมดอยจัดทำให้ สบต. จันท์ศรีก็ไม่ได้แจ้งแต่อย่างใด

ตัวอย่างการสื่อสารของ สบต. จันท์ศรี กรณีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของหมู่ 7 เมื่อ สบต. จันท์ศรี ได้รับข้อมูลจาก อบต. ริมดอย เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาตำบลริมดอย ของหมู่ 7 แล้วว่า ในปีงบประมาณ 2546 แต่ละหมู่บ้านจะได้รับงบประมาณบ้านละ 5 แสนบาท ขอให้ สบต. แต่ละบ้านไปจัดประชุมในหมู่บ้านตนเอง พร้อมทั้งมีบันทึกการประชุมและแผนที่หมู่บ้านคิดจะทำในปีหน้า สบต. จันท์ศรี ได้ไปปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านเพื่อกำหนดวันประชุม หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงได้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมาประชุมผ่านทางเสียงตามสายของหมู่บ้าน เมื่อถึงวันประชุม ผู้มาเข้าร่วมประชุมมีประมาณ 20 คน เป็นตัวแทนจากกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม ผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรีแม่บ้าน เริ่มด้วยผู้ใหญ่บ้านกล่าวเปิดการประชุม พร้อมสอบถามความต้องการว่า จะทำอะไรบ้างในปีหน้า โดยมีงบประมาณ 5 แสนบาท ข้อสรุปสุดท้ายที่ประชุมสรุปว่าจะนำไปปรับปรุงขยายถนนเข้าหมู่บ้านเพียงกิจกรรมเดียวในวงเงิน 5 แสนบาท และปีต่อไป ก็ขออีกจนกว่าจะครบตลอดเส้นทาง โดย สบต.

จันทร์ศรี เป็นผู้จัดทำรายชื่อผู้เข้าประชุมและบันทึกการประชุมเสนอให้กับ อบต. รีมดอย โดยได้ทำสำเนารายงานไว้ 2 ชุด ให้ผู้ใหญ่บ้าน 1 ชุด เก็บไว้เป็นหลักฐานตัวเอง 1 ชุด

แนวทางการนำการสื่อสารไปใช้พัฒนา

สบต. จันทร์ศรี ยังไม่เห็นช่องทางที่จะใช้การสื่อสารมาช่วยในการทำงานในหมู่บ้าน โดยบอกว่า “มันยาก ในหมู่บ้านนี้ จะทำอะไรมันยากไปหมดไม่ได้รับความร่วมมือ” แต่ยังคงมีความพยายามร่วมกับผู้ใหญ่บ้านในการวางตัว ผู้สมัครสมัชชาในลักษณะเป็นทีมมีทั้งผู้ชายและผู้หญิงที่จะมาแทนตัวเอง เพื่อทำงานพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านให้ดีขึ้นกว่านี้

สบต. ประไพพรรณ สุขดี

การรับรู้บทบาท อบต.

การรับรู้บทบาทตามกฎหมาย

สบต. ประไพพรรณ รู้เรื่องบทบาทหน้าที่ของ อบต. จากผู้ใหญ่บ้านในช่วงแรกก่อนลงสมัครและรู้จักสื่อต่างๆ บ้าง ก่อนที่จะเข้ามาเป็น สบต. ก็ได้มีโอกาสไปอบรมที่ศูนย์สตรีล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้รู้มากขึ้น การอบรมครั้งนั้นเห็นว่า ผู้หญิงที่เข้ามาทำงานใน อบต. ควรดูแลในจุดใดบ้าง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง “คิดว่าเราเข้ามาถูกจุด ยิ่งทำไปยิ่งได้รู้ การต่อสู้ในสภา มีอะไรเราก็เป็นตัวแทน ผู้ชายไม่เคยมาถามเอาอันนั้น อันนี้ให้ผู้หญิง” เมื่อเข้ามาเป็น สบต. แล้ว ได้เข้าไปรับการอบรมที่โรงแรมในเรื่องบทบาทหน้าที่ของ อบต. ซึ่งมีหนังสือแจกให้ ก็ดูจากหนังสือเล่มนี้เป็นหลัก นอกจากนี้ สบต. ประไพพรรณ ได้พูดถึงมาตรา 67 ว่าในวาระแรกไม่มีข้อท้ายๆ (ข้อ 7-9) เพิ่งมาเพิ่มในวาระที่สอง

การให้ความหมายผู้นำ

การเป็นผู้นำ สบต. ประไพพรรณ แสดงทัศนะว่าเป็นตัวแทนของชาวบ้าน แต่ต่างจากชาวบ้านตรงที่มีประสบการณ์มาก่อน ได้มีโอกาสทำงานในหมู่บ้านมาก่อนจึงเป็นฐานทำให้เข้าใจและรู้ระบบการทำงาน ทำให้ทำงานได้ง่ายและสะดวก

นอกจากนี้ สบต. ประไพพรรณยังมองว่า สบต. ในหมู่บ้านจะต้องทำงานร่วมกัน ไม่ขัดแย้งกันเอง และไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น ทำงานร่วมกับทุกคนได้ อีกทั้งมีความสามารถในการเป็นผู้นำด้วย ตัว สบต. ประไพพรรณ เอง ถึงแม้จะมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย แต่ให้ความสำคัญกับบทบาทการเป็น อบต. เป็นอันดับแรก หากมีการประชุมอบรมหรืองานอื่นๆ ข้องกับงานของ อบต. สบต. ประไพพรรณ จะหาคนไปแทนงานอื่น ส่วนตัวเองไปงาน อบต. “ความคิดของเจ้านี้ สมาชิกอบต. เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสองคือ อสม. ไม่ใช่เป็นเพราะตัวเจ้าเป็นประธานแล้วเอาตัวนั้นะ คือมันเป็นการดูแลพ่อแม่พี่น้องของหมู่บ้าน” ทั้งนี้ สบต. ประไพพรรณ มองว่าการเข้ามาทำงานใน อบต. เป็น

โอกาสดีที่จะทำให้ความต้องการของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. บรรลุผลได้ “เรามายู่จุดนี้ เราสามารถที่จะเอาอะไรออกมาให้คนกลุ่มนี้ได้”

ความเป็นหญิง

สะท้อนผ่านงานที่ทำ โดยเฉพาะโครงการคุณภาพชีวิตที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วย (เช่น ผู้ติดเชื้อเอชไอวี) ผู้พิการ เยาวชนต่อต้านยาเสพติด รวมไปถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งต้นไม้ ชยะ ความสะดวกของถนนหนทาง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสำหรับกลุ่มแม่บ้าน เช่น การทำขนม การตัดเย็บเสื้อผ้า การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น และเมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา ทางเจ้าหน้าที่อนามัยตำบลและหมจากโรงพยาบาลแม่และเด็กได้มาตรวจสุขภาพชาวบ้านในหมู่ 8 ผลปรากฏว่าหลายคนมีไขมันในเลือดสูง สอบต. ประไพพรรณ จึงทำโครงการขยับกายสบายชีวิ ชักชวนให้คนที่ไขมันในเลือดสูงและคนอื่นๆ ในหมู่บ้านมาออกกำลังกายร่วมกันในช่วงเย็น

ในช่วงที่มีแนวคิดเรื่องการเลือกนายกเล็ก สอบต. ประไพพรรณ ก็มีความคิดว่า กลุ่มนายกเล็กต้องมีผู้หญิง 1 คน เพราะผู้ชายไม่สนใจเกี่ยวกับผู้หญิง จึงต้องมีผู้หญิงในทีมด้วย แต่ก็ต้องดูว่าผู้หญิงคนนั้นเคยทำงานมาก่อนหรือไม่ และในช่วงที่มีการหาเสียงเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งกำนัน (กรกฎาคม 2545) ทาง อบต. ได้จัดให้ผู้สมัครมานำเสนอแนวคิดการทำงานให้กับสมาชิก อบต. สอบต. ประไพพรรณ ได้เสนอความเห็นกับผู้สมัครว่า “อยากเห็นความเปลี่ยนแปลงในตำบลริมดอยอยากให้มีส่วนร่วมด้วยกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิก อบต. ให้ความร่วมมือกันในการทำงานในตำบล อย่าลืมแม่บ้าน ผู้หญิงต้องสำคัญ” เดียวนี้เวลากลุ่มแม่บ้านมีกิจกรรมต่างๆ กำนันก็จะมาร่วม เช่น การประชุมกลุ่มแม่บ้านของตำบลริมดอย หรือการสนับสนุนงานของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 5 เป็นต้น

ลักษณะเด่นของความเป็นหญิงของ สอบต. ประไพพรรณ ก็คือความตรงไปตรงมา ความซื่อสัตย์สุจริตและความสามารถในการโน้มน้าว สอบต. ประไพพรรณ บอกว่าถ้ามีเรื่องไม่ชอบมาพากล ตนเองจะรู้ “เจ้าจะรู้ไว (เร็ว) หัวเจ้าจะคิดเร็ว จะเห็นและบางครั้งก็จินตนาการนั้นว่าไม่ถูก บางคนเห็นด้วยก็ดี แต่บางคนเขาจะกินเดี๋ยวนี้ล่ะ ถ้าเห็นอะไรอย่างนี้ บางครั้งก็อยากจะปล่อย แต่ก็ไปกระตุ้น บอกคนที่พอจะพูดได้ พอจะขวางให้ได้ บางคนเห็นเราเป็นผู้หญิง คิดว่าไม่รู้เรื่อง” กรณีตัวอย่างนี้เป็นเรื่องที่ สอบต. ประไพพรรณ พบว่าสเปคของเตาอบสมุนไพรที่จะทำให้กับผู้สูงอายุมีข้อผิดพลาด จึงไปบอกกับพ่อหลวงหลายๆ หมู่บ้าน ทำให้เกิดการแก้ไข ปรับเปลี่ยน

สอบต. ประไพพรรณ บอกว่าเวลาอยู่ในที่ประชุม อบต. นั้นไม่รู้ลึกถึงความเป็นหญิงเป็นชาย แต่หากเห็นอะไรที่ไม่ถูกไม่ควร ก็จะทักท้วง “บางทีเงินมันเยอะ เขาสอดโครงการเข้ามาให้เรายกมือในวันนั้น เจ้าก็ยกมือค้าน เขาก็รับฟังเหตุผล ทางบริหารก็รับฟัง บางทีเจ้าก็ว่าแรง อย่างที่จอดรถของเจ้าหน้าที่ เจ้าบอกว่ามันไม่ถูก ระดับชาวบ้านทำไมจะต้องมาแบ่งแยกกันขนาดนี้ ปลัดบอกว่าเพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อย บางครั้งรถของปลัด ของประธานไม่มีที่จอด เจ้าว่าใช้สิทธิ์อะไร มันเหมือนหัวโชน แบ่งแยกกันเกิน อันนี้เป็นเงื่อนภาษีของชาวบ้าน”

สำหรับการขอเงินมาดำเนินงานโครงการเองโดยใช้งบอุดหนุน ซึ่งแต่เดิมเป็นงบสนับสนุนที่ทางเจ้าหน้าที่ อบต. เป็นผู้ดำเนินการ สอบต. ประไพพรรณ บอกว่าถกเถียงกันอยู่นานกว่าจะเข้าใจว่างบอุดหนุนนี้เราเอามาทำอะไรได้ “สมมติถ้าเราเอาออกมาเองได้ เงินมันไม่ไปเสียไปหายที่ไหน มันก็เอามาลงในจุดนี้ได้เต็มตัวเลย”

ในส่วนของการไถ่ถามนั้น สะท้อนจากการบอกกล่าวของ สอบต. ประไพพรรณ ที่ว่า “ทุกอย่างเวลาเราพูดอะไรเข้าไปในสภาเขาจะเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือบริหารสามคน เขาจะเชื่อเรา รวมถึงสมาชิกทุกคนในสภา เวลาเราพูดอะไร จะมีการหยุดคิดหรือเวลาเขาเสนออะไรขึ้นมา เราหยุดเขาช่วงนั้น เขาก็ฟังเรา หรือว่าความคิดริเริ่มของเรา เจ้าเป็น อสม. การรณรงค์ที่เจ้าเคยทำคือเคาะประตูบ้าน เขาก็เอารูปแบบนี้ไปใช้ทั้งตำบล”

พื้นที่สื่อสารของผู้นำหญิง

พื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน

1. บ้าน สอบต.

ที่บ้านของ สอบต. ประไพพรรณ เป็นที่ที่ สอบต.หญิงด้วยกันและแกนนำหมู่บ้านคนอื่นๆ รวมทั้งชาวบ้าน มักจะแวะเวียนกันมาพูดคุย ถามไถ่ข้อมูลอยู่เป็นประจำ หากทำกิจกรรมบางอย่าง เช่น ทำกระพวง ทำบายศรีก็มาทำกันที่นี่

2. บ้านผู้ใหญ่บ้าน

บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ที่แกนนำรวมทั้ง สอบต.หญิง จะไปพบปะพูดคุยหรือประชุมร่วมกัน

3. อาคารเอนกประสงค์

อาคารเอนกประสงค์ใช้เป็นที่ประชุมกรรมการทั้งหมดและประชุมชาวบ้าน

4. พื้นที่อื่นๆ

ที่หนึ่งคือบริเวณสี่แยกใกล้ๆ ร้านค้าของพี่หมวย ซึ่งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้านและผู้คนมักจะผ่านไปมา บางครั้งก็ตะโกนทักทาย ตะโกนเรียกกันหรือแวะเข้ามาคุยกัน คล้ายๆ สภากาแฟ เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารต่างๆ สอบต. ประไพพรรณ สอบต. จงจิตร มักจะมานั่งคุยกับกรรมการหมู่บ้าน แกนนำหมู่บ้าน หรือกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. ที่นี้ “พอเขาเห็นเราอยู่ที่นี่ก็แวะมาคุย รวมทั้งชาวบ้านด้วย บางทีแม่บ้านที่อื่น แม่บ้านแถวนี้ก็มานั่งคุยกัน เวลาที่มีเรื่องจะคุยกัน แม่บ้านก็จะมาคุยกันที่นี่” และเวลาที่มีกิจกรรม เช่น การรณรงค์กำจัดลูกน้ำยุงลาย ทาง สอบต. อสม. ก็มาตั้งหลักแจกทรายอะเบทกันตรงนี้

นอกจากนี้ก็มีร้านลุงดี ซึ่งเป็นร้านค้าขายอาหารสดและอาหารแห้งที่คนในหมู่บ้านมักจะมาซื้อของและได้พบปะพูดคุยกัน

พื้นที่การสื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

ที่ว่าการ อบต.

การประชุมสภา อบต.ทั้งการประชุมประจำเดือน การประชุมสามัญและวิสามัญนั้น สอบต. ประไพพรรณ จะเตรียมตัวศึกษาการระดมและเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่จะใช้ประกอบการอภิปราย ชักถามหรือการนำเสนอของตนเอง โดยค้นคว้าจากรายงานการประชุมบ้าง หาข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลต่างๆ บ้าง ทั้งจากปลัด อบต. ในตำบลอื่น จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากเจ้าหน้าที่อนามัย พัฒนาการ เป็นต้น

จากการสังเกตการณ์ในระหว่างการประชุม พบว่า สอบต. ประไพพรรณ มีบทบาทในการพูดในที่ประชุมค่อนข้างมากทั้งการชักถาม ให้ข้อเสนอแนะ แปรญัติติ อภิปรายในประเด็นต่างๆ “เจ้าจะเป็นคนเสนอบางอย่างและด้านสิ่งที่ไม่ถูก”

ศักยภาพด้านการสื่อสารของผู้นำหญิง

sobt. ประไพพรรณ

การสื่อสารเข้า

สื่อ	สาร
• โทรทัศน์ • หนังสือพิมพ์ (ท้องถิ่น) • ผู้ใหญ่บ้าน • อบรรม	ข่าวสารบ้านเมือง สารคดีสิ่งแวดล้อม แม่บ้าน วิธีการพูดของบุคคลต่างๆ และท่าทางในการพูด ความเป็นไปของหมู่บ้านและตำบลต่างๆ เนื้อหาการประชุม นโยบายที่สั่งการมาทางอำเภอ ยาเสพติด (ดูแล สอดส่อง เสาะหาผู้ที่มีหน้าที่ไม่ถูกต้อง)
• ปลัด อบต. ตำบลอื่น • เครือข่าย สอบต. หญิงในหมู่บ้าน • ชาวบ้าน	การทำงานของกลุ่มสตรี ความรู้ต่างๆ เช่น. สตรีกับการเมืองการปกครอง ท้องถิ่นยาเสพติด แผนงาน กฎระเบียบต่างๆ การจัดทำโครงการ แผนงาน การใช้งบประมาณ 7,500 บาท ของ อสม. แต่ละหมู่บ้าน โรคไข้เลือดออก โรคระบาดตามฤดูกาล การใช้งบประมาณ การดำเนินงานบางโครงการที่ทางปลัด อบต. รับผิดชอบไม่ได้ จะดูว่าคนอื่นทำอย่างไร การหาเสียง กฎ ระเบียบต่างๆ ของ กกต. การร้องเรียนเรื่องต่างๆ เช่น หมากของเพื่อนบ้านมาขึ้นหน้าบ้าน พื้นที่ว่างบางแห่งในหมู่บ้านที่เจ้าของไม่มาดูแลปล่อยให้มียาเสพติด

การสื่อสารขาออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
● พูดคุยกับกลุ่มแม่บ้าน	การไปร่วมกิจกรรมที่อำเภอจังหวัดขอมการอบรม ประชุมการทำโครงการของกลุ่มแม่บ้าน การทำอาหาร ไปช่วยตามโรตุนต่งๆ	สออต. ประไฟ- พรรณ กับทแม่ บ้าน
● ประชาสัมพันธ์ผ่านรถเคล่อนที่ ถึบจักรยานแจกพรอบอะเบทไป ตามบ้าน	รณรงค์กัจัดยุงลาย (อันตรายของยุงลาย การใช้ พรรายอะเบท)	สออต. ประไฟ- พรรณ กับชาว บ้าน
● ผู้ใหญ่บ้าน	เรื่งที่ถึรับรึรับพรอบจากการประชุมที่ อบต.: การถึด พ่นยากันยุง โครงการ งบประมาณที่ผ่านการพิจารณา จาก อบต. การกัจัดขยะ กฎ ระเบียบต่งๆ การถึด เก็บภาษี การถึดกิจกรรมต่งๆ ของ อบต.	ผู้ใหญบ้านกับ ชาวบ้าน
● คณะกรรมการหมู่บ้าน	งบประมาณ โครงการ กิจกรรมต่งๆ ที่จะทำในหมู่บ้าน ในตำบล	สออต. ประไฟ- พรรณกับแกน นำชาวบ้านที่ เกียวข้อง
● ปากต่อปาก	การถึดกิจกรรมตามโครงการต่งๆ ในหมู่บ้าน เช่น รด น้ำดำหัวผู้สูงอาย การทำบุญอาคารเอนกประสงค์ การ ออกกัลังกาย การเวนคินที่ บัตร 30 บาพรัษาทุกโรค	สออต. ประไฟ- พรรณกับชาว บ้าน
● ประชุม อบต.	การประกันภัย พรบ. ชักถามเรื่งงบประมาณ โครงการ ที่เห็นว่ไม่ถึกต้ง สิ่งแวดล่อม สาธารณสุข คุณภาพชีวิต การถึดเก็บภาษี	สออต. ประไฟ พรรณ กับ สออต.
● ประชุม อสม. ในหมู่บ้าน	การรณรงค์ยุงลายโดยหาแนวทางในการตรวจน้ำขัง ตามบ้าน กิจกรรมต่งๆ ของ อสม. ที่จะต้องทำ หรือ ไปร่วมกิจกรรม อสม. ที่ อำเภอ จัหวัด หรือตำบล อื่่นๆ ที่ถึด	สออต. ประไฟ- พรรณกับแกน นำ
● การพูดคุยกับผู้สูงอาย	การแจกของการทำบัญชีผู้สูงอาย การสำรวจความ ต้งการของผู้สูงอาย	สออต. ประไฟ- พรรณ กับผู้สูง อาย

กรณีตัวอย่างการสื่อสารขาเข้า-ขาออกของ สออต. ประไฟพรรณ ในเรื่งการรณรงค์กัจัดยุงลาย ซึ่งเป็น
งานของ อบต. และสถานื่อนามัย ข้อมูลข่าวสารในเรื่งดังกล่าวจึงได้มาจากทั้ง อบต. และสถานื่อนามัย แต่จาก
อบต. เน้นหนักในเรื่งอันตรายของยุงลาย ส่วนสถานื่อนามัยจะมีเรื่งการใช้ทรายอะเบทด้วย ส่วนช่องทางการ
สื่อสารจะมีหลายทาง ทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายก่อนที่จะถึงวันรณรงค์ พอถึงวันรณรงค์ก็จัดกลุ่ม

อสม. ไปอยู่ที่บริเวณสี่แยกใกล้ๆ ร้านค้าของพี่หมวยเพื่อแจกจ่ายทรายอะเบทให้ชาวบ้านที่ไม่ได้มารับ ณ จุดแจกจ่าย โดยมีรถเคลื่อนที่ประกาศเชิญชวนให้คนในบ้านออกมารับทรายอะเบท และบอกถึงอันตรายของยุงลาย รวมถึงวิธีใช้ทรายอะเบทและการกำจัดลูกน้ำยุงลาย รวมถึงวิธีใช้ทรายอะเบทและการกำจัดลูกน้ำยุงลาย

การสื่อสารเข้าของ สอบต. ประไพพรรณ มาจากหลายแหล่งทั้งจากสื่อบุคคล การประชุม อบรม และ สื่อมวลชน เพื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็นำมากระจายในหลากหลายรูปแบบทั้งบอกผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและบอกให้รู้กันทั้งหมู่บ้านผ่านเสียงตามสายที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประกาศ “ของเราเข้ามาก็ออกกระจาย บางเรื่องอาจไม่กระจายทั่วถึงทั้งหมด แต่คณะกรรมการจะรู้ รู้กันในกลุ่มที่ทำงาน อย่างทุนเด็กยกกจน ก็ต้องมาดูคนไหนยากจนกว่ากัน”

แนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการพัฒนา

sobต. ประไพพรรณ มองว่าจุดอ่อนในการทำงานที่ผ่านมาของ sobต. ทั้งสองคนคือไม่ได้ประชาสัมพันธ์งานที่ตัวเองทำ ทำให้คนในหมู่บ้านไม่รู้ว่ sobต. ได้ทำอะไร ทั้งนี้เพราะ “เราไม่กล้าที่จะบอกว่าเราเอามา” หรือรางวัลต่างๆ ที่ได้รับ ก็ไม่เคยประกาศให้ชาวบ้านรู้ แต่ความคิดในเรื่องนี้ของ sobต. ประไพพรรณ เปลี่ยนไป “การทำงานถ้าเราไม่ประชาสัมพันธ์ อย่างวันที่รณรงค์ยุงลาย ถ้าเราไม่มีสื่อ (หอกระจายข่าว รถกระจายเสียงเคลื่อนที่) ก็ไม่มีอะไรแรงเร้าให้เขาออกมา เจ้าได้ความคิดจากอาจารย์ (กาญจนา) ก็เลยมีการทำอันนี้ขึ้นมา เมื่อก่อนไม่ได้คิดเดี๋ยวนีเราาร่วมกันเปิดเผยให้ชาวบ้านรู้”

sobต. จงจิตร ไพศาล

การรับรู้บทบาท อบต.

การรับรู้บทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย

sobต. จงจิตร รู้เรื่องหน้าที่ของอบต.บ้างแล้ว ก่อนที่จะเข้ามาเป็นsobต. “ปกติจะเป็นคนติดตามข่าวพวกนี้ สนใจข่าวพวกนี้อยู่แล้ว รู้ว่าเป็นงานพัฒนา รู้จากสื่อต่างๆ พอเข้าไปสองปีแรกเป็นการทำงานจริงจัง แต่ได้รู้จริงๆ จากหนังสือคู่มือที่ไปอบรมพัฒนาสตรีที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รู้จากเล่มนั้นว่าหน้าที่ของ อบต. มีอะไรบ้าง กฎกระทรวงก็รู้จากเล่มนั้นทั้งหมด เล่มนั้นแบ่งเป็นหมวดหมู่ให้ศึกษา เริ่มตั้งแต่การเตรียมการประชุมจนถึงผู้เข้าร่วมประชุม กรรมการบริหาร ประธานสภาทำหน้าที่อะไร หน้าที่ในการพัฒนา เกี่ยวกับผู้หญิงก็มี เป็นการชักชวนให้ผู้หญิงตื่นขึ้นมาเพื่อมารู้กฎหมายบ้าง ราคาสลิตของตัวเอง เน้นมาก ที่เข้าไปอบรมก็เป็นผู้หญิงทั้งนั้น เป็นเอกสารที่ชัดเจน อบต. มีองค์ประกอบเป็นใคร มีหน้าที่อะไรบ้าง แต่ละองค์ประกอบมีหน้าที่ อำนาจแค่ไหน จะรับรู้ตรงนี้”

พอเข้ามาเป็น sobต. ก็พบว่าหน้าที่ที่จะต้องทำมีมากกว่าที่เคยรู้ “ตำราคือตำรา เชิงปฏิบัติมันจะแตกต่างกันมากกว่าตำรา” ซึ่ง sobต. จงจิตร มองว่างานของ อบต. ริมดอย ที่ผ่านมามีได้ครอบคลุม ม.67 และทำได้เกือบ 100% อาจจะมีบางเรื่องที่ทำซ้ำ หรือทำได้ไม่สมบูรณ์ เช่น การดูแลความสะอาดของถนนหนทาง ทั้งนี้เนื่องมาจากขั้นตอนการดำเนินงานมีมากและต้องทำงานด้วยความรอบคอบ แต่ผลประโยชน์ตกอยู่กับชาวบ้านเต็มที่ สังเกตจาก

ทุกหมู่บ้านในตำบล ในอดีตเมื่อยังไม่มี อบต. การพัฒนาไปได้ช้า แต่เดี๋ยวนี้จะเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะด้านสาธารณูปโภคนั้นดีขึ้นมาก

การให้ความหมายผู้นำ

สอบต. จงจิตร สะท้อนการเป็นผู้นำของตนเองว่า เป็นเสมือนผู้รับใช้หรือผู้ให้บริการไม่ใช่เป็นผู้มีอำนาจ “บางทีนอนหลับกลางคืนก็มีคนโทรมาบอกว่าบ้านนั้นเสียงดังพี่ช่วยหน่อยนะ คือชาวบ้านเขาจะเห็นเราเป็นทุกอย่าง เป็นหน่วยบริการทุกอย่าง ผัวเมียตีกัน เรียก อบต. น้ำไม่ไหลไฟไม่ออกก็เรียก ทะเลาะกันทำตีกันโทรมาเรียก รีบๆ ออกมา พอออกไปก็ไม่ว่าจะเช้าช่วงไหน หรือน้ำท่วมก็บอก อบต. ออกไปดูหน่อย” ด้วยเหตุนี้ คนที่จะมาเป็นสอบต.จึงควรจะเป็นคนที่ออกมาช่วยงานส่วนรวม ส่วนความเก่งนั้น ไม่จำเป็นเท่าใดนั้น เพราะสามารถฝึกได้ “เจ้าหน้าที่จากไม่เป็นอะไรเลย มาจากคนที่คอยดูแลเรื่องขยะ ถึงได้เข้ามาเป็นกรรมการหมู่บ้าน ไฟไหม้เราก็จัดทำกัน ไม่ได้คิดว่าจะมาตรงจุดนี้ เราตั้งใจอยากเห็นว่าหมู่บ้านเราสะอาด ไฟก็สว่างไม่อันตราย เราคิดอยู่เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นมีใครออกมาทำงาน พอบอกเขากลับว่าไม่ใช่หน้าที่”

ความเป็นหญิง

ความคิดและการทำงานทั้งงานที่ทำในฐานะกรรมการหมู่บ้านและสอบต. โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับเด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุ “โครงการเด็ก ผู้หญิง เราทำเต็มที่ เพราะเห็นว่าเป็นผลจริงๆ กับคนในบ้านเรา ผู้สูงอายุในอดีตทำได้ไม่เต็มที่ สมัยแรกงบประมาณส่วนน้อย สมัยนี้ทางด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต เราทำอะไรให้ผู้สูงอายุ แม่บ้าน เด็กมันได้เต็มที่ ผู้สูงอายุจึงมีการตั้งชมรมทำให้มีกำลังใจว่ามีคนเหลียวแล ดูแล เด็กก็มีงานวันเด็กทำให้เรารู้สึกว่ามีคนในหมู่บ้านเหลียวแลเรา กลุ่มแม่บ้านก็มีการจัดอบรม สอนทำนั่นทำนี่ ทำให้เกิดการตื่นตัว คือเราทำอยู่แล้ว แต่พอมีนโยบายสนับสนุนเข้ามาก็ทำคล่องขึ้น แต่ก่อนก็ทำตรงนี้อยู่ แต่ไม่คล่องเท่าที่ควร แต่ก่อนมากกว่านี้ การดูแลแม่ลูกอ่อน คนเจ็บป่วยในหมู่บ้าน เราช่วยดูแลกันมาตั้งแต่มีโรคเอดส์ใหม่ๆ แต่ไม่มีเงินสนับสนุนอย่างตอนนี้ เราได้ความรู้มาก็สามารถแนะนำคนในครอบครัว สื่อเรื่องการอยู่ร่วมกัน การให้กำลังใจกัน ซึ่งการตัดสินใจทำโครงการต่างๆ เช่น โครงการสำหรับผู้สูงอายุ เจ้ากับพี่แดงจะคุยกันก่อน เป็นชาดอะไร ไปถามผู้สูงอายุ ต้องการอะไรแล้วคุยกับกรรมการหมู่บ้าน”

นอกจากนี้ในการทำงานกับ สอบต.ชาย ในตำบล สอบต.จงจิตร ก็นำเอาความละเอียดรอบคอบและวิธีการพูดจาที่นุ่มนวลมาใช้ “บางครั้งความคิดเขาเร็ว คิดได้ปั๊บก็จะทำปั๊บ ความรอบคอบจะน้อยกว่าก็เลยทำให้รู้สึกว่าจะบางอย่าง แม้กระทั่งงานอะไรที่มันละเอียดๆ เราก็ต้องคอยเตือนเขา บางทีระหว่างมีการประชุมมีการเถียงกัน ก็กระโชกโฮกฮาก เราเป็นผู้หญิงมีความอ่อนนุ่มอยู่ในตัวก็จะพยายามแก้ไขสถานการณ์ แทนที่จะมาเถียงกันทำให้เกิดการมองหน้ากันไม่ติด ก็จะเอาคำพูดที่ดีๆ เข้าไปแทรกคั่นกลางให้เขาทั้ง สองฝ่ายเย็นลง แล้วค่อยมาว่ากันใหม่อีกที”

พื้นที่สื่อสารของผู้นำหญิง

พื้นที่สื่อสารภายในหมู่บ้าน

นอกจากการประชุม การพูดคุยที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านสอบต. ประไพพรรณ อาคารเอนกประสงค์และร้านค้าบริเวณสี่แยกแล้ว ก็มีซอยต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ด้านในของหมู่บ้าน ที่ สอบต.จงจิตร มักจะถีบจักรยานไปพูดคุยกับเด็กๆ และเพื่อนบ้านที่อยู่ในซอย รวมถึงร้านค้าอีก 2-3 ร้านที่ สอบต. จงจิตร จะเอาเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ไปติดไว้บนแผ่นป้ายของร้าน

พื้นที่สื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

1. ที่ว่าการ อบต.

การประชุมสภา อบต. ทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นการประชุมสามัญ วิสามัญ หรือการประชุมประจำเดือน สอบต. จงจิตร ทำหน้าที่บันทึกการประชุมและจัดเตรียมเอกสารการประชุมในฐานะเลขานุการสภาอบต.

สอบต. จงจิตร จะบอก สอบต. ประไพพรรณ เมื่อมีวาระหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ หมู่ 8 บรรจุในวาระการประชุม ทั้งสองคนจะพูดคุยและเตรียมข้อมูลกันล่วงหน้าและเมื่อถึงเวลาประชุมก็ให้ สอบต. ประไพพรรณ เป็นผู้นำเสนอ “เจ้าจะคอยเตือนพี่ดาวว่าเรื่องนั้นเป็นของหมู่บ้านเรา เตรียมกันก่อนให้พี่ดาวเป็นผู้แสดง เจ้าเป็นคนบันทึก แต่ถ้ามีการถามความเห็นทั้งหมด เจ้าก็ขออนุญาตที่ประชุมแสดงบ้างเป็นบางครั้งคราว เลขาเป็นอะไรที่เหมือนโดนเปิดปาก บางทียกมือขอพูด ประธานยังถามว่าเลขาจดไม่ทันหรือ”

นอกจากนี้ ก่อนที่จะประชุมสภาอบต. บางครั้งเมื่อเห็นว่ามีความเรื่อง ที่ สอบต. จงจิตร บอกว่า “ดูแล้วไม่สมควร” ก็จะมีการคุยกันนอกรอบ โดย สอบต. จงจิตร เองกับ สอบต. ประไพพรรณ จะคุยกันถึงข้อดีข้อเสียในเรื่องนั้นๆ ก่อนแล้วไปชักชวนสมาชิก อบต. คนอื่นๆ ที่คิดว่าจะคุยกันได้มาพูดคุยกัน โดยเอาข้อสรุปที่ทั้งสองคนคุยกันมาก่อนเสนอกับสมาชิก สอบต. ที่ชวนมาคุยว่ามีความคิดเห็นเป็นประการใด “อย่างเช่นซื้อรถดับเพลิง ซึ่งทาง อบต. และบริหารเขาเห็นว่าสมควรซื้อ แต่บางคนก็แสดงความคิดเห็นว่ายังไม่ควรซื้อเพราะต้องใช้งบมาก เราก็มารวมกลุ่มคุยกัน สรุปว่าให้ชะลอไว้ก่อน เอาโครงการแต่ละหมู่บ้านมาทำเสียก่อน แต่พอถึงเวลาประชุมไม่มีใครเสนอ เลยบอกให้พี่ดาวขอให้ชะลอ พี่ดาวขอเป็นผลสำเร็จ พอถามขึ้นมาทุกคนเห็นด้วยกับข้อเสนอของพี่ดาว เลยคิดว่าการทำงานบางครั้งไม่ใช่เราคิดคนเดียวแล้วทำได้ บางครั้งเราไม่แน่ใจว่ามันถูกต้องหรือไม่ ก็ต้องถามคนที่ทำงานด้วยกัน บางทีก็ยาก ต้องใช้เวลา แต่ก็ออกมาได้ผลดี”

อีกเรื่องหนึ่งที่ สอบต. จงจิตร ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการประชุม คือ สมาชิก อบต. ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยเสนอความคิดเห็น “สมาชิกเวลาอยู่ข้างนอก เฮ้ย ๆ ดีนัก พอถึงเวลาเข้าสภาจริงๆ แล้วเงียบ เงียบมากๆ เขาว่าอะไรก็เอา ไม่ทันพิจารณายกมือไว้ก่อน”

ศักยภาพด้านการสื่อสารของผู้นำ

สอบต. จงจิตร

การสื่อสารเข้า

สื่อ	สาร
• อบรม • เจ้าหน้าที่อนามัย • สัมมนา • หนังสือ • หนังสือพิมพ์ (ทั้งท้องถิ่นและส่วนกลาง) • โทรทัศน์ • ประชุม อบต. • วารสารสิ่งแวดล้อม • จัดหมายข่าวสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี • ชาวบ้าน	กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ระบบการทำงานของ อบต. อาชีพ วิชาชีพใหม่ๆ เช่น สิ่งประดิษฐ์ สหกรณ์ การออมทรัพย์ ผักสดประกอบอาหาร ถนอมอาหาร การพัฒนาความรู้ อสม. เพื่อพัฒนาสุขภาพภาคประชาชน การณรงค์เรื่องยุ่งลาย โรคต่างๆ ที่ระบาด เช่น ไข้เลือดออก กฎระเบียบใหม่ของกฎหมายว่าด้วยการหาเสียง การสมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่น วิธีการหาเสียง กรอบในการหาเสียง การร้องเรียน การสอบสวน กฎหมาย ระเบียบข้อกำหนด ประกาศ คำสั่งเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2546 สาระนั้นเกี่ยวกับ พรบ. สภาตำบล และ อบต. พ.ศ.2537 และกฎกระทรวง เรื่องราวที่เกี่ยวกับท้องถิ่น : อาชญากรรม การศึกษา ข่าว (เน้นข่าวการเมืองช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง) เกษตรและอาชีพ กิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ข้อมูลที่เข้าไปใน อบต. เนื้อหาของการบริหารหรือและการขอเปลี่ยนแปลงโครงการต่างๆ ของ สอบต. โครงการต่างๆ ของแต่ละหมู่บ้าน การใช้งบประมาณ เรื่องเร่งด่วนต่างๆ งานพื้นบ้าน การรักษาสีงแวดล้อม การใช้สีย้อมผ้า เกษตร การกำจัดขยะ ตู้แสดงความเห็น การติดตั้งไฟกิ่งในบางซอยที่ยังไม่มี การทำถนน ไฟกิ่งดับ

การสื่อสารออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
• ประชุม อบต.	การทำแผนพับในงานมินิโดยคำ	สอบต.จงจิตร กับแกนนำ,ชาวบ้าน
• พูดคุยในกลุ่มแม่บ้าน	การรวมหุ้นเพื่อจัดตั้งหุ้นสหกรณ์ การรับงานมาให้กลุ่มแม่บ้านทำ	สอบต.จงจิตร กับชาวบ้าน

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
● ประชุมกรรมการหมู่บ้าน	การดำเนินงานโครงการกิจกรรม งบประมาณต่างๆ ที่ได้รับจาก อบต. การทำโครงการรณรงค์	สอบต.จงจิตร กับแกนนำ
● ปากต่อปาก	การจัดงานลอยกระทง งานวันเด็ก การอบรมยาเสพติด การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน	สอบต.จงจิตร กับชาวบ้าน
● บอร์ด แผ่นป้ายที่ร้านค้า	โรคระบาด อาชีพของกรมแรงงาน การจัดหางาน ไข้เลือดออก การเกษตรทหาร	สอบต.จงจิตร กับชาวบ้าน

สำหรับกรณีตัวอย่างการสื่อสารขาเข้า-ขาออก ของ สอบต. จงจิตร เป็นเรื่องการปราบปรามยาเสพติด ซึ่งทาง อบต. ได้รับนโยบายดังกล่าวจากรัฐมาดำเนินการ โดยเน้นหนักให้แก่ไขปัญหาผู้เสพ ทาง อบต. รีมตอยจึงมีโครงการจัดค่ายให้กับเยาวชนในตำบลที่ไม่เสพยา ผู้เสพยาและผู้ปกครองโดยจัดแยกกัน แต่ก่อนที่จะจัดค่ายให้กลุ่มเป้าหมายทั้งสามกลุ่ม อบต. ได้จัดอบรม สอบต. เพื่อให้รับรู้และเข้าใจวิธีการและกระบวนการเข้าค่ายที่จะจัดให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวก่อน สอบต. จงจิตร จึงได้ข้อมูลทั้งจากการประชุม อบต. การเข้าอบรมและการพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้านในฐานะฝ่ายปกครองได้รับนโยบายในเรื่องนี้จากทางอำเภอ) หลังจากไปอบรมแล้วจึงได้พูดคุยกับกรรมการหมู่บ้านที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงถึงเรื่องราวที่ได้ประชุมและอบรมมา ในช่วงเย็นก็ปั่นจักรยานไปถามไถ่เด็กๆ ในหมู่บ้านถึงความต้องการจะเข้าค่าย โดยเล่าให้ฟังถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะได้ทำในระหว่างการอยู่ค่าย พร้อมทั้งบอกเด็กๆ ว่าถ้าสนใจอยากจะไปให้คุยกับพ่อแม่ก่อน ในขณะเดียวกัน สอบต. จงจิตร ก็ได้พูดคุยกับชาวบ้านบางคนที่เป็นผู้ปกครองของเด็กๆ ถึงวิธีการ กิจกรรม และความปลอดภัยในระหว่างการเข้าค่าย ซึ่งผู้ปกครองทุกคนสนใจ แต่ติดตรงที่เด็กๆ บางคนติดเรียนมากอดูร้อน จึงมีเพียงเด็กบางส่วนเท่านั้นที่ไปเข้าค่ายวันใสได้

การสื่อสารขาเข้าของ สอบต. จงจิตร มีที่มาจากหลายแหล่งตามบทบาทที่มีอยู่ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับมาบางส่วนจะกระจายตามช่องทางต่างๆ บางส่งก็มีได้กระจาย “ข้อมูลข่าวสารที่พ่อหลวงได้ข้อมูลจากอำเภอบ้าง เราได้ข้อมูลจากสอบต. บ้าง สอบต. ประไพพรรณ จะเป็นคนร่างให้พ่อหลวงประกาศ ส่วนที่เป็นเอกสารที่สามารถไปติดประกาศได้ เราก็เอาไปติด เมื่อก่อนติดที่บ้านพ่อหลวง ตอนนีติดที่บอร์ดใหม่ ติดตามร้านค้าเขามีแผ่นป้ายให้เราติด ในขณะที่เนื้อหาบางส่วนก็จะรู้จักเฉพาะคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องทุนการศึกษาหรือเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งไม่สามารถประกาศให้ทราบโดยทั่วกันได้ เพราะแต่ละคนก็เข้าข่ายยากจนกันหมด เราก็ต้องคัดอีกทีว่าคนไหนยากจนกว่ากัน มันก็ต้องมาดูกันในคณะกรรมการคัดสรร” แต่มีบางเรื่องที่มีการสื่อสารขาเข้าแต่ไม่มีขาออก อาทิ การไปอบรมประชุมบางเรื่อง เช่น การอบรมเรื่องสตรีกับการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเหตุผลที่ไม่มีขาออกนั้น สอบต. จงจิตร บอกว่า “เรื่องนี้ถ้าเราเอามาพูดกับชาวบ้านๆ เขาจะไม่เข้าใจ” ส่วนการประชุมบางเรื่องที่ สอบต. ทั้ง 2 คน ไปประชุมมาแต่ไม่ได้กระจายข้อมูลนั้น เป็นเพราะเรื่องนั้นๆ ยังไม่มีความชัดเจน เช่น การประชุมกลุ่มสตรีแม่บ้านระดับตำบล ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2545 “คือถ้าทำอะไรก็แล้วแต่ถ้าไปลงกับชาวบ้าน ถ้าเรารู้สึก 50 เนี่ย เราไปเล่าเลยก็ไม่ได้ ต้องมาสรุปเสร็จเรียบร้อยแล้ว กำหนดวันที่ทำแน่นอน ถึงจะพูดกับชาวบ้านได้”

ทั้งนี้ข้อมูลส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ถ่ายทอดให้ใครนั้น สอบต. จงจิตร บอกว่าเป็นข้อมูลจากการอบรมที่ไม่รู้จะไปบอกกล่าวกับใคร จึงนำมาใช้ประกอบการทำงาน

นอกจากนี้ ยังพบว่าการสื่อสารออกของ สอบต. จงจิตร นั้น ถ้าเป็นการพูดจะเป็นลักษณะที่พูดกับกลุ่มเล็กๆ และไม่เป็นทางการ หากเป็นการพูดในที่หมู่บ้านซึ่งมีคนมากและค่อนข้างจะเป็นทางการ เช่น การอภิปราย เสนอญัตติในที่ประชุมหรือการพูดในที่ประชุม สอบต. จงจิตร บอกว่าจะให้ สอบต. ประไพพรรณ "ออกหน้า"

แนวทางในการนำสื่อสารไปใช้ในการพัฒนา

sobต. จงจิตร บอกว่าจะเอาไปปรับใช้หลายด้าน เพราะงานทุกอย่างที่ทาก็ต้องอาศัยการสื่อสาร เรื่องที่ได้ทำไปแล้ว คือเวลาที่บอกกล่าวข้อมูลด้วยวิธีปากต่อปากจะพยายามใช้ข้อมูลที่สั้น เข้าใจง่าย เพื่อกันความผิดพลาดหรือการเข้าใจผิด เช่นเดียวกับเอกสารที่นำไปติดบอร์ด แผ่นป้ายต่างๆ ก็พยายามทำให้อ่านง่ายและปฏิบัติได้

ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว อยู่สุข

การรับรู้บทบาทหน้าที่

การรับรู้บทบาทตามกฎหมาย

ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว จำไม่ได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านใช้กฎหมายฉบับไหน (ไม่ทราบชื่อของกฎหมาย และปีที่ออกกฎหมาย) แต่บอกว่าหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านคือการดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ดูแลเรื่องทั่วๆ ไป และให้บริการชาวบ้าน เช่น การรับแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่ การรับรองเรื่องบัตรประจำตัวประชาชนและการติดตามนำบัตรประชาชนมาให้ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนของทางราชการในการนำข่าวสารหรือนโยบายของทางราชการมาแจ้งให้ชาวบ้านทราบ

การให้ความหมายผู้นำ

ผู้นำต้องมีความรู้มีการศึกษาบ้าง ไม่ต้องถึงกับปริญญาตรี อย่างน้อยก็ ปวช. ปวส. ถ้าแค่อ่านออกเขียนได้ก็จะเพียงพอ ป.4 ต้องมีความสามารถเฉพาะตัว เช่น สามารถพิมพ์ดีดได้ ใช้คอมพิวเตอร์เป็น เพราะต้องทำทุกอย่าง และต้องมีอัธยาศัยดี เข้ากับคนอื่นได้ เป็นตัวอย่างที่ดี รู้ว่าสิ่งไหนควรทำไม่ควรทำ หรือแม้แต่การแต่งกายก็ต้องเรียบร้อยไม่ว่าเราอยากใส่สายเดี่ยวเราก็ใส่ทำไม่ได้

ในความรู้สึกเมื่อเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านคิดว่าไม่ต่างจากตอนที่เป็นชาวบ้านธรรมดาเพราะตอนที่เป็นชาวบ้านก็ช่วยงานตลอดอยู่แล้ว เพียงแต่การที่เข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น การช่วยงานหมู่บ้านตอนที่ยังไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเราจะไปบ้างไม่ไปบ้างก็ได้แต่เป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไป ต้องอยู่ในกรอบระเบียบ แยกไปใครมาก็ต้องต้อนรับ ประตูป้านต้องเปิด ปกติวันเสาร์วันอาทิตย์เราอยากตื่นสายเราก็ทำได้ แต่เมื่อเราเป็นผู้ใหญ่บ้านเราอยากตื่นสายเราทำไม่ได้ ต้องคิดก่อนพูดดูความเป็นไปได้ก่อนพูด ยกตัวอย่างเรื่องการเดินแอร์โรบิคเมื่อเราได้พูดไปแล้วเราต้องทำให้ได้ การปฏิบัติตัวเราจะพูดเล่นๆ เหมือนตอนที่เรายังไม่เป็นผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ นอกจากนี้ผู้นำต้องไม่ขัดแย้งกัน ถ้าขัดแย้งกันชาวบ้านก็จะเสียประโยชน์

ความเป็นหญิง

ทำงานในเนื้อหาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านยาเสพติด ด้านสุขภาพ เด็ก/เยาวชน และครอบครัวกลุ่มเป้าหมายที่เป็น ผู้หญิง (แม่บ้าน) ผู้สูงอายุ ซึ่งขณะนี้ก็ได้จัดให้มีการเดินแอโรบิคเพื่อสุขภาพช่วงเวลา 18.00 – 19.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ ทุกวัน มีผู้มาเดิน 10 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแม่บ้าน (อายุประมาณ 30-50 ปี) เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง 2-3 คน ส่วนในเรื่องวิธีการทำงาน ลักษณะของผู้ใหญ่บ้านก็จะไม่ใช้วิธีการแต่เป็นการขอความร่วมมือ

พื้นที่การสื่อสาร

พื้นที่การสื่อสารภายในหมู่บ้าน

1. ตลาด

ตลาดเช้าที่หน้าหมู่บ้าน (ที่เดียวกับร้านขายส้มตำนางวิภาวดี) มีสองสามี-ภรรยา ซึ่งเป็นคนที่อื่นมาขายของสดจำพวก ผัก หนุ ปลาก ไก่ ขายช่วงเวลาประมาณ 08.00 – 10.00 น. แม่บ้านส่วนใหญ่จะมาซื้อกับข้าวที่นี่ เพราะราคาถูกกว่ารถขายของอีกคันหนึ่งที่ขับเข้ามาขายในหมู่บ้านเหมือนกัน ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว เองก็มาซื้อที่นี่ เวลาที่มาซื้อของผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วก็จะจัดการกับของที่ซื้อ เช่น หากซื้อหน่อไม้ ก็จะนั่งแกะที่นั่นเรียบร้อย หรือซื้อผักก็จะปอกเรียบร้อย นั่งทำไปคุยไป คนที่เจอกันที่ตลาดสดส่วนใหญ่ก็จะคุยกันเรื่องทั่วๆ ไป เช่น อาหารการกิน การร่วมกิจกรรมสังคม (ชวนกันไปร่วมงานศพ) กิจกรรมหมู่บ้าน เป็นต้น

2. ศาลาเอนกประสงค์

ศาลาเอนกประสงค์ เป็นที่ประชุมหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มต่างๆ และการประชุมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งมีเสียงของกองทุนบางอย่างทำให้คนที่ เป็นสมาชิกมาเจอกัน ได้แก่ การประชุมเริ่มก่อตั้ง ซึ่งมีคนมาเข้าร่วมมากที่สุดเท่าที่มีการประชุมมา (แม้ว่าจะไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้) การประชุมเพื่อเลือกกรรมการครั้งที่ 2 มีคนมาร่วม 142 คน (ขาดไป 8 คน จะครบจำนวนที่กำหนด 150 คน) และการประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ เพื่อพิจารณาเงินกู้ ทุกวันที่ 5 ของเดือน นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่การจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ รดน้ำดำหัว การอบรวมดูแลสุขภาพ เวทีวิเคราะห์เรื่องสุขภาพ งานวันแม่ เป็นโอกาสที่ผู้สูงอายุได้เจอกัน

ทั้งศาลาเอนกประสงค์และลานเอนกประสงค์ เป็นที่ที่ชาวบ้านและผู้นำหญิงมีโอกาสได้พบเจอและสื่อสารกันในช่วงของการจัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านจะร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญๆ ได้แก่ วันพ่อ วันแม่ ซึ่งในวันแม่ที่ผ่านมาสักเกตว่าคนในหมู่บ้านมาร่วมกันมาก ประมาณ 40-50 คน คนส่วนหนึ่งจะช่วยกันตัดหญ้า ตัดกิ่งไม้ ทุกซอยในหมู่บ้าน ผู้หญิงส่วนใหญ่จะช่วยกันเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม เตรียมสถานที่สำหรับการถวายพระพรตอนกลางคืน ณ ศาลาเอนกประสงค์ และจากการพูดคุยกับชาวบ้าน ได้ข้อมูลว่า ถ้าหากเป็นงานพัฒนาหมู่บ้านคนจะมาร่วมมาก และส่วนหนึ่งเป็นวันหยุดคนจึงมาร่วมได้มาก

โดยสรุป ผู้นำหญิงมีโอกาสนพบกับคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน คือ ที่ตลาดเช้าหน้าหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่วัยบ้านบัวแก้วพูดบ่อยเวลาไปตลาดเช้าเราก็จอกคน เจอแม่บ้าน) ผู้นำหญิงเข้าร่วมในกิจกรรมหมู่บ้านต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว และในส่วนของกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่วัยบ้านบัวแก้วมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา เป็นกลุ่มที่ผู้ใหญ่วัยบ้านบัวแก้วทำงานด้วย เป็นผู้ดูแล อำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ประสานการจัดกิจกรรมอบรมผู้สูงอายุ รับ-ส่ง ผู้สูงอายุไปตรวจสุขภาพ รับแจกของ หรือ ตรวจสุขภาพให้ผู้สูงอายุ และการเป็นที่ปรึกษา คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ทำให้ได้เจอคนในกรณีที่มีประชุมสมาชิก ประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ

พื้นที่การสื่อสารภายนอกหมู่บ้าน

การเข้าร่วมประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการประชุมก็เป็นเพียงผู้เข้าร่วมเพื่อรับฟัง รับทราบข้อมูลต่างๆ แต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ทั้งนี้เนื่องจากการประชุมผู้ใหญ่บ้านที่อำเภอ เป็นการประชุมร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งอำเภอเมือง มีนายอำเภอเมืองเป็นประธาน ส่วนมากเป็นการประชุมชี้แจงของประธานและตัวแทนส่วนราชการต่างๆ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำบลริมดอย ส่วนมากบทบาทในการรายงานและการเสนอความคิดเห็นจะเป็นบทบาทของกำนันมากกว่า

ศักยภาพด้านการสื่อสารของผู้นำหญิง

การสื่อสารเข้า

สื่อ	สาร
● การประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน	นโยบายเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด แนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหามุมุมเรียกร้อง นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ชี้แจงเรื่องการแจ้ง ย้าย ตาย เกิด การแจ้งให้ทราบเรื่องผู้ใหญ่บ้านคนใหม่
● การประชุม อสม. และการประสานงานกับ สอ.	- การประกวดหมู่บ้านปลอดยุ่งลาย การประกวด อสม. ดีเด่น การรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก แผนงานประจำปีของ อสม. ฯลฯ - หยอดวัคซีนป้องกันโปลิโอ การตรวจสุขภาพ - นโยบายรณรงค์สร้างเสริมสุขภาพ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค - ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น เรื่องอาหารและยา การออกกำลังกาย โดยวิธีการพูดประกอบกับการแจกแผ่นพับ
● การอบรม สัมมนา ดูงาน ในงาน อสม.	- ความรู้เรื่องอาหารและยา รวมถึงยาสมุนไพร - การปฐมพยาบาล การตรวจสุขภาพ
● การประชุม การประสานงานกิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน	การขอความร่วมมือเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม หรือกิจกรรมโครงการของกลุ่มแม่บ้าน
● ประชุมกับ อบต. การประสานงานจาก อบต.	แผนงาน กิจกรรม ของ อบต. การชี้แจงเรื่องการสนับสนุนทุนการศึกษา การพนัหมอกคว้นป้องกันยุ่งลายในตำบล การอบรมอาชีพเสริม

สื่อ	สาร
- เข้าร่วมเวทีสัมมนาต่างๆ - วิทยุ - กลุ่มผู้สูงอายุ - กลุ่มสตรีแม่บ้าน	การสัมมนาผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่ ความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นโยบาย บทบาทหน้าที่ การทำงานร่วมกับประชาคม องค์การประชาชน ข่าวประกาศรับสมัครงาน งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันปีใหม่ของเมือง การอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การเสนอเรื่องการทำโครงการของกลุ่มแม่บ้าน

การสื่อสารขาออก

สื่อ	สาร	คู่การสื่อสาร
- การประชุมกรรมการหมู่บ้าน กรรมการผู้สูงอายุ - การประชุมหมู่บ้าน	การจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กิจกรรมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต. หรือการประชุมกรรมการผู้สูงอายุร่วมกับกรรมการหมู่บ้านในเรื่องการจัดรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การชี้แจงเรื่องกิจกรรมโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต. แจ้งนโยบายที่ได้รับทราบมา เช่น นโยบาย เรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ชี้แจงเกี่ยวกับการแจ้งย้าย ตาย เกิด การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	ผู้ใหญ่บ้านกับแกนนำ, กรรมการผู้สูงอายุ, ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน
- เสียงตามสายในหมู่บ้าน - การบอกด้วยตนเอง ให้กับคนทั่วๆ ไป หรือเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะกลุ่ม	ประชาสัมพันธ์การอบรมอาชีพของ อบต. แจ้งเรื่องการตรวจสุขภาพ ประกาศเชิญชวนเข้าร่วมอบรม เช่น การอบรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัว เป็นต้น การบริการหยอดวัคซีนป้องกันโปลิโอ การเชิญชวนร่วมรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก ประชาสัมพันธ์กิจกรรมหมู่บ้านที่จะจัดขึ้น - ชาวเข้าอบรมการดูแลสุขภาพ เชิญชวนออกกกำลังกาย ชาวเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน แจ้งเรื่องการหยอดวัคซีนป้องกันโปลิโอ การตรวจสุขภาพ - บอกกับคนที่รู้จักกรณีให้ทราบข่าวการรับสมัครงาน บอกคนที่ได้รับทุนการศึกษา - ประสานกับแม่บ้าน 2-3 คน เพื่อร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือบอกกับกลุ่ม อสม. เพื่อร่วมทำกิจกรรมของอสม. หรือเข้าร่วมประชุม สัมมนา	ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน

จะเห็นว่าการสื่อสารเข้ามามีหลายช่องทางทั้งจากการประชุม สัมมนา การประสานงานกับ สอ. การประสานงานกิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน การประสานกับ อบต. การพึ่งพิงวิทยุ ส่วนการสื่อสารออกนั้นไม่ได้ส่งออกในทุกๆ เรื่องที่ได้รับรู้รับทราบมา แต่พิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป เรื่องใดเกี่ยวข้องกับใครบ้าง ดังนั้นบางเรื่องจึงแจ้งให้กับคนบางกลุ่ม เช่น กรรมการ แม่บ้าน อสม. หรือคนที่รู้จักหรือคิดว่าเหมาะสม บางเรื่องแจ้งกับทุกคน เช่น ประกาศเสียงตามสาย เรื่องการรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก ประชาสัมพันธ์งานอบรมของ อบต. เชิญชวนร่วมกิจกรรมกีฬา เอกสารนโยบายของทางราชการ หรือบางเรื่องก็ไม่ได้แจ้งให้กับใครทราบ เช่น เรื่องแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้อง สาเหตุที่ไม่แจ้งเพราะว่าในหมู่บ้านไม่มีปัญหาเรื่องนี้ หรือเรื่องผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ของอำเภอเมืองก็ไม่ได้แจ้งเพราะเห็นว่าไม่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างการสื่อสารของผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว กรณีการแจ้งย้าย ตาย เกิด เมื่อผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วไปร่วมประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอเมือง ประจำเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2545 ได้รับทราบนโยบาย ข้อมูลเกี่ยวกับการแจ้งย้าย ตาย เกิด และได้รับหนังสือจากสำนักทะเบียนในเรื่องดังกล่าวด้วยในที่ประชุมฯ สำนักทะเบียนและบัตรได้ชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกรณีที่ประชาชนไม่ได้แจ้งย้าย ตาย เกิด ว่าทำให้ข้อมูลประชากรไม่เป็นปัจจุบัน และเป็นช่องทางของการทำผิดกฎหมาย เช่น คนไม่มีสัญชาติไทยสวมรอยชื่อผู้เสียชีวิตแล้วแต่ไม่แจ้งตาย หรือการใช้ชื่อเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นจึงขอให้กำนันผู้ใหญ่บ้านสำรวจและแจ้งให้กับชาวบ้านในเขตปกครองทราบและปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งย้าย ตาย เกิด

เมื่อผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วได้ทราบข้อมูล นโยบาย มาแล้ว จึงได้สำรวจข้อมูลว่ามีบ้านไหนที่ได้ย้ายออกไป มีบ้านใดบ้างที่ให้ผู้อื่นเช่า ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำงาน จากนั้นวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วได้แจ้ง ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติเรื่องดังกล่าว ในเวทีการประชุมสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งวาระหนึ่งของการประชุมคือการเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 142 คน

นอกจากการแจ้งในที่ประชุมแล้ว ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วได้สำเนาเอกหนังสือจากสำนักทะเบียนและบัตรจำนวน 2 ชุด นำไปติดไว้ที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้านทั้งสองแห่ง คือ 1) บอร์ดริมถนนหน้าสนามกีฬาเอนกประสงค์ใกล้กับตลาดเช้าหน้าหมู่บ้าน และ 2) บอร์ดที่ตั้งอยู่ที่ปากทางไปศาลาเอนกประสงค์ (เยื้องหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน)

แนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการพัฒนา

จากการพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ในเรื่องความสำคัญของการสื่อสารต่อเนื่องจากเวทีวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว เห็นความสำคัญของการสื่อสาร แต่ยังไม่ทราบว่าทำอะไรต่อไป ได้ชวนผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วคิดเรื่องการทำงานกับกลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว สนใจและคิดว่าถ้าจะทำงานกับกลุ่มเยาวชนน่าจะเป็นช่วงปิดเทอม

ตารางที่ 8 สรุปภาพรวมผู้นำหญิงในประเด็นการรับรู้บทบาท ความเป็นหญิง พื้นที่การสื่อสาร ศักยภาพการพัฒนาการสื่อสาร และแนวทางการสื่อสาร

หมู่ที่	การรับรู้บทบาท อนาคต/ผู้ใหญ่บ้าน		ความเป็นหญิง	ระดับของ ความเป็นหญิง	พื้นที่สื่อสารของผู้นำหญิง	ศักยภาพการสื่อสารของ ผู้นำหญิง	แนวทางการพัฒนา การสื่อสาร
	ตามกฎหมาย	การให้ความหมายผู้นำ					
หมู่ 1 สอ.บต. บ้านชื่น	จำมาตรา เนื้อหาไม่ได้	- มีความพร้อม - เป็นตัวอย่าง - ไม่ล้มตัว	- การพัฒนากลุ่มสตรีแม่ บ้าน - กลุ่มเยาวชน - ด้านวัฒนธรรม ประเพณี - ผู้สูงอายุ	1, 3	- อาคารเอนกประสงค์ กลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้านนาไร่ประโยชน์ (กลุ่ม แม่บ้าน กลุ่มแกนนำหมู่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้าน อสม.) - บ้าน สอ.บต. บ้านชื่น	เข้ามา-ออกน้อย ประชุม อบรม สัมมนา นิตยสาร วารสาร หนังสือ	แนวทางการทำงานกับ กลุ่มแม่บ้าน
หมู่ 6 สอ.บต. ฤทัย	จำมาตรา เนื้อหาไม่ได้	- ต้องนำ ต้องคิด ต้องทำ ให้ - เป็นเรื่องของการต่อสู้	- กลุ่มรวมเชื้อ - กลุ่มผู้สูงอายุ - ดูยากเห็นการต่อสู้ ท่ามกลางความขัดแย้ง ระแวง	-	- บ้าน สอ.บต. ฤทัย - พื้นที่เล็กๆ ในรูปแบบไปเป็นทาง การบ้าง ได้แก่ กลุ่มเต็มเหล้าของ บ้าน 3-4 หลังในซอย 5 และผู้ สูงอายุ 2-3 ที่เดินออกกำลังกาย ช่วงเช้าในซอย 6 (เป็นครั้งแรก)	เข้าเข้า - ส่วนใหญ่บันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร ขาออก - ปากต่อปาก ด้วยตนเอง ฝากบอก	ให้การสื่อสารเป็นเครื่อง มือในการเลือกตั้งสมัย หน้า
สอ.บต. วาสนา	ไม่รู้	- เสียสละ เป็นตัวอย่าง	- เยาวชน แม่บ้าน กลุ่ม แกนนำต่างๆ	2	- บ้าน สอ.บต. วาสนา - บ้านประชาชนแม่บ้าน	เข้าเข้า - อสม. อบต. ไทร ทัศน์ ขาออก - ปากต่อปาก ฝากบอก แกนนำ	ยังไม่มีแนวทางชัดเจน

หมู่ที่	การรับรู้บทบาท อนาคต/ผู้ใหญ่บ้าน		ความเป็นห่วง	ระดับของ ความเป็นห่วง	พื้นที่สื่อสารของผู้นำห่วง	ศักยภาพการสื่อสารของ ผู้นำห่วง	แนวทางการพัฒนา การสื่อสาร
	ตามกฎหมาย	การให้ความหมายผู้ว่า					
หมู่ 7 สอ.ต. จันทร์ศรี	ไม่รู้	- ไม่สามารถที่จะเป็นผู้ว่าได้	- ดุยาก (จะทำงานกับกลุ่มแม่บ้านก็ลำบาก)	2	- บ้านผู้ใหญ่บ้าน - ร้านข้าวอากา (ร้านขายของชำ)	มีลักษณะตั้งรับ	ไม่เห็นช่องทางที่จะนำการสื่อสารมาช่วยในการทำงาน
หมู่ 8 สอ.ต. ประไพพรรณ	- รื้อมาตรา 67 รู้รายละเอียดเนื้อหา - มาตรา 67 มี การเพิ่มเติม ข้อ 7-9 ในปี หลัง	- เป็นตัวแทนชาวบ้าน - ทำงานร่วมกันและ ทำงานกับผู้ว่าได้	- ความตรงไปตรงมา ความ ซื่อสัตย์ ความสามารถใน การโน้มน้าว	1, 3, 4	- บ้าน สอ.ต. ประไพพรรณ, บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน - ร้านค้าใกล้บริเวณสี่แยกกลาง หมู่บ้าน - ร้านขายอาหารสดและอาหารแห้ง	เข้า จากการอบรม ประชุม โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ ข่าวออก ปากต่อปาก นอก ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำ เสียง ตามสาย	การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ถึงงานที่ทำ
สอ.ต. จงจิตร์	- รื้อมาตรา 67 รู้รายละเอียด เนื้อหา - งานอบต.ที่ ผ่านมามีได้ ครอบคลุม มาตรา 67	- ผู้ว่าใช้หรือผู้ให้ บริการ - ช่วยงานส่วนรวม	- ความละเอียดรอบคอบ พูดจา นุ่มนวล	1, 2, 4	- บ้าน สอ.ต. ประไพพรรณ, บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ร้านค้า	เข้า จากการประชุมอบ รณ โทรศัพท์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวออก ปากต่อปาก ดิจิต บอร์ด ร้านค้า ประชุม	ใช้ในการทำงาน

หมู่ที่	การรับรู้บทบาท อบต./ผู้ใหญ่บ้าน		ความเป็นเหตุ	ระดับของ ความเป็นเหตุ	พื้นที่สื่อสารของผู้นำเหตุ	ศักยภาพการสื่อสารของ ผู้นำเหตุ	แนวทางการพัฒนา การสื่อสาร
	ตามกฎหมาย	การให้ความหมายผู้นำ					
หมู่ 9 ผู้ใหญ่บ้าน บัวแก้ว	จำได้บางส่วน	- มีความรู้ เข้ากับผู้ อื่นได้ เป็นตัวอย่าง ที่ดี มีความรับผิดชอบ ไม่ขัดแย้งกัน	- ใช้วิธีขอความ ร่วมมือ	1, 2	- ตลาดเช้า - ศาลาเอนกประสงค์ เป็นสถานที่ จัดกิจกรรมอบรมผู้สูงอายุ ที่ ประชุมต่างๆ ของหมู่บ้าน กิจกรรมถวายพระพร ฯลฯ - ลานเอนกประสงค์หน้าหมู่บ้าน เป็นสถานที่ทำกิจกรรมทำบุญตัก บาตร พัฒนาหมู่บ้าน	- ขาดความรู้หลายช่องทาง (ประชุม สัมมนา การฟัง วิทยุ) - ขาดออก พิจารณาเป็นเรื่องราว ไป	ยังไม่ทราบ

หมายเหตุ

- ตัวเลขในช่องระดับความเป็นเหตุมีความหมายดังนี้
 - 1) เอาประโยชน์ของกลุ่มผู้เหตุเป็นตัวตั้ง
 - 2) เห็นศักยภาพพิเศษและลักษณะที่เป็นบวกของผู้เหตุ
 - 3) มองเห็นบทบาทของผู้เหตุในระดับชุมชน/สาธารณะ
 - 4) มองเห็นความเสมอภาคระหว่างผู้เหตุและผู้ช่ายในเรื่องสิทธิ
- ในการนี้ของ สอ.บ.ด.ท.ย ไม่สามารถจัดระดับความเป็นเหตุได้ เพราะแม้จะมีมุมมองในเรื่องสิทธิ แต่เป็นสิทธิในลักษณะของปัจเจกที่ต้องต่อสู้แข่งขันมากกว่าสิทธิเพื่อความเสมอภาคที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของหญิงชาย

จากตารางที่ 8 สอบต. หญิง 2 คน รับรู้บทบาทของ อบต. โดยจำมาตราและเนื้อหาได้ ในขณะที่บางคนจำไม่ได้และไม่รู้ ส่วนผู้ใหญ่บ้านหญิงจำได้บางส่วน

ประเด็นการให้ความหมายผู้นำนั้น ผู้นำหญิงมีการรับรู้ที่หลากหลาย ทั้งการทำตัวให้เป็นตัวอย่าง การทำงานร่วมกับผู้อื่น เสียสละ มีความรับผิดชอบ คิดให้ ทำให้ เป็นตัวแทนของชาวบ้าน และเป็นผู้รับใช้ หรือผู้ให้บริการ ทั้งนี้มีผู้หญิง 1 คน ที่ไม่สะท้อนการรับรู้บทบาทผู้นำอีกทั้งยังมองว่าตนเองไม่สามารถเป็นผู้นำได้

สำหรับความเป็นหญิงนั้น ผู้นำหญิงที่มีบทบาทอื่นๆ จะทำโครงการที่ไปช่วยสนับสนุนบทบาทเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังมีผู้นำหญิง 3 คนที่ใช้ลักษณะความเป็นหญิงด้านอื่นๆ มาช่วยในการทำงาน ได้แก่ ความตรงไปตรงมา ความซื่อสัตย์ การโน้มน้าว ความละเอียดรอบคอบ วิธีการพูดที่นุ่มนวล และการขอความร่วมมือ ทั้งนี้ หากจะพิจารณาถึงระดับของความเป็นหญิงแล้วพบว่า อยู่ในระดับหนึ่งและสองเป็นส่วนใหญ่ และไม่มีผู้นำหญิงคนใดที่มีครบทั้ง 4 ระดับ นอกจากนี้ยังไม่สามารถจัดระดับความเป็นหญิงให้กับผู้นำหญิง 1 คนได้ แม้ว่าจะทำงานกับกลุ่มรวมซื้อที่ดินในหลักการจะเป็นการร่วมมือกันเพื่อซื้อของในราคาถูก รวมไปถึงการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ แต่ภาพที่เห็นดูจะเป็นการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกับคู่แข่งแย่งมากกว่า

ด้านพื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านของตนเอง บ้านผู้ใหญ่บ้าน ร้านค้าและอาคาร/ลานเอนกประสงค์ ตลาดเช้า

ส่วนศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง พบว่า มีทั้งขาเข้าและขาออก โดยเฉพาะผู้ที่มีบทบาทอื่นๆ สำหรับผู้นำหญิงที่ไม่มีบทบาทอื่นๆ เลย จะมีลักษณะตั้งรับค่อนข้างมากคือรอรับข้อมูลและส่งต่อบ้างไม่ส่งต่อบ้าง

ในการนำการสื่อสารไปใช้ประโยชน์มีผู้หญิง 3 คน ที่มีแนวทางชัดเจนว่าจะนำไปใช้ โดยจะนำไปใช้ในการทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน ใช้เป็นเครื่องมือในการเลือกตั้ง และใช้ในการประชาสัมพันธ์งานที่ทำให้ชาวบ้านได้รับทราบ

ตอนที่ 3 ทักษะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง

ทักษะของผู้นำชายและผู้ชายในหมู่บ้านต่อผู้นำหญิง

บ้านพลับพลา หมู่ที่ 1

ผู้ชายที่ให้ข้อมูล จำนวน 3 คน ได้แก่ สอบต. ชาย 2 คน คือ สอบต. หมู่ 1 ประธานบริหาร อบต. ริมดอย และ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน

ผู้นำชายทั้งสามคนทำงานร่วมกับ สอบต. บานชื่น ในการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและกิจกรรมต่างๆ เพื่อของบประมาณจาก อบต. จะมีการประสานงานและพูดคุยกันเพื่อทำแผน ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ชั้นดีเขาจะให้เกียรติพอว่าเป็นพ่อหลวง ทำอะไรก็จะมาปรึกษาพูดคุยกันแบบพี่น้อง ทำงานด้วยกันมานาน ตั้งแต่ปี 38”

ประธานบริหาร อบต. ริมดอย ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเป็นผู้นำของ สอบต. บานชื่น ว่า “พี่บานชื่น เป็นผู้นำรุ่นเก่า อยู่ในท้องถิ่นมานาน การบริหารจัดการก็เป็นแบบเดิมๆ การเป็นประธานแม่บ้านตำบลก็เป็นแบบเผด็จการ อย่างการดำเนินงานของร้านค้าหมู่บ้านที่หมู่ 4 บ้านป่าขามตอนแรกที่ทำก็ดีมีพร้อมทุกอย่าง แต่พอเวลาผ่านไป

ไม่ถึงปีก็เจ็บไปเพราะพี่ขึ้นเป็นประธานไม่กระจายงานให้คนอื่นๆ ไปดูแลบ้าง ผมก็เคยแนะนำให้เขากระจายงาน ตอนนั้นก็ยังไม่โอกาสทำงานอยู่ หากไม่มีอะไรดีขึ้น อาจจะต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อแก้ไขปัญหานี้”

ส่วน สอบต. เส่าแก้ว นั้นก็ปรึกษางานกับ สอบต. บานชื่น ตลอด “กับน้ำขึ้นก็ดี ทำงานปรึกษารือกัน ตลอด ว่าจะทำนั่นทำนี่แล้วผมก็บอกน้ำขึ้นว่าน้ำขึ้น ตอนนั้นเอาโครงการนี้ลงเลย ช่วงนี้จะทำอะไรก็คุยกัน ตลอด”

ทั้งผู้ใหญ่บ้าน และ สอบต. ชาย ในหมู่บ้านให้ทัศนะต่อการมีผู้นำเป็นผู้หญิงว่า ไม่แตกต่างกันกับการมีผู้นำชาย ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ผู้หญิงผู้ชายไม่ต่างกันเลย เพราะชาวบ้านเลือกมา บางทีผู้หญิงก็จะแสดงความคิดเห็นได้มากกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงอยู่กับบ้านมากกว่า รู้ข้อมูลในหมู่บ้านมากกว่าผู้ชาย”

sobt. เส่าแก้ว บอกว่า “คิดว่าผู้หญิงกับผู้ชายมันไม่ค่อยเกี่ยว มันอยู่ที่การทำงานมากกว่า หากทำงานประสานกันได้ปรึกษารือกันตลอดจะดีมาก” นอกจากนี้ ยังให้ทัศนะเกี่ยวกับความละเอียดอ่อนในการให้ความสนใจต่อเรื่องของผู้สูงอายุ เยาวชน และคุณภาพชีวิต โดยตั้งข้อสังเกตว่า ความละเอียดอ่อนอาจไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศ น่าจะเป็นเรื่องของตัวบุคคลมากกว่า “คิดว่าไม่เกี่ยวนะ ความละเอียดอ่อนมันอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่า บางทีความเป็นผู้หญิง ผู้ชาย มันก็วัดกันไม่ได้”

ส่วนผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทัศนะว่า ผู้นำหญิงทำงานที่ละเอียด เช่น งานธุรการ การเงิน และหากเป็นผู้หญิงที่เคยมีผลงานด้านการพัฒนามาก่อนก็สามารถเข้ามาทำงานด้านการเมืองได้ “คิดว่างานย่อยๆ ให้ผู้หญิงจัดการ อย่างงานแม่บ้าน ทรัพย์สินเก็บเงิน งานที่ต้องดูรายละเอียด งานเอกสาร งานพิมพ์ผู้หญิงจะทำได้ดี ผู้หญิงจะนิ่งกว่าผู้ชาย การที่ผู้หญิงมาทำงานด้านการเมือง หากว่ามีผลงานด้านการพัฒนามาก่อนก็ไม่มีปัญหา สามารถทำงานได้อยู่แล้ว ” โดยภาพรวมแล้วผู้นำชายคิดว่าไม่มีความแตกต่างกันในการทำงานด้านการเมืองท้องถิ่น มีการปรึกษารือกันในการทำงานพัฒนาหมู่บ้าน แต่มีข้อสังเกตว่าผู้นำเหล่านี้มอง งานที่ผู้หญิงทำว่าน่าจะเป็นงานทางด้านเอกสาร การพิมพ์ งานการเงิน

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ที่ 6

ทัศนะของผู้นำชายต่อผู้นำหญิง

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

การทำงานกับผู้นำหญิง ทั้งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำงานกับ สอบต. วาสนา ได้เป็นอย่างดี ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เวลา สอบต. วาสนา มาปรึกษาก็จะให้คำแนะนำและช่วยกระจายข้อมูลข่าวสาร แต่สำหรับ สอบต. ฤทัย ทำงานด้วยกันไม่ค่อยได้ ผู้ใหญ่บ้านพูดถึง สอบต. ฤทัย ว่า “เขามีทริเกินไป เขาจะมาหาผม ..พอหลวงต้องดูภาพรวม เหมือนงานของทุกกระทรวงอยู่ที่พอหลวง งาน อบต. เป็นเพียงงานพัฒนาซึ่งเป็นด้านหนึ่งเท่านั้น” ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านเห็นว่า ส่วนใหญ่ที่ทำงานด้วยกันก็จะเป็น สอบต. วาสนา ส่วน สอบต. ฤทัย ก็จะมาคุยกันบ้างในที่ประชุม แต่ไม่บ่อยนัก ชาวบ้านเองยังมองว่าไม่ค่อยเห็นหน้า สอบต. ฤทัย ส่วนมาก สอบต. วาสนา เข้าถึงชาวบ้านมากกว่า

สำหรับทักษะของผู้นำชายที่มีต่อผู้นำหญิง ส่วนใหญ่มองว่า ผู้นำหญิงหรือชายไม่ใช่ปัญหา ประเด็นสำคัญอยู่ที่ความสามารถมากกว่า หากเป็นผู้หญิงยังได้เปรียบเพราะผู้หญิงสามารถเข้าถึงชาวบ้านได้ดีกว่าผู้ชาย ที่สำคัญผู้หญิงจะรู้ข้อมูลภายในหมู่บ้านได้มากกว่า

บ้านแก่งโตะ หมู่ที่ 7

ทักษะของผู้นำชายต่อผู้นำหญิง

ผู้ชายที่ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ได้แก่ สอบต. 2 คน คือ สอบต. หมู่ 7 และ สอบต. หมู่ 5 ซึ่งเป็นประธานบริหาร อบต. ริมตอย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ประธานประชาคม 1 คน

ทั้งห้าคนมีทักษะต่อผู้นำหญิง แตกต่างกันไป สอบต. หมู่ 7 บอกว่า “ผู้หญิงทำงานดีกว่าผู้ชาย ดีกว่าเพราะเขามีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถบางอย่างเอามาประยุกต์ได้” ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ก็ดี ทำงานกับผู้หญิงเขาเป็นคนที่รอบครอบ” ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ผมไม่มีพรรคไม่มีพวก ไม่มีผู้หญิงผู้ชาย ผมช่วยหมด ผมช่วยได้ผมช่วยหมด” ส่วนประธานประชาคมบอกว่า “ผมยังไม่มีความเห็นเพราะเพิ่งเข้ามาในวงการนี้ ผมว่ายังไงๆ ก็ผู้ชายไว่ก่อน ลักษณะงานของผมต้องกำลังของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่” และประธานบริหาร อบต. ริมตอย บอกว่า “sobt. จันทรศรี ไม่มีความพร้อมในการเป็นสมาชิก อบต. ขณะร่วมประชุมสภาฯ ไม่มีบทบาทอะไรในสภาเลย ที่ได้เป็น sobt. เพราะได้คะแนนจากญาติพี่น้อง และสามีเป็นช่างไฟฟ้าที่ให้บริการในหมู่บ้าน”

ผู้นำชายในหมู่บ้านทั้ง 4 คน ไม่ได้ไปเลือก สอบต. หญิง แต่มีสองคนให้การสนับสนุน และส่งเสริมการทำงานของ สอบต. หญิง ในหมู่บ้าน เพราะเป็นกลุ่มเป็นขั้วเดียวกัน เช่น ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ดีครับ ผมมีอะไรหรือ sobt. จันทรศรี มีอะไรจะมาปรึกษาผมตลอด ผมรู้อะไรก็จะแนะนำเขาเสมอ แม้จะเป็นขี้เมาบ้าง” ผู้ช่วยบอกว่า “ผมไม่มีปัญหา ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ถ้าผมจะทำงาน ผมทำหมด” “มีงานอะไร sobt. จันทรศรี ก็จะโทรมาเรียกมาชวน ผมว่างผมก็มาช่วย”

บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ที่ 8

ทักษะผู้นำชายต่อผู้นำหญิง

ผู้ชายที่ให้ข้อมูลจำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และเป็นผู้นำชายในหมู่บ้าน 2 คน

“ทำงานกับผู้ชายง่ายกว่าผู้หญิง พุดทีเดียวก็จบ กับผู้หญิงบางทีพุดแรงกับเรา เราก็ไม่ต่อล้อต่อเถียงคิดว่าผู้หญิงอดทน แต่จุกจิก”

“ไม่มีปัญหา ปัญหาอย่างเดียวเวลาใช้แรงงาน ถ้าผู้หญิงมากผู้ชายก็เหนื่อย เวลาทำงานผู้ชายจะมีน้อยกว่าเพราะผู้ชายไม่ค่อยออกมาทำงาน ตีงาน บางครั้งก็เวียนกันมา ถ้างานหนัก เช่น กางเตนท์ ผู้ชายเขาจะรู้เขาจะออกมา อย่างงานแจกทรายอะเบท เป็นงานของผู้หญิง ผู้ชายก็ไม่ออกมา ถ้างานเบาๆ จะให้ผู้หญิง แต่ก็ต้องมีผู้ชายมาอยู่”

สำหรับทัศนะต่อผู้นำหญิงนั้น ผู้นำชายสองคนให้ข้อมูลว่า สอบต. หมู่ 8 นี้ ทำงานดี เสียสละมีเวลา เข้ากับชาวบ้านได้ รับผิดชอบต่อชาวบ้าน นำเสนอในที่ประชุมได้ และแก้ปัญหาในที่ประชุมได้ แต่ความเห็นต่อการที่ผู้หญิงเป็นผู้นำนั้นผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งมองว่าไม่สำเร็จ เพราะผู้หญิงใช้เงินโดยไม่คิด อีกอย่างหนึ่งก็คือผู้หญิงก็ไม่ได้ช่วยกัน

ผู้ชายในหมู่บ้านสองคนได้แก่ลุงเฟื่องชายผลไม้และตุ้มซึ่งทำเฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ มีทัศนะต่อ สอบต. หญิงของหมู่บ้านแตกต่างกัน คนหนึ่งบอกว่าไม่ค่อยรู้ว่ สอบต. มีหน้าที่อะไร เคยฟังเรื่องนี้จากสถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน แต่ไม่รู้แน่ชัดว่าต้องทำอะไรในหมู่บ้านบ้าง รู้ว่าหากจะสร้างจะต่อเติมอะไรต้องบอกให้ สอบต. และทำเรื่องเกี่ยวกับคนแก่คนแก่ “อบต. ทั้งสองคนก็ดี เวลาเมื่อไรก็มาบอกกล่าว ตั้งแต่หมู่บ้านนี้ยังไม่เจริญ อบต. ก็เข้ากับคนในหมู่บ้านได้ ทำดีมานานแล้ว พ่อหลวงกับ อบต. มีอะไรก็ปรึกษากัน ทำงานเข้ากัน เวลามีปัญหาอะไร อบต. จะมาจัดการ หาช่างมา เช่น ไฟไม่ออก” ส่วนอีกคนหนึ่งบอกว่า สอบต. และผู้ใหญ่บ้านไม่โปร่งใส เช่น การจัดแข่งฟุตบอล ทราบว่าใช้งบมา 35,000 บาท แต่นำมาให้จัดงานเพียง 8,000 บาท จึงเสียความรู้สึก เพราะไม่โปร่งใส และไม่มีการตรวจสอบ

การทำงานกับผู้นำหญิง ผู้นำชายบางคนมองว่ายากกว่าทำงานกับผู้ชายด้วยกัน เพราะผู้หญิงจุกจิก และใช้คำพูดแรง แต่ในขณะเดียวกันก็มองว่าผู้หญิงมีความอดทน ส่วนผู้ชายบางคนมองว่าทำงานกับผู้หญิงไม่มีปัญหา ยกเว้นถ้าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงาน สำหรับทัศนะที่มีต่อผู้นำหญิง โดยเฉพาะผู้นำหญิงของหมู่ 8 ผู้นำชายมองว่าทั้งสองคนทำงานดี เสียสละ และรับผิดชอบต่อชาวบ้าน

ผู้ชายบางคนที่ไม่ใช่ผู้นำ มีความกังขาในการใช้จ่ายงบประมาณของสมาชิก อบต. โดยมองว่าไม่โปร่งใส และไม่มีการตรวจสอบ ส่วนผู้ชายที่ให้ข้อมูลอีกคนหนึ่งซึ่งไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรมใดๆ ในหมู่บ้านมีทัศนะต่อ สอบต. ทั้งสองคนในทางบวกและยังให้ข้อมูลด้านการเสนอความต้องการว่าไม่เคยมีใครออกความเห็นอยากให้ทำอะไรหรือเสนอให้แก้ปัญหาอะไรในหมู่บ้าน

บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ที่ 9

ทัศนะผู้นำชายต่อผู้นำหญิง

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ได้แก่ สอบต. ชาย 2 คน

การทำงานร่วมกันของผู้นำในหมู่ 9 ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้หญิง และ สอบต. 2 คน เป็นชายนั้น ทำงานร่วมกันได้ ไม่มีความขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า สอบต. 1 คน คือ สอบต. อภิเดช อยู่สุข และผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์เป็นสามัคคีกัน และ สอบต. ทั้งสองคน คือ สอบต. อภิเดช และ สอบต. สุวิทย์ นั้นเป็นเพื่อนกัน ทั้ง 3 คน มักจะ มักจะพบเห็นภาพการมาพบปะ นั่งคุย ปรึกษาหารือกิจกรรมหมู่บ้านแบบไม่เป็นทางการ เช่น การมานั่งดื่มและคุยกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้านแก้ว หรือในระหว่างกิจกรรมก็จะเห็นผู้นำชายและหญิงทำงานร่วมกันพร้อมหน้า เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

จากการพูดคุยกับ สอบต. ทั้งสองคน และผู้ใหญ่บัวแก้ว ทราบว่า กิจกรรมในหมู่บ้านทุกอย่างทั้งสามคน จะปรึกษาหารือกันก่อนดำเนินการ หลังจากนั้นจึงประชุมกรรมการหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านหรือจัดประชุมชาวบ้าน โดยการประชุมของหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งแต่เปิดจนถึงปิดการประชุม แจ้งวาระการประชุม แจ้งวาระของผู้ใหญ่บ้าน และมอบให้ สอบต. ชี้แจงในประเด็นที่ต้องการแจ้งหรือปรึกษาหารือที่ประชุม

ผู้นำชายทั้งสองคน มองว่าผู้นำหญิงและผู้นำชายที่เข้ามาทำงานเพื่อหมู่บ้านนั้น เป็นตัวแทนที่หมู่บ้านเป็นผู้เลือกเข้ามา ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายต่างก็ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของหมู่บ้านเป็นหลัก จึงไม่ต่างกันและมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย

sobt. อภิเดช มองว่าผู้หญิงเข้าคนง่ายกว่าผู้ชาย สามารถเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่าผู้ชาย มีลักษณะนิสัยที่ นิ่มนวล และมีความละเอียดอ่อนมากกว่า มองเรื่องครอบครัว เด็ก เยาวชน คนชรา การเข้ามาทำงานในฐานะผู้นำของผู้หญิงทำให้มีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อสตรีและกลุ่มคนดังกล่าว

ถึงแม้ สอบต. สุวิทย์ จะเห็นว่าการเข้ามาเป็นผู้นำหญิงหรือชายนั้นไม่แตกต่างกัน เป็นคนหมู่บ้านเลือก และมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ในมุมมองของ สอบต. สุวิทย์ ก็ยังคงมองการแบ่งงานหญิงชายตามเพศ ดังเช่นคำพูด สอบต. สุวิทย์ ที่ว่า “เรื่องเสียงเขาก็ไปจัดการ ไม่ต้องบอกกันเลย เอาเป็นว่าเที่ยงวันมากเราได้กินก็แล้วกัน มีผู้หญิงมันก็ดียังไงแหละ ส่วนเรื่องการยกเวทผู้ชายก็เป็นคนทำ”

ผู้นำชายและผู้นำหญิง หมู่ 9 นั้น ถือว่าสามารถทำงานร่วมกันได้ ประสาน ร่วมมือ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นเพื่อนกันของ สอบต. ทั้งสอง และผู้นำหญิงและ สอบต. คนหนึ่งเป็นสามีภรรยา และทั้งสามคนเป็นคนที่มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อหมู่บ้าน ส่วนรวม มีความเสียสละ และตั้งใจจริง จากการสังเกตและการให้ข้อมูลของชาวบ้านที่เราได้มีโอกาสไปพูดคุยด้วย พบว่า การจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ วันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ รวมถึงกิจกรรมการรณรงค์ต่างๆ จะพบเห็นผู้นำทั้งสามคนอยู่และทำงานร่วมกันตลอด นอกจากนี้ สอบต. ทั้งสองคนยังอำนวยความสะดวก รับส่งชาวบ้านในกรณีที่ต้องไปร่วมกิจกรรมภายนอกหมู่บ้าน เช่น ไปรับผ้าห่มของผู้สูงอายุ ไปร่วมงานกีฬา อบต. เกมส์ ไปร่วมประชุมชมรมผู้สูงอายุตำบล และในวันพระ สอบต. สุวิทย์ ก็จะเป็นผู้ไปนิมนต์และรับพระมาบิณฑบาตในหมู่บ้าน (ทำตั้งแต่ยังไม่ได้เป็น สอบต. ซึ่งปัจจุบันนี้พระจะเดินทางมาบิณฑบาตในหมู่บ้านเองแล้ว)

ผู้นำชายทั้งสองคนมีทัศนะต่อผู้นำหญิงว่า ผู้หญิงสามารถเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ทำงานเพื่อหมู่บ้านได้ มีสิทธิเท่าเทียมกันจะต่างกันบ้างตรงที่ผู้หญิงมีความละเอียดอ่อน เข้ากับชาวบ้านได้ง่ายกว่าผู้ชาย

ทัศนะของสามีต่อภรรยาในฐานะผู้นำหญิง

บ้านพลับพลา หมู่ที่ 1

อาจารย์ประโยชน์ให้ทัศนะต่อการเป็นผู้นำของภรรยาว่า การที่ภรรยาได้เข้ามาทำหน้าที่ผู้นำเป็นการพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังส่งผลถึงครอบครัวให้เข้าใจกันมากขึ้น “พี่ขึ้น มาทำงานด้านนี้ครูก็คิดว่าดี เพราะพี่ขึ้นมีปมด้อยทางด้านการศึกษา แต่พอเข้ามาทำงานด้านนี้ทำให้เขามีโอกาสได้พัฒนาตนเองมากขึ้นจากการเข้าอบรมต่างๆ แล้วก็

ส่งผลทางบวกกับครอบครัวด้วยเพราะเมื่อก่อนตอนที่ครูยังไม่ลาออกครูก็มีการไปอบรมสัมมนาบ่อยๆ ตอนนั้นเขาไม่เข้าใจว่าทำไมต้องไปบ่อย บางทีก็ว่าครู แต่พอเขาเข้ามาทำงานตรงนี้เขาก็เข้าใจมากขึ้นว่าทำไมต้องไปสัมมนาบางทีไปเยอะกว่าครูอีก และอีกอย่างก็ทำให้มีความคิดเท่าทันกันในครอบครัวเข้าใจไปในทางเดียวกันมากขึ้น สื่อสารกันได้ง่ายขึ้น มีอะไรในครอบครัวก็จะมาวางแผนร่วมกัน ” และยังให้ทัศนะต่อการที่สตรีเข้ามาทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำว่าดี เพราะการพัฒนาควรมีผู้หญิงทำควบคู่กับผู้ชาย ” ดิณะ ครูว่าการพัฒนามันต้องไปคู่กันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย งานที่ผู้หญิงทำผู้หญิงดูแลส่วนใหญ่จะลงลึกในรายละเอียด และก็ประหยัด ผู้หญิงเข้ากับประชาชนได้ง่ายเข้าได้ดีกว่าผู้ชาย”

การจัดการงานบ้าน

อาจารย์ประโยชน์เล่าว่า เมื่อภรรยาเข้ามาทำงานด้านการเป็นผู้นำหมู่บ้านมากขึ้น สอบต. บ้านขึ้น ต้องดูแลงานทุกอย่างเพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน จึงต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น อีกทั้งชาวบ้านก็ไม่ให้ความสนใจภาระหนักจึงตกมาเป็นของ สอบต. บ้านขึ้น “งานมากขึ้น งานบางอย่างก็เป็นเรื่องที่ยากให้เกิดความต่อเนื่อง และเอื้อต่องานอื่นๆ ที่มันเกี่ยวข้องกันด้วย เช่น เมื่อก่อนก็เป็นแค่ อสม. กับแม่บ้านงานก็มีเท่านั้นไม่มากเท่าตอนนี้ เพราะตอนนี้เป็น อบต. มันต้องดูแลหลายด้าน งบประมาณทั้งของแม่บ้าน อสม. แล้วทั้งงบประมาณที่จะลงมาในหมู่บ้านก็ต้อง พิจารณารับต้องมาดูแลทุกเรื่องเพราะเรื่องเหล่านี้มันเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันไปหมด แล้วก็พยายามที่จะชักชวนให้ชาวบ้านไปรับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแม่บ้าน เป็นของวิชาชีพ เรื่อง อสม. อย่างการอนามัยเบื้องต้น การศึกษาท้องถิ่นก็ทำ ที่ผ่านมาก็มีการไปอบรม สตรีกับการมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่น พิจารณาไปรับการอบรมมาเพื่อจะมาสร้างเครือข่าย แต่บ้านนี้มีปัญหาก็คือชาวบ้านไม่ค่อยสนใจเรื่องการพัฒนาตนเอง ผู้นำไปรับสิ่งดีๆ มากี่จริง แต่พอเอามาทำชาวบ้านไม่สนใจรับ อีกอย่างหนึ่งคือพื้นฐานไม่พอไม่เข้าใจว่าทำไมผู้นำจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ ทำไมต้องมีส่วนร่วมมาคุยกัน เมื่อไม่เข้าใจเขาก็เลยไม่เห็นความสำคัญ เขาคิดว่างานทุกอย่างปล่อยให้ผู้นำทำไป เพราะคิดว่าเลือกให้มาเป็นผู้นำแล้ว จึงทำให้งานมาก ขึ้นเลยรับทำงานที่มันเกินศักยภาพของตัวเอง คือเวลาที่จะทำงานก็ไม่พอ งานมันมากกว่าเวลาที่มีอยู่ เมื่อก่อนทำแต่แม่บ้านก็ไม่มากนักตอนนี้... ตอนนี้ก็อยากจะเปิดโอกาสให้คลื่นลูกใหม่เข้ามาทำงานบ้างถ้าเห็นใครอยากเข้ามามีบทบาทหรือมีช่วยงานในบ้านบ่อยเสนอตัวขึ้นมาทำงานก็จะเปิดทางให้เขา เพราะถ้าคลื่นลูกเก่าไม่ยอมลง ไม่เปิดโอกาสให้คลื่นลูกใหม่ก็ไม่ได้เกิด แต่คนที่เขานำต้องมีความพร้อมทั้ง เวลา เศรษฐกิจ ครอบครัว และก็น่าจะมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา ส่วนมากที่เห็นตอนนี้ที่เสนอตัวมาทำงานของหมู่บ้านก็มีบ้างเป็นผู้ชาย แต่ผู้หญิงยังไม่เห็นมี ”

ส่วนเรื่องการทำงานบ้านของ สอบต. บ้านขึ้น นั้น อาจารย์ประโยชน์บอกว่าช่วยกันทำ แต่หากทำไม่ไหวก็จะจ้างคนมาทำ และก็ยอมรับว่า สอบต. บ้านขึ้น ก็ทำงานบ้านได้ไม่เต็มที่เพราะต้องทำงานในหน้าที่ผู้นำที่เพิ่มขึ้น “ช่วยกันทำสองคนบ้างอะไรที่ตัวเองได้ก็ทำ อย่างกวาดบ้าน ถูบ้าน กวาดใบไม้ถือเป็นการออกกำลังกาย หรือไม่ก็มีหลานก็หลานมาช่วยทำบ้าง ถ้าไม่มีเวลาทำ แล้วทิ้งไว้นานๆ ทำเองไม่ไหวก็จ้างบ้างเป็นบางครั้ง ด้านอาหารก็ส่วนมากจะซื้อกินเป็นส่วนใหญ่ บางทีก็ต้องช่วยเหลือตัวเอง บางครั้งก็เพื่อนบ้านรู้ว่าชอบกินอะไรถ้าเขาทำเขาก็แบ่งมาให้ แต่

ถ้ามีโอกาส มีเวลาก็จะทำเองชวนเพื่อนบ้านมาทำด้วยกัน แต่เรื่องงานบ้านนี้ครูก็ยอมรับว่ามันก็พร่องไปบ้างทำไม่ได้ไม่เต็มทีเพราะพี่ขึ้นเขาก็มีหน้าที่เพิ่มขึ้น บางทีไม่ได้พักผ่อนเลย”

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ที่ 6

ผู้ใหญ่บ้านบุญมา พาโชค พูดถึงการเข้ามาเป็นผู้นำของ สอบต. วาสนา ว่าได้ผ่านการปรึกษากันระหว่าง สามีและภรรยาก่อนที่จะเข้ามา โดย ผอ.บุญ. บุญมา ให้ข้อมูลว่า ได้คุยกับภรรยาเห็นว่าหมู่ 6 ไม่มีใครเข้ามาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ก็เลยปรึกษากันที่จะให้ สอบต. วาสนา ลงสมัคร เพื่อมาช่วยกันงานพัฒนาหมู่บ้าน ครอบครัวมีพร้อมไม่มีภาระอะไร “ก็คิดกันว่าเราเข้ามาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านดีกว่า ลูกเราก็โตแล้ว ภาระครอบครัวก็ไม่มีอะไรเราพร้อม ก็เลยลงสมัคร สอบต. การทำงานในหมู่บ้านก็จะได้ช่วยกันสองแรง”

ผอ.บุญ. บุญมา บอกว่า “ลักษณะหมู่บ้านเรา เป็นหมู่บ้านที่กว้าง กระจายทั้งสองฟากถนน แยกเป็นซอยๆ แต่ละซอยก็ไม่เชื่อมต่อกัน อยู่กันแบบตัวใครตัวมัน ไม่ค่อยมีใครสนใจงานของหมู่บ้าน พัฒนากยาก ดูแลไม่ทั่วถึง” “sobt. อีกคนหนึ่งก็ไม่ได้พัฒนาอะไร...ขนาดหน้าบ้านยังไม่พัฒนาเลย”

การจัดการงานบ้าน

ผอ.บุญ. บุญมา เล่าว่า “ก่อนที่ภรรยาจะได้เข้ามาเป็น สอบต. นั้น ก็ได้ช่วยงานของตนเองอยู่แล้ว ทำงานให้กับหมู่บ้านหลายอย่าง เป็นทั้ง อสม. ประธานแม่บ้านหมู่บ้าน งานก็มากอยู่แล้ว แต่พอเข้ามาเป็น สอบต. ก็ยังมีงานมากยิ่งขึ้น ต้องจัดการหลายเรื่อง ตั้งงบประมาณมาทำถนน เมื่อก่อนถนนบ้านเราก็กว้างไม่เท่าไร พอภรรยาได้เข้ามาช่วยตรงนี้ เราก็ตั้งงบมาทำถนนจนเกือบจะครบหมดทุกซอย...งานมากขึ้นกว่าตอนที่ยังไม่ได้เป็น สอบต. ไม่เพียงแต่งานในหน้าที่เท่านั้น งานสังคมเราก็ต้องไปกันทั้งสองคน เพราะคนหนึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน อีกคนก็เป็น สอบต. เป็นผู้นำหมู่บ้าน งานบ้านใหม่ งานแต่ง งานบอย ก็ต้องไปช่วยเขา ทั้งในหมู่บ้านเราเองและหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย”

ผอ.บุญ. บุญมา บอกว่า “ต่างคนก็ต่างมีงานมาก ตัวเองก็มีงานประชุมที่อำเภอ งานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์..อื่นๆ อีกมาก อีกสักพักก็ต้องไปช่วยงานบอยหลวงหมู่ 1 อีก สองวันที่ผ่านมาก็ไปช่วยงานแต่งงานในหมู่บ้าน แม่หลวงก็เหมือนกัน ต้องไปช่วยงานของคนในหมู่บ้าน”

“งานในบ้าน แม่หลวงก็จะทำอยู่แล้ว ทำกับข้าว ซักผ้า กวาดบ้าน แต่ถ้าหากว่าวันไหนต้องไปงานข้างนอก ก็ปล่อยๆ มันบ้าง ทำเท่าที่ทำได้ แล้วส่วนใหญ่เดี๋ยวนี้ลูกสาวก็ช่วยได้มาก เพราะเขาก็โตแล้ว...ส่วนตัวเองก็จะช่วยดูแลบริเวณบ้าน อย่างตัดกิ่งไม้ เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่.. บางทีของใช้ในบ้านเสีย..ก็ช่วยซ่อมให้”

บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ที่ 8

นายสมเจตน์ ไพศาล สามีของ สอบต. จงจิตร มองว่าการเข้ามาเป็นผู้นำในหมู่บ้านเป็นสิ่งที่ สอบต. จงจิตร เองอยากทำ ซึ่งทำแล้วก็ได้ประสบการณ์ ได้พบคนหลากหลาย แต่อันที่จริงคนในครอบครัวทั้งพ่อ ลูกชาย

และลูกสาวไม่สนับสนุนให้ทำ โดยตัวนายสมเจตน์เองให้เหตุผลว่า ครอบครัวยังไม่มีความพร้อมในเรื่องฐานะ และ สอบต. จงจิตร ก็ขับรถไม่เป็น “ความพร้อมเรายังไม่เต็มที่ ที่จะลงไปขนาดนั้น ถ้าบ้านเรามีคนใช้และเขาขับรถเป็น แต่ไม่ต้องไปกวนคนอื่น ไม่สะดวก พ่อลูกต้องไปส่ง เป็นภาระคนอื่นผมไม่ชอบ” นายสมเจตน์ ย้ำว่าไม่ได้รังเกียจที่ สอบต. จงจิตร ไปทำงานเพื่อส่วนรวม เพราะงานการเมืองทั้งผู้หญิงและผู้ชายควรเข้าไปมีส่วนร่วม เนื่องจากงานบางอย่างต้องใช้ความละเอียด แต่ สอบต. จงจิตร ทำมากเกินไป “คิดว่าตัวเองเสียสละแต่มันมากเกินไป ไม่อยากขัดใจลงไปแล้วตั้งกลับมาก็น่าเกลียด นี่ก็แว่วๆ ว่าจะต้องอีก”

การจัดการงานบ้าน

ในอดีต สอบต. จงจิตร เป็นแม่บ้านเต็มตัว แต่เมื่อมาทำงานในหมู่บ้านโดยเฉพาะงาน สอบต. เวลาที่ให้กับงานบ้านและเวลาที่จะอยู่ร่วมกับครอบครัวก็น้อยลง “ระยะหลังไม่มีเวลา กินข้าวริบๆ แล้วก็ไป ยิ่งช่วงประชุมเยอะๆ เจอกันช่วงกินข้าวเบ๊บเดียวก็ไปแล้ว” ด้วยเหตุนี้ นายสมเจตน์ จึงไปทำงานอาทิตย์ละ 7 วัน โดยไม่มีวันหยุด เพราะ “หยุดไปอยู่บ้านก็เหงา ภรรยาไม่อยู่ เคยลาพักร้อนภรรยาก็ไม่ประชุม”

นายสมเจตน์ ให้ความสำคัญกับการเป็นแม่บ้าน แต่ไม่อยากขัดใจภรรยา ขณะเดียวกันก็เรียกร้องในเรื่องเวลาของครอบครัว “เป็นแม่บ้าน หลักสำคัญคืออะไร ไปรับงานข้างนอก งานบ้านหายไปก็ไม่ว่ากัน อยากทำก็ทำไม่ ว่า ขอให้มีความให้ทางบ้านบ้าง” ส่วนการช่วยเหลืองานบ้านนั้น นายสมเจตน์บอกว่า “ช่วยได้ ขอให้บอก แต่ข้าทนต์เราไม่ใช่มีอาชีพ และจะทำงานที่เราทำ แต่ถ้าไม่บอกก็ไม่ทำ กลัวทำแล้วไม่ถูกใจ” นอกจากนี้ยังมีความคิดว่างานบางอย่าง เช่น การทำอาหารเย็น อยากแนะนำว่าไม่ต้องทำให้ซื้อเอาเพราะสะดวกกว่า ไม่ต้องเสียเวลาเก็บล้าง เพื่อที่ สอบต. จงจิตร จะได้ไม่เหนื่อย

บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9

sobt. อภิเดช อยู่สุข สามีมของ ผอ.บ.บัวแก้ว มองว่าการเข้ามาเป็นผู้นำในหมู่บ้านเป็นเรื่องที่ดี สามารถเข้ามาช่วยกันทำงานให้กับหมู่บ้าน ซึ่งตนเองเป็น sobt. มาตั้งแต่สมัยแรกอยู่กับผู้ใหญ่บ้านคนเดิมที่ได้เป็น sobt. โดยตำแหน่ง แต่ไม่ค่อยได้ทำอะไร ไม่มีกิจกรรมในหมู่บ้าน ไม่มีการไปร่วมกิจกรรมภายนอกในนามของหมู่บ้านหรือตัวแทนของหมู่บ้าน ไม่มีกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งในช่วงนั้น sobt. อภิเดช ได้ชวนให้ภรรยาเข้ามาช่วยงาน จัดกลุ่มแม่บ้านและเป็นประธานแม่บ้านซึ่งภายหลังก็มีคนในหมู่บ้านมาช่วยกันมากขึ้น สุดท้ายจึงหารือกันและลงสมัครผู้ใหญ่บ้านเพื่อที่จะได้เข้ามาช่วยงานหมู่บ้านเต็มตัว “เวลาผมเข้าไปทำตรงนี้ ผมพยายามดึงแฟนผมเข้าไป แฟนผมก็เลยต้องอยู่ข้างหลัง ทำแบบนี้มาตลอด ตอนหลังก็เลยทำเต็มตัวไปเลย ไม่เป็นก็ต้องทำอยู่แล้ว เพราะเมื่อก่อนตอนเริ่มใหม่มันจะไม่มี ผมต้องบอกให้แฟนไปช่วยก่อน และผมจะขาดไม่ได้ถ้ามีงานส่วนรวมแล้วหมู่ 9 ไม่มีส่วน ผมเป็นผู้นำอยู่ตรงนี้ผมอดอด แล้วตอนหลังมากคนก็ออกมาช่วย เพราะผมสองคนเอาจริงเอาจัง”

การจัดการงานบ้าน

เมื่อทั้งสองคนเข้ามาเป็นผู้นำ ก็มีงานมาก “ต้องออกบ้านแทบทุกวัน เดียวงานโน้นเดียวงานนี้ ก็ต้องไปกัน” แต่ก็มีความเคยชินที่ต้องไปทุกวัน “ไปซะจนชิน บางครั้ง บางวัน ไม่ได้ไปไหน ก็นั่ง เชน ในบางเสาร์ บางอาทิตย์ ไม่ได้ไปไหน ก็เมื่อๆ อีก มันเป็นแบบนี้ ถามว่าเหนื่อยไหม ก็เหนื่อย แต่ถ้าไม่ได้ไปไหนก็เบื่อ บางทีก็ชวนกันไปดูสวนลำไยที่ลำพูน”

แต่เดิมก่อนที่จะภรรยาจะเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ภรรยาทำหน้าที่ได้อย่างไม่ทำให้ลำบากใจ ทำทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกวาดบ้าน ซักผ้า รีดผ้า ทำอาหาร ดูแลลูก “เขาไม่เคยทำให้ผมหนักใจ ลำบากใจเลย เขาทำอะไรของเขาทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกวาดบ้าน ซักผ้า รีดผ้า ทำอาหาร เตรียมอาหาร ดูแลลูก และบ้านผมบ่อยครั้งนักที่จะซื้อข้าวถุง ภรรยาจะเป็นคนทำ”

สบต. อภิเดช ให้ข้อมูลว่าแม้จะมีงานมากขึ้นแต่ ผญบ. บัวแก้ว ยังทำหน้าที่ ทำงานในบ้านได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ยังทำทุกอย่างเหมือนเดิม “เขายังทำทุกอย่างได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เช่นว่า ถ้าหากมีงานข้างนอก 8 โมง เขาก็จะตื่นก่อน มาทำงานในบ้านให้เสร็จ ไม่ปล่อยให้คาราคาซังเอาไว้ จัดการให้เรียบร้อย พอถึงเวลาต้องออกบ้านก็ไป” แม้ว่า ผญบ.บัวแก้ว จะมีงานทั้งในบ้านนอกบ้านแต่ก็ไม่เคยบ่น “เขาไม่บ่น เขาเป็นอย่างนี้ตั้งแต่ไหนแต่ไร ผมเองถ้าหากว่าวันไหนที่เขาไม่ทันจริง และผมไม่ได้ไปไหน ผมก็จะช่วย เช่น ซักผ้า เขาซัก ผมก็ช่วยลูย ช่วยกันไป”

สบต. อภิเดช บอกว่า ครอบครัวตนเองไม่มีปัญหา ลูกก็โตแล้ว เข้าใจพ่อแม่ แต่ทั้งสองคนก็จะดูแลลูกคุยกับลูก เช่นวันไหนที่ต้องกลับบ้านค่ำ ก็จะบอกลูกไว้ก่อน หรือถ้าต้องกลับค่ำก็โทรมาบอกลูก ส่วนเรื่องอาหารการกินส่วนใหญ่ภรรยาจะทำเตรียมไว้ตั้งแต่ก่อนออกบ้าน พอถึงตอนเย็นกลับมาถึงบ้านก็ได้ทานข้าวพร้อมหน้าพร้อมตา พ่อแม่ลูก จะมีนานๆ ครั้ง ที่กลับมาไม่ทันก็จะโทรบอกให้ลูกทานก่อน

ตารางที่ 9 สรุปข้อมูลทัศนคติของผู้ชายต่อผู้นำหญิง และทัศนคติของสามีต่อภรรยาในฐานะผู้นำหญิง

หมู่ที่	ทัศนคติของผู้ชายต่อผู้นำหญิง	ทัศนคติต่อการเป็นผู้นำของภรรยา	การจัดการงานบ้าน
หมู่ 1	■ ผู้หญิง ผู้ชาย ไม่สำคัญ อยู่ที่ความสามารถ ที่สำคัญหากมีประสบการณ์การทำงานพัฒนา มาก่อนจะทำได้ดี	■ ดี ได้พัฒนาตนเอง ■ ทำให้ครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้น	■ ช่วยกันทำ
หมู่ 6	■ ผู้นำชายมองว่า สบต.หญิงน่าจะเข้ามาหาโดยเห็นว่า อบต.เป็นงานด้านหนึ่ง แต่ผู้ใหญ่บ้านต้องดูภาพรวม ■ ผู้หญิง ผู้ชาย อยู่ที่มีความสามารถมากกว่า	■ ช่วยกันทำงานพัฒนาหมู่บ้าน	■ ภรรยาทำงานในบ้าน สามีดูแลบริเวณบ้าน ■ สามีช่วยซ่อมแซมของใช้ในบ้าน

หมู่ที่	ทัศนะของผู้ชายต่อผู้นำหญิง	ทัศนะต่อการเป็นผู้นำของภรรยา	การจัดการงานบ้าน
หมู่ 7	■ มีเพียงผู้ใหญ่บ้านและกรรมการบางคนที่สนับสนุน อบต. หญิง (เนื่องจากความขัดแย้งของกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน) ■ สอบต. ชาย มองว่า สอบต. หญิงในหมู่บ้านมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับ สอบต. หญิงในหมู่บ้านอื่นๆ ■ ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ฝ่ายกลาง) เห็นว่า ผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ขอให้ทำงานจริง		
หมู่ 8	■ ผู้นำชายมองว่า สอบต. หญิงทำงานดี เสียสละเข้ากับชาวบ้านได้ นำเสนอปัญหาและแก้ปัญหาในที่ประชุมได้ แต่เห็นว่าการทำงานกับผู้ชายง่ายกว่า (ที่เดียวจบ)	■ ได้ประสบการณ์ ได้พบคนมาก	■ สามีช่วยทำงานบ้านเมื่อภรรยาขอ
หมู่ 9	■ ผู้นำชายโดยเฉพาะ สอบต. ชาย 2 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านตลอด ■ ผู้นำหญิงได้เปรียบตรงที่เข้ากับชาวบ้านได้ง่ายกว่าผู้ชาย ■ ยังมีทัศนะบางส่วนที่เห็นว่าผู้หญิงรับผิดชอบเรื่องเสปียงอาหาร (สะท้อนความคิดเก่า)	■ เป็นเรื่องที่ดี ได้เข้ามาช่วยกันทำงานให้กับหมู่บ้าน	■ ถ้าภรรยาทำงานบ้านไม่ทัน สามีจะช่วย

จากตารางที่ 9 พบว่า ผู้ชายส่วนใหญ่มองผู้หญิงที่ความสามารถและยังมองว่าผู้หญิงได้เปรียบกว่าผู้ชายในเรื่องการเข้ากับชาวบ้านได้

ส่วนทัศนะของสามีต่อการเป็นผู้นำของภรณานั้น พบว่า เป็นทัศนะในด้านบวกทั้งหมด คือ มีประสบการณ์ ได้พบคนมาก ทำให้พัฒนาตนเอง มีผลทำให้เกิดความเข้าใจกันในครอบครัว และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งนี้มีสามีของผู้นำหญิง 1 คน ที่ช่วยทำงานบ้านประจำ นอกนั้นจะช่วยบ้างเป็นครั้งคราว

วิเคราะห์ผู้นำหญิงในตำบลริมตอ

ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำหญิงทั้ง 7 คน ทั้งข้อมูลพื้นฐานในด้านภูมิหลัง การเข้ามาเป็นผู้นำ การทำงานและข้อมูลเชิงลึกในด้านการรับรู้บทบาทผู้นำ ความเป็นหญิง พื้นที่การสื่อสาร การสื่อสารในการประชุม อบต./กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ศักยภาพการสื่อสาร รวมทั้งแนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ ซึ่งจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวเป็นสองประเด็นใหญ่ๆ คือหนึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้นำหญิง และสองการสื่อสารของผู้นำหญิง

1. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้นำหญิง

1.1 การเข้ามาเป็น สอบต.

1.1.1 แรงจูงใจ

การสมัครเข้ามาทำงานในตำแหน่ง สอบต. และผู้ใหญ่บ้านของผู้นำหญิงทั้ง 7 คน ล้วนมีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นพัฒนากร ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านและสามี (ซึ่งเป็นผู้นำ) และมีเหตุผลแตกต่างกัน แต่หากจะนำเอาเหตุผลทางด้านเพศสภาวะมาจับ อาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มที่มีแนวคิดเรื่องเพศสภาวะ ซึ่งมีอยู่สามคน ได้แก่ สอบต. บานชื่น สอบต. ประไพพรรณ และ สอบต. นิมนวล ที่อยากให้ผู้หญิงเข้ามาทำงานในจุดนี้ เพราะเห็นว่าผู้ที่มาลงสมัคร ล้วนแต่เป็นผู้ชาย อาจไม่สนใจเรื่องของผู้หญิงและผู้หญิงเข้ากับกลุ่มแม่บ้านได้ง่าย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่มีแนวคิดเรื่องเพศสภาวะ ได้แก่ สอบต. จันทร์ศรี สอบต. วาสนา สอบต. ฤทัย และผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว

1.1.2 ประสบการณ์ ภูมิหลัง

หากจะมองไปที่ภูมิหลังในด้านการทำงานก่อนที่จะก้าวมาเป็นผู้นำระดับนี้ นอกจาก สอบต. จันทร์ศรี และ สอบต. ฤทัย แล้วผู้นำหญิงคนอื่นๆ ล้วนมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาในหมู่บ้านของตนมาก่อน โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้านและงานด้านสาธารณสุข ในตำแหน่งของ อสม. แต่บางคนอาจจะทำไปตามบทบาทหน้าที่ ทำไปตามโครงสร้างของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีได้นำเอามิติหญิงชายมาเป็นประเด็น อย่างเช่น สอบต. วาสนา ซึ่งเคยเป็นประธานแม่บ้านตำบลและประธานแม่บ้านหมู่บ้าน แต่ไม่เห็นการริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิง ส่วนใหญ่โครงการที่ดำเนินการเป็นการเลียนแบบโครงการจากหมู่บ้านอื่น จึงยังไม่เห็นความสัมพันธ์ของประเด็นหญิงชายกับบทบาทเดิมและบทบาทใหม่ ในขณะที่ สอบต. บานชื่น สอบต. ประไพพรรณ และ สอบต. จงจิตร ก็อาจจะทำไปตามโครงสร้างเช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่ต่างกันคือ สอบต. ทั้งสามคนมีโอกาสในการไปร่วมกิจกรรมของเครือข่ายสตรีอื่นๆ ด้วย จึงอาจทำให้มีมุมมองในเรื่องเพศกว้างขึ้น

1.1.3 จิตสำนึกทางเพศ

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือเมื่อมีบทบาทใหม่เพิ่มขึ้น ผู้นำหญิงทั้งสามคนมีจิตสำนึกในเรื่องเพศเป็นอย่างไร รวมถึงผู้นำหญิงคนอื่นๆ

หากจะมองเรื่องจิตสำนึกทางเพศผ่านงานและกิจกรรมของผู้นำหญิงสามคนที่มีมุมมองด้านเพศสภาวะแล้ว จะเห็นว่าผู้หญิงสองคน คือ สอบต. ประไพพรรณ และ สอบต. จงจิตร์ ที่ได้รับเลือกเข้ามาเพราะทำงานกับกลุ่มแม่บ้านได้ เมื่อเข้ามาแล้วทั้งสองคนก็ทำงานตามหน้าที่อย่างแข็งขัน งานตรวจการก่อสร้างต่างๆ ก็ทำได้ แม้ สอบต. ประไพพรรณ จะบอกว่าไม่ถนัดนักก็ตาม แต่ก็ทำ โดยขอความรู้เพิ่มเติมจากช่างโยธา จนรู้เรื่องพอสมควร ถึงขนาดที่ สอบต. จงจิตร์ บอกว่าสามารถบอกให้ผู้รับเหมาแก้ไขบางส่วนที่ไม่เป็นไปตามแบบได้ นอกจากงานโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ทั้งสองคนยังให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งกลุ่มเป้าหมายก็ครอบคลุมคนทุกกลุ่มในหมู่บ้าน แต่ที่ดูจะเน้นมากคือผู้หญิงและผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระดับของความเป็นหญิงแล้ว สอบต. ประไพพรรณ และ สอบต. จงจิตร์ จึงมีถึง 3 ระดับ โดยมีระดับแรกคือ การถือเอาประโยชน์ของกลุ่มผู้หญิงเป็นตัวตั้งและระดับที่สี่ ที่มองเห็นความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเหมือนกัน นั่นก็คือทั้งสองคนมีความเห็นว่าเพศไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ แต่อยู่ที่ความสามารถของคน ส่วนระดับที่ทั้งสองคนมีแตกต่างกันคือ สอบต. จงจิตร์มีระดับสองโดยเฉพาะการมองความละเอียดรอบคอบ วิธีการพูดจาของผู้หญิงที่จะช่วยลดสถานการณ์ตึงเครียดในที่ประชุม ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นบวกของผู้หญิง ในขณะที่ สอบต. ประไพพรรณมีระดับที่สามคือมองเห็นบทบาทของผู้หญิงในระดับชุมชน โดยมองว่าการได้มาเป็น สอบต. จะเอื้ออำนวยต่อการจัดสรรทรัพยากรให้กลุ่มต่างๆ ที่ตนเข้าไปมีบทบาทได้ อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม.

การรับรู้บทบาทหน้าที่ของ สอบต. ก็น่าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้นำทั้งสองคนนี้แตกต่างจากคนอื่น ผนวกกับความสนใจและความตั้งใจที่จะมีเต็มร้อย โดยตามไต่จากผู้อื่น ศึกษาจากเอกสารที่ได้รับจากการอบรม และจากสื่ออื่นๆ รวมไปถึงประสบการณ์ในการเป็น สอบต. ถึงสองวาระ นอกจากนี้ ความคิดที่มีได้มองว่าเมื่อมาอยู่ในตำแหน่งนี้แล้วตนจะเหนือกว่าคนอื่น แต่มีทัศนะว่าตนเองเป็น “ตัวแทนของชาวบ้าน” เป็น “ผู้ให้บริการ” ก็ช่วยตอกย้ำความเป็นหญิงของทั้งสองคนได้ชัดเจนขึ้น

ส่วน สอบต. บานชื่น ที่อยากมาทำงานในจุดนี้ เพราะคิดว่าผู้ชายอาจไม่สนใจเรื่องผู้หญิงนั้น เมื่อเข้ามาแล้ว สอบต. บานชื่น ก็ทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเช่นเดียวกัน แต่ดูเหมือนจะเข้าไปเพื่อให้มีโครงการต่างๆ ตามโครงสร้างเท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญกับวิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเห็นได้จากลักษณะการทำงานของ สอบต. บานชื่น ที่ไม่กระจายงานและคิดว่าตนเองรู้มากกว่าคนอื่น ทำให้ สอบต. บานชื่น ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เข้ามาร่วมรับผิดชอบงานต่างๆ โดยเฉพาะงานที่ตนเองเป็นประธานอยู่ ทั้งประธานแม่บ้านตำบลและประธานแม่บ้านหมู่ 1 ประธาน อสม.หมู่ 1 ถึงแม้ สอบต. บานชื่น ได้แสดงเจตจำนงที่จะทำโครงการพัฒนาผู้หญิงในตำบลริมดอยให้เข้มแข็ง แต่ความที่ยังติดในแนวคิดเดิมและอาจจะยังไม่เข้าใจแนวคิดในเรื่องความเข้มแข็งชัดเจนนัก โครงการจึงล้มไปตั้งแต่ยกแรก

สำหรับ สอบต. อีกสี่คนนั้น สอบต. วาสนา และผู้ใหญ่บัวแก้วก็ได้ช่วยงานสามีตามที่ตั้งใจไว้ ตัว สอบต. วาสนา เอง แม้จะมีโครงการสำหรับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. แต่ก็ทำไปตามโครงสร้าง คือมีโครงการให้และให้ประธานแม่บ้านไปดำเนินการ เช่นเดียวกับโครงการที่สนับสนุนกลุ่ม อสม. ซึ่ง สอบต. วาสนา ไม่ได้เขียนเอง แต่ประธาน อสม.ตำบล คือ สอบต. ประไพพรรณ เป็นผู้เขียน ภายใต้การชี้แนะของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย แล้ว

หมู่บ้านอื่นก็คัดลอกไป ส่วนผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วนั้นก็มีการคล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันตรงที่ผู้ใหญ่บัวแก้วจะเป็น
แกนนำในการทำกิจกรรมและมีความคิดริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ด้าน สอบต. ฤทัย และ สอบต. จันทรศรี นั้นแทบจะไม่มีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มใดๆ ในหมู่บ้านเลย ตัว
sobt. ฤทัย เป็นทั้งผู้ผลักดันโครงการต่างๆ ที่จะมาสนับสนุนกลุ่มรวมซื้อที่ตนเองจัดตั้งขึ้นและผู้ดำเนินงานทั้ง
หมดของกลุ่ม สำหรับกลุ่มต่างๆ ที่ sobt. หญิงคนอื่นเข้าไปมีบทบาท sobt. ฤทัย และ sobt. จันทรศรี ไม่มี
ความตั้งใจที่จะไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ sobt. ฤทัย ที่มองว่างานของกลุ่มแม่บ้านเป็นงานบริการที่อยู่เบื้องหลัง เช่น
จัดเตรียมอาหาร ให้บริการน้ำดื่ม ล้างถ้วยชาม เป็นต้น หากเข้าไปทำก็ไม่ได้ประโยชน์อันใด

1.1.4 การกระจายผลประโยชน์ไปสู่กลุ่มผู้หญิง

หากจะมองการเป็นผู้นำของผู้หญิงทั้ง 7 คนว่าเข้ามาทำงานเป็น sobt. ผู้ใหญ่บ้านแล้วได้กระจายผล
ประโยชน์ไปสู่กลุ่มผู้หญิงมากน้อยเพียงใด อาจแบ่งได้เป็นสามระดับคือมาก ปานกลาง น้อย กล่าวคือผู้นำหญิง 2
คนได้แก่ sobt. ประไพพรรณ และ sobt. จงจิตร อยู่ในกลุ่มที่กระจายผลประโยชน์ได้มาก กลุ่มที่กระจายได้ใน
ระดับปานกลางคือ sobt. บานชื่น และผู้ใหญ่บัวแก้ว ส่วน sobt. วาสนา sobt. ฤทัย และ sobt. จันทรศรี
นั้นเป็นผู้ที่กระจายผลประโยชน์ให้กลุ่มผู้หญิงได้น้อย แต่ไม่ว่าจะกระจายผลประโยชน์มากน้อยต่างกันอย่างไร สิ่ง
ที่ผู้นำหญิงใช้คล้ายกันคือใช้วิธีการ "ให้" คือคิดให้ หา (โครงการ) มาให้ ซึ่งผลก็คือเกิดประโยชน์น้อยและไม่เสริม
ความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงแต่กลับเสริมความเข้มแข็งให้กับผู้นำหญิงมากขึ้น

ตารางที่ 10 ภาพรวมลักษณะงาน พื้นที่การทำงาน วิธีการทำงาน และเหตุผลการเข้ามาเป็น sobt./ผู้ใหญ่บ้าน
ของผู้หญิง

ผู้นำหญิง	ลักษณะงาน	พื้นที่การทำงาน	วิธีการงาน	เหตุผลของการเข้ามา เป็น sobt./ผญบ.
sobt. บานชื่น	บริหารและบริการ	ทั้งหญิงชาย, ระดับหมู่ บ้าน ตำบลและอำเภอ	คิดคนเดียว	หน่วยงานต่างๆ สนับสนุน อยากดูแลเรื่องของผู้ หญิง
sobt. ฤทัย	บริหาร	ทั้งหญิงชาย, ระดับหมู่ บ้าน	คิดคนเดียว	ชาวบ้านอยากให้สมัคร
sobt. วาสนา	บริการ	ผู้หญิง, ระดับหมู่บ้าน	ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน	ช่วยงานสามี/ต้องการ ทำงานพัฒนา
sobt. จันทรศรี	-	ผู้หญิง, ระดับหมู่บ้าน	ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน	ลงสมัครแทนสามี
sobt. ประไพพรรณ	บริหารและบริการ	ทั้งหญิงชาย, ระดับหมู่ บ้าน ตำบลและอำเภอ	- ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำหมู่บ้าน - คิดคนเดียว	ผู้ใหญ่บ้านสนับสนุน

ผู้นำหญิง	ลักษณะงาน	พื้นที่การทำงาน	วิธีทำงาน	เหตุผลของการเข้ามาเป็น สอบต./ผญบ.
sobt. จงจิตร	บริหารและบริการ	ทั้งหญิงชาย, ระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ	- คิดร่วมกับ sobt. และแกนนำหมู่บ้าน - ตามกลุ่มต่างๆ	ผู้ใหญ่บ้านสนับสนุน
ผู้ใหญ่บัวแก้ว	บริหาร ปกครอง และบริการ	ทั้งหญิงชาย, ระดับหมู่บ้านและตำบล	ปรึกษากับ sobt.	ช่วยงานสามี

1.1.5 สรุปภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง

จากตารางที่ 10 หากจะมองภาพรวมตั้งแต่แรงจูงใจที่เข้ามาเป็นผู้นำจนถึงวิธีคิดของผู้นำหญิง จากตาราง 10 จะเห็นว่าแรงจูงใจเกิดมาจากภายนอกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่างๆ ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านและคนข้างเคียงคือสามี แต่เมื่อเข้ามาทำงานแล้วกลับมีเพียงสามีและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่ผู้นำหญิงขอคำแนะนำ ปรึกษาเรื่องงาน ส่วนชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุนผู้นำหญิงอยู่ 2 คน นั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานของผู้นำหญิง

สำหรับกลุ่มที่ผู้นำหญิงไปร่วมงานด้วยมีหลากหลาย ทั้งระดับหมู่บ้านออกไปถึงระดับอำเภอ โดยมีผู้นำหญิง 3 คน ที่ทำงานกับกลุ่มต่างๆ ทั้งหญิงชาย และเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ อีก 1 คน ทำงานกับกลุ่มหญิงชายและเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้านและตำบล นอกนั้นมี 2 คน ที่ทำงานกับกลุ่มผู้หญิงเป็นหลักและเป็นระดับหมู่บ้าน ส่วนอีกคนหนึ่งทำระดับหมู่บ้านเช่นกันแต่ทำกับกลุ่มหญิงชายซึ่งเป็นกลุ่มสมาชิกรวมชื่อที่ผู้นำหญิงเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้จะเห็นได้ค่อนข้างชัดว่า ผู้นำหญิงที่มีปัญหากับผู้นำไม่ว่าจะเป็น sobt. ด้วยกัน หรือผู้ใหญ่บ้าน จะทำงานกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเฉพาะ และเป็นกลุ่มที่ไม่ใหญ่นัก อีกทั้งเป็นกลุ่มในระดับหมู่บ้านเท่านั้น ในขณะที่ผู้นำที่ทำงานได้กับหลายกลุ่ม จะทำงานกับกลุ่มทั้งหญิงทั้งชาย ซึ่งมีระดับที่กว้างออกไปจากหมู่บ้านถึงระดับตำบลและอำเภอ

เมื่อมองงานที่ผู้หญิงทำในกลุ่มต่างๆ พบว่าลักษณะงานที่ทำมีทั้งงานบริหาร บริการและงานปกครอง โดยผู้นำที่มีงานทั้ง 3 ด้าน คือ ผู้ใหญ่บัวแก้ว ในขณะที่ sobt. บานชื่น sobt. ประไพพรรณ และ sobt. จงจิตร ทำอยู่ 2 ด้าน คือ บริหารและบริการ และที่ทำด้านบริการเป็นหลัก คือ sobt. วาสนา และ sobt. จันทรศิริ ส่วน sobt. ฤทัย ทำเฉพาะด้านบริหาร ซึ่งลักษณะงานนี้สะท้อนให้เห็นว่างานที่ผู้หญิงเข้าไปทำในตำแหน่งต่างๆ ผู้หญิงเข้าไปเพื่อรับใช้เพื่อบริการคนอื่นๆ หรือเข้าไปเป็นผู้บริหารที่จะดำเนินการจัดการในเรื่องต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้นำหญิงทั้ง 7 คนนี้ มีถึง 5 คนที่ทำงานด้านบริหาร ส่วนด้านปกครองเป็นลักษณะงานของผู้ใหญ่บัวแก้ว ในฐานะผู้นำของหมู่บ้าน แต่ความที่ตัวของผู้ใหญ่บัวแก้วเองมีลักษณะของผู้บริการค่อนข้างมากสามารถดำเนินการจัดการงานต่างๆ ด้วย แต่ต้อง sobt. ชาย 2 คน ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะสามีค่อนข้างมากจึงไม่ค่อยเห็นแนวคิด วิธีการในส่วนของการปกครองเท่าใดนัก

ส่วนวิธีทำงานของผู้หญิงนั้นสะท้อนวิธีคิดและตัวตนของผู้นำหญิงแต่ละคนอย่างชัดเจน กลุ่มที่มีวิธีทำงานแบบเดียวคือคิดคนเดียวหรือปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน/sobt. แบบคิดคนเดียวมี 2 คน ซึ่งทั้งสองคนนี้มีเหตุผลการเข้า

มาเป็นจากการที่มีหน่วยงานและชาวบ้านสนับสนุน แต่เวลาทำงานกับกลุ่มกลับไม่ได้ขอความเห็นหรือความคิดจากใคร ด้วยมีลักษณะของความเชื่อมั่นในตนเองมาก แต่คนหนึ่งคือ สอบต. บานชื่น ยังคิดส่วนรวม ในขณะที่ สอบต. ฤทัย คิดถึงตนเองเป็นหลัก สำหรับ สอบต. วาสนา สอบต. จัตุรศรี และผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ที่ใช้วิธีปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน/sobot. ก็มีแรงจูงใจในการมาเป็น สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน จากสามี่ ดังนั้น เมื่อเข้ามาทำงานคนหนึ่งจึงปรึกษากับสามี่ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย แต่อีกคนหนึ่งนั้นเนื่องจากขัดแย้งกับคู่ สอบต. ชายในหมู่บ้านที่อยู่คนละซีกกับผู้ใหญ่บ้าน จึงเข้ากับฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน อีกประการหนึ่ง สอบต. พญิง คู่นี้มีลักษณะที่ไม่ค่อยมั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและไม่ได้คิดริเริ่มในการทำโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ในบทบาทหน้าที่ของตนด้วยตนเอง ต้องขอความช่วยเหลือจาก สอบต. บ้านอื่นหรือให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนทำ ต่างจากผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วที่แม้จะปรึกษากับสามี่ซึ่งเป็น สอบต. แต่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ต่างๆ อยู่พอสมควรและมีความมั่นใจในตนเองระดับหนึ่ง

กลุ่มที่เห็นชัดๆ ว่าใช้วิธีการทำงานมากกว่า 1 วิธี คือ สอบต. ประไพพรรณ และ สอบต. จงจิตร ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ชักชวนให้เข้ามาทำงาน สอบต. เมื่อสัมพันธ์ภาพระหว่างsobot.กับผู้นำหมู่บ้านดี วิธีการทำงานจึงออกมาในรูปของการปรึกษาหารือ การคิดร่วมกัน ตัว สอบต. ประไพพรรณ แม้จะมีวิธีคิดคนเดียวด้วยเป็นลักษณะของตัวเองที่เป็นคนชอบคิดโดยเฉพาะคิดให้คนอื่น คือถึงผู้อื่น เช่นเดียวกับ สอบต. จงจิตรที่มักจะถามความต้องการของกลุ่มต่างๆ ก็ด้วยวิธีคิดว่าไม่ได้เข้ามาทำงานเพื่อตัวเองแต่มาเพื่อผู้อื่นทำงาน

จากภาพรวมดังกล่าว จะเห็นว่าการใช้ผู้หญิงมีบทบาทมาก ทำงานกับกลุ่มที่หลากหลายทั้งหญิงและชาย ทั้งระดับหมู่บ้านจนถึงระดับตำบล อำเภอ นั้น ทำให้มีพื้นที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ตัววิธีทำงานเป็นสิ่งที่สำคัญ ยิ่งใช้วิธีทำงานแบบผสมผสานก็ยิ่งจะทำให้ผู้นำหญิงมีศักยภาพมากขึ้น มากกว่าการมีพื้นที่มากแต่มีวิธีคิดหรือวิธีการทำงานที่เอาตัวเองเป็นหลักหรือคิดคนเดียว ดังนั้นความเป็นหญิงจึงเป็นส่วนเกื้อหนุนในการทำงานเท่านั้น แต่มีข้อจ้อยชี้ขาดของการเสริมศักยภาพ

1.2 การรับรู้บทบาท อบต./ผู้ใหญ่บ้าน

จากตารางที่ 8 หากจะจำแนกบทบาทการรับรู้หน้าที่ของ สอบต. และผู้ใหญ่บ้าน จะพบว่ามิได้อยู่สามกลุ่มคือ กลุ่มที่รู้ กลุ่มที่รู้บ้างและกลุ่มที่ไม่รู้ กลุ่มที่รู้คือ สอบต. จงจิตร และ สอบต. ประไพพรรณ ที่รับรู้จากการไปเข้าอบรมผนวกกับลักษณะส่วนตัวที่มีความตั้งใจและความรับผิดชอบ รวมทั้งประสบการณ์ที่เคยทำงานในหมู่บ้านมาก่อน อันที่จริง สอบต. บานชื่น กับ สอบต. วาสนา รวมทั้ง สอบต. ฤทัย ก็ผ่านการอบรมในเรื่องบทบาทหน้าที่ของ อบต. มาแล้วเช่นเดียวกัน แต่อาจจะไม่ได้ใส่ใจหรือเป็นความเคยชินที่จะทำโครงการหลักอยู่สองโครงการคือ โครงสร้างพื้นฐานและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทำคล้ายๆ กันในเกือบทุกหมู่บ้าน

ผู้นำหญิงที่อยู่ในกลุ่มที่รู้ก็รับรู้ได้อย่างถูกต้อง สามารถเปรียบเทียบงานที่ทำกับหน้าที่ที่จะต้องทำที่ระบุไว้ในมาตรา 67 ได้ว่าในช่วงที่เข้ามาทำงานสองวาระนี้ทำไปได้เกือบ 100% นอกจากนี้ยังระบุได้ชัดเจนว่าวาระแรก มาตรา 67 ยังไม่มีข้อท้ายๆ แต่มาเพิ่มเติมในช่วงหลังส่วนกลุ่มที่รู้บ้างบอกเนื้อหาเพียงกว้างๆ ไม่รู้ว่าเป็นมาตรา 67 กลุ่มสุดท้าย จำไม่ได้ทั้งมาตรา 67 และเนื้อหา

การรับรู้ดังกล่าวส่งผลอย่างมากต่อการทำงาน นั่นก็คือคนที่รับรู้ได้ชัดเจนก็จะทำงานได้สอดคล้องกับหน้าที่และมีผลงานเด่นชัด แต่ต้องมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายของการทำงานว่าเป็นการทำเพื่อตนเองหรือส่วนรวม ความสัมพันธ์กับผู้นำ คักยภาพในการสื่อสาร เป็นต้น ในกรณีนี้ กลุ่มที่รู้หน้าที่ตามบทบาทของตนมีงานและกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านก็เห็นเป็นรูปธรรม รวมทั้งได้รับรู้ว่า สอบต. ทั้งสองคน (ที่รู้หน้าที่ของตนเอง) ทำงานหนัก ชาวบ้านบางคนจึงมองว่าตนเองคงจะเข้ามาเป็น สอบต. ไม่ได้เพราะมีภาระด้านอื่นมาก ไม่มีเวลา

ในขณะที่กลุ่มที่รู้บ้างและไม่รู้ก็มีงานและกิจกรรมออกมาบ้างน้อยบ้างตามโครงการต่างๆ ที่จัดทำเข้าไปของงบประมาณจาก อบต. แต่ผลของการดำเนินงานโครงการก็ไม่ได้โดดเด่นนักเมื่อเทียบกับผู้นำหญิงที่รู้จริงๆ

สำหรับการรับรู้บทบาทของผู้นำในเชิงความหมายของผู้นำนั้นมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่การมองบทบาทของผู้นำว่าเป็นการต่อสู้แย่งชิงหรือเป็นผู้ให้บริการ ทั้งนี้เพราะเป็นการมองที่เกี่ยวข้องถึงเรื่องเพศ ด้วยเหตุที่คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า “ผู้นำ” หมายถึงการเข้ามาใช้อำนาจ การใช้คนที่อยู่ข้างล่างหรือการใช้คนอื่นให้ทำงาน แต่ในอีกความหมายหนึ่งการเป็นผู้นำหมายถึงการเป็นผู้รับใช้ การเป็นผู้ให้บริการ ซึ่งความหมายแรกเป็นที่นิยมในหมู่เพศชาย ส่วนความหมายหลังนั้น มักใช้กันในหมู่ผู้หญิง (กาญจนา แก้วเทพ, 2542:40) ด้วยเหตุนี้ หากผู้หญิงที่เข้าไปเป็นผู้นำมีมุมมองของการเป็นผู้นำในความหมายแรกก็จะเป็นการเพิ่มจำนวนผู้ชาย ความหวังที่จะเปลี่ยนแปลงมาเป็นการที่ผู้หญิงสองก็อาจจะห่างไกลออกไปอีก

หากจะนำเอาแรงจูงใจที่ผู้หญิงเข้ามาทำงานเป็นผู้นำในการเมืองการปกครองท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับผู้นำในหมู่บ้าน วิธีการทำงานรวมถึงการมองบทบาทของผู้นำแล้ว จะพบว่ามีผู้นำหญิงสามคนคือ สอบต. บานชื่น สอบต. ฤทัย และ สอบต. จันทร์ศรี ที่มีวิธีคิดในเรื่องของการต่อสู้แย่งชิง การใช้อำนาจ ส่วนอีกคนนั้นรวมอยู่ในกลุ่มของผู้ไม่ให้บริการ

ถ้าจะมองเฉพาะแรงจูงใจที่เข้ามาเป็น สอบต. คำพูดของ สอบต. บานชื่น อาจสะท้อนมุมมองในเรื่องหญิงชาย แต่ปรากฏว่าวิธีคิดและกระบวนการทำงานของ สอบต. บานชื่น ก่อนข้างจะเป็นผู้ใช้อำนาจและผู้จัดการให้ผู้อื่นทำงานให้ตน ส่วน สอบต. ฤทัย มักจะคิดแต่เรื่องการช่วงชิงทรัพยากรกับ สอบต. ในหมู่บ้านซึ่งขัดแย้งกันและการช่วงชิงพื้นที่รวมไปถึงคนที่จะเป็นฐานเสียงของตนเอง ในขณะที่ สอบต. จันทร์ศรี ก็ขัดแย้งอย่างรุนแรงกับ สอบต. ชาย ในหมู่บ้านและตั้งใจว่าจะเข้ามาแก้ไขความไม่เป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรแต่ก็เป็นเพียงความตั้งใจที่จะต่อสู้เพราะเมื่อเข้ามาแล้ว สอบต. จันทร์ศรี ก็ได้ทำการอะไรที่เป็นการทำงานต่อสู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฐานอำนาจของฝ่ายตรงข้ามมีมาก กอปรกับ สอบต. จันทร์ศรี ประสบปัญหาส่วนตัวหลายด้าน

ในส่วนของผู้หญิงที่จัดอยู่ในประเภทของผู้ให้บริการนั้น ก็มีมุมมองในการให้ความหมายของคำนี้ เพราะหากให้ความหมายอย่างผู้ใหญ่นักบวชที่คอยบริการในเรื่องอาหาร น้ำดื่มให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม โดยละส่วนที่เป็นหัวใจของการประชุมคือสาระและการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมประชุม ก็จะเป็นการตอกย้ำบทบาทเดิมๆของผู้หญิงในแง่ของการเป็นผู้ให้บริการในเรื่องปากท้องและนำไปสู่การคิดเรื่องการแบ่งแยกงานตามเพศอย่างที่เป็นอยู่

1.3 ทักษะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง

ทักษะของผู้ชาย

อาจแบ่งกลุ่มผู้ชายที่ให้ข้อมูลได้เป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่ทำงานกับผู้นำหญิงได้และกลุ่มที่มีปัญหาขัดแย้งกับผู้นำหญิง ดังนั้นทักษะของผู้ชายสองกลุ่มดังกล่าวจึงแตกต่างกัน ในกลุ่มที่ผู้นำหญิงและผู้นำชายร่วมกันทำงานหรือทำงานด้วยกันได้ ทักษะจะออกมาในด้านดี โดยมองที่ความสามารถและการเข้ากับชาวบ้านได้ ส่วนกลุ่มที่มีปัญหาขัดแย้งกับผู้นำหญิง ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือ สอบต. ชาย ที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ทักษะของผู้ชายต่อผู้นำหญิงค่อนข้างจะเป็นไปในทางลบ

ทักษะดังกล่าวน่าจะเป็นมาตั้งแต่ก่อนผู้นำหญิงทั้งเจ็ดคนนี้เข้ามาเป็น สอบต. ผู้ใหญ่บ้าน เพราะผู้นำชายที่อยู่ในกลุ่มที่ทำงานกับผู้นำหญิงได้เคยทำงานร่วมกับผู้นำหญิงมาก่อน บางคนเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้นำหญิงลงสมัคร สอบต. ผู้ใหญ่บ้านบางคนเป็นสามีของผู้นำหญิง สำหรับผู้นำชายที่มีทักษะในแง่ลบกับผู้นำหญิงนั้น เนื่องจากมีความขัดแย้งกันมาก่อนและบางคนมีผู้สนับสนุนให้ลงสมัครที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้นำชาย จึงเป็นคู่กรณีกันตั้งแต่ก่อนทำงาน ยิ่งเมื่อเข้ามาทำงานแล้วความขัดแย้งก็ดูจะมากขึ้น บางคู่สื่อสารกันไม่ได้บ้างเฉพาะในช่วงที่แบ่งสรรทรัพยากรเพื่อที่ต่างคนต่างไปทำ แต่บางคู่สื่อสารกันไม่ได้เลย ผลก็คือทำให้ สอบต. หญิง คนหนึ่งเกิดความรู้สึกท้อใจมาก และยังมาประสบปัญหาส่วนตัวจึงยิ่งส่งผลต่อการทำงาน ซึ่งทำให้ สอบต. ชาย ที่เป็นคู่กรณีเห็นว่าไม่มีความสามารถเมื่อเทียบกับ สอบต. หญิงของหมู่บ้านอื่น

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลบางส่วนจากผู้นำหญิงบางคนที่ในวาระแรกที่เข้ามาเป็น สอบต. นั้น เป็นช่วงที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิกด้วย เมื่อผู้หญิงเข้ามาในสภา อบต. ปรากฏว่ามีคำถามจากคนกลุ่มนี้บางคนที่เป็นผู้หญิงเข้ามาทำไม แต่เมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่ง เสียงเหล่านี้ก็หายไป นั่นเป็นเพราะงานที่กำหนดไว้ตามหน้าที่ ผู้หญิงก็ทำได้เหมือนผู้ชายและบางหมู่บ้านที่มีแต่ สอบต. หญิง ก็สามารถดึงเอาโครงการต่างๆ เข้ามาพัฒนาหมู่บ้านได้ จึงทำให้ความคิดของผู้ชายเปลี่ยนไป ในกรณีนี้จะเห็นว่าการสื่อสารที่ผู้นำหญิงใช้และทำให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติก็คือการสื่อสารด้วยการกระทำ นั่นก็คือทำให้เห็นว่าผู้หญิง “ทำได้”

อาจกล่าวได้ว่าทักษะที่ผู้ชายมองผู้นำหญิงนี้มีผลต่อความสัมพันธ์และส่งผลต่อการทำงานของผู้นำหญิงด้วยนั่นก็คือทักษะที่ดีก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทำให้ผู้นำหญิงทำงานได้สะดวก มีพื้นที่และช่องทางในการสื่อสารมากขึ้น ในทางตรงข้าม เมื่อมีทักษะในด้านลบ ปฏิสัมพันธ์ต่อกันไม่มี ผู้นำหญิงก็ขาดแนวร่วมในการทำงาน

ทักษะของสามีผู้นำหญิง

สามีของผู้นำหญิงมีทักษะในเชิงบวกต่อการที่ภรรยาเป็นผู้นำ ทั้งนี้สามีผู้นำหญิงสี่คน สองคนเป็นผู้นำชายอีกสองคนไม่ได้เป็น คนที่เป็นผู้นำต้องการให้ภรรยามาทำงานในบทบาทผู้นำตั้งแต่ต้น เพื่อจะได้ช่วยกันทำงานในหมู่บ้าน ในขณะที่สามีผู้นำหญิงที่ไม่ได้เป็นผู้นำในหมู่บ้านมองเห็นประโยชน์ที่เกิดกับตัวผู้นำหญิงเองและครอบครัว แม้บางคนจะไม่เห็นด้วยนักในระยะแรก แต่ไม่ได้เป็นเพราะอคติในเรื่องเพศ หากแต่เป็นเหตุผลด้านความไม่พร้อมของครอบครัวและเมื่อเห็นความตั้งใจจริงของภรรยาก็ยอมรับและปรับตัวในเรื่องของเวลา

เหตุที่สามของผู้นำหญิงล้วนมีทักษะในเชิงบวกต่อการเป็นผู้นำในการเมืองการปกครองท้องถิ่นของภรรยา น่าจะเป็นผลอันเนื่องมาจากการที่ผู้นำหญิงเหล่านี้ได้เริ่มทำงานในบทบาทอื่นๆ มาก่อนอย่างค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นฐานที่ทำให้เกิดการยอมรับการทำงาน “เพื่อสังคมหรือเพื่อส่วนรวม” ของภรรยา

นอกจากนี้สามผู้นำหญิงที่เป็นผู้นำอาจจะเห็นว่าหากภรรยาเข้ามาทำหน้าที่ สอบต. หรือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นการช่วยเสริมงานของตนเอง

2. การสื่อสารของผู้นำหญิง

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้นำหญิง 4 คน ที่มีบทบาทอื่นๆ อยู่ 4-6 บทบาท มี 2 คนที่มี 1-2 บทบาท ทั้งเป็นประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรญญิก กรรมการหรือที่ปรึกษากลุ่มและ อีกหนึ่งคนไม่มีบทบาทอื่นๆ ทั้งนี้ บทบาทด้านอื่นล้วนเป็นบทบาทที่มีมาก่อนที่จะเป็น สอบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน อันที่จริง การมีบทบาทหน้าที่ต่างๆ มาก่อน โดยเฉพาะในหมู่บ้าน ทำให้เป็นที่รู้จักและเป็นช่องทางในการเข้าถึงผู้คนในกลุ่มต่างๆ ได้ง่าย รวมถึงมีโอกาสแสดงความสามารถและโอกาสสร้างผลงานให้ประจักษ์ด้วย นอกจากนี้ผู้ที่ไม่มีบทบาทในฐานะประธาน รองประธาน หรือเลขานุการของกลุ่มยังมีโอกาสในการพัฒนาตนเองผ่านการอบรม ประชุมสัมมนาหรือดูงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและยังได้สร้างเครือข่ายกับผู้อยู่นอกหมู่บ้านด้วยซึ่งน่าจะเป็นข้อได้เปรียบ แต่ผู้นำหญิงบางคน เป็นที่รู้จักเท่านั้น ไม่ได้แสดงความสามารถและมีผลงานออกมาอย่างเด่นชัดนัก ดังนั้นหากจะสรุปว่าบทบาทเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยหนุนให้ผู้หญิงได้มาเป็นผู้นำในการเมืองการปกครองก็คงจะไม่ผิดนัก

ส่วนผู้นำหญิงอีกคนหนึ่งที่ไม่มิตำแหน่งใดๆ มาก่อน คือ สอบต. จันทรศรี อาจเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากสามเป็นช่างไฟฟ้า เวลาที่สามไปทำไฟที่ไหน ก็ไปช่วย จึงเป็นที่รู้จัก แต่เมื่อเข้ามาเป็น สอบต. แล้ว ต้องประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาความขัดแย้งกับ สอบต. ชาย ด้วยกัน จึงไม่ได้แสดงศักยภาพในการทำงานเท่าใด ด้วยเหตุนี้ ความตั้งใจที่จะเข้ามากระจายทรัพยากรที่ได้รับจาก อบต. ให้ไปถึงคนในหมู่บ้านอย่างถ้วนทั่ว จึงเป็นอันล้มพับไป

หากจะมองความสัมพันธ์ของการเป็น สอบต. หรือผู้ใหญ่บ้านกับบทบาทอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว พบว่า เป็นบทบาทที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือการเป็น สอบต. สามารถดึงงบประมาณมาทำโครงการในบทบาทด้านอื่น ซึ่งเป็นโครงการที่อยู่ในข่ายงานของ สอบต. ตามมาตรา 67 (6) อยู่แล้ว ในขณะเดียวกัน เวลาที่ทางจังหวัด อบจ. หรือทางอำเภอ หรือแม้แต่ อบต. เองต้องการพลังมวลชนไปทำกิจกรรมใดๆ ก็มักจะเล็งมาที่กลุ่มแม่บ้าน ทางกลุ่มก็จะจัดหาคนไปตามที่ได้รับการร้องขอมา

จากที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าบทบาทเดิมที่มีอยู่เป็นช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มคน หากมีหลายบทบาท ก็ยิ่งเข้าถึงได้หลายกลุ่ม มีพื้นที่ให้เล่นได้มาก ซึ่งเป็นโอกาสในการสื่อสารไปด้วย ทั้งการสื่อสารเข้าคือการได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทนั้นๆ ไม่ว่าพัฒนาหมู่บ้าน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด อำเภอ สถานีอนามัย รวมทั้งองค์กรด้านผู้หญิงที่จัดอบรม สัมมนา และเชิญตัวแทนกลุ่มแม่บ้านไปเข้าร่วม จากนั้น จึงนำข่าวสารที่รับรู้มาถ่ายทอดต่อไปกับประธานกลุ่มระดับหมู่บ้านและอาจกระจายต่อไปยังสมาชิก ซึ่งในช่วงของการ

กระจายต่อเนื่อง หากผู้กระจายใช้การสื่อสารสองทาง ก็อาจเกิดการแลกเปลี่ยนความเห็น ข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม แต่
ถ้าใช้การสื่อสารทางเดียวคือบอกอย่างเดียว ก็เป็นการสื่อสารขาออกเท่านั้น

ในส่วนของบริษัท สบต. หรือผู้ใหญ่บ้านก็มีข่าวสารที่ได้รับรู้เป็นประจำ คนที่ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านก็
สามารถส่งข่าวสารนั้นไปสู่คนในหมู่บ้านได้เป็นวงกว้างผ่านผู้ใหญ่บ้านและเสียงตามสาย นอกจากนี้คู่มือสื่อสารในหมู่บ้านก็มี สบต. ด้วยกัน (ถ้าสื่อสารกัน) คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม กลุ่มแม่บ้าน อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ
กลุ่มเด็ก เยาวชนและชาวบ้าน แต่สำหรับผู้นำหญิงที่มีข้อขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้าน ก็เพียงบอกกล่าวในกลุ่มของตน
เท่านั้น ซึ่งการสื่อสารส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นการสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ โดย สบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน
ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรับข่าวสารจากระบบสื่อสารมาส่งผ่านไปยังปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนอีกทอดหนึ่ง

เมื่อพิจารณาการสื่อสารขาเข้าขาออกของผู้นำหญิงรวมถึงการทำงานและบทบาทการสื่อสาร (ในบทที่ 7)
แล้ว อาจประมวลศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิงได้ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง

ผู้นำหญิง	ปริมาณข่าวสาร ขาเข้า-ขาออก	การจัดการ ข่าวสาร	การได้รับการ ยอมรับในฐานะ แหล่งข่าวสาร	ทิศทางการ สื่อสาร ทางเดียว- สองทาง	พื้นที่การ สื่อสาร มาก-น้อย	การนำการสื่อ สารไปใช้ ประโยชน์เพื่อ ส่วนตัว- ส่วนรวม
บานชื่น	มาก - น้อย	มี	ได้รับ	ทางเดียว	มาก	-
ฤทัย	มาก - น้อย	มี	ได้รับ	ทางเดียว	น้อย	ส่วนตัว
วาสนา	น้อย - น้อย	ไม่มี	ไม่ได้รับ	ทางเดียว	น้อย	-
จันทร์ศรี	น้อย - น้อย	ไม่มี	ไม่ได้รับ	ทางเดียว	น้อย	-
ประไพพรรณ	มาก - มาก	มี	ได้รับ	สองทาง	มาก	ส่วนรวม
จงจิตร	มาก - น้อย	มี	ได้รับ	สองทาง	มาก	ส่วนรวม
บัวแก้ว	มาก - น้อย	มี	ได้รับ	ทางเดียว	มาก	-

จากตารางที่ 11 จะเห็นว่าผู้นำหญิงส่วนใหญ่มีปริมาณการสื่อสารขาเข้ามากและขาออกน้อย ซึ่งเป็นเพราะ
มิได้ถ่ายทอดทุกเรื่องที่ได้รับรู้ออกไป หากแต่บางคนได้มีการจัดการข่าวสารนั้นก็คือนำมาพิจารณาลั่นกรองเรื่อง
ควรจะบอกต่อว่าจะบอกกับใครบ้าง บางเรื่องที่ไม่ได้บอกต่อควรจัดการอย่างไร ซึ่งเห็นได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการได้
รับการยอมรับในฐานะแหล่งสาร นั่นก็คือคนที่มีการจัดการข่าวสาร จะได้รับการยอมรับในฐานะแหล่งข่าวสารซึ่งตรง
ข้ามกับคนที่ไม่มีการจัดการข่าวสาร ส่วนข้อมูลขาเข้าส่วนใหญ่จะมีลักษณะเชิงรับ คือ รอให้มีข้อมูลเข้ามา ในการที่มี
ผู้นำหญิง 3 คน ที่มีลักษณะทั้งรุกและรับ คือ ไม่ได้รอข้อมูลฝ่ายเดียว แต่ใช้วิธีแสวงหาหรือเสาะหาข้อมูลด้วย ส่วน

ทิศทางการสื่อสารนั้น พบว่า คนที่ใช้วิธีการทำงานหลายรูปแบบ จะใช้วิธีการสื่อสารสองทาง ในขณะที่คนที่ใช้วิธีการทำงานรูปแบบเดียวจะใช้การสื่อสารทางเดียว ซึ่งก็เชื่อมโยงกับวิถีคิดด้วยเช่นกัน สำหรับพื้นที่สื่อสารนั้น หากมองในด้าบทบาทที่หลากหลาย กลุ่มและระดับที่ทำงาน รวมถึงความสัมพันธ์กับผู้นำโดยเฉพาะผู้นำในหมู่บ้านจะเห็นว่าผู้นำหญิงที่มีปัจจัยดังกล่าวจะมีพื้นที่การสื่อสารมากกว่าผู้นำหญิงที่มีปัจจัยเหล่านี้จำกัด ส่วนการนำการสื่อสารไปใช้ประโยชน์มีอยู่ 3 คนนั้น ก็ยืนยันความสอดคล้องกับวิถีคิดคือคนที่คิดเพื่อส่วนรวมก็จะนำไปใช้กับส่วนรวม คนที่คิดเพื่อตัวเองก็ใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า

อาจสรุปได้ว่ามีผู้นำหญิงเพียงคนเดียวคือ สอบต. ประไพพรรณ ที่มีศักยภาพการสื่อสาร แต่ไม่ได้หมายความว่าจะมีศักยภาพ 100% โดยเฉพาะในเรื่องของทิศทางการสื่อสารที่แม้จะเป็นการสื่อสารสองทาง แต่ สอบต. ประไพพรรณ ก็บอกเองว่าตนเองมีลักษณะ "คิดให้" ชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มต่างๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ประเด็นที่น่าสังเกตคือการจัดการข่าวสารข้อมูลที่มีอยู่สองคน สำหรับ สอบต. ฤทัย มีเป้าหมายในการจัดการข่าวสารเพื่อนำไปใช้โจมตีฝ่ายตรงข้าม หรือเพื่อแสวงหาความชอบธรรมให้ตนเองและกลุ่มที่ตนเองจัดตั้งขึ้นมากกว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างแท้จริง ซึ่งตรงข้ามกับ สอบต. ประไพพรรณ ที่มีเป้าหมายเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มต่างๆ ที่ตนเข้าไปมีบทบาทโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. แต่ก็ยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมเท่าใด ส่วนที่เห็นผลชัดเจนน่าจะเป็นการนำข้อมูลที่แสวงหาไปใช้ในการประชุม อบต. ที่ทำให้เกิดการชะลอบางโครงการเช่นการซื้อรถดับเพลิง เกิดความคล่องตัวในการใช้งบประมาณเช่นการใช้งบอุดหนุน เกิดการยอมรับในตัวผู้นำหญิง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้นำหญิงทุกคนจะมีได้มีศักยภาพการสื่อสาร แต่ผู้นำหญิงเกือบทุกคน (ยกเว้น สอบต. จันทรศรี สอบต. วาสนา) ได้รับการยอมรับในระบบการสื่อสาร ตัว สอบต. ประไพพรรณ อาจได้รับการยอมรับมากกว่าคนอื่นทั้งในฐานะที่เป็นผู้คิดริเริ่ม เป็นแหล่งข้อมูลใหม่ ความน่าเชื่อถือ รวมทั้งแหล่งข่าวสารของหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้นำหญิงคนอื่นๆ ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นแหล่งให้ข้อมูลข่าวสาร แหล่งอ้างอิงด้านข่าวสาร ซึ่งตรงข้ามกับการศึกษาของสุรพงษ์ โสณะเสถียร (2532 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2540:87-88) ที่พบว่าผู้นำสตรีไม่ได้รับการยอมรับในระบบการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นผู้คิดริเริ่ม ความน่าเชื่อถือ แหล่งให้ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ

นอกจากนี้ ทิศทางการสื่อสารของผู้นำหญิงยังเป็นการสื่อสารทางเดียวอยู่มาก ในขณะที่การสื่อสารสองทางที่จะนำไปสู่การเสริมพลังยังมีน้อย โดยเฉพาะการเสริมพลังผู้นำหญิงด้วยกัน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะการสื่อสารของผู้นำหญิงกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดผู้นำหญิงเป็นลักษณะการบอกกล่าว เล่าเรื่องหรือขอความร่วมมือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีลักษณะของการมีส่วนร่วมในการคิดหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่าใดนัก นอกจากนี้ ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเป็น อสม. บางคนให้ความเชื่อถือ ความเกรงใจผู้นำหญิงบางคนค่อนข้างมาก รู้สึกว่าผู้นำหญิงรู้มากกว่าตน สิ่งที่ผู้นำหญิงคิดหรือทำนั้นดีแล้ว จึงไม่มีใครมีโอกาสที่จะแสดงความเห็นหรือเสนอความคิดใดๆ ด้วยท่าทีเช่นนี้ หากผู้นำหญิงไม่ได้มีฐานคิดเรื่องความเป็นหญิง แต่กลับมีฐานคิดของความเป็นชายก็อาจจะมองว่าการบอกให้ทำตามเป็นการเสริมพลังให้กับตัวเองและทำได้ง่ายกว่าการคิดร่วมกันทำด้วยกัน

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมองถึงแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของผู้นำหญิงในตารางที่ 11 จึงมีทั้งคนที่เห็นและไม่เห็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสาร คนที่ไม่เห็นซึ่งมีอยู่ 4 คน นั้น คนหนึ่งไม่ได้เข้าร่วมในเวทีครั้งแรกจึงไม่รู้ ไม่เข้าใจ ทำให้ยังไม่เห็นแนวทาง อีก 3 คนที่เข้าร่วมเวทีแต่ไม่เห็นแนวทางนั้น น่าจะเป็นด้วยข้อจำกัดของตนเอง กล่าวคือ สอบต. บานชื่น ซึ่งอยู่ในเวทีแต่ไม่ได้ร่วมเวทีเพราะนั่งคุยอยู่กับผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตรงกันข้ามกับ สอบต. ชาย ที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันและเข้าร่วมเวทีด้วยกลับมองเห็นความสำคัญของการสื่อสารและชักชวนให้คณะวิจัยไปร่วมทำกิจกรรมในหมู่ 1 นอกจากนี้ด้วยความที่ สอบต. บานชื่นเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงและยังมีอคติสูงในการที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่น คิดว่าตัวเองเป็นผู้นำและมีโอกาสไปอบรมในที่ต่างๆ หลายครั้งหลายหน ทำให้เข้าใจว่ารู้มากกว่าคนอื่น แต่การไปอบรมของ สอบต. บานชื่น เท่าที่ได้ข้อมูลจาก สอบต. ด้วยกันจะเป็นลักษณะของการไปให้เจ้าของงานเห็นหน้าและบอกให้เพื่อน สอบต. ที่ไปด้วยกันจดบันทึก แล้วตนเองก็ไปงานอื่นหรือหากเข้าอบรมก็ไม่ได้สนใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังนัก จึงทำให้ไม่เข้าใจเรื่องที่ไปรับรู้มา ด้วยเหตุนี้ ถึงจะอยู่ในเวทีแรกแต่เมื่อไม่ได้ฟังจึงไม่เกิดการรับรู้ ส่งผลให้ไม่เข้าใจ จึงไม่เห็นแนวทางที่จะนำการสื่อสารไปใช้

สำหรับ สอบต. วาสนา ซึ่งมีศักยภาพการสื่อสารค่อนข้างน้อย และมีลักษณะเป็นผู้ตามที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ (ยกเว้นกับ สอบต. ฤทัย ซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งหมู่บ้านเดียวกัน) อีกทั้งยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการทำงาน ความคิดริเริ่มต่างๆ จึงมองไม่เห็นความสัมพันธ์ของงานที่เกี่ยวกับการสื่อสาร

คนที่ยังไม่เห็นแนวทางการนำการสื่อสารไปใช้อีกคนหนึ่งคือผู้ใหญ่บัวแก้ว ซึ่งมีบุคลิกคล้ายๆ กับ สอบต. วาสนา นั่นก็คือเด่นด้านการบริหาร ขาดการคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ จึงไม่มีลักษณะผู้นำเท่าใดนัก แม้จะอยู่ร่วมในเวทีตลอดและตั้งใจจดบันทึก แต่อาจจะต้องใช้เวลาทั้งผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วและ สอบต. วาสนา อีกสักระยะหนึ่งที่จะพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เพื่อจะให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้และสิ่งที่กำลังทำ

ในส่วนของคนที่ยังเห็นแนวทาง เมื่อมองภาพรวม อาจแบ่งเป็นสองแนวทางคือแนวทางที่เป็นส่วนตนและแนวทางที่เป็นส่วนรวม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจาก สอบต. ฤทัย และ สอบต. ประไพพรรณ คนแรกมักจะคิดในเรื่องของการแข่งขัน การแข่งขันโดยไม่ได้นึกถึงผลประโยชน์ของชาวบ้านเท่าใด เมื่อนำการสื่อสารไปใช้ก็มุ่งเอาไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการหาเสียงเพื่อให้ตนได้รับการคัดเลือก ในขณะที่ สอบต. ประไพพรรณ มองเป็นจุดอ่อนในการทำงานของตนที่ไม่ได้บอกกล่าวให้ชาวบ้านได้รับรู้ จึงคิดที่จะนำการสื่อสารไปใช้ในการประชาสัมพันธ์งานและชักชวนชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ในเรื่องการสื่อสารของผู้นำหญิง ยังมีปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่น่าสนใจนั่นก็คือพื้นที่การสื่อสาร ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ทางสังคม

พื้นที่ทางกายภาพของผู้นำหญิงส่วนใหญ่เป็นที่บ้านของตนเอง บ้านผู้ใหญ่บ้าน รวมไปถึงร้านค้าในหมู่บ้าน โดยเฉพาะร้านขายอาหารสดและอาหารสำเร็จรูป

อันที่จริงผู้นำหญิงกลุ่มนี้เป็นผู้นำหญิงที่ไม่ติดกับโลกภายในบ้าน เพราะหลายคนมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในหมู่บ้านมาก่อน ดังนั้น พื้นที่ที่ผู้นำหญิงใช้ในการสื่อสารจึงมีทั้งที่บ้านและนอกบ้าน บางคนใช้ที่บ้านเพราะอยู่ในจุดที่ผู้คนผ่านไปมาสะดวก คนมักจะแวะเวียนมา บางคนก็ทำกิจกรรมอื่นที่บ้าน จึงเป็นที่รวมคนได้ง่าย เช่นทำขนมในนามกลุ่มแม่บ้าน ตั้งร้านค้าของกลุ่มรวมซื้อในบริเวณบ้านเป็นต้น ส่วนบ้านผู้ใหญ่บ้าน ปกติจะมีลูกบ้านไปมา

หาสู่เป็นประจำอยู่แล้ว หรือเป็นที่ประชุม เมื่อผู้นำหญิงไปที่นั่นนอกจากจะได้พูดคุยกับผู้ใหญ่บ้านหรือขอให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศข่าวสารผ่านเสียงตามสายแล้ว ยังได้พบปะกับคนอื่นๆ ที่นั่นด้วย แต่มีเงื่อนไขว่าผู้นำหญิงกับผู้ใหญ่บ้านต้องไม่ขัดแย้งกัน

ส่วนตลาดและร้านค้านั้นเป็นโลกนอกบ้านของผู้หญิงอยู่แล้ว เพราะผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบทางเศรษฐกิจของครอบครัว การซื้อการขายจึงเป็นภาระของผู้หญิงด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538:111) ผู้นำหญิงที่นี้หลายคนทำงานบ้านและจัดหาอาหารให้กับสมาชิกในบ้าน ดังนั้นจึงต้องไปตลาดและร้านค้าเพื่อเพื่อซื้อหาของกินและของใช้ (ในหมู่บ้านที่ศึกษาทั้งห้าหมู่บ้านมีตลาดสดอยู่หนึ่งหมู่บ้าน นอกนั้นเป็นร้านค้าในหมู่บ้านที่นำอาหารสด เช่น ผัก เนื้อ มาวางขายหน้าร้าน)

สำหรับพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้คนได้มาพบปะกัน ซึ่งกิจกรรมที่ผู้นำหญิงและคนในหมู่บ้านโดยเฉพาะผู้หญิงได้มาพบกัน เช่น การออกกำลังกาย การจัดงานวันเด็ก การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การทำบุญ เป็นต้น ซึ่งผู้หญิงส่วนมากจะมาร่วมงานเหล่านี้ ตัวผู้นำหญิงเองก็เป็นผู้จัดงานโดยของบประมาณจาก อบต. แต่เท่าที่สังเกตวันที่จัดงาน ผู้นำหญิงไม่มีโอกาสมานั่งคุยกับผู้มาร่วมงาน เพราะจะยุ่งอยู่กับการจัดการต่างๆ ภายในงาน แต่วันที่ผู้หญิงกับผู้นำหญิงได้นั่งเจรจาพูดคุยน่าจะเป็นวันเตรียมงาน ซึ่งมีผู้หญิงบางส่วน โดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับการร้องขอให้มาช่วยจัดเตรียมข้าวของที่จะใช้ในวันงาน

หากจะพิจารณาถึงความเพียงพอของพื้นที่ที่ผู้นำหญิงใช้ ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ทางสังคม จะพบว่าในหมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 มีเพียงพอ ส่วนหมู่ 6 และหมู่ 7 นั้นเห็นได้ว่าไม่เพียงพอในด้านพื้นที่ทางกายภาพ ส่วนพื้นที่ทางสังคมนั้นค่อนข้างแคบคือเฉพาะกลุ่มคน ทำให้เกิดการแบ่งแยกการสื่อสารเป็นช่วงตามความขัดแย้ง

บทที่ 6

ผู้หญิงในตำบลริมดอย

บทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลผู้หญิงในตำบลริมดอย ทั้งผู้หญิงที่เป็นและไม่ใช่สมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน เป้าหมาย 5 หมู่บ้าน ในประเด็นการรับรู้บทบาท สอบต. หรือ ผู้ใหญ่บ้าน การสนับสนุนผู้นำหญิง การเสนอความต้องการ การติดตาม ตรวจสอบ การสนับสนุนผู้นำหญิง และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้หญิง

หมู่บ้านพลับพลา หมู่ 1

ผู้ให้ข้อมูลมีผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 5 คน และผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 6 คน

กลุ่มต่างๆ ที่ผู้หญิงเป็นสมาชิกได้แก่กลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีประจำหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. ประจำหมู่บ้าน ในจำนวนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 5 คน จะเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของหมู่บ้านเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุวันปีใหม่เมือง งานบุญหรืองานประเพณีที่จัดที่วัด และงานพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น และทั้ง 5 คน ก็ได้รู้ข่าวสารความเป็นไปในหมู่บ้าน แต่จะมี 3 คนที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารก่อน เนื่องจากเป็นแกนนำในกลุ่มและใกล้ชิดกับผู้นำ

ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 6 คน มีอยู่ 1 คนที่ไม่ได้ไปร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านเท่าใดนักเพราะต้องดูแลร้านทำผม ส่วนอีก 5 คนจะไปร่วมในกิจกรรมสำคัญของหมู่บ้านเป็นประจำ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเป็นไปในหมู่บ้านทั้ง 6 คนจะทราบจากการประกาศเสียงตามสาย หรือในบางครั้งพบผู้นำในหมู่บ้านผู้นำก็จะบอกกล่าว และรับทราบจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน

การรับรู้บทบาท สอบต.

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกทั้งหมด 5 คนมี 3 คนที่รับรู้บทบาทหน้าที่ของ สอบต. ว่า สอบต. นั้นมีหน้าที่ดูแลเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การทำถนน ทางระบายน้ำ ดูแลเรื่องน้ำท่วม การติดไฟกึ่ง ส่วนอีกสองคนนั้นเพิ่มเติมอีกว่า สอบต. ยังมีหน้าที่ของงบประมาณลงมาพัฒนาหมู่บ้านด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน เช่น งบประมาณด้านการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนของโรงเรียนในหมู่บ้าน งบประมาณการจัดงานประเพณีสำคัญประจำปีได้แก่งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุวันปีใหม่เมือง และงานสงกรานต์

ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 6 คนนั้น มี 4 คนที่เข้าใจว่า สอบต. มีบทบาทในการดูแลเรื่องโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านเช่นกัน แต่ที่เหลืออีก 2 คนนั้นไม่ทราบว่า สอบต. มีบทบาทหน้าที่อะไร

การเสนอความต้องการ

การเสนอความต้องการต่อผู้นำหญิงนั้น ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 5 คน มี 3 คนที่เคยเสนอความต้องการด้านการพัฒนาอาชีพต่อผู้นำหญิง สองในสามคนเสนอเรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษสา และอีกหนึ่งคนเสนอเรื่องการเรียนทำขนม แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้นำหญิง ส่วนผู้หญิงในกลุ่มอีก 2 คน ไม่เคยเสนอความต้องการต่อผู้นำหญิง คนแรกเห็นว่าผู้นำหญิงมีงานยุ่งไม่อยากจะเสนอความต้องการเพราะกลัวจะรบกวนผู้นำหญิง เช่น กรณีน้ำแล้งเมื่อช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาที่ร่วมกันกับชาวบ้านทำหนังสือไปขอแท้งค์น้ำจาก อบต. เอง ส่วนอีกคนหนึ่งบอกว่าไม่ค่อยมีเวลาทำอะไรจริงจังจึงไม่กล้าเสนอความต้องการอะไร

ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 6 คนมี 3 คนเคยเสนอความต้องการกับผู้นำหญิง คนแรกเสนอความต้องการเรื่องขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และขอให้แก้ปัญหาร่องน้ำเน่าเหม็น คนที่สองเสนอความต้องการติดต่อขุมชายของในงานเกษตรแฟร์ (จัดขึ้นบริเวณที่ว่างของคณะสัตวบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในพื้นที่ตำบลริมดอย ประมาณต้นปี พ.ศ. 2545) และคนสุดท้าย เสนอให้ติดไฟกิ่ง คนแรกและคนที่สองที่เสนอความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้นำหญิง คนแรกบอกว่า ปัญหาที่ประสบคือ กล้วย เฝิง พักจะมีคูนน้ำ แต่มีคนนำขยะมาทิ้งทำให้อุดตัน น้ำเกิดการเน่าเหม็นส่งกลิ่นรบกวน เคยไปบอก สอบต. บานชื่น แต่ก็ไม่ได้มีการจัดการอะไร “ร่องน้ำตรงนี้เราไม่เคยทิ้งขยะลงไปเลยนะ ของเราเองเราเผาตลอดแต่บ้านตรงนั้นชอบทิ้งมาอุดตันน้ำเกิดการเน่า เคยไปบอกกับ อบต. ขึ้นแล้ว เขาก็ไม่มาทำให้สักที บอกมาสองสามเดือนแล้ว” อีกปัญหาหนึ่งคืออยากขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ไม่สามารถกู้ได้ ไปปรึกษา สอบต. บานชื่นก็ไม่ได้แนะนำอะไรกลับมา “เราแค่จะขอกู้เงินพันเดียวมาทำเล้าไก่ เราจะเลี้ยงไก่ขาย ไปขอกู้ เขาก็ไม่ให้กู เขาว่ารอให้พวกนั้นมาก่อน”

ส่วนคนที่สองบอกว่า “งานเกษตรฯ คราวที่แล้ว ที่เขามีขุมชายของต่างๆ ที่เขาให้ไปเช่าแล้วเอาของไปขายได้ น้ำขึ้นเขาก็บอกแต่พรรคพวกของเขาที่เขาสนิทสนมด้วย พี่ก็รู้มาจากคนแถวบ้านนี่เขารู้เขาก็มาบอกกันว่ามีที่ให้เช่าชายของ พอพี่รู้เรื่องพี่เจอกับน้ำขึ้นพี่ก็ถามว่าตอนนี้เขามีที่เช่าให้ไปขายของใช้ไหม น้ำขึ้นก็ว่าใช่ พี่ก็บอกว่าจะไปเช่าชายของบ้าง น้ำขึ้นบอกว่าตอนนี้มันมีคนจองหมดแล้ว ให้ไปถามที่ อบต. เอาเองว่ามีที่เหลือให้เช่าอยู่หรือเปล่า แทนที่เขาจะเออ...บอกว่าจะไปดูให้หรือไปติดต่อให้เขาก็ไม่ทำทำเป็นไม่สนใจปิดไปว่าให้ไปดูที่ อบต. เอง แล้วบอกก็บอกแต่พวกของตัวเอง แล้วอย่างเรานี้ให้ไปติดต่อเอาเองที่ อบต.”

แต่คนสุดท้ายที่เสนอความต้องการเรื่องไฟกิ่ง และได้ไฟกิ่งตามที่เสนอบอกว่า “ที่เคยขอก็ไปขอไฟกิ่ง ก็บอกกับพี่บานชื่นเหมือนกัน พอดีขึ้นมาแถวนี้ แต่ติดต่อผ่านไ้ทางพี่เขารู้สึกว่ามันจะเร็วกว่าที่เราจะไปติดต่อเองที่ อบต. เพราะถ้าไปเองเดี่ยวเขาก็ว่าให้ไปติดต่อที่แผนกนั้นแผนกนี้ โยนกันไปโยนกันมา แล้วกว่าจะได้ก็ช้า แต่ถ้าบอกผ่านไ้ทาง อบต. เลยนี้อาจได้เร็วกว่า”

ส่วนที่เหลืออีก 3 คนไม่เคยเสนอความต้องการใดๆ ต่อผู้นำหญิง สองในสามคนบอกว่าไม่เคยเดือดร้อนอะไร จึงไม่เคยเสนอความต้องการ ส่วนอีกคนหนึ่งบอกว่าโครงการต่างๆ ผู้นำเป็นผู้ขอโครงการเข้ามาก่อนแล้วมาแจ้งให้ทราบว่ามีโครงการมาจึงไม่ได้เสนอความต้องการ

การติดตาม ตรวจสอบ

ด้านประเด็นการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้นำหญิงนี้ ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม คนที่เป็นกรรมการหมู่บ้านบอกว่า ทราบว่าจะมีโครงการอะไรงบประมาณเท่าใดจากการประชุมหมู่บ้าน แต่ไม่ทราบเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณ

ส่วนคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มอีกสองคนบอกว่า จะทราบว่ามีการอะไรเข้ามาในหมู่บ้าน จากการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน การประชุมวงในกับผู้นำหญิง และทางเสียงตามสาย แต่ไม่ทราบว่าโครงการนั้นมีงบประมาณเท่าใด ใช้จ่ายกันอย่างไร ส่วนอีก 2 คนที่เหลือก็บอกว่า ทราบว่าจะมีโครงการเข้ามาในหมู่บ้าน แต่ไม่ทราบว่ามีงบประมาณเท่าใด ดังนั้นจึงไม่พบการติดตามตรวจสอบ เป็นเพียงแค่การรับรู้ว่ามีโครงการและงบประมาณเข้ามาเท่านั้น

ส่วนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 3 คนที่เคยเสนอความต้องการกับผู้นำหญิง เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษสา และการทำขนมเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้นำหญิง ทั้งสามคนก็ไม่ได้ติดตามหรือซักถามความคืบหน้าในเรื่องที่ตนเองเสนอ

ทางด้านผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 6 คนมี 3 คนบอกว่าทราบว่ามีงบประมาณเข้ามาบางโครงการ เช่น การทำรางระบายน้ำ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะประกาศทางเสียงตามสายของหมู่บ้าน แต่ก็ไม่รู้ลึกซึ้งขนาดว่ามีงบประมาณมาเท่าใด ใช้จ่ายงบประมาณกันอย่างไร ส่วนอีก 2 คนบอกว่า ไม่รู้ว่างบประมาณอะไรลงมาในหมู่บ้านบ้าง ไม่รู้ว่ามีมาจากไหนเพราะไม่ได้สนใจ และที่เหลืออีก 1 คนบอกว่า ไม่รู้เรื่องงบประมาณเพราะอยู่ห่างไกลจากผู้นำ และเสียงตามสายก็ได้ยินไม่ชัดเจนด้วย จะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีส่วนหนึ่งเท่านั้นที่รับรู้ถึงเรื่องโครงการและงบประมาณ แต่อีกส่วนหนึ่งไม่ได้สนใจว่าจะมีงบประมาณอะไรเข้ามาในหมู่บ้านบ้าง

ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 1 คนเคยเสนอความต้องการเรื่องร่อนน้ำเน่าเหม็น และขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านฯ เคยสอบถามหลังจากเสนอความต้องการไปครั้งหนึ่ง แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจาก สอ.บต. บ้านขึ้น จึงไม่ได้ติดตามต่อ ดังนั้น จึงไม่พบการติดตามตรวจสอบของผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

การสนับสนุนผู้นำหญิง

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 5 คน สนับสนุนผู้นำหญิง ด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เป็น สอ.บต. ด้วยเหตุผลที่เห็นว่าเห็นเป็นคนที่ทำงานด้านการพัฒนามานาน กว้างขวาง มีเวลาทุ่มเทให้กับการทำงานได้เต็มที่ เพราะไม่มีภาระในการดูแลบุตรและครอบครัวก็มีความพร้อมทางด้านฐานะ และหนึ่งในห้าคนนั้นยังช่วยในการหาเสียงให้กับผู้นำหญิงอีกด้วย ผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มทั้ง 5 คนนั้นนอกจากจะสนับสนุนผู้นำหญิงในการลงคะแนนให้แล้ว หากผู้นำหญิงขอให้ไปช่วยงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านก็จะไปช่วยเหลือเป็นประจำ

ด้านผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 6 คนมี 2 คนที่สนับสนุนผู้นำหญิงโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เป็น สอ.บต. เพราะเห็นว่าทำงานในหมู่บ้านมานาน กว้างขวาง พุดคุยกับผู้ที่ผู้ใหญ่ได้ดี ไม่มีภาระในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้มีเวลาทุ่มเทในการทำงานมาก อีกทั้งยังสนับสนุนผู้นำหญิงในการไปช่วยกิจกรรมที่ผู้นำหญิงขอความช่วยเหลือเช่นกิจกรรมในงานรดน้ำดำหัว การพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนอีก 4 คนนั้นไม่ได้สนับสนุนผู้นำหญิงในการลงคะแนน

เสี่ยงให้เป็น สอบต. เพราะเลือกผู้สมัครคนอื่น 2 คน ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง 1 คน เนื่องจากไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ และที่เหลืออีก 1 คนนั้นเพิ่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านหลังจากมีการเลือกตั้งไปแล้ว 2 ปี แต่ทั้ง 3 คนที่ไม่ได้เลือกผู้นำหญิงเป็น สอบต. ก็สนับสนุนผู้นำหญิงโดยการไปช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านตามที่ผู้นำหญิงร้องขอ ส่วนที่เหลืออีก 1 คนไม่ค่อยได้ไปช่วยกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านเพราะต้องดูแลร้านค้าผ

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

โดยทั่วไปแล้วทั้งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารความเป็นไปในหมู่บ้านจากเสียงตามสาย ซึ่งเป็นข่าวสารจากทางอำเภอ การประกาศเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น การจัดงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุวันปีใหม่มือง งานพัฒนาหมู่บ้านในวันที่ 12 สิงหาคม และ 5 ธันวาคม งานประเพณีสงกรานต์ หรือประกาศเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณแล้ว เช่น โครงการทำรางระบายน้ำในหมู่บ้าน ท่อถนน เป็นต้น และชาวบ้านยังได้รับทราบข่าวสารของทางตำบลผ่านทางเสียงตามสายของ อบต. ด้วย

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 3 คน นั้นทราบข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้านจากการเข้าประชุมหมู่บ้าน ซึ่งมีแกนนำหมู่บ้านอย่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สอบต. ประชาคมหมู่บ้าน มาประชุมเพื่อหารือกันในเรื่องกิจกรรมและโครงการต่างๆ

ในประเด็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ หากเป็นข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้าน ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 5 คนนั้นมี 3 คน ที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเร็วกว่าสองคนที่เหลือ เพราะเป็นแกนนำของกลุ่มและใกล้ชิดกับผู้นำหญิงมากกว่า ข้อมูลที่ทั้ง 3 คนนี้รู้ก่อนส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเรื่องการขอโครงการของกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งผู้นำหญิงประชุมวงในกับ 3 คนนี้ก่อน แล้วจึงประชุมกับกลุ่มแม่บ้านกลุ่มใหญ่ทั้งหมู่บ้านอีกครั้ง ส่วนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกอีก 2 คนก็ได้รับรู้ข้อมูลจากการประชุมแม่บ้านกลุ่มใหญ่ของหมู่บ้าน

โดยสรุปแล้ว ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรับรู้บทบาทหน้าที่ของ สอบต. ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่ทราบว่า สอบต. มีหน้าที่อะไร ส่วนการเสนอความต้องการ มีผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มบางรายได้เสนอความต้องการแต่ไม่ได้รับการตอบสนอง และไม่ได้ติดตามแต่อย่างใด ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกที่ได้เสนอความต้องการ มีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่ได้รับการตอบสนองและพอใจเพราะเมื่อเสนอความต้องการแล้วได้รับบริการจาก อบต. เร็วเร็วกว่าไปติดต่อกับ อบต. ด้วยตนเอง ด้านการติดตามและตรวจสอบไม่พบการตรวจสอบแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าผู้หญิงส่วนใหญ่จะทราบเรื่องงบประมาณหรือโครงการต่างๆ ที่เข้ามาในหมู่บ้าน ประเด็นการสนับสนุนผู้นำหญิงนั้นผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมดสนับสนุนผู้นำหญิงทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็น สอบต. และช่วยเหลือกิจกรรม ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีเพียงส่วนหนึ่งที่สนับสนุนผู้นำหญิงในการลงคะแนนเลือกตั้งให้ สุดท้ายคือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นขึ้นอยู่กับว่าใครมีบทบาทอย่างไรในหมู่บ้าน กรณีที่เป็นคนที่ไม่มีบทบาท เช่น เป็นกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน การเข้าถึงข้อมูลก็จะมีช่องทางหลากหลายนอกจากการได้รับข้อมูลข่าวสารจากเสียงตามสายเหมือนคนในหมู่บ้านแล้ว ยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน การประชุมวงในกับผู้นำหญิง

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ที่ 6

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรวม 9 คน ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มใดๆ จำนวน 2 คน

กลุ่มต่างๆ ที่ผู้หญิงเป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มรวมซื้อเพื่อการบริโภค ประชาคมหมู่บ้านและกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ในจำนวนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 9 คน ส่วนมากจะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน แต่จะให้ความร่วมมือมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้นำในกิจกรรมนั้นๆ ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มใดๆ เลย จำนวน 2 คน ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากคนหนึ่งมีร้านขายอาหารอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ (ไปเข้ามิด กลับคำ) ส่วนอีกคนหนึ่งไม่เข้าร่วมเพราะไม่ได้สนใจและไม่อยากยุ่งกับใคร

การรับรู้บทบาท สอบต.

ในประเด็นการรับรู้บทบาทของ สอบต. ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคนรับรู้บทบาท สอบต. แต่การรับรู้มีความแตกต่างกัน โดยมี 4 คน รู้ว่า สอบต. มีบทบาทในการทางงบประมาณจาก อบต. เข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน 3 คน บอกว่า มีหน้าที่ในการพัฒนาถนน ไฟฟ้า และประปาในหมู่บ้าน ส่วนอีก 2 คน บอกว่า ดูแลทุกเรื่องทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สุขภาพ แก้ปัญหาความเดือดร้อน “ดูแลลูกบ้าน ให้ความช่วยเหลือทุกเรื่อง เช่น หากกระสอบทรายมากันน้ำกรณีน้ำท่วม แจกผ้าห่ม ช่วยดูแลสุขภาพและการออกกำลังกาย พัฒนาดูแลน้ำ ไฟ และช่วยเหลือผู้สูงอายุ”

สำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม มี 1 คน ที่บอกว่า สอบต. มีหน้าที่ในการพัฒนาหมู่บ้านโดยการนำงบประมาณเข้ามา แต่ไม่รู้รายละเอียดมากนักว่าจะต้องทำอะไรบ้าง แต่อีกคนหนึ่งไม่รู้เลยว่า สอบต. มีบทบาทอะไรเนื่องจากไม่ได้สนใจ

การเสนอความต้องการ

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มมี 2 คน ที่เคยเสนอความต้องการผ่าน สอบต. ฤทัย คนหนึ่งเสนอความต้องการในเรื่องการแก้ปัญหาความเดือดร้อนจากน้ำท่วม ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองจาก สอบต. อีกคนหนึ่งเสนอขอให้ช่วยจัดหาน้ำมาให้เนื่องจากบิมน้ำในบ้านเสีย ทาง สอบต. ฤทัย ได้ติดต่อกับ อบต. ให้นำถังน้ำมาวางไว้หน้าบ้านเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อน ส่วน 7 คนที่เหลือไม่ได้เสนอความต้องการ โดยมี 4 คน เห็นว่าปัญหาบางอย่างสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง และ 3 คนที่ไม่เสนอความต้องการเนื่องจากเห็นว่าในหมู่บ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่และผู้นำมีความขัดแย้งกัน จึงไม่อยากเสนอ

ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มมี 1 คน ไม่ได้เสนอความต้องการใดๆ เลย ยอมรับว่าไม่ได้สนใจ ไม่มีเวลาและไม่อยากยุ่งกับใคร ส่วนอีก 1 คน ที่เหลือ เคยเสนอความต้องการในเรื่องน้ำประปาแต่ไม่ได้รับการสนองและไม่ได้มีการติดตามความต้องการแต่อย่างใด “เคยเสนอเรื่องประปาในซอย 7 ให้แก่ สอบต. วาสนา แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง”

มีข้อสังเกตประการหนึ่งในเรื่องการเสนอความต้องการ โดยเฉพาะชาวบ้านส่วนหนึ่งในซอย 5 ซึ่งมีนางสายหยุด สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กรรมการกองทุนและสมาชิกกลุ่มสัจจะ (ทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินของสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในซอย 5 ไปส่งให้กับผู้ใหญ่บ้าน) จะทำหน้าที่เสมือนผู้รับเรื่องราวเกี่ยวกับความเดือดร้อนและความต้องการเพื่อไปบอกต่อให้กับผู้ใหญ่บ้าน “ได้รับเรื่องราวร้องทุกข์จากคนในซอยที่ฝากบอกเรื่องเดือดร้อนให้ฟัง เหมือนกับว่าเป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นที่รองรับให้พวกเขา...ส่วนใหญ่เป็นเรื่องขยะซึ่งก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข...”

การติดตาม ตรวจสอบ

ในประเด็นการติดตาม ตรวจสอบ ทั้งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกไม่ได้มีการติดตามและตรวจสอบการทำงานของผู้นำหญิงเลย กรณีผู้หญิงที่เคยเสนอความต้องการบอกว่า “ที่เสนอไป ไม่ได้ตามที่ขอ ...ก็ไม่ได้ตาม เพราะถ้าได้เขาคงมาทำให้เอง” สำหรับผู้หญิงที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาความต้องการไปบอกต่อให้ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ได้มีการติดตาม ตรวจสอบแต่อย่างใด โดยให้เหตุผลว่า “ในเรื่องการตรวจสอบ พี่ไม่ได้ตรวจสอบอย่างเรื่องที่ สอบต. วาสนาบอกเราก็เชื่อ ...เพราะถ้าไม่เป็นความจริงเขาคงไม่พูด”

การสนับสนุนผู้นำหญิง

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 9 คน ให้การสนับสนุนผู้นำหญิงโดยทั้ง 9 คน ให้ความร่วมมือเวลามีกิจกรรมหรือกรณีผู้นำขอความร่วมมือ ในจำนวน 9 คน มี 6 คน ไปลงคะแนนเลือกผู้นำหญิงในช่วงเลือกตั้ง “ตอนที่ไปเลือกตั้ง อบต. ก็เลือกผู้หญิงทั้งสองคน คืออยากเห็นผู้หญิงเข้ามาทำงานแบบนี้มากขึ้น จะได้เข้าใจผู้หญิงด้วยกัน” และมี 4 คน ช่วยหาเสียงให้ผู้นำหญิงและช่วยผู้นำหญิงทำงาน โดยไปเป็นตัวแทนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก หรือเป็นช่องทางในการกระจายข้อมูลข่าวสารในกลุ่มและหมู่บ้าน เช่น นางจันทร์นวลและนางสุณีเป็นตัวแทน สอบต. ฤทัยในการไปร่วมประชุมหรือการกระจายข้อมูลให้สมาชิกกลุ่มรวมชื่อ รวมถึงคนในหมู่บ้าน ในขณะที่นางแววดาว ได้รับความไว้วางใจจาก สอบต. วาสนา ในการไปเป็นตัวแทน “มีอะไรที่วาสนาก็จะมาบอก...มาขอความร่วมมือ บางเรื่องเป็นเรื่องแม่บ้าน บางเรื่องเป็นเรื่องงาน อสม...บางทีก็ให้เข้าไปประชุมแทน”

อย่างไรก็ตามการสนับสนุนผู้นำหญิงของหมู่บ้านนี้ มีลักษณะการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการให้การสนับสนุน กล่าวคือ กรณีผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรวมชื่อจะสนับสนุน สอบต. ฤทัย สำหรับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและอสม. (ยกเว้นคุณจันทร์นวล) จะสนับสนุน สอบต. วาสนา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า คนที่เป็นสมาชิกกลุ่มรวมชื่อบางคนเดิมสนับสนุน สอบต. วาสนา ต่อมาเปลี่ยนมาสนับสนุน สอบต. ฤทัย โดยให้เหตุผลว่าการดำเนินงานของผู้ใหญ่บ้านและ สอบต. วาสนา ในหลายเรื่องไม่โปร่งใส (ยกตัวอย่างกิจกรรมสืบทอดและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ)

สำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งสองคนให้การสนับสนุนโดยการเลือกผู้หญิงด้วยกันเข้าไปเป็น สอบต. คนหนึ่งเลือก สอบต. วาสนา โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากรู้จักและต้องการสนับสนุนผู้หญิงด้วยกัน สำหรับอีกคนหนึ่ง ไปเลือก สอบต. ฤทัย โดยบอกว่า “ที่บ้านเลือกก็เลยเลือกด้วย”

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การเข้าถึงข้อมูลของผู้หญิงพบว่าผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มไม่ค่อยรู้ถึงความเคลื่อนไหวใดๆ ในหมู่บ้าน เนื่องจากภาระเรื่องกิจการค้าขายภายนอกหมู่บ้าน ไม่มีเวลา แม้ว่าบางครั้งได้ข้อมูลจากการประกาศผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน ก็ไม่ค่อยได้ยิน แต่อีกคนหนึ่งบอกว่ายอมรับว่าไม่ได้สนใจและไม่อยากยุ่งกับใคร จึงไม่รู้ข้อมูลข่าวสารมากนัก

ส่วนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าถึงข้อมูลขึ้นอยู่กับว่าอยู่ในฝ่ายของผู้ใดคนใด กรณีสมาชิกกลุ่มรวมชื่อก็จะรู้เรื่องราวต่างๆ จาก สอบต. ฤทัย ส่วนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและ อสม. ก็จะได้รับข้อมูลจาก สอบต. วาสนา หรือไม่ก็ได้จาก สอบต. บานชื่น (กรณีที่เป็นข้อมูลในกลุ่มแม่บ้าน) หรือถ้าเป็น อสม. บางครั้งก็ได้ข้อมูลจาก สอบต. ประไพพรรณ ข้อมูลที่ได้รับส่วนมากเป็นข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม โครงการที่ผู้นำจะทำและต้องขอความร่วมมือ เช่น การไปร่วมรับเสด็จ กิจกรรมที่ได้รับงบประมาณจาก อบต. การประชาสัมพันธ์ต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ผู้หญิงรับรู้ก็ไม่ใช่ข้อมูลทั้งหมด กล่าวคือ รู้ว่ามีกิจกรรมอะไรแต่ไม่รู้รายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของงบประมาณ การใช้จ่ายต่างๆ อีกประการหนึ่ง ผู้นำมักให้ข้อมูลกับฝ่ายของตนในเรื่องความไม่ดีต่างๆ ของผู้นำอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยสรุป ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีความเข้าใจในเรื่องบทบาท สอบต. เพียงแต่เข้าใจไม่เท่ากัน ส่วนในเรื่องการเสนอความต้องการ มีผู้หญิงที่เสนอความต้องการ 3 คน (ผู้หญิงที่อยู่ในสมาชิกกลุ่ม 2 คน และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 1 คน) โดยเสนอความต้องการผ่านความสัมพันธ์ส่วนตัว กรณีปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า เช่น น้ำท่วม ท่อตัน หลอดไฟฟ้าขาด ชาวบ้านก็จะมาขอให้ผู้นำ รวมทั้ง สอบต. มาช่วยแก้ไข ในเรื่องการติดตาม กำกับ ตรวจสอบการทำงานของผู้นำหญิง แทบจะไม่พบเลย ส่วนในประเด็นการสนับสนุนผู้นำหญิงก็เป็นลักษณะของการให้ความร่วมมือและบางส่วนสนับสนุนโดยการเลือกผู้หญิงด้วยกันให้เข้าไปเป็น สอบต. สำหรับการเข้าถึงข้อมูล ส่วนมากเป็นคนที่ใกล้ชิดกับผู้นำ

บ้านแก่งโงะ หมู่ที่ 7

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรวม 7 คน ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ จำนวน 4 คน

กลุ่มต่างๆ ที่ผู้หญิงเป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. ในจำนวนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 11 คน มีการช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น งานบุญ งานศพ และมีผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 1 คน ซึ่งเป็นคนที่อยากจะให้คนในหมู่บ้านมีความสามัคคี และช่วยเหลือกันโดยตนเองจะเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการทำงาน

การรับรู้บทบาท สอบต.

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 7 คน รับรู้บทบาทหน้าที่ของ สอบต. ว่ามีหน้าที่พัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น มีปัญหาอะไรก็ช่วยไม่ให้เดือดร้อน แต่ไม่ได้ทำบทบาทนี้ “มีหน้าที่พัฒนาชุมชนแต่ไม่พัฒนา รู้แต่ว่าเขาจะต้องช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น มีปัญหาอะไรก็ช่วยชาวบ้านไม่ให้เดือดร้อน คิดว่ามีแค่นี้แหละ และเมื่อมีปัญหาไม่ได้ไปแจ้งให้ทราบ ไม่ได้ไปบอกมัน มันเห็นอยู่ มันไม่ทำก็แล้วไป สมัยหน้าก็ไม่เลือกเอามันอีก เอาคนที่มีความดีดีกว่า”

ข้อมูลที่ได้จากผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมี 2 คนที่รับรู้บทบาทของ สอบต. ว่ามีหน้าที่พัฒนาหมู่บ้านแต่ไม่ทำหน้าที่ของตนเองจึงต้องพึ่งตนเอง “พี่ก็ไปบอกทั้ง อบต. และผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ แต่พี่รู้จักเจ้าของที่ดินที่เขาทำขยะ พี่ได้โทรศัพท์ไปบอกเจ้าของเอง” ส่วนอีก 2 คนไม่รับรู้บทบาทของ สอบต. ว่าทำอะไรบ้าง เช่น “ไม่รู้ว่ อบต. มีบทบาทหน้าที่อะไร แต่ก็ออกไปเลือกตั้งในสมัยที่แล้ว”

การเสนอความต้องการ

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มมี 6 คน ไม่ได้เสนอความต้องการ โดยมี 4 คน บอกว่าไม่ได้สนใจและไม่เคยเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน ส่วนอีก 2 คน บอกว่า ไม่ได้เสนอความต้องการเพราะเห็นว่าผู้ใหญ่บ้านคิดโครงการให้ติดอยู่แล้ว แต่มี 1 คนที่เสนอความต้องการผ่านผู้ใหญ่บ้านและได้รับการตอบสนอง “โดยส่วนตัวเคยเสนอโครงการที่ผู้ใหญ่บ้าน เรื่องถนนเข้าบ้านของพี่ซึ่งเคยเป็นร่องระบายน้ำสาธารณะ พึ่งมาได้เมื่อปลายปีที่แล้วแต่ก็ยังไม่หมดเพราะงบประมาณมีไม่มากนัก ก็ยังดีที่ได้ แต่ตอนที่ทำ ทาง สอบต. สมชาย เป็นผู้มาบอกมาควบคุม”

ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม มี 2 คนเสนอความต้องการผ่านผู้ใหญ่บ้าน อีก 1 คน เสนอผ่าน สอบต. สมชาย “เคยเสนอเรื่องการกำจัดขยะข้างบ้านแต่ก็ไม่มาทำอะไร” ซึ่งทั้ง 3 คน ได้รับการตอบสนองตามที่เสนอสำหรับ 1 คนที่ไม่ได้เสนอความต้องการ เนื่องจากไม่ได้ให้ความสนใจในงานของหมู่บ้าน

การติดตาม ตรวจสอบ

การติดตาม ตรวจสอบสำหรับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่พบว่ามีการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำแต่อย่างใด

การสนับสนุนผู้นำหญิง

ผู้หญิงในกลุ่มสมาชิกมี 2 คน ไปเลือกผู้หญิงเป็นผู้นำ “ตอนนั้นไปเลือกเพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน ได้ไปเลือกอยู่” และอีก 5 คนไม่ได้ไปเลือก สอบต. จันทรศรี ทั้ง 7 คนไม่ได้สนับสนุน สอบต. จันทรศรีหลังการเลือกตั้ง “ตอนที่สมัคร ยังไม่ได้เป็น อบต. ก็ดี หมู่บ้านมีปัญหาเดือดร้อนจะให้ความร่วมมือสนับสนุนตลอด แต่เมื่อเป็นแล้วไม่ได้สนใจปัญหาของชาวบ้าน บอกว่าไม่มีเวลาบ้าง ส่วน สอบต. หญิงนั้นเมื่อยังไม่ได้เป็นไม่กินเหล้ามาก แต่เมื่อเป็นแล้วมักเมาแต่เหล้าไม่ช่วยเหลือชาวบ้าน”

ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 4 คนไม่สนับสนุน และไม่ได้ไปเลือก สอบต. จันทรศรี แต่กลุ่มผู้หญิงทั้ง 11 คนจะร่วมงานของหมู่บ้าน เช่นงานบุญ เป็นอย่างดี “พี่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มอะไรเลยในหมู่บ้าน แต่ถ้ามีงานบุญในหมู่บ้านก็จะมาช่วย”

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ผู้หญิงในกลุ่มสมาชิกได้รับข่าวสาร ประชาสัมพันธ์จากเสียงตามสายของหมู่บ้าน และเสียงตามสายของ อบต. เป็นส่วนใหญ่ “งานลอยกระทงของตำบลพี่ก็รู้จักเสียงตามสายของ อบต.”

ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมี 2 คนที่รับข้อมูลข่าวสารจากเสียงตามสายของหมู่บ้าน และอีก 1 คนไม่ได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของหมู่บ้านเลย “ที่บ้านไม่ได้ยินเสียงตามสาย เพราะอยู่ไกล ผู้ใหญ่บ้านประกาศเรียกประชุม แจ้งเรื่องต่างๆ ถ้าอยากรู้ก็จะชี้จากรยานมาสอบถามอีกครั้ง”

ระบบเสียงตามสายของหมู่บ้าน มีการนำไปติดตามเสาไฟฟ้าเพื่อกระจายข่าวสารให้ทั่วถึง แต่มีคนพยายามปรับไปทิศทางอื่น เพราะอยู่ใกล้บ้านเสียงดังรบกวน “มีคนมาปรับลำโพงให้เงยขึ้นทำให้บ้านไกลๆ ไม่ได้ยิน ทางผู้ใหญ่บ้านก็รู้แต่ไม่ได้ทำอะไร”

โดยสรุป ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 9 คนมีความเข้าใจในเรื่องบทบาท สอด. ไม่เท่ากัน ที่ไม่เข้าใจเลยมีเพียง 2 คน ส่วนในเรื่องการเสนอความต้องการ มีผู้หญิงที่เคยเสนอความต้องการ 4 คน (เป็นสมาชิกกลุ่ม 1 คนและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอีก 3 คน) เสนอความต้องการผ่านผู้นำหมู่บ้านและ สอด. ชาย โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ในเรื่องการติดตาม ตรวจสอบ ไม่พบการติดตามตรวจสอบทั้งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ในเรื่องการสนับสนุนผู้นำหญิง พบว่ามีผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง สอด. เพียง 2 คน ส่วนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่จะได้รับจากเสียงตามสายทั้งของ อบต. และของหมู่บ้าน

บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรวม 4 คน ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่กลุ่มใดๆ จำนวน 8 คน กลุ่มต่างๆ ที่ผู้หญิงเป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมตำบล กลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน ในจำนวนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 4 คน มี 3 คน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านเป็นประจำ ส่วนอีก 1 คนนั้นมาบ้างเป็นครั้งคราว เพราะติดขายของทุกวัน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 คนดังกล่าวรู้ข้อมูลในส่วนที่เป็นกิจกรรมของหมู่บ้านค่อนข้างมาก และเป็นปัจจุบัน

ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม มี 2 คนที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านเลย เพราะมองว่าตนเองอายุมากแล้ว อีกคนหนึ่งติดทำงาน ที่บางครั้งต้องไปแต่เช้าหรือไปช่วงกลางคืน กลับมาก็เหนื่อยอยากพักผ่อน อีก 6 คนนั้นมี 2 คนที่ไปร่วมกิจกรรมบ้าง ที่เหลืออีก 4 คน มี 1 คนที่มักจะไม่ได้ไปร่วมด้วยตนเอง แต่ให้เป็นเงินหรือสิ่งของเมื่อรู้ว่ามีกิจกรรมในหมู่บ้าน เพราะไม่มีเวลาไปร่วม ในขณะที่อีก 3 คน ไปร่วมด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาส แต่ทั้ง 4 คนนี้จะรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของกิจกรรมหรือเรื่องราวความเป็นไปในหมู่บ้านที่ค่อนข้างเป็นปัจจุบัน

การรับรู้บทบาท สอด.

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 3 คน รับรู้บทบาท สอด. ว่าไปทำหน้าที่พัฒนาหมู่บ้าน เป็นปากเสียงแทนชาวบ้าน และเน้นบทบาทด้านโครงสร้างพื้นฐาน คือทำถนนหนทาง ทำไฟฟ้า ลอกท่อ ซ่อมถนน หากต้องการอะไรหรือมีอะไรเสีย เช่น ไฟก๊อบก สอด. หรือจะต่อเติมอาคารบ้านเรือนยื่นออกมาก็ต้องแจ้ง สอด. นอกจากนี้อะไรที่

หมู่บ้านยังไม่มีก๊าทาเข้ามา ส่วนอีก 1 คน เพิ่มเติมว่านอกจากทำถนนแล้วยังจัดเก็บภาษี ดูแลคนชรา คนพิการ และผู้มีรายได้น้อย หรือผู้ประสบภัย เช่น การแจกถุงยังชีพให้กับชาวบ้านที่น้ำท่วมบ้าน เป็นต้น

ข้อมูลที่ได้จากผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มก็คล้ายคลึงกัน คือ มี 2 คนเข้าใจว่า สอบต. จะต้องจัดการเรื่อง ถนน น้ำ ไฟ ในขณะที่อีก 3 คนเข้าใจว่าเป็นงานพัฒนาหมู่บ้านแก้ปัญหาในหมู่บ้าน และ 1 คนที่บอกว่าทำทั้งโครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต จัดเก็บภาษี จัดหางบประมาณ ส่วนอีก 2 คน ไม่รู้ว่า สอบต. จะต้องทำอะไรบ้าง

การสนับสนุนผู้นำหญิง

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคนสนับสนุนผู้นำหญิงด้วยการเลือกให้เป็น สอบต. ซึ่งเหตุผลในการเลือกนั้น ทั้ง 4 คน ดูจากผลงานเป็นหลัก และลักษณะการทำงานเป็นเหตุผลประกอบ อีกเหตุผลหนึ่งคือ ผู้หญิงเข้ากับกลุ่มแม่บ้านได้ง่าย ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งในกลุ่มนี้บอกว่าได้ร่วมมือร่วมใจรณรงค์ให้คนในหมู่บ้านไปเลือกผู้หญิงเป็น สอบต. ด้วยการปั่นจักรยานในช่วงเย็นไปหาเสียงตามตรอกซอยต่างๆ

นอกจากจะสนับสนุนผู้นำหญิงด้วยการไปเลือกให้เป็น สอบต. แล้ว ทั้ง 4 คน ยังเข้าร่วมกิจกรรมที่ สอบต. ขอหรือจัดอยู่เป็นประจำ เช่น การไปทำบุญ งานกีฬา ทำอาหาร หรืองานพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้กล่าวว่า ตั้งแต่มี สอบต. หญิง ก็มีโครงการช่วยเหลือผู้หญิงหลายๆ อย่าง เช่น จัดซื้อเตาอบขนม วิทยุยกมาสอนทำขนม ได้ไปเรียนเพนท์ผ้า ได้บมาซื้อข้าวของเครื่องใช้ เช่น หม้อ ไม้เค้ แก้ว ผู้สูงอายุก็ได้เช่นกันคือได้เตาอบยาสมุนไพร และยังดูแลเงินทองของผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้หมู่บ้านเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น

ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มมี 5 คน ที่ได้ไปเลือกผู้หญิงเป็น สอบต. อีก 3 คนนั้น ไม่ได้ไปเลือกเพราะไม่รู้ว่ามีทางเลือกตั้ง 1 คน และไม่มีสิทธิ์เลือก 2 คน เนื่องจากมาเช่าบ้านอยู่ในหมู่บ้านนี้และไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมา แต่หนึ่งในสองคนนี้อีกว่ามีโอกาสจะเลือกผู้หญิงเพราะผู้หญิงอดทนกว่า

ในจำนวนผู้ที่ไปเลือกผู้หญิงเป็น สอบต. นี้ มีเหตุผลต่างๆ กันมี 3 คนเลือกเพราะเห็นว่า สอบต. หญิงทั้งสองคนทำงานดี อีก 2 คนพิจารณาที่ความอดทน ความละเอียด ความรับผิดชอบของผู้หญิง นอกจากนี้เวลาที่มีกิจกรรมในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การออกกำลังการหรือการพัฒนาหมู่บ้าน คนกลุ่มนี้มักจะให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว

การเสนอความต้องการ

ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มบอกว่ามักจะเสนอในกลุ่มแม่บ้าน เช่น เวลาถึงงบประมาณมา ทาง สอบต. จะถามกลุ่มว่าอยากได้อะไร ชาดอะไรอยู่และเมื่อเสนออะไรไปก็มักจะได้ หรือ สอบต. รับงานมา เช่น รับทำอาหารไปช่วยโรงทานก็จะเรียกสมาชิกกลุ่มแม่บ้านมาพูดคุยกันและหารือว่าจะทำอะไร อย่างผัดหมี่ ข้าวกระเพรา ข้าวหม้อแกงหม้อ เป็นต้น

เวลาประชุมแกนนำหมู่บ้านผู้ให้ข้อมูล 2 คนเคยเสนอความคิดเห็น บางทีก็มีความเห็นแย้งกับคนอื่น อย่างการจัดงานปีใหม่ เคยเสนอให้จัดหลังปีใหม่ เพราะหลายคนติดไม่สามารถมาร่วมได้ บางทีเขาก็ไม่เอาความคิดเห็นของเรา เขาไม่ทำ" อีกคนเคยเสนอความเห็นในการทำถนน การดูแลความเรียบร้อยในหมู่บ้าน "บางครั้งเป็นก็เห็นด้วย บางครั้งก็คัดค้าน สิ่งที่เราเห็นด้วย ถ้า อบต. มีงบเป็นก็ทำ ถ้าคัดค้านหลายเสียงเราก็เฉยๆ"

การเสนอความต้องการในกลุ่มผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ นั้นมีเพียง 2 คน ที่เคยเสนอความต้องการ คนหนึ่งเคยเสนอความต้องการผ่านแบบสอบถามที่ สอบต. มาแจก ซึ่งเป็นแบบสอบถามของ อบต. ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับเรื่องการจัดเก็บขยะ และอีกคนหนึ่งต้องการให้ชุดลอกลำเหมืองหลังบ้าน เพราะช่วงที่ผ่านมาน้ำท่วมมากเกือบจะเข้าในบ้าน แต่ทาง สอบต. หญิงได้ไปตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่าลำเหมืองนั้นอยู่ในพื้นที่ของอีกตำบลหนึ่ง จึงได้ประสานกับ อบต. ตำบลนั้นเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาต่อไป ส่วนผู้ที่ไม่เคยเสนอความเห็นอะไร บอกว่าอะไรทำได้ไม่ได้อย่างไร ทาง สอบต. ก็มาบอก เช่น "งบหมู่บ้านเราได้น้อย ถนนเส้นนี้ไม่ได้เทศบาลนคร จะได้ลาดยางไปก่อน" "ดูๆ เป็นก็ทำดีมา" "เป็นทำให้หมด เป็นมาบอกว่าจะทำนั้นเนื้อ เป็นเสนอมาก่อนและที่เสนอมาก็ได้อยู่แล้ว เป็นมาบอกก่อนเราจึงไม่มีอะไรที่จะไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วย" ซึ่งเรื่องนี้ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งให้ความเห็นว่าไม่มีการถามความต้องการของชาวบ้าน ทาง สอบต. จัดการเองหมด "หมู่บ้านนี้แปลกกว่าที่อื่นๆ ที่อื่นเป็นจะมาสอบถาม ที่นี้จะบอกเลยจะมีอันนั้นอันนี้เนื้อ"

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีทัศนคติในด้านบวกกับผู้นำหญิงของหมู่บ้าน โดยสะท้อนว่า "มีอะไรก็มาบอก ดูแลลูกบ้านดี" "พลัดดันบเข้ามาทำให้เราได้มาก ประสานงานกับ อบต. ได้ดี ทางบทำโครงการออกกำลัง ทาง อบต. ก็สนับสนุน เพราะเห็นว่าสุขภาพชาวบ้านก็สำคัญ ได้งบอะไรมาก็เอามาลงหมด ทำจริงไม่ได้ทำเล่นๆ" "งบก็ฟ้างบดำหัวคนเผ่าและงบประมาณต่างๆ ได้จาก สอบต. ทั้ง 2 คน คนในหมู่บ้านก็รู้เพราะมีป้ายติดไว้" เวลา สอบต. เขาเองลงมาลง ชาวบ้านจะยอมรับ งานทุกอย่างที่ สอบต. เห็นชอบ ชาวบ้านยอมรับ เป็นเป็นคนดี เป็นโปร่งใสอย่างถนนบ้านนี้ได้ดีกว่าบ้านอื่น ถนนกว้างดี"

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางคนบอกว่า มีอะไรก็ปรึกษาได้ง่าย เพราะเป็นผู้หญิงเหมือนกัน และประโยชน์ที่ได้รับจาก สอบต. ยังมีมากมาย เช่น ไฟกิ่ง ถนนตามตรอกตามซอย ซึ่งเมื่อก่อนไม่ใช่แบบนี้ ดีเยอะ ตอนน้ำท่วมก็กระตือรือร้นให้ความช่วยเหลือเต็มที่ เวลาพัฒนาหมู่บ้านหน้าบ้านใครรักก็ทำความสะอาดหมด ผู้หญิงมีความคิด"

การติดตาม ตรวจสอบ

สำหรับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า กิจกรรมโครงการต่างๆ เมื่อทำเสร็จก็ต้องชี้แจง หากเป็นสิ่งปลูกสร้างก็มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ มีคณะกรรมการตรวจรับงาน ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเพิ่มเติมประเด็นนี้ว่า ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ต้องรู้ว่า สอบต. ทำอะไร เวลาได้งบมา สอบต. ก็จะเรียกคณะกรรมการหมู่บ้านมาประชุม "งานเข้ามา เราก็มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบว่าผ่าน ไม่ผ่าน มีคณะกรรมการเซ็นรับ หากเป็นการจ้าง เช่น ทำอาหาร ก็ต้องมีลายเซ็นของผู้รับจ้าง"

การติดตาม ตรวจสอบที่ได้ข้อมูลจากผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลบอกว่า "ไม่ติดตาม เพราะเป็นก็ทำแต่" การตรวจสอบไม่มี มันเห็น อย่างถนน หรือหากทำแบบสอบถามไปแล้ว เจียบไป ก็จะถามเป็นอย่าง

โครงการเก็บขยะของ อบต. ก็เลยรู้ว่าจะมาเก็บปีหน้า" ในขณะที่อีกคนบอกว่า "เป็นมาเห็นความทุกข์ยากแล้ว ดูว่าเป็นจะทำอย่างไร จะไม่เร่งรัด จะรอคู่อีกปีหนึ่ง"

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ในประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้ข้อมูลจาก สอบต. และผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็น อสม. กรรมการหมู่บ้าน (เพิ่งเป็นได้ประมาณเกือบปี) และกรรมการกลุ่มแม่บ้านด้วย ยังพอจำได้ว่าการประชุม คณะกรรมการหมู่บ้านครั้งล่าสุด เป็นเรื่องการซ่อมแซมท่อระบายน้ำ ป้ายชอย นอกจากนี้ก็มีถนนที่ขอย 5/3 ซึ่งไม่ดี และได้ของงบประมาณไปแล้ว ชาวสารข้อมูลต่างๆ มักจะได้จาก สอบต. ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการด้วยกัน

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้ให้ข้อมูลอีกคนหนึ่งเป็นการเข้าถึงในฐานะที่ไปเข้าร่วมประชุมกรรมการ หมู่บ้านและจะรู้ข่าวสารความเป็นไปต่างๆ ของหมู่บ้าน โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณในการดำเนินโครงการต่างๆ และ กิจกรรมที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน โดยรู้จัก สอบต. ซึ่งแจ้งในที่ประชุมและจากการพบปะกับ สอบต. เกือบทุกวัน ผู้ให้ ข้อมูลเล่าว่าตอนนี้ได้งบทำถนนที่ขอย 5/3 แล้ว โดยเป็นงบถนนลาดยางที่ไปขอจาก สจ. ซึ่งทางคณะกรรมการ หมู่บ้านพากันไปขอตอนที่ สจ. มาเปิดงานในอำเภอ ส่วนงบที่ขอจาก อบต. คงไม่ได้ การแจ้งให้ชาวบ้านรู้ว่ งบประมาณ โครงการที่เข้ามาได้มาจากไหนนั้น ผู้ให้ข้อมูลบอกว่าจะแจ้งหลังจากทำเสร็จแล้ว และการทำถนนถ้าเป็น ถนนคอนกรีต ทางประชาคมหมู่บ้านจะเป็นผู้เปิดของและควบคุมการทำว่าเหล็ก คอนกรีต เป็นไปตามแบบหรือไม่

นอกจากนี้ก็ได้รู้ข่าวสารของทางอำเภอที่ผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านเสียงตามสาย หรือบางครั้งผู้ใหญ่บ้านจะ มาบอกว่ามีเรื่องนั้นเรื่องนี้และให้ไปบอกคณะกรรมการมาประชุมเพื่อรับทราบร่วมกันที่บ้านพ่อหลวง ซึ่งมักจะเป็น ช่วงเย็นประมาณหนึ่งทุ่ม

ส่วนเรื่องอื่นๆ มีอะไรเกิดขึ้นที่ไหน สอบต. ไปทำอะไร หรือจะให้สมาชิกกลุ่มทำอะไร สมาชิกกลุ่มก็จะรู้ ก่อนข้างรวดเร็ว เรื่องการยุบ อบต. ก็ได้ข่าวจาก สอบต. เมื่อวานเป็นบอกว่าไปร่างระเบียบการของกลุ่มเย็บผ้า วัน นี้เข้าก็จะทำโครงการ และย้ายไปประชุม ตอนเย็นจะไปเยี่ยมลุงบุญที่เป็นกรรมการหมู่บ้านด้วยกันซึ่งป่วยหนัก เจอ สอบต. อีกคนด้วย เป็นก๊อบกให้ดูๆ นางงามและหนูน้อยนพมาศได้แล้ว เพราะจะส่งเข้าประกวดในงานลอยกระทง เดือนหน้า" ผู้ให้ข้อมูลบอกว่าบางครั้งยังไม่ทันจะประชุมแต่พบ สอบต. ก๊อบก บางเรื่องที่ยังไม่แน่ใจก็เพียงแค่ เกริ่นๆ ไว้ก่อน

ด้านผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม หากมาร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านจะรู้ข่าวสารของหมู่บ้านทั้งจาก สอบต. จากผู้ใหญ่บ้าน และจากการประกาศทางเสียงตามสาย ข้อมูลที่รู้ก็เป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เช่น การออก กำลังกาย ซึ่งกำลังจัดขึ้นในหมู่บ้าน รู้จัก สอบต. หญิงของหมู่บ้านค่อนข้างดี โดยเฉพาะพี่ฟ้า (คงเป็นเพราะอยู่บ้าน ใกล้ๆ กัน) ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้มาร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านนั้น คนหนึ่งได้ข้อมูลของหมู่บ้านจาก สอบต. ส่วนอีกคน หนึ่งไม่รู้เรื่องอะไรเลย ทั้งความเป็นไปในหมู่บ้าน การพัฒนาต่างๆ หรือเรื่องของ อบต.

สรุปแล้วทั้งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มรับรู้บทบาทของ สอบต. และสนับสนุนผู้นำหญิง ด้วยการไปเลือกให้เป็น สอบต. ส่วนการเสนอความต้องการนั้นมีมากในหมู่ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มเช่นเดียวกับการ

ติดตามตรวจสอบ สำหรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม

บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงที่เป็นสมาชิกจำนวน 7 คน ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มใดๆ จำนวน 4 คน

กลุ่มต่างๆ ที่ผู้หญิงเป็นสมาชิก ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคนร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นคณะกรรมการจะมีโอกาสได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากผู้นำทั้งจากการบอกเล่า การปรึกษาหารือของผู้นำ และจากการเข้าร่วมประชุมของกลุ่ม

ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 3 คน ให้ความร่วมมือและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านเช่นเดียวกันกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ไม่ได้ออกไปร่วมกิจกรรมอื่นๆ ภายนอกหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมของหมู่บ้านก็จะได้รับทราบจากการประกาศ ประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายของหมู่บ้านและการบอกของผู้นำ และการบอกต่อๆ กันในหมู่บ้าน และมีเพียง 1 ราย ที่บอกว่าจะร่วมกิจกรรมหมู่บ้านเท่าที่จะร่วมได้และไม่ค่อยสนใจและรู้เรื่องอะไรต่างๆ ในหมู่บ้านมากนัก

การรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

จากการสอบถามในเรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 7 คน และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มใดๆ 4 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน ได้ให้คำตอบที่คล้ายคลึงกัน คือ มีหน้าที่ดูแลทั่วไปทุกๆ อย่างได้แก่ ดูแลความสงบเรียบร้อยของคนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นการจัดการความขัดแย้ง การทะเลาะเบาะแว้งในหมู่บ้าน หรือดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การกระจายข้อมูลข่าวสาร การติดตาม รักษาผลประโยชน์ให้กับหมู่บ้านลูกบ้าน รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ให้ลูกบ้านอย่างเหมาะสม

การเสนอความต้องการ

การเสนอความต้องการของผู้หญิงในหมู่ 9 กรณีผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่พบการเสนอความต้องการของตนเองกับผู้นำหมู่บ้าน 1 คนเห็นว่าไม่ได้ต้องการอะไร อีก 1 คนมีความคิดเห็นว่าจะอบรมเรื่องการทำขนมไทยบ้างแต่ก็ไม่ทราบว่า จะเสนออย่างไร และอีก 2 คนที่เหลือให้ข้อมูลว่าผู้ใหญ่บ้านและ สอ.บต. จะจัดการเอง เช่น การจัดซื้อเตาอบขนมที่เห็นตั้งอยู่ในศาลาเอนกประสงค์ไม่ทราบว่ามาจากไหนและเข้าใจว่าผู้ใหญ่บ้านและ สอ.บต. คงเป็นผู้จัดการและคงจะมีโครงการอบรมเรื่องขนมต่อไป

สำหรับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มจากจำนวน 7 คน มี 5 คน ไม่ได้เสนอความต้องการ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมี 2 คน มีความต้องการแต่ไม่รู้จะเสนอผ่านช่องทางใด ส่วน 3 คน เห็นว่าได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้นำอยู่แล้ว สำหรับ 2 คน ที่เหลือนั้นมีฐานะเป็นกรรมการหมู่บ้านและกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุ มีการเสนอความต้องการ เช่น เสนอโครงการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และเสนอความต้องการในเรื่องโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ "ก็มีการหารือ

กันว่ามีงบตำบลละล้าน.บ้านเราจะทำอะไรกันดี ก็มีการเสนอหลายอย่าง มีน้ำดื่ม น้ำหวาน ขนมอบ แสดงความคิดเห็นกัน ก็สรุปกันว่าจะทำขนมอบ”

การติดตาม ตรวจสอบ

จากการพูดคุยกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการติดตาม เฝ้าระวังควบคุม ตรวจสอบ การทำงานของผู้นำ เช่น กรณีการเสนอซื้อข้าวเปลือกยังชีพผู้สูงอายุ 3 ราย และยายแก้วเป็นคนหนึ่งที่ได้รับการเสนอซื้อข้าวเปลือกยังชีพผู้สูงอายุ และได้นำหลักฐาน (สำทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน) มอบให้ผู้นำไปแล้ว แต่สุดท้ายมีการเปลี่ยนชื่อเป็นคนอื่น แต่ยายแก้วและพี่ตุ๊กตา (ลูกสาว) ก็ไม่ได้ติดตาม สอบถามเหตุผล ถึงแม้จะรู้สึกไม่ค่อยดีนัก

การสนับสนุนผู้นำหญิง

การสนับสนุนผู้นำหญิง ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทุกคนเลือกผู้ใหญ่บัวแก้วเป็นผู้นำ ซึ่งเหตุผลคือเห็นว่าเป็นคนที่ทำงานเพื่อหมู่บ้านอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นบทบาทของประธานแม่บ้าน ประธานอสม. และโดยนิสัยส่วนตัวเป็นคนที่มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และรู้จักกันมานาน มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่ให้ข้อมูลว่าเลือกเพราะได้ยินว่าเธอจะเลือกกัน และอีก 2 ราย พูดคุยกันและปรึกษาหารือกับคนอื่นเพื่อสนับสนุนผู้ใหญ่บัวแก้ว

ทุกคนที่ให้ข้อมูลได้เข้าร่วมกิจกรรมที่หมู่บ้านจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานพัฒนาหมู่บ้าน งานวันสำคัญ แล้วแต่เวลาว่างที่ตนเองมี ซึ่งความร่วมมือมีหลายระดับ มีทั้งเข้าร่วมกิจกรรม หรือทั้งร่วมกิจกรรมและร่วมแรง หรือหากไม่สามารถช่วยแรงได้ก็ร่วมสมทบเป็นของ

ผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มแม่บ้านและชมรมผู้สูงอายุ 3 ราย ให้ข้อมูลว่า นอกเหนือจากการร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านแล้ว ตนเองยังไปร่วมกิจกรรมอื่นๆ นอกหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บัวแก้วร้องขอหรือมาชวน เช่น เป็นตัวแทนกลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมที่ตำบล อำเภอจัดขึ้น หรือเข้าร่วมงานแข่งขันกีฬา อบต. เกมส์ เป็นต้น

ผู้หญิงหนึ่งในสามรายดังกล่าวให้ข้อมูลว่าตนเองช่วยงานหมู่บ้านมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดๆ เริ่มตั้งแต่ช่วยเตรียมสถานที่ อำนวยความสะดวกระหว่างการจัดกิจกรรม และเก็บกวาดภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

โดยทั่วไปผู้หญิงทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกทุกคนได้รับทราบข้อมูลจากการประกาศเสียงตามสาย ทั้งของหมู่บ้านและของ อบต. จากการประชาสัมพันธ์ด้วยตัวเองของผู้ใหญ่บัวแก้ว การบอกต่อกันระหว่างชาวบ้าน ในโอกาสที่เจอกันทั่วๆ ไป และโอกาสที่เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าว เช่น การเชิญชวนให้ร่วมอบรมการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การพัฒนาหมู่บ้าน การย้ายสถานพยาบาลตามโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค และการตรวจสุขภาพ เป็นต้น มีผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเพียง 1 ราย ที่ให้ข้อมูลว่าตนเองไม่ค่อยรู้เรื่องของกลุ่ม หมู่บ้านมากนัก เนื่องจากไม่ค่อยได้เข้าไปยุ่ง เพราะไม่มีเวลาต้องดูแลสุขภาพ แต่หากมีกิจกรรมอะไรในหมู่บ้านก็เข้าไปร่วมไปช่วย

ผู้หญิง 4 คน ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการผู้สูงอายุ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้รับทราบข้อมูลจากการประชุมคณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะทำในหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านคณะกรรมการผู้สูงอายุก็ได้รับทราบข้อมูลความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกองทุน

สำหรับประชาชนผู้สูงอายุซึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านด้วยนั้น มักสื่อสารข้อมูลปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่ บัวแก้วโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการทำกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ เช่น การอบรม การแจกของสำหรับผู้สูงอายุ การเสนอชื่อคนที่ได้รับเบี้ยยังชีพ การจัดกิจกรรมหมู่บ้าน การไปร่วมอบรม ประชุมในนามแม่บ้าน อสม. เป็นต้น และมีผู้หญิงหนึ่งคนที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่ บัวแก้วในเรื่องแม่บ้าน เช่น โครงการสำหรับแม่บ้าน การไปร่วมงานนอกหมู่บ้านในนามแม่บ้าน

โดยสรุป ผู้หญิงทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกมีความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่ใกล้เคียงกัน คือการดูแลทั่วๆ ไปในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการดูแลความสงบเรียบร้อย การกระจายข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาหมู่บ้าน ในประเด็นการเสนอความต้องการผู้หญิงที่เป็นสมาชิกมีโอกาสเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมหรือกับผู้นำหญิง ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกไม่พบการเสนอความต้องการ และไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามและตรวจสอบผู้นำหญิงทั้งผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ประเด็นการสนับสนุนผู้นำหญิงทุกคนเลือกผู้นำหญิงให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ส่วนการเข้าถึงข้อมูลผู้หญิงทุกคนทราบความเคลื่อนไหวความเป็นไปของหมู่บ้านแต่ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและเป็นคณะกรรมการมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลมากกว่า

ตารางที่ 12 สรุปภาพรวมข้อมูลผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 5 หมู่บ้าน

หมู่ที่	การรับรู้บทบาทผู้นำหญิง	การแสดงความต้องการ	การติดตาม ตรวจสอบ	การสนับสนุนผู้นำหญิง	การเข้าถึงข้อมูล
หมู่ 1 บ้านพลัมปลา	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - สออต. ต้องดูแลเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิต ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - สออต. ดูแลเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน และมีบางส่วนไม่ทราบว่า สออต. มีหน้าที่อะไร	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - บางคนเคยเสนอความต้องการแต่ไม่ได้รับการตอบสนอง ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - บางคนเคยเสนอความต้องการบางคนไม่เคยเสนอ	- ไม่พบ	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ให้เข้าร่วมมือและเลือกให้เป็น สออต. ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - มีส่วนน้อยที่เลือกผู้นำหญิงเป็น สออต.	- ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ใกล้ชิดกับ สออต. หญิงรับทราบข่าวสารก่อนสมาชิกคนอื่น นอกนั้นได้ทราบข่าวสารจากเสียงตามสายและการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน
หมู่ 6 บ้านหัวย่นงาม	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - สออต. มีหน้าที่ทางงบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ไม่ทราบว่า สออต. มีบทบาทอะไร	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม (รวมชื่อ) - มีโอกาสเสนอความต้องการผ่าน สออต. หญิง ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ไม่ได้เสนอความต้องการ เพราะไม่สนใจ ไม่อยากยุ่ง แต่มี 1 คนเคยเสนอเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน	- ไม่พบ	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ให้เข้าร่วมมือและส่วนใหญ่เลือกผู้หญิงให้เป็น สออต. ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - เลือกผู้หญิงเป็น สออต.	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - รับรู้ข่าวสารจาก สออต. หญิงของแต่ละกลุ่ม ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - มีข้อมูลข่าวสาร และบางส่วนได้ทราบข้อมูลอยู่บ้างแต่ไม่สนใจ

หมู่ที่	การรับรู้บทบาทผู้นำหญิง	การเสนอความต้องการ	การติดตาม ตรวจสอบ	การสนับสนุนผู้นำหญิง	การเข้าถึงข้อมูล
หมู่ 7 บ้านแก่งโงะ	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - สอบต. มีหน้าที่พัฒนาหมู่บ้าน และช่วยเหลือปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - บางส่วนทราบว่า สอบต. มีหน้าที่พัฒนาชุมชนแต่บางส่วนไม่ทราบหน้าที่ของ สอบต.	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - เคยเสนอความต้องการผ่านผู้นำหมู่บ้าน ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - บางคนเสนอความต้องการผ่านผู้นำหมู่บ้าน และบางคนเสนอความต้องการผ่าน สอบต. ชาย	- ไม่พบ	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ส่วนน้อยที่เลือก สอบต. หญิง ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ไม่ได้เลือก สอบต. หญิง	- ส่วนใหญ่ได้รับทราบข่าวสารทางเสียงตามสาย มีส่วนน้อยที่ไม่ได้รับทราบข่าวสารเพราะไม่ได้ยินเสียงตามสาย
หมู่ 8 บ้านสุทกาสุดใจ	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - สอบต. ทำหน้าที่พัฒนาหมู่บ้าน ดูแลโครงสร้างพื้นฐาน เก็บภาษี และพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - บางส่วนรับรู้เช่นเดียวกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิก แต่มีบางส่วนที่ไม่รู้ว่า สอบต. ต้องทำอะไร	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - เสนอความต้องการในการประชุมกลุ่ม (แกนนำ, แม่บ้าน) ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - เสนอความต้องการเรื่องการเก็บขยะ ชุดลอกเหมือง	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ที่เป็นการรวมมือและเลือกให้เป็น สอบต. ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - มีบางส่วนไปเลือกให้เป็น สอบต. บางส่วนไม่ได้ไปเลือกตั้ง	ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ได้ทราบรายละเอียดของข้อมูลมากกว่าผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิก กลุ่มผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิก - รับทราบข้อมูลข่าวสาร	
หมู่ 9 แสงตะวันวิลล่า	- ดูแลทุกอย่าง	- เสนอความเห็นในที่ประชุม	- ไม่พบ	ผู้หญิงที่เป็น/ ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - ให้ความร่วมมือและเลือกผู้หญิงเป็นผู้นำหมู่บ้าน	ผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม - รู้ความเคลื่อนไหวของหมู่บ้าน และผู้หญิงที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เข้าถึงข้อมูลได้มากกว่า

จากตารางที่ 12 พบว่าในประเด็นการรับรู้บทบาทผู้นำหญิง ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มรับรู้บทบาทผู้นำหญิงมากกว่ากลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ซึ่งมีบางคนไม่รู้ว่าคุณำหญิงโดยเฉพาะ สอบต.มีบทบาทอะไร ในส่วนการเสนอความต้องการนั้นทั้งผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิก เคยและไม่เคยเสนอความต้องการผ่านผู้นำหญิง แต่มีหมู่ 7 หมู่เดียวที่เสนอผ่านผู้ใหญ่บ้านและ สอบต. ชาย สำหรับการติดตาม ตรวจสอบ ปรากฏว่าพบหมู่บ้านเดียวคือหมู่ 8 โดยผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ในด้านการสนับสนุนผู้นำหญิงเห็นได้ชัดว่าผู้หญิงที่เป็นหรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสนับสนุนผู้นำหญิงด้วยการให้ความร่วมมือเวลาว่างเป็นอันดับแรกและไปเลือกให้เป็นผู้นำเป็นอันดับรอง โดยผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเลือกผู้หญิงเป็นผู้นำเกือบทั้งหมด ประเด็นสุดท้ายคือ การเข้าถึงข้อมูลที่ได้เห็นได้ชัดว่าผู้หญิงที่เป็นสมาชิกจะมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เร็วกว่าและละเอียดกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งได้ข้อมูลจากเสียงตามสาย

วิเคราะห์ผู้หญิงในตำบลริมดอย

จากข้อมูลเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ในประเด็นการรับรู้บทบาท สอดต. ผู้ใหญ่บ้าน การเสนอความต้องการ การติดตามตรวจสอบ การสนับสนุนผู้นำหญิงและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จะนำเสนอการวิเคราะห์เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบแผนการรับรู้บทบาท สอดต. ผู้ใหญ่บ้าน การเสนอความต้องการและการสนับสนุนผู้นำหญิง

ตารางที่ 13 แบบแผนการรับรู้บทบาท สอดด./ผู้ใหญ่นบ้าน

แบบแผนการรับรู้บทบาท สอดด./ผญบ.	หมู่ 1		หมู่ 6		หมู่ 7		หมู่ 8		หมู่ 9		รวม	
	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น
1. ไม่รับรู้เลย	(5)	(6)	(9)	(2)	(7)	(4)	(4)	(8)	(7)	(4)	(32)	(24)
2. รับรู้ว่าดูแลโครงสร้าง พื้นฐานและทาง ประมาถมาให้	-	2	-	1	-	2	-	2	-	-	-	7
3. รับรู้ว่าพัฒนาหมู่บ้าน/ แก้ไขปัญหามูลบ้าน	5	4	7	1	-	-	3	2	-	-	15	7
4. รับรู้ว่าจัดเก็บภาษี ส่ง เสริมคุณภาพชีวิต และดู แลเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน	-	-	2	-	7	2	-	3	7	4	16	9
	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกทุกคนรับรู้บทบาท สอบต. บทบาทผู้ใหญ่บ้านโดยรับรู้บทบาท
 ในด้านการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานมากที่สุด รองลงมาเป็นการรับรู้ในภาพรวมคือการพัฒนาหมู่บ้าน

ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกมีประมาณ 1 ใน 3 ที่ไม่รู้บทบาทของ สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน สำหรับผู้ที่รับรู้มี
 สัดส่วนใกล้เคียงกันระหว่างผู้ที่รู้แล้วโครงสร้างพื้นฐานกับการรับรู้ว่าพัฒนาหมู่บ้าน แก่ปัญหาของหมู่บ้าน

จากตารางนี้มีข้อสังเกตว่าผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผู้ใดที่ไม่รับรู้บทบาทของ สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 14 แบบแผนการเสนอความต้องการ

แบบแผนการเสนอความต้องการ	หมู่ 1		หมู่ 6		หมู่ 7		หมู่ 8		หมู่ 9		รวม	
	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น
1. เคยเสนอความต้องการและได้รับการตอบสนอง	(5)	(6)	(9)	(2)	(7)	(4)	(4)	(8)	(7)	(4)	(32)	(24)
	-	1	2	-	1	3	4	2	2	-	9	6
											(28.1%)	(25%)
2. เคยเสนอแต่ไม่ได้รับการตอบสนอง	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	3	3
											(9.4%)	(12.5%)
- เลืกติดตาม	(3)	(1)	-	(1)	-	-	-	-	-	-	(3)	(2)
- ติดตามความก้าวหน้า		(1)	-	-	-	-	-	-	-	-		(1)
3. ไม่เคยเสนอความต้องการ	2	3	7	1	6	1	-	6	5	4	20	15
											(62.5%)	(62.5%)
- สานงศจากตนเอง	(1)	(2)	(4)	(1)	(4)	(1)	-	-	(2)	(2)	(11)	(6)
- สานงศจากผู้อื่น	(1)	(1)	(3)	-	(2)			(6)	(3)	(2)	(9)	(9)

จากตารางที่ 14 หากมองในภาพรวมจะเห็นว่า ผู้หญิงที่เคยเสนอความต้องการและได้รับการตอบสนองมีมากกว่าที่เคยเสนอแต่ไม่ได้รับการตอบสนองประมาณ 1 เท่า ซึ่งในกลุ่มของผู้ที่เคยเสนอความต้องการและได้รับการตอบสนองนั้นจำนวนของผู้หญิงที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างกันไม่มาก ในขณะที่กลุ่มของผู้ที่เคยเสนอความต้องการแต่ไม่ได้รับการตอบสนอง มีผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเท่ากับผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่ม สำหรับกลุ่มที่ไม่เคยเสนอความต้องการซึ่งมีมากที่สุด โดยมีจำนวนของผู้ที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใกล้เคียงกัน ซึ่งสาเหตุของการไม่เสนอความต้องการมาจากตนเองมากกว่า ทั้งนี้ผู้ที่ระบุสาเหตุจากผู้นำเป็นผู้ที่เป็นสมาชิกมากกว่าผู้ไม่เป็นสมาชิกถึง 2 เท่า

ตารางที่ 15 แบบแผนการสนับสนุนผู้นำหญิง

แบบแผนการเสนอ ความต้องการ	หมู่ 1		หมู่ 6		หมู่ 7		หมู่ 8		หมู่ 9		รวม	
	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น	เป็น	ไม่เป็น
1.สนับสนุน	5	2	9	2	2	-	4	5	7	4	27	13
- เห็นด้วยกับการมีผู้นำหญิง								(2)	(7)	(4)	(84.4%)	(54.2%)
- ให้ความร่วมมือเวลาว่างหรือ กิจกรรม	(5)	(2)	(9)				(4)	(5)		(4)	(25)	(11)
- ลงคะแนนให้	(5)		(6)	(2)	(2)		(4)				(17)	(2)
- ช่วยเหลือ	(1)		(4)				(1)				(6)	
- ทำงานในหมู่บ้านมานาน		(2)										(2)
- เป็นคนบ้านเดียวกัน					(2)			(3)	(7)	(4)	(2)	
- มีผลงานดี							(4)				(11)	(7)
- 2. ไม่สนับสนุน	-	4	-	-	5	4	-	-	-	-	5	8
											(15.6%)	(33.3%)
- 3. ไม่ได้ไปเลือกตั้ง	-	-	-	-	-		-	3	-	-	-	3
												(12.5%)

จากตารางที่ 15 เห็นได้ว่าผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่สนับสนุนผู้นำหญิงด้วยการให้ความร่วมมือ เวลาว่าง รองลงมาจึงเป็นการลงคะแนนให้เวลาเลือกตั้ง สำหรับผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสนับสนุนผู้นำหญิงประมาณครึ่งหนึ่ง นอกนั้นไม่ได้สนับสนุนและไม่ได้ไปเลือกตั้ง

จาก 3 ตารางดังกล่าวหากมองความสัมพันธ์ของการเป็น/ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้บทบาท อบต./ผู้ใหญ่บ้าน การเสนอความต้องการ และการสนับสนุนผู้นำหญิงแล้ว จะเห็นได้ว่า การเป็น/ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้บทบาทมากที่สุด เพราะผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 100% รับรู้บทบาท สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนการสนับสนุนผู้นำหญิงนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มให้การสนับสนุนผู้หญิง 84.4% ในขณะที่ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสนับสนุนเพียง 54.2% ส่วนการเสนอความต้องการนั้นไม่มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากสัดส่วนการเป็น/ไม่เป็นสมาชิกค่อนข้างใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เป็นเพราะประการแรกขึ้นอยู่กับเรื่องที่เสนอด้วย เช่น ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่งเสนอให้ขุดลอกลำเหมืองหลังบ้านเพราะน้ำท่วมบ้านเวลาฝนตก แต่เมื่อ สอบต. หญิงได้ไปตรวจสอบแล้วพบว่าลำเหมืองนั้นอยู่เขตพื้นที่ของอีกตำบลหนึ่ง จึงไม่สามารถขุดลอกได้แต่ช่วยประสานกับ สอบต. อีกตำบลหนึ่งให้ประการที่สองความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำหญิงกับผู้หญิง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้นำหญิงจะใกล้ชิดกับผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า แต่หากผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านสม่ำเสมอก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำหญิง ประการสุดท้ายขึ้นอยู่กับตัวของผู้นำหญิงเองว่าได้แสดงศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับหรือไม่ ตัวอย่างจากหมู่ 7 ที่แม้สมาชิกกลุ่มเองก็ไม่สนับสนุนผู้นำหญิง เวลาจะเสนอความต้องการจึงไปบอกกับผู้ใหญ่บ้าน

ตอนที่ 2 การติดตามตรวจสอบ และการเข้าถึงข้อมูล

การติดตามตรวจสอบพบเพียงหมู่บ้านเดียว ทั้งนี้สาเหตุน่าจะเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน ไม่ได้ใส่ใจในประเด็นนี้ เพราะถือว่าได้เลือกผู้นำเข้าไปทำหน้าที่แทนแล้ว สำหรับหมู่ 8 ที่พบประเด็นนี้เป็นเพราะผู้ให้ข้อมูล เป็นกรรมการหมู่บ้านและได้รับหน้าที่ตรวจสอบเอกสารรายรับรายจ่ายในการดำเนินงานโครงการ ส่วนผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มก็ให้เหตุผลที่ไม่ติดตามว่าเป็นเพราะสิ่งที่ สอบต.หญิงทำไปก็เห็นกันอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องติดตามหรือตรวจสอบ

ส่วนการเข้าถึงข้อมูลนั้น กลุ่มที่เป็นสมาชิกจะมีโอกาสได้รับรู้ก่อนและได้รายละเอียดมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะมีหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกโดยตรง เป็นกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. หรือแม้กระทั่งกิจกรรมที่จะจัดในหมู่บ้านที่ต้องอาศัยทีมงานในการจัด ซึ่งผู้นำหญิงจะขอความช่วยเหลือได้ง่ายกว่าอีกประการหนึ่งเป็นเพราะสมาชิกกลุ่มหลายคนมีตำแหน่งในแกนนำหมู่บ้าน เช่นกรรมการหมู่บ้านจึงมีโอกาสดูข้อมูลจากหลายทาง แต่บางหมู่บ้าน เช่น หมู่ 6 ที่ สอบต. หญิงขัดแย้งกันเอง ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มจึงได้รับรู้ข้อมูลเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ส่วนผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มก็จะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะหมู่บ้านที่หอกระจายข่าวมีปัญหาได้ยินไม่ทั่วถึงด้วย ส่วนหมู่ 7 โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลแทบจะไม่มี เพราะผู้นำหญิงแทบจะไม่มีพื้นที่ทางสังคม และในช่วงปีที่สองที่เข้าไปเก็บข้อมูล หอกระจายข่าวในหมู่บ้านนี้ก็มีปัญหาใช้การไม่ได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างการเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มของผู้หญิงในชุมชนกับปัจจัยต่างๆ ทั้ง 5 ด้าน คือการรับรู้บทบาทผู้นำหญิง การเสนอความต้องการ การติดตามตรวจสอบ การสนับสนุนผู้นำหญิง และการเข้าถึงข้อมูลแล้วมีความเกี่ยวข้องอยู่ 3 ด้าน คือการรับรู้บทบาทผู้นำหญิง การสนับสนุนผู้นำหญิง และการเข้าถึงข้อมูล นั่นก็คือคนที่ เป็นสมาชิกกลุ่มจะรับรู้บทบาทผู้นำหญิงได้ชัดเจน ให้การสนับสนุนผู้นำหญิงมากกว่าและเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วละเอียดกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม แม้จะดูว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มจะมีข้อได้เปรียบกว่าการไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ทว่าผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นลักษณะของการตั้งรับมากกว่าการทำงานเชิงรุก กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการเสนอความต้องการ การติดตาม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แต่ก็ขึ้นอยู่กับเหตุผล 3 ประการ ประการแรก ขึ้นอยู่กับผู้นำหญิงว่าจะเปิดโอกาสมากน้อยแค่ไหน และมีวิธีการทำงานอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในด้านการสื่อสาร ผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารเป็นการสื่อสารขาเข้าเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการสื่อสารขาออกมีน้อยมาก กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมพัฒนาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จะเป็นกิจกรรมที่ผู้นำหญิงเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้คิดให้ จากนั้นก็จะแจ้งเพื่อขอความเห็นหรือการขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้การสื่อสารและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา ไม่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้หญิง ประการที่สอง กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านยังไม่มี ความเข้มแข็งมากนัก กล่าวคือหลายกลุ่มมีแต่ชื่อกลุ่ม แต่การดำเนินงานในรูปของกลุ่มยังไม่ชัดเจน เช่น ไม่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการบริหารจัดการกลุ่ม (มีแต่โครงสร้าง แต่ไม่มีความเคลื่อนไหว หรือมีความเคลื่อนไหว ก็มีเป็นครั้งคราว) ส่วนมากกิจกรรมของกลุ่มขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนของผู้นำหญิง ขาดการคิดริเริ่มของตนเอง และในหลายครั้งของการแสดงพลังของกลุ่มต่างๆ ก็อยู่ในฐานะเป็นเพียงเครื่องมือของผู้นำเท่านั้นและประการที่สาม เนื่องจากผู้หญิง ทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สิทธิ/หน้าที่ ในเรื่องการกระจายอำนาจและการเมืองการปกครองท้องถิ่น (รวมถึงการเมืองภาคประชาชน) หรือ ยังมองไม่เห็นความเชื่อมโยงในเรื่องสิทธิ หน้าที่ ผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมโครงการต่าง ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอก

บทที่ 7

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง

บทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยในเรื่องบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิงซึ่งเป็นบทบาทที่พบใน 5 หมู่บ้านที่ศึกษา โดยนำเสนอเป็นรายหมู่บ้าน ดังนี้

บ้านพลับพลา หมู่ที่ 1

1. เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้

บทบาทในการสื่อสารในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่ชุมชนในหมู่บ้านพลับพลา ส่วนใหญ่ เป็นการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารด้วยการประชุมหมู่บ้าน การประกาศเสียงตามสาย หากเป็นการแจ้งข่าวสาร ของกลุ่มแม่บ้านก็จะมีการประชุมกลุ่มแม่บ้าน

1.1 การประชุมหมู่บ้าน

การกระจายข่าวสารด้วยการประชุมหมู่บ้านเป็นการกระจายข่าวสารในเรื่องของโครงการหรืองบประมาณต่างๆ จาก อบต. ที่ได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้ที่เข้าประชุมเป็นกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน สอบต. และอาจจะมีชาวบ้านที่สนใจเข้ามาประชุม บางส่วนเป็นต้น

1.2 เสียงตามสาย

ส่วนอีกทางหนึ่งคือทางเสียงตามสาย เป็นการประกาศจากบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ข่าวสารที่ผ่านเสียงตามสายนี้จะเป็นการประกาศให้ชาวบ้านทราบว่าหมู่บ้านมีโครงการจะทำอะไรใครเป็นผู้ของงบประมาณ โดย สอบต. บ้านขึ้น จะนำเอาเอกสารแจ้งจากทาง อบต. มาให้ผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศทางเสียงตามสายให้ชาวบ้านทราบ เช่น โครงการทำทางระบายน้ำ และหากมีข่าวสารเรื่องการบริการประชาชนจาก อบต. ริมดอยเช่น การพ่นยากำจัดยุงลายป้องกันโรคไข้เลือดออก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ หรือ การบริการเก็บขยะของ อบต. ริมดอย ทาง สอบต. บ้านขึ้นก็จะนำเอกสารเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ไปให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้านก็ประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านได้รับทราบ อีกทั้งหากจะมีกิจกรรมจัดขึ้นในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ งานสงกรานต์ งานพัฒนาหมู่บ้านวันที่ 12 สิงหาคม และ 5 ธันวาคม ก็จะมีการประกาศให้ชาวบ้านได้ทราบและมาร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน และหากในหมู่บ้านมีใครได้รางวัลอะไรก็จะมีประกาศทางเสียงตามสาย เช่น ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนได้รับรางวัล “ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนดีเด่น”

1.3 สื่อบุคคล

หากเป็นข่าวสารจากทาง อสม. เช่น การเปิดบริการศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน การออกกำลังกาย ไร่ไม้พลอง และการแจกบัตรทองที่ ประธาน อสม. หมู่ 1 (สบต. บานชื่น) รับมาจากสถานีอนามัยประจำตำบลแล้ว สบต. บานชื่น ก็จะแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ แล้วผู้ใหญ่บ้านจึงจะประกาศแจ้งแก่ชาวบ้านให้ไปรับบัตรทองที่อาคาร เอนกประสงค์

1.4 ปากต่อปาก

ด้านการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารโดยการบอกกันปากต่อปาก ส่วนใหญ่กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน เช่น สบต. บานชื่น สบต. เส่าแก้ว คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่ม อสม. ก็แจ้งข่าวสารแก่คนในชุมชนได้รับรู้ว่าจะมีโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

1.5 ประชุมกลุ่มแม่บ้าน

ถ้าหากเป็นข่าวสารของกลุ่มแม่บ้านทาง สบต. บานชื่น (ประธานแม่บ้านหมู่ 1) จะพูดคุยกับกลุ่ม แม่บ้านวงในอย่าง ป้าจารุณี ป้าสวัสดิ์ พี่ราตรี ก่อน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องกิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านจะทำ จากนั้น สบต. บานชื่น ก็เรียกสมาชิกกลุ่มแม่บ้านมาประชุมแจ้งข่าวสารกันที่ศาลาเอนกประสงค์

2. เป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน

2.1 สร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างผู้นำหมู่บ้าน

ในบ้านลพหลา นั้น การสื่อสารเพื่อนำเองงบประมาณ หรือโครงการต่างๆ ลงสู่ชุมชนนั้น จะเป็นการ สื่อสารกันในกลุ่มผู้นำของหมู่บ้าน มาประชุมหารือกัน เพื่อทำข้อบังคับ และแผนประจำปีของหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น การของบประมาณจาก อบต. ริมตอย เพื่อทำโครงสร้างพื้นฐาน งบอุดหนุนทำกิจกรรมชุมชน กิจกรรมทาง ประเพณีวัฒนธรรม เช่น งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ แห่ไม้ค้ำไม้ขวัญปีใหม่เมือง งานสงฆ์พระธาตุ และมี งบประมาณมาสนับสนุนกลุ่มสตรีซึ่งมีอยู่เป็นประจำทุกปีคือ งบอุดหนุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านใน หมู่บ้าน เช่น ที่ผ่านมาได้แก่ งบประมาณอบรมการทำขนมอบ ลูกกี ทองม้วน และน้ำสมุนไพร เป็นต้น ซึ่งใน การประชุมแกนนำหมู่บ้านแต่ละครั้งก็จะมี สบต. บานชื่นเป็นผู้ประสานให้แกนนำหมู่บ้านเข้าประชุม เมื่อถึงเวลา ต้องทำข้อบังคับ และแผนประจำปีของหมู่บ้าน “พี่กับอ้ายเสาก็จะมาคุยกันว่าจะต้องนัดประชุมแกนนำหมู่บ้าน พี่จะ เป็นคนประสานแกนนำหมู่บ้านมาประชุมกัน พี่ก็ให้อาจารย์ประโยชน์พิมพ์หนังสือเชิญประชุมส่งให้แกนนำ ก็จะมี ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน อบต. ประชาคมหมู่บ้าน ในที่ประชุมจะมีการปรึกษากันว่าปีนี้ บ้านเราจะทำโครงการอะไร และเมื่อได้มติที่ประชุมมาแล้ว พี่ก็จะเป็นคนเอาโครงการไปร่าง พอร่างเสร็จแล้วก็จะมี การประชุมแกนนำหมู่บ้านอีกครั้งเพื่อที่เราจะนำเสนอร่างโครงการ กว่าโครงการของหมู่บ้านจะออกมาได้มันต้อง ประชุมกันหลายครั้งเหมือนกัน พอนำเสนอทุกฝ่ายเห็นว่ามีดีแล้วพี่ก็จะเอาร่างโครงการที่ยังไม่ได้พิมพ์ไปให้เจ้าหน้าที่

ของ อบต. ตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงการว่ามันเป็นไปได้ไหม งบประมาณนี้มากไปหรือเปล่า ควรตัดอะไรออก เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเหมาะสม หรือให้แก้ไขบางอย่างก็จะส่งคืนให้พี่ พี่ก็จะเอาโครงการมาพิมพ์ พิมพ์เสร็จแล้วก็ส่งให้ อบต. เพื่อที่จะขออนุมัติงบประมาณของโครงการที่เสนอไป พอโครงการผ่านการอนุมัติงบประมาณจาก อบต. เรียบร้อยแล้วเขาก็จะมีหนังสืออนุมัติงบประมาณออกมา พี่ก็จะเอาหนังสือนั้นไปให้พ่อหลวงเขาประกาศเสียงตามสายแจ้งชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง”

3. การกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร

ด้านการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจากทาง อบต. สอบต. บานขึ้น บอกว่าหากเป็นเรื่องของการบริการประชาชนก็จะนำข้อมูลไปให้กับผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านทราบได้เลย “ถ้ามันเป็นข้อมูลเรื่องการบริการประชาชนของ อบต. อย่างที่ผ่านมาก็มีเรื่องการพ่นยากำจัดยุงลายป้องกันโรคไข้เลือดออก การเอาเด็กไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ แล้วก็เรื่องที่ อบต. จะมีรถมาเก็บขยะมาบริการให้ในหมู่บ้าน พอได้ข้อมูลมาพี่ก็จะเอาเอกสารไปให้พ่อหลวง ตอนเย็นพ่อหลวงก็จะประกาศเสียงตามสายแจ้งชาวบ้านอีกที” แต่ถ้าหากเป็นเรื่องของงบประมาณ หรือโครงการต่างๆ หากว่างงบประมาณยังไม่อนุมัติออกมาแน่นอนก็จะยังไม่แจ้งให้ชาวบ้านทราบ “เรื่องของงบประมาณโครงการที่ขอมาลงในหมู่บ้านนี้ไม่ว่าจะงบประมาณเรื่องอะไร พี่จะต้องรอให้ทาง อบต. เขาอนุมัติก่อน ถ้าเขาอนุมัติแล้ว อบต. เขาก็จะมีหนังสือออกมา พี่ถึงจะเอาไปให้พ่อหลวงประกาศแจ้งชาวบ้าน เพราะถ้าเราประกาศไปก่อนเมื่อมันไม่ได้ขึ้นมาชาวบ้านก็จะมาเดือดร้อนกันว่าทำไมมันไม่ได้ ก็ต้องรอให้มันแน่นอนก่อนถึงจะประกาศออกไป”

ส่วนข้อมูลของกลุ่มแม่บ้านนั้น สอบต. บานขึ้น จะถ่ายทอดข้อมูลที่คิดว่าง่าย และ ไม่ซับซ้อนเป็นข้อมูลที่มั่นใจแล้วว่าจริง ไม่ผิดพลาดบอกแก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ส่วนข้อมูลที่ยังไม่แน่ใจหรือเรื่องที่ลึกซึ้งซับซ้อนจะยังไม่บอกสมาชิก เพราะหากไม่เป็นความจริงอาจเกิดผลเสียถึงตนเอง “ พี่จะเอาเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อนบอกกับสมาชิก เรื่องหนักๆ ลึกๆ ก็ไม่พูด ไม่แน่ใจก็ไม่พูด หากพูดไปแล้วมันลืมนั้นมาจะเสียเราด้วย อย่างเรื่องแม่บ้านอำเภอเขามีสหกรณ์เขาให้ออมทรัพย์กัน เราก็ยังไม่แน่ใจว่ามันจะมั่นคงหรือเปล่า เราก็ยังไม่บอกสมาชิกเรา เราก็เอาเงินเราไปฝากไว้ก่อน 1 หุ้น 500 บาท เพราะหากสหกรณ์มันลืมนั้นมา เดี่ยวสมาชิกจะมาว่าเราได้มันจะเสียเราด้วย”

4. เป็นช่องทางในการรับรู้ข่าวสาร

4.1 ระดับผู้นำ

sobต. บานขึ้น มักได้เข้ารับการอบรมสัมมนาบ่อยครั้งเช่นการอบรมสัมมนาของกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง (กพสอ.) หรือ ศูนย์สตรีล้านนา sobต. บานขึ้น กล่าวถึงการอบรมของศูนย์สตรีล้านนาที่ได้เข้าร่วมว่าได้นำมาใช้ในการพูดคุยกับชาวบ้านได้จากที่เมื่อก่อนไม่มีความกล้า “ อบรมสัมมนาคราวที่แล้วก็จัดที่ลำปาง 3 วัน ร่วมกับชมรมผู้ใหญ่บ้านหญิง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้หญิงจัด มี sobต. ด้วย ไปทุกครั้งเลยตอนจะลงสมัคร (sobต.) เขาก็สอนเทคนิคให้ เป็นเรื่องของการหาเสียง จะพูดคุยกับชาวบ้านพูดกับใครบ้าง พูดอย่างไร การประชุม

จะพูดอย่างไร ตอนแรกก็ไม่ค่อยกล้า หลังๆ ก็พูดได้” นอกจากนี้ สอบต. บานชื่น ยังได้รับความรู้ผ่านจากการอ่านหนังสืออีกด้วย “ส่วนใหญ่จะเป็นวารสารของศูนย์สตรีล้านนา เอกสารการอบรมสตรีกับการเมือง สิทธิสตรี แล้วก็การเพิ่มศักยภาพหญิงไทย”

4.2 ระดับสมาชิก

ส่วนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่เคยเข้าร่วมอบรม สัมมนาต่างๆ เช่น ป้าจารุณี ป้าสาวิตรี และพี่ทิวา ก็ได้มีโอกาสไปอบรม สัมมนา กับ สอบต. บานชื่น หรือบางครั้ง ก็ไปแทนสอบต. บานชื่น ไม่ว่าจะเป็นการอบรม สัมมนาที่ กพสอ. จัด หรือการอบรมของ อสม. ป้าจารุณีบอกว่า “อบรมนี้ก็ไปเหมือนกัน อยู่่งงานไหนที่น้ำขึ้นเขาไปไม่ได้ ก็จะมาบอกป้าไปแทน ไปอบรมแม่บ้านเป็นเรื่องของการทำงานบ้าน เรื่องอาชีพบ้าง” ด้านป้าสาวิตรีบอกว่า “เมื่อก่อนก็ไปอบรมบ่อยไปกับป้าจารุณีแทนป้าชื่น ก็จะได้รู้ข้อมูลเรื่องสุขภาพ” ส่วนพี่ทิวานั้นบอกว่า “เคยไปอบรมเกษตรที่โรงแรม เขาก็พูดเรื่อง ทุเรียน ยา การบำรุงพืช และก็สมุนไพร ...ก็มันดี ได้เข้าอบรมมีความรู้ใหม่ๆ มากขึ้นกว่าเดิม”

หมู่บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6

1. เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้

การสื่อสารมีบทบาทในการผ่านข้อมูลข่าวสาร ทั้งในเรื่องนโยบายของรัฐ การนำโครงการจากภาครัฐไปสู่การปฏิบัติ เช่น โครงการหลักประกันสุขภาพ 30 บาท รักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การรณรงค์ป้องกันโรค ฯลฯ และนโยบาย โครงการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้ง อบจ. และ อบต. ซึ่งในบทบาทดังกล่าว ผู้นำหญิงทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการกระจายข้อมูลไปสู่ชาวบ้าน ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ผ่านแกนนำที่ใกล้ชิดเพื่อให้ช่วยกระจายข่าวสาร หรือผู้นำไปกระจายข่าวสารด้วยตนเอง

2. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ

การสื่อสารช่วยในกระบวนการตัดสินใจ โดยเฉพาะในส่วนของผู้นำหญิงคนหนึ่ง คือ สอบต. ฤทัย มีการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น กรณีงานที่เป็นความริเริ่มใหม่ๆ ของกลุ่มรวมซื้อเพื่อการบริโภค มีการประสานงานกับภายนอกเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เช่น การหาข้อมูลจากประชาสงเคราะห์อำเภอในเรื่องฉาบปทกิจสงเคราะห์ การประสานงานกับพัฒนาชุมชนอำเภอในเรื่องการจดทะเบียนกลุ่ม (ถูกโจมตีว่าเป็นกลุ่มเถื่อน) “เราต้องคิดก่อน จากนั้นถ้าเป็นเรื่องที่ไม่แน่ใจว่ามันจะถูกต้องหรือไม่ จะต้องหาและตรวจสอบข้อมูลก่อน หากมันใจก็แจ้งสมาชิกกลุ่ม....หลายเรื่องต้องอาศัยความรู้” หรือแม้แต่กรณีทำพิธีเปิดกลุ่มรวมซื้ออย่างเป็นทางการ สอบต. ฤทัย มีการประสานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในพิธีเปิด เช่น นายอำเภอ ประธานบริหาร อบต. พระสงฆ์ เกี่ยวกับวัดอุประสงค์ วันเวลาและบทบาทของแต่ละคน ฯลฯ และมีการพิจารณาว่าจะต้องเตรียมข้อมูลอะไรบ้างที่จำเป็นในพิธีเปิด “ที่จริง พิธีเปิด ให้พระสงฆ์เป็นประธานก็ได้ แต่ที่ต้องการมากกว่านั้น ..เนื่องจาก

กลุ่มรวมซื้อถูกใจมาตลอดจากฝ่ายโน้น ...พี่ก็มาคิดว่า ประธานต้องเป็นนายอำเภอ เพราะถ้านายอำเภอมาร.. คนอื่นๆ ก็ต้องมา” หรือกรณีการสนับสนุนทุนการศึกษา ผู้นำหญิงก็จะไปพบผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผลการศึกษาของบุตรหลาน ซึ่งเป็นการหาข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ

3. เป็นตัวกลางกรองข้อมูลข่าวสาร

บทบาทการสื่อสารในฐานะที่เป็นตัวกลางกรองข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเห็นได้จากผู้นำหญิงหนึ่งในสองคนของหมู่ 6 ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งจากหน่วยงานต่างๆ และจาก อบต. ผู้นำจะพิจารณาว่า ข้อมูลดังกล่าวมีระดับความสำคัญและความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ในเรื่องความสำคัญของข้อมูล ส่วนมากเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากร (งบประมาณ วัสดุ สิ่งของต่างๆ) เช่น การให้ทุนการศึกษา การแจกผ้าห่ม เป็นต้น ส่วนในเรื่องความน่าเชื่อถือ พิจารณาได้จากเอกสารที่เป็นทางการ รายงานการประชุม มติที่ประชุม หนังสือจากหน่วยงาน ฯลฯ หากไม่มั่นใจผู้นำจะไม่นำไปกระจายหรือถ่ายทอดต่อ ทั้งนี้ผู้นำเกรงว่าจะเกิดผลกระทบทางลบที่ตามมาซึ่งก็เคยเกิดขึ้นบ้างแล้วในอดีต “ก็จะนำข้อมูลดีๆ มาบอกลูกบ้าน ..ต้องเป็นอะไรดีๆ เช่น ทนทานจะมีผ้าห่ม อย่างน้อยก็อุ่นใจ.. เอาเป็นว่าเรื่องที่พูดออกไปต้องชั่วๆ ต้องได้ อย่างน้อยต้อง 80-90 % เช่น มีการรับรองรายงานการประชุม ..หากไม่แน่ใจ จะไม่พูด ถ้าแก้ข่าวแล้วเราเหนื่อย ในอดีตเคยมี บอกว่าจะมีผ้าห่มมาแจก แต่พลิกลือลือ ถ้าแก้ก็ผิด ถ้าไม่ดีชาวบ้านจะนึกว่าเราเอาเก็บไว้”

4. บริหารความขัดแย้งระหว่างผู้นำ

บทบาทการสื่อสารที่พบอีกบทบาทหนึ่ง คือ บทบาทของการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างผู้นำ โดยการประนีประนอมระหว่างผู้นำสองฝ่ายที่มาตกลงกันในเรื่องการแบ่งสรรทรัพยากร งบประมาณ โครงการต่างๆ เช่น กรณีทุนการศึกษาที่ได้รับจัดสรรมา 20 ทุน ก็แบ่งโควตาไปฝ่ายละ 10 ทุน กรณีการแจกผ้าห่มก็แบ่งกันคนละครึ่ง กรณีโครงการที่ใช้งบประมาณ อบต. เมื่อรู้จำนวนงบประมาณ ผู้นำสองฝ่ายก็จะประชุมกันเพื่อตกลงแบ่งโครงการที่ตนเองต้องการทำ แม้ว่าจะไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างถาวร แต่ก็ถือว่าเป็นการบริหารจัดการความขัดแย้ง กล่าวคือ แม้ว่าผู้นำทั้งสองฝ่ายจะไม่สามารถประสานความเข้าใจและทำงานร่วมกัน ภายใต้ทิศทางเดียวกันได้ ก็สามารถใช้วิธีแบ่งกันทำ ผลการบริหารความขัดแย้ง อย่างน้อยชาวบ้านส่วนหนึ่งก็ยังคงได้รับประโยชน์จากโครงการต่างๆ

5. เป็นช่องทางรับรู้ข่าวสาร

5.1 ระดับผู้นำ

จากการที่ผู้นำหญิงทั้งสองคนได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมทั้งในส่วนของการประชุม อบต. นอกจากการประชุม ยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากการเข้ารับการอบรม สัมมนาและการศึกษาดูงานหลายครั้ง ทำให้ผู้นำมีข้อมูลข่าว

สารค่อนข้างมาก ยิ่งในส่วนของ สอบต. วาสนา ยังมีบทบาทเป็น อสม.และเป็นพี่ที่ปรึกษาของกลุ่มแม่บ้าน จึงมีโอกาสได้รับข้อมูลจากหลายช่องทาง ส่วนข่าวสารที่ได้รับส่วนมากเป็นข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และโครงการต่างๆ รวมถึง แนวทางการดำเนินงานและระเบียบกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนที่เป็นความรู้ก็มีอยู่บ้าง เช่น ความรู้ในเรื่องการป้องกันโรคต่างๆ จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารโดยเฉพาะชาวออกมีน้อยมาก จะมีก็แต่เฉพาะบุคคลใกล้ชิดหรือเฉพาะที่เป็นแกนนำ

หมู่บ้านแก้งโตะ หมู่ที่ 7

1. เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร

ช่องทางการรับรู้ข่าวสารนี้สำหรับตัว สอบต. ทนิง ผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มและไม่ได้อยู่ในกลุ่มใดๆ ในชุมชน

1.1 ระดับผู้นำ

ในส่วนผู้นำหญิงการรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่เป็นการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนจาก อบต. ทุกวันที่ 5 ของเดือน “พี่ไปประชุมประจำเดือนที่ อบต. ในวาระอื่นๆ มี 13 เรื่อง มีเรื่องหนึ่งที่ทาง อบต. ทำหนังสือเชิญ สอบต. ทั้ง 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม ผู้สูงอายุ อสม. และประธานแม่บ้านอย่างละ 1 คน เพื่อเข้าร่วมการอบรม การเขียนโครงการจัดทำแผนปีหน้า” และการได้รับคำปรึกษาทั้งจากผู้ใหญ่บ้าน และจาก สอบต. ทนิงในตำบล “ต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก บางเรื่องต้องไปปรึกษาหารือกับกรรมการ กับผู้ใหญ่บ้าน เพราะท่านผ่านงานด้านนี้มาก่อน”

1.2 ระดับสมาชิก

ส่วนผู้หญิงทั่วไปในหมู่บ้านจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน และเสียงตามสายของ อบต. เป็นส่วนใหญ่ เช่น ผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายเชิญชาวบ้านมาร่วมประชุมจัดทำข้อบังคับของหมู่บ้านปี 2546

2. เป็นช่องทางการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร

2.1 ปากต่อปาก

sobot. Tening เมื่อไปประชุมที่ อบต. มาแล้วถ้ามีเรื่องที่จะต้องประชาสัมพันธ์ หรือแจ้งให้ชาวบ้าน ก็จะมาพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน

2.2 เสี่ยงตามสาย

ผู้ใหญ่บ้านประกาศเสี่ยงตามสายให้ชาวบ้านได้รับทราบ เช่น การที่ทาง อบต. ต้องการซื้อบั้งคั้มจากหมู่บ้าน จึงแจ้งให้ชาวบ้านมาประชุมจัดทำข้อบังคับของหมู่บ้านปี 2546 ร่วมกัน

3. เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น

บทบาทนี้ พบเมื่อต้นปี 2546 นี้ โดยมีผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม 1 คน เป็นแกนนำชักชวนผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม ประธานแม่บ้านมหาดไทยเกี่ยวกับการมารวมกลุ่มช่วยเหลือกันของคนในชุมชน เพื่อจัดตั้งชมรมฉาบฉวยสังเคราะห์ บทบาทนี้ยังไม่เด่นชัดนักเพราะยังอยู่ในระหว่างดำเนินการอยู่ โดยเริ่มจากเมื่อต้นปี 2546 มีผู้สูงอายุในหมู่บ้านเสียชีวิต 3 คน ทางผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม มีความต้องการจะให้แม่ของตนเองได้เข้ากลุ่มฉาบฉวยเหมือนกับผู้อื่น เพราะมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้มานานกว่า 10 ปีแล้ว แต่ยังไม่มีส่วนใดการส่วนนี้เลย เมื่อไปติดต่อขอเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มฉาบฉวยของหมู่บ้านอื่นก็ถูกปฏิเสธเพราะไม่เข้าหลักเกณฑ์ของกลุ่ม จึงคิดอยากจะตั้งกันเองในหมู่บ้าน จึงไปปรึกษากับแกนนำหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ประชาคมหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ประธานแม่บ้าน และผู้สูงอายุ ถึงความเป็นไปได้ มีการหารือถึงการประกาศเชิญชวนชาวบ้านมาประชุมกัน ทางผู้ใหญ่บ้านเสนอให้ประกาศเสี่ยงตามสาย แต่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบอกว่าชาวบ้านอาจจะมาไม่มาก สุดท้ายสรุปว่าต้องทำจดหมายเชิญประชุมส่งไปตามบ้าน ทางแกนนำเห็นด้วย จึงให้ผู้ใหญ่ทำหนังสือเชิญ แล้วนำไปแจกจ่ายให้ชาวบ้าน มีการแบ่งสายกันในแกนนำออกเป็น 3 สาย โดยสายที่ 1 ผู้หญิงแกนนำกับประชาคมรับผิดชอบคนในซอยยุพิน สายที่ 2 ทางผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบแถวปากซอยเข้าหมู่บ้านกับหมู่บ้านเอื้องหลวง ส่วนสายที่ 3 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสองคนรับผิดชอบส่วนที่เหลือทั้งหมด

ถึงวันนัดหมายประชุม มีชาวบ้านมาประชุมมาก เก้าอี้ที่เตรียมไว้ไม่เพียงพอ นางประชุมบอกว่ามีคนมาก แต่เห็นชื่อเข้าร่วมประชุมไม่หมด คนที่ไม่เคยมาประชุมก็มา ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นมากเรื่องจำนวนเงินที่จะจัดเก็บและจะสมัครแบบครอบครัวหรือครัวเรือน มีการคุยกันมาก จากนั้นจึงมีการตกลงกันว่าอีก 1 อาทิตย์จะกลับมาคุยกันใหม่ โดยทางผู้นำจะไปยกร่างกฎข้อบังคับมาให้ดูก่อน

ในการประชุมครั้งที่ 2 มีชาวบ้านมาร่วมประชุม 20 คน มีผู้หญิงที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงบ้านผู้ใหญ่บ้านมาเป็นส่วนใหญ่ ผู้หญิงได้แสดงความคิดเห็นระหว่างการประชุมด้วย ที่ประชุมปรับกฎที่ยกวางมาเพียงเล็กน้อย และให้เปิดรับสมัครสมาชิกเป็นเวลา 1 เดือนหลังจากนั้นจึงเปิดประชุมสมาชิกแล้วค่อยจัดตั้งคนทำงานในภายหลัง

หมู่บ้านสุกกายสุขใจ หมู่ 8

1. เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้

1.1 ปากต่อปาก

ตัว สอบต. หญิงทั้งสองคนของหมู่ 8 เมื่อไปประชุม อบต. มาแล้วมักจะพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้านถึงเรื่องราวจากการประชุม แต่มีบางเรื่องที่ทาง สอบต. ได้บอกกับกลุ่มต่างๆ โดยตรง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. หรือบอกให้ชาวบ้านด้วยตนเอง เช่น โครงการพัฒนากลุ่มแม่บ้าน งบประมาณในการทำถนน การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย เป็นต้น นอกจากนี้ หลังจากไปอบรมหรือประชุมสัมมนา สอบต. ทั้งสองคนก็นำเรื่องราวที่ได้รับรู้มาถ่ายทอดเช่นกัน “เรื่องโรคเอดส์ เราได้ความรู้มาก็สามารถมาบอกคนในครอบครัวเป็น สื่อเรื่องการอยู่ร่วมกัน การให้กำลังใจ”

1.2 เสียงตามสาย

บางเรื่องผู้ใหญ่บ้านก็นำไปเล่าต่อให้กรรมการหมู่บ้านและบางเรื่องก็ไปประกาศให้ชาวบ้านได้รับรู้ผ่านเสียงตามสาย

2. เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาส

นอกจากจะเป็น สอบต. แล้ว สอบต. หญิงของหมู่ 8 คือ สอบต. ประไพพรรณ ยังเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านของหมู่ 8 เป็นรองประธานกลุ่มแม่บ้านตำบล เป็น อสม. รวมถึงประธาน อสม. ตำบล และอื่นๆ ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณมองว่า การเข้าไปเป็น สอบต. เป็นโอกาสดีที่จะสนับสนุนงาน อสม. และงานกลุ่มแม่บ้าน “จำมาอยู่จุดนี้ มันมีในความคิดว่ากลุ่มของ อสม. หรือกลุ่มแม่บ้านมีอะไรที่ยังขาด เราสามารถที่จะเอาออกมาสำหรับคนหมู่นี้ได้” ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ สามารถให้ข้อมูลหรือรายละเอียดเพิ่มเติม รวมถึงชี้แจงประกอบได้ ทำให้กลุ่ม อสม. และกลุ่มแม่บ้านของตำบลนี้มีงบประมาณดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง “หน้าที่ของ สอบต. ต้องเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตคนในหมู่บ้าน พอดีเจ้าเป็น อสม. ด้วย แต่ถ้าเป็นเฉพาะ อสม. ไม่สามารถตั้งงบประมาณ พอเป็น สอบต. ก็ตั้งงบมาได้ ประกอบกับได้ไปอบรม ทำให้มีความคิดที่จะทำอันนั้นอันนี้”

นอกจากนี้ สอบต. ประไพพรรณ ยังเป็นปากเป็นเสียงให้กับผู้ป่วยเอดส์ที่ทาง อบต. ตัดความช่วยเหลือโดยชักถามในที่ประชุม ซึ่งทางหัวหน้าส่วนงานสาธารณสุขของ อบต. ได้ชี้แจงค่าใช้จ่ายสำหรับการสงเคราะห์ผู้ป่วยว่างงบประมาณที่ได้รับมา จะหมดแล้วจริงๆ ที่ใช้ไปไม่ถึงปี โดยเน้นย้ำหลักเกณฑ์การช่วยเหลือว่าจะช่วยเหลือเฉพาะผู้ที่ยากจนไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีอาการ ทั้งนี้จะตัดจำนวนผู้ติดเชื้อที่เคยได้รับความช่วยเหลือแต่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ออกไป สอบต. ประไพพรรณจึงถามถึงจำนวนที่ตัด สาเหตุที่ตัด และตั้งข้อสังเกตว่าการไปสำรวจของเจ้าหน้าที่ อบต. นั้นคลาดเคลื่อน เช่น บอกว่าผู้ติดเชื้ออ้วนท้วน แต่ความจริงเป็นอาการบวม และบ้านผู้ติดเชื้อ

รายหนึ่งที่จะกลายเป็นบ้านสองชั้น แต่อันที่จริงเป็นบ้านชั้นเดียว นอกจากนี้ยังเสนอว่า สอบต. น่าจะมีสิทธิในการร่วมพิจารณาผู้ป่วยเอดส์ที่จะได้รับความช่วยเหลือด้วย

3. การแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ที่เห็นชัดเจน คือ ความขัดแย้งระหว่าง สอบต. ประไพพรรณ กับ สอบต. บานชื่น (หมู่ 1) ซึ่งดูเหมือนว่าความขัดแย้งครั้งล่าสุดที่ สอบต. ประไพพรรณ ไม่เห็นด้วยกับการที่ สอบต. บานชื่น จะลงไปเป็นหัวหน้าหรือประธานในงานของฝ่ายต่างๆ ในกลุ่มแม่บ้านตำบล เพราะ สอบต. บานชื่น ทำหน้าที่ประธานกลุ่มอยู่แล้ว ทำให้ สอบต. บานชื่น ไม่พอใจที่ สอบต. ประไพพรรณ ไม่สนับสนุน แม้ว่า สอบต. ประไพพรรณ จะอธิบายว่าหากทำเช่นนั้นก็จะไม่ต่างจากการทำงานในรูปแบบเดิมที่ สอบต. บานชื่น ลงไปทำเองทุกงาน ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความสามารถ แต่ สอบต. บานชื่น ก็ไม่ยอมรับความคิดเช่นนั้น และนำไปพูดในที่ต่างๆ รวมทั้งพูดกับประธานบริหาร อบต. ด้วย เมื่อประธานบริหาร อบต. ถามเรื่องความขัดแย้งนี้กับ สอบต. ประไพพรรณ ก็ได้อธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ประธานบริหารได้เข้าใจ (แต่ประธานบริหารมองว่าต่างฝ่ายต่างมีทริฐ) และคิดว่าจะชี้แจงในที่ประชุม อบต. เพื่อให้สมาชิกได้เข้าใจถึงเรื่องที่เกิดขึ้น เพราะ สอบต. บานชื่น นำเรื่องนี้ไปพูดในหลายหมู่บ้าน สอบต. บางคนเห็นด้วยที่ สอบต. ประไพพรรณ จะพูดในที่ประชุม เพราะ สอบต. บานชื่น เอา สอบต. ประไพพรรณ ไปพูดเสียหาย แต่ สอบต. ประไพพรรณ บอกว่ามาคิดอีกก็สงสาร สอบต. บานชื่น ถ้าพูดก็คงร้องไห้กันในที่ประชุม “ความจริงก็ต้องเป็นความจริง ที่จริงเจ้าก็พยายามพูดดีกับเป็น วันที่อบรม อสม. ก็ขอบคุณเป็นที่ช่วยเรื่องสถานที่ แต่พอไปประชุมที่ อบต. รู้ว่าเจ้าได้รับเลือกให้รับรางวัลผู้หญิงเก่ง ก็โกรธ” ต่อมา สอบต. ประไพพรรณ ได้พูดคุยกับอาจารย์ประโยชน์ (สามีของ สอบต. บานชื่น) ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ด้วยหวังว่าอาจารย์ประโยชน์จะทำให้ สอบต. บานชื่น เข้าใจการทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งก็ดูจะได้ผล เพราะอาจารย์ประโยชน์ยื่นคำขาดกับ สอบต. บานชื่น ว่าหากยังไม่เข้าใจก็ให้ลาออกจากประธานแม่บ้านตำบล จากนั้น สอบต. ประไพพรรณ เองได้โทรศัพท์พูดกับ สอบต. บานชื่น ขอให้ลืมเรื่องที่ผ่านมาและทำงานด้วยกันต่อไป

หลังจากนั้นมา สอบต. จงจิตร บอกว่า สอบต. บานชื่น ดูเหมือนยังไม่ได้หายโกรธ สอบต. ประไพพรรณ ไปเสียทีเดียว “sobt. บานชื่น ยังไม่เต็มที่อยู่ระหว่างที่สามารถจะวิวาได้ตลอด” สอบต. จงจิตร ได้พูดกับ สอบต. บานชื่น ทางโทรศัพท์ ซึ่งบางเรื่องที่คุยกันก็ไม่ได้บอกให้ สอบต. ประไพพรรณ และบางเรื่องก็บอกตรงๆ ไม่ได้ “เจ้าต้องคอยเชื่อม เวลาเป็นผิดกัน”

4. เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส

ในการประชุมต่างๆ ทั้งการประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชุม อบต. สอบต. ประไพพรรณ มักจะซักถามหรือแสดงความคิดเห็น จะไม่นิ่งเงียบกับเรื่องที่สงสัย เรื่องที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง และเป็นผู้นำหญิงที่เปรียบเหมือนดาวสภา เนื่องจากกลัวที่จะพูด “คิดได้ต้องกล้าที่จะพูด สมาชิกสภาบางคนเวลาถึงมากก็จะเอา บอกว่าไม่เอาไม่ได้ ชาวบ้านจะว่า เจ้าบอกว่าไม่ได้ต้องคิดถึงสำคัญของแต่ละหมู่ หมู่บ้านเจ้าๆ จะเอาไว้

ทีหลัง เราจะใช้เหตุผล คิดว่าจะพูดวิธีไหนให้เขาฟังเรา พอพูดแล้วก็คิดว่าอะไรที่มันแรงด่วน" หรือการแสดงความคิดเห็นทั้งดั่งในบางเรื่อง "อย่างวันนั้นเป็นเรื่องของรถดับเพลิง ราคาตั้งสองล้านบาท แต่วันนั้นเจ้ายกมือค้านไป เพราะปลัดเอาเรื่องนี้เข้าประชุมกระชั้นชิด แล้วจะเอามติวันนั้นเลย เจ้าเลยยกมือเสนอว่าให้เลื่อนการลงมติไปในการประชุมครั้งหน้า แล้วก็อธิบายให้เขาฟังว่างานตามข้อบังคับเรายังทำไม่เสร็จ ขอให้ทำงานในข้อบังคับให้เสร็จก่อน ส่วนเรื่องของรถดับเพลิงมันก็จำเป็น ถ้าต้องของบก็ขอให้ลงในปีสุดท้ายเลย" สอบต. ประไพพรรณ มองว่าตนเองอายุมากกว่าสมาชิกสภาหลายคน รวมถึงปลัดและเจ้าหน้าที่ใน อบต. ด้วย แต่ในการทำงานคนเหล่านี้ก็รับฟังเหตุผล บางครั้งตัว สอบต. ประไพพรรณ เองโดนว่าแรงๆ ในที่ประชุม แต่ออกจากที่ประชุมก็ไม่ได้คิดอะไร บางครั้ง สอบต. ประไพพรรณ ก็ว่าคนอื่นแรงด้วยเหมือนกัน "บางทีก็ว่าแรง อย่างที่จอดรถของเจ้าหน้าที่ ก็บอกว่ามันไม่ถูกระดับชาวบ้านจะแบ่งแยกอะไรกันหนา ปลัดก็บอกว่าเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย บางทีรถของปลัด ของประธาน ไม่มีที่จอด เจ้าก็ว่าใช้สิทธิ์อะไร เหมือนหัวโขน แบ่งแยกกันเกิน ชาวบ้านเข้ามา อันนั้นของปลัด ที่จริงมันเป็นเงินภาษีชาวบ้าน"

5. กลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร

บทบาทการสื่อสารตรงนี้เห็นได้จากการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลของ สอบต. หญิงที่ได้รับรู้มาไปสู่ชาวบ้าน หากมีเรื่องใดที่ยังไม่ชัดเจน เช่น งบประมาณหรือโครงการที่ขอไปยังไม่มีการตอบว่าได้แน่นอน ก็จะไม่บอก เพราะเกรงว่าอาจจะเกิดผลกระทบในภายหลัง "ไม่ได้ดูถูกชาวบ้าน แต่บางครั้งรู้มากเรื่องก็มาก เรื่องอะไรที่รู้แต่ไม่แน่ใจจะไม่พูด ทุกอย่างต้องรอให้ใกล้ความจริงก่อน สมมติเป็นเรื่องอบรมหรือพัฒนา เรื่องแปลกใหม่ ก็คุยให้เขาฟัง เขาก็จะไปคุยกันต่อ พอถึงเวลาเราไม่ต้องห่วงไม่มีอะไรเสียหาย บางเรื่องรู้มาหำลิบ ถ้าออกไปชาวบ้านจะไม่ฟัง ครั้งหลังว่าอาจจะเขาจะรับฟังว่ามันต้องได้ ถ้าไม่ได้ก็ว่า ว่ามาโกหกกัน ยกตัวอย่างถนนที่ขอจาก อบจ. ก็บอกว่าได้ขอมมาแล้วแต่ยังไม่รู้ผล"

6. รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของประชาชน

บทบาทการสื่อสารในส่วนนี้ที่เกิดขึ้นในหมู่ 8 เป็นทั้งบทบาทของ สอบต.หญิง กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านเอง โดย สอบต. ประไพพรรณ บอกว่า "เราทำงานเป็นทอดๆ กรรมการหมู่บ้านเขาอยู่เป็นจุดๆ ชาวบ้านกับกรรมการเขาจะคุยกัน บางทีชาวบ้านก็จะมาคุยกับกรรมการว่าต้องการอะไร กรรมการก็จะเข้ามาคุยในที่ประชุมว่าชาวบ้านต้องการอะไรบ้าง เราก็เอามาปรับปรุง นำมาพิจารณา" หรือ สอบต.จงจิตร เองก็ใช้วิธีสอบถามจากกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน "ที่จะถามหลายๆ กลุ่มดูว่ามีข้อมูลความต้องการอะไรที่แต่ละกลุ่มต้องการ ถ้าเขาต้องการตรงกันอย่างน้อย 3 ใน 4 กลุ่มบอกว่าต้องการอันนี้ ก็จะถือว่านี่แหละคือคำตอบ ถ้าเราไม่ไปคุยกับเขา เราก็ไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเขาพอใจหรือไม่พอใจ แต่หากเราได้ไปหาข้อมูลตรงนั้นก่อน เราก็สามารถคุยกันในที่ประชุมได้ว่าชาวบ้านต้องการอะไร"

7. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ

ในการทำโครงการต่างๆ ของ สอบต. ทั้งสองคน ส่วนหนึ่งได้ข้อมูลความต้องการจากกลุ่มต่างๆ บางครั้งก็ได้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การตัดสินใจทำโครงการต่างๆ อย่างโครงการผู้สูงอายุ เจ้ากับพี่ประไพพรรณ จะคุยกันก่อน เป็นขาดอะไร ไปถามผู้สูงอายุว่าต้องการอะไร แล้วคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ถ้ากรรมการหมู่บ้านว่าเหมาะสมหรือดีแล้ว ก็ถือมติตรงนั้นมาเป็นโครงการ หรือกรรมการหมู่บ้านต้องการอะไรก็จะบอกว่าพี่น้องจะซื้อนั่นซื้อนี่ เราจะบันทึกไว้ พอถึงเวลาที่จะถามว่ายังต้องการอยู่ไหม มีอะไรเพิ่มเติมแล้วเอามาทำ" นอกจากนี้เมื่อมีการตรวจพบว่าชาวบ้านในหมู่ 8 เป็นโรคไขมันในเลือดสูง สอบต. ประไพพรรณได้รับทำโครงการขยับกายสบายชีวิตทันทีเพื่อให้คนเหล่านั้นและคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน ได้มาออกกำลังกายร่วมกัน

8. สร้างการมีส่วนร่วม

เห็นได้ในระดับกลุ่มแกนนำของหมู่บ้านที่มีการสื่อสารกันเป็นประจำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า "กรรมการหมู่บ้านและ อบต. พูดคุยกันบ่อยมาก กินข้าวด้วยกันกินเดือนละครั้ง สนิทกันเวลาเมื่อไรก็มาแบ่งกันกิน คุยกันบ่อย ไม่ใช่เรื่องของทางราชการเป็นเรื่องของใจมากกว่า การทำงานเป็นทีมเดียวกันหมด ประชาคมก็ใช้ มีเป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาหมู่บ้าน" ในขณะที่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลว่า "หมู่บ้านนี้กรรมการหมู่บ้าน อบต. ประชาคม เป็นกลุ่มเดียวกัน ก่อนจะทำอะไรจะปรึกษากันก่อน เถียงกันในที่ประชุม ถ้าเห็นชอบจึงจะทำ ทำให้ไม่มีการขัดแย้ง" ตัว สอบต. หญิงเอง เมื่อมีความคิดที่จะซื้อสิ่งของต่างๆ หรือต้องการจะทำกิจกรรม โครงการใดๆ ก็ต้องถามคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนเช่นกัน กรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งบอกว่า "เวลาประชุมกรรมการหมู่บ้าน พี่ประไพพรรณ พี่จจิตร จะถามว่าอย่างนี้ดีไหม การพิจารณาว่าโครงการต่างๆ ที่จะทำในหมู่บ้านเหมาะสมหรือไม่ คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้ตัดสินใจอย่างมีหมู่บ้าน เป็นต้น"

9. เป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น

ปลายปี พ.ศ. 2545 ต่อต้นปี 2546 เกิดน้ำท่วมในตำบลริมดอย ซึ่งหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบมากคือหมู่ 1, 2, 3, 4, 5 ส่วนหมู่ 8 เอง ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ทาง อบต. จึงเรียกประชุมวิสามัญ เพื่อพิจารณาเรื่องการจ่ายขาดงบประมาณของตำบล ซึ่งมีอยู่ประมาณห้าล้านบาท โดยจะนำบางส่วนไปใช้กับงานเร่งด่วน คือ เรื่องน้ำท่วม ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายมาก จึงจำเป็นต้องทำฝายกันน้ำ และในช่วงเวลาเดียวกันนั้น อบต. ก็ได้รับบอุดหนุนของรัฐที่ให้อีก 370,000 บาท ซึ่งบุดหนุนนี้ ในปีที่ผ่านมา ได้นำมาหารเฉลี่ยกันในแต่ละหมู่บ้าน ที่ประชุมจึงปรึกษากันว่าจะทำอย่างไร สอบต. ประไพพรรณ จึงเสนอให้นำไปใช้แก้ปัญหาน้ำท่วม "งบอุดหนุนปีนี้ได้สามแสนเศษ ถ้าแบ่งกันก็ได้หน่อย เราน่าจะทำอะไรให้เป็นโครงการใหญ่ เจ้าเลยเสนอว่าให้เอาไปทำฝายให้หมู่บ้านที่น้ำท่วม"

10. เป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในนวนวน

10.1 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างชาวบ้านกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

ลักษณะแรก คือ สอบต. ทญิง เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างชาวบ้านกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ด้วยการนัดหมายให้ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านมาพบปะพูดคุยกับกลุ่มชาวบ้านที่ต้องการทำถนนในซอยของตน

10.2 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

ลักษณะที่สอง เป็นการเชื่อมประสานระหว่างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เพื่อมาประชุมจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน (ตำบลละ 1 ล้านบาท) ซึ่งแกนนำกลุ่มที่มาประกอบด้วย อสม. อช. ประธานกองทุนหมู่บ้าน ประชาคม ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและ สอบต. ทั้งนี้การประชุมในวันนั้นสรุปให้ทำสองโครงการ คือ ทำถนนรอบรอบ และทำน้ำดื่ม

10.3 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในตำบล

ลักษณะที่สาม เป็นโครงการต่อเนื่องจากลักษณะที่สอง กล่าวคือในวันที่ตัวแทนของหมู่บ้านต่างๆ ได้นำโครงการไปนำเสนอในเวทีประชาคม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลริมตอ นั้น ขณะที่หมู่บ้านแรกกำลังนำเสนอโครงการ ก็เกิดการสื่อสารระหว่างหมู่บ้านทำให้เกิดความคิดในการรวมโครงการเข้าด้วยกัน โดยเอาโครงการที่เหมือนกันหรือคล้ายกันมาไว้ด้วยกัน เช่น โครงการถนนรอบรอบ ซึ่งมีหมู่ 1, 5, 6, 8, 9 โครงการนวดแผนไทย และโครงการตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นโครงการระดับตำบลที่ทำในทุกหมู่บ้าน เป็นต้น

10.4 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายพัฒนาของตำบล

ลักษณะที่สี่ เป็นการประสานให้ฝ่ายปกครองและฝ่ายพัฒนาของตำบลมาทำงานร่วมกัน โดย สอบต. ทญิง ของหมู่ 8 คือ สอบต. ประไพพรรณ เป็นผู้มีบทบาทในส่วนนี้ "เจ้าจะยั่วว่า อบต. ไม่ใช่ใหญ่ อันหนึ่งปกครอง อันหนึ่งพัฒนา ตัวเจ้ามีความสนิทสนมกับกำนัน พ่อหลวงทุกหมู่ เป็นคนดึงหมู่ให้ทำงานร่วมกัน...เจ้าเคยแย้งใน อบต. เมื่อมีคนพูดว่า เราใหญ่กว่าพ่อหลวง มันไม่ถูกถ้าไม่สามัคคีกันมันไม่เจริญ" นอกจากนี้เวลามีกงาน อสม. ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณรับผิดชอบอยู่ด้วย มักจะเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ สอบต. ของหมู่บ้านต่างๆ ไปร่วมงานด้วย

11. เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร

11.1 ระดับผู้นำ

ช่องทางการรับรู้ข่าวสารนี้ เป็นช่องทางที่สำคัญสำหรับตัว สอบต. ทญิง และผู้ทญิงที่อยู่ในกลุ่มและไม่อยู่ในกลุ่มใดๆ รวมถึงผู้คนในชุมชน หากจะมองสำหรับตัว สอบต. ทญิง เองแล้ว เริ่มจากก้าวแรกในการเข้ามาเป็น สอบต. ก็เริ่มศึกษาหาความรู้จากผู้ใหญ่บ้านและคนที่เข้ามาทำงานใน อบต. ก่อน จากนั้นก็มีโอกาสไปประชุม อบรม สัมมนา จากที่ต่างๆ โดยเฉพาะการ อบรมที่ สอบต. จงจิตร และ สอบต. ประไพพรรณ ได้รับเลือกให้ไปเข้ารับ

การอบรมค่อนข้างบ่อย “โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลผู้หญิงมีมากกว่า เวลาที่มีการอบรมเราจะไปไม่ขาด การได้ข้อมูลเราได้ตลอดเวลา เลยทำให้รู้มากกว่าเขา (ผู้ชาย) หน่อย” เมื่อเข้ามาเป็น สอบต. ใหม่ๆ ก็ได้ไปอบรมเรื่องบทบาทหน้าที่ของ อบต. ที่ศูนย์สตรีล้านนา การอบรมเรื่องการคัดแยกขยะ เรื่องผู้หญิงกับการเมืองท้องถิ่น สตรีกับการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องการควบคุมโรคติดต่อ และอื่นๆ ทำให้ได้ทั้งความรู้ และเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น ทั้งนี้เวลาไปเข้ารับการอบรม สอบต. ทั้งสองคนโดยเฉพาะ สอบต. ประไพพรรณ รับฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ เช่น การไปเข้ารับการอบรมเรื่องสตรีกับการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอบต. ประไพพรรณ มองว่าวิทยากรที่มาบรรยายๆ ไม่ละเอียด ไม่ถึงแก่น “เราอยู่ในจุดนี้เหมือนเอนักเรียน ป.4 ไปเข้าเรียน ป.1 ส่วนมากเป็นภาพรวมๆ ว่าผู้หญิงระดับพื้นบ้านจะต้องไปเป็นอย่างไร เหมือนการอบรมคนที่คิดจะก้าวเข้ามาทำการเมือง บางครั้งที่เป็นพูดมาก็ถูก บางครั้งก็ไม่ถูก บางอย่างมันไม่เป็นไปตามตำรา วิทยุปฏิบัติกับทฤษฎีมันต่างกัน เป็นแนวตามทฤษฎี”

นอกจากจะได้รับความรู้ผ่านการอบรมแล้ว สอบต. ทั้งสองคน ยังได้รับความรู้ผ่านทางสื่อมวลชนด้วย ทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์ การดูโทรทัศน์และจากสื่อบุคคล เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัด อบต. เป็นต้น ซึ่ง สอบต.ประไพพรรณ ให้ความสำคัญกับข่าวสารข้อมูลมาก “ต้องศึกษาตลอดเวลา ต้องหาข้อมูลอยู่เรื่อยๆ การได้ข้อมูลส่วนมากได้จากการฟังหรือจากการไปศึกษาอบรมจากที่ต่างๆ เรื่องที่เราไม่รู้ก็จะปรึกษากับปลัด อบต. อีก ตำบลหนึ่งและเพื่อนๆ สอบต.”

ช่องทางในการรับรู้ข่าวสารของ สอบต. ประไพพรรณ อีกช่องทางหนึ่ง คือ รายงานการประชุมและข้อบังคับ รวมทั้งเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง “เอกสารทุกอย่างมีความสำคัญมาก ต้องเก็บทุกอย่าง เพราะถ้าไม่เก็บบางครั้งวาระการประชุมอะไรก็ตาม หากเราทิ้งไป ข้อมูลเราอาจจะไม่รู้เลย อีกอย่างเจ้าเป็นคนที่ไม่ชอบจำ แต่จะเก็บไว้ อยากรู้ก็เอาออกมาดูได้ ถ้าจะดูข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงคำชี้แจง เจ้าก็จะค้นดูที่วาระการประชุม เจ้าจะเก็บไว้เป็นแฟ้มๆ ต้องการใช้อะไรก็ค้นหาเอา หากต้องการเปลี่ยนแปลงอะไรก็ค้นข้อมูลย้อนหลัง แล้วทำรายงานแจ้งที่ประชุมว่าต้องการทำอะไร เปลี่ยนแปลงมาจากอะไร”

นอกจากนี้ ความที่ สอบต. ประไพพรรณ รู้จักคนมาก ทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้านและ อสม. ของหมู่บ้านอื่นๆ จึงทำให้ได้รับรู้ข้อมูลของหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลค่อนข้างมากด้วย “เจ้าจะศึกษาหาข้อมูลแต่ละหมู่บ้าน คนนั้นบอกหน่อย คนนี้บอกหน่อย บางทีความเกี่ยวข้องจะต้องมาเกี่ยวข้องกัน”

11.2 ระดับสมาชิก

สำหรับผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มและไม่อยู่ในกลุ่มใดๆ ในหมู่บ้านนี้ได้รับรู้ข่าวสารการพัฒนาทั้งของ อบต. และการปกครองของผู้ใหญ่บ้าน โดยคนที่มิกลุ่มจะรู้รายละเอียดและรู้มากกว่าคนที่ไม่มีกลุ่ม ซึ่งช่องทางการรับรู้จะมีทั้งจากการประชุม การพูดคุยในกลุ่ม เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน จากผู้ใหญ่บ้าน จาก สอบต. หญิง จากกรรมการหมู่บ้าน และจากเสียงตามสาย ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มใดๆ กล่าวว่า “หมู่บ้านนี้ดี ตรงที่ประชาสัมพันธ์ พ่อหลวงเปิดเสียงตามสายเข้า เปิดแสง” (ตอนเย็น)

12. เป็นเวทีทางความคิด

ในการประชุมกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน สอบต. ประไพพรรณ ก็ใช้เป็นเวทีในการเสนอความเห็นเช่นเดียวกัน “เอาความคิดของเจ้ากับพี่จงจิตร มาพูดกันในที่ประชุม ถามที่ประชุม ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการและประชาคมให้เขาช่วย คิด หากมีอะไรที่ไม่ดีต้องเปลี่ยนแปลงหรือจะเพิ่มอะไรก็จะคุยกัน”

หมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ที่ 9

1. เป็นช่องทางการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้

1.1 เสียงตามสาย

การประชุมประจำเดือนกำนันผู้ใหญ่บ้านของแม่หลวงบัวแก้ว เป็นการเข้ารับฟังนโยบายต่างๆ ของรัฐ ซึ่งการประชุมนั้นมีส่วนราชการทั้งในระดับอำเภอและจังหวัด อาทิเช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สำนักทะเบียนและบัตร สำนักงานอำเภอ เป็นต้น การเข้าประชุมก็เพื่อรับรู้-รับทราบข้อมูล/นโยบายต่างๆ แล้วนำมากระจาย ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารในชุมชน โดยวิธีการประกาศเสียงตามสาย

1.2 การประชุม

นอกจากเสียงตามสาย บางครั้งก็จะแจ้งให้ชาวบ้านทราบในที่ประชุม “ช่วงนั้นมีประชุมใหญ่ของกองทุนหมู่บ้านพอดีเราก็แจ้งที่ประชุมด้วย”

1.3 ปากต่อปาก

การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารด้วยตนเอง เรื่องที่ถ่ายทอด ได้แก่ นโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข ภัยพิบัติ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งตาย-ย้าย-เกิด หรือนโยบายทางด้านสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสร้างสุขภาพ การป้องกันไข้เลือดออก การป้องกันโปลิโอ หรือนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น ซึ่งนโยบายเหล่านี้จะผ่านมาจากทั้งการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการประชุม อสม. และในบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ อบต. จะแจ้งนโยบายมาจาก อบต. ด้วย เช่น กรณีการย้ายสถานพยาบาลในโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่ง อบต. เป็นผู้พิจารณาเลือกสถานพยาบาล

2. เป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน

2.1 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ได้เข้าร่วมประชุมชี้แจงเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ที่จัดขึ้น ณ อบต. ริมตอย โดยมีแกนนำจากกลุ่มต่างๆ ได้แก่ อสม. อช. ประธานกองทุนหมู่บ้าน ประชาคม ผู้สูงอายุ กลุ่ม

แม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และ สอบต. ของทุกหมู่บ้านในตำบลริมดอย เข้าร่วม หลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวแล้ว จึงประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านมาร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามโครงการดังกล่าว มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำทุกกลุ่ม และชาวบ้าน รวม 41 คน มีการเสนอโครงการทั้งสิ้นจำนวน 3 โครงการ ได้แก่ 1) ทำขนมอบ 2) น้ำดื่ม และ 3) ทำพวงหรีด ซึ่งสรุปผลจากที่ประชุมเลือกทำ 2 โครงการ คือโครงการที่ 1 และ 2 “ถ้าผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วไปประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน พวกดิฉันไม่ได้อยู่ในจุดนั้น ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ก็จะนำมาเล่าให้ฟัง เราก็จะได้ทราบข้อมูล ” หรือ “มีอะไรก็จะปรึกษา..โทรคุยกับพี่ดาวตลอด คุยกับพี่ดาวว่ามีข้อมูลอะไร ดังนั้นการทำงานก็จะคล้ายกัน ทำอะไรก็เสร็จเร็ว เพราะเราสื่อสารกัน”

2.2 ตัวสร้างรอยเชื่อมต่อระหว่างผู้ใหญ่บ้านหญิงกับ สอบต. หญิงของหมู่บ้านอื่น

นอกจากการเชื่อมประสานในหมู่บ้านแล้ว ยังพบการเชื่อมประสานระหว่างหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว และ สอบต.ประไพพรรณ หมู่ 8 เช่น ปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในชุมชน การทำโครงการ หรือส่งต่อข้อมูลข่าวสาร เช่น เมื่อผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วทราบข้อมูลด้านสาธารณสุขจากการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งให้กับ สอบต.ประไพพรรณ

3 ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ

ผู้นำทั้งหญิงและชายจะใช้วิธีการปรึกษาหารือ พิจารณาและตัดสินใจร่วมกัน โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่มาประกอบการตัดสินใจ ยกตัวอย่างการพิจารณาจัดสรรผ้าห่มให้กับชาวบ้าน สอบต. ชาย 2 คน และผู้ใหญ่บ้าน จะนั่งพิจารณาร่วมกันโดยไล่ไปตามแผนที่หมู่บ้าน ตัดคนที่ได้รับการสนับสนุนไปในช่วงเวลาที่ผ่านมามาก่อน เช่น ปีที่แล้ว ครั้งที่แล้ว ออกไปก่อน ตัดคนที่จำเป็นน้อยที่สุดออกไป จนเหลือจำนวนที่สามารถสนับสนุนได้ “คนที่ได้ในปีที่แล้วกับปีก่อนยังไม่ต้องให้ แล้วเราจะเอาแผนที่มากไล่ดูเป็นหลังๆ ใครรวยแล้วยังไม่ให้ ให้คนยากจนก่อน ที่เหลือค่อยมาพิจารณาแบ่งกัน” และวิธีนี้ก็จะใช้กับกรณีการพิจารณาเรื่องทุนการศึกษา การแจกของอื่นๆ ด้วย “เรื่องทุนการศึกษาก็ทำเหมือนกับเรื่องผ้าห่ม พี่พี่สุวิทย์ พี่อภิเดช ช่วยกันไล่ดูแต่ละบ้าน ดูว่าใครน่าจะจะได้ เรียงแล้วเลือกคนที่ยากจนที่สุด”

4. กลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลข่าวสารที่ผู้นำหญิงหมู่ 9 ได้รับมีหลายเนื้อหาจากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นจากการประชุม สัมมนา การประสานงาน การฟังวิทยุ ฯลฯ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับรู้รับทราบมานั้นจะไม่ได้กระจายออกไปทุกเรื่อง โดยพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป เรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่จำเป็นก็ไม่ได้แจ้ง เช่น แนวทางการปฏิบัติในการแก้ไข ปัญหาการชุมนุมเรียกร้องเนื่องจากในชุมชนไม่มีปัญหาดังกล่าว บางเรื่องแจ้งกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง เช่น แจ้งแม่บ้านเพื่อขอความร่วมมือร่วมกิจกรรมโครงการของกลุ่มแม่บ้าน และบางเรื่องแจ้งกับทุกคน เช่น นโยบายเรื่องยาเสพติด การเชิญชวนออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์งานอบรมของ อบต. เป็นต้น “เราคิดเอาไว้ว่าอะไรที่เราควร

บอกชาวบ้านเช่นเรื่องยาเสพติดเราก็จะแจ้งชาวบ้าน...เรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาการชุมนุมเรียกร้องไม่แจ้งชาวบ้าน เพราะว่าบ้านเราไม่มีปัญหาเรื่องนี้...เรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่จำเป็นเราก็ไม่แจ้ง เช่นเรื่องการอบรมสัมมนาบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน”

5. เป็นช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

5.1 ระดับผู้นำ

ผู้นำหญิงหมู่ 9 มีช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหลายช่องทาง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีหลายบทบาท คือ เป็นทั้งผู้ใหญ่บ้าน ประธานแม่บ้าน และประธาน อสม. ทำให้มีโอกาสได้ไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกได้มาก ทั้งจากการประชุม สัมมนา อบรม ดูงาน ของทุกหน่วยที่ผู้นำหญิงเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการประสานข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้นำหญิงต่างหมู่บ้านด้วย

5.2 ระดับสมาชิก

นอกจากตัวผู้นำหญิงแล้ว ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เองก็มีโอกาสที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการไปร่วมประชุม สัมมนาต่างๆ ศึกษาดูงาน ซึ่งจะเป็นลักษณะหมุนเวียน สลับเปลี่ยนกันไป เช่น การเข้าร่วมเวทีเรื่องบทบาทการสื่อสาร วันที่ 17 มิถุนายน 2545 มีผู้หญิงที่เข้าร่วมคือ ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว นางศิริลักษณ์ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) นางสมใจ (ประธานชมรมผู้สูงอายุ) และนางน้ำ (ในนามกลุ่มแม่บ้าน) การประชุมแม่บ้านตำบล วันที่ 20 สิงหาคม 2545 มีผู้เข้าร่วมคือ ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางดา และนางสมร การเข้าร่วมสัมมนา ณ ค่ายนเรศวร วันที่ 14 ตุลาคม 2545 ผู้หญิงที่เข้าร่วมมีผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว นางศิริลักษณ์ นางป๊ (อสม.) นางสมร และ นางพานทอง (กลุ่มแม่บ้าน) “เวลามีประชุม อบรม อะไรที่ไหนดก็จะหมุนเปลี่ยนกันไป บางทีเขาก็จะระบุว่าให้ใครไปบ้าง เช่นมีผู้ใหญ่บ้าน สอบต. กรรมการหมู่บ้าน อสม. แม่บ้าน ซึ่งส่วนมาก ผู้ใหญ่บ้าน สอบต. ก็ตายตัวอยู่แล้ว ส่วนกรรมการ อสม. อื่นๆ ก็หมุนเปลี่ยนกันไป”

7.2 ภาพรวมบทบาทการสื่อสารของชุมชนที่ศึกษา

ตารางที่ 16 บทบาทการสื่อสารที่พบในชุมชนที่ศึกษา

บทบาทการสื่อสารที่พบ	หมู่ที่					รวม
	1	6	7	8	9	
1. เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้	✓	✓	✓	✓	✓	5
2. เป็นตัว (สร้างรอย) เชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน	✓			✓	✓	3
3. กลับกรองข้อมูลข่าวสาร	✓	✓		✓	✓	4
4. เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	✓	✓	✓	✓	✓	5
5. เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น			✓	✓		2
6. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ		✓		✓	✓	3
7. เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส				✓		1
8. เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด				✓		1
9. สร้างการมีส่วนร่วม				✓		1
10. แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง				✓		1
11. เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆและผู้ด้อยโอกาส				✓		1
12. รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน				✓		1
13. บริหารความขัดแย้ง		✓				1
รวม	4	5	3	12	5	

จากตารางที่ 16 พบว่า

(1) จำนวนบทบาทการสื่อสารในแต่ละหมู่บ้าน

จำนวนบทบาทการสื่อสารในแต่ละหมู่บ้านมีมากน้อยแตกต่างกันไป โดยที่หมู่ที่ 8 มีบทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงมากที่สุด จำนวน 12 บทบาท รองลงมาได้แก่ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 มีจำนวน 5 บทบาท สำหรับหมู่ที่ 1 มี 4 บทบาท ส่วนหมู่บ้านที่การสื่อสารมีบทบาทน้อยที่สุดคือหมู่ที่ 7 มีจำนวน 3 บทบาท

(2) ความถี่ของบทบาทการสื่อสาร

2.1 บทบาทการสื่อสารที่มีในทุกหมู่บ้าน

บทบาทการสื่อสารที่มีในทุกหมู่บ้านมีจำนวน 2 บทบาท คือ การเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และการเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร โดยที่

(ก) บทบาทในด้านการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นบทบาทที่ผู้นำหญิงทุกคนนำมาใช้เพื่อบอกกล่าวเรื่องที่รับรู้มาให้กับผู้เกี่ยวข้องและประชาชนในหมู่บ้านผ่านการประชุม การบอกปากต่อปากและเสียงตามสาย

(ข) บทบาทการเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร ที่ช่วยให้ผู้นำหญิงได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ใช้ในการปฏิบัติงานและนำไปบอกต่อให้กับผู้อื่น ทั้งนี้ ช่องทางดังกล่าวที่สำคัญได้แก่ การประชุม อบรม สัมมนาและการหาความรู้จากบุคคล รวมไปถึงสื่อมวลชน ในขณะที่ช่องทางการรับข่าวสารของผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ในหมู่บ้านเป็นการพูดคุยกันในกลุ่มและเสียงตามสาย

2.2 บทบาทการสื่อสารที่มีตั้งแต่ 2 – 4 หมู่บ้าน

บทบาทการสื่อสารที่มีใน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ การกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร บทบาทที่พบใน 3 หมู่บ้าน คือการเป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอนและการช่วยในกระบวนการตัดสินใจ สำหรับบทบาทที่มีใน 2 หมู่บ้าน คือการเป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น โดยในแต่ละบทบาทมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

- (ก) บทบาทในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารเป็นบทบาทที่ผู้นำหญิง 6 ใน 7 คนได้ทำและวิธีการกลั่นกรองก็คล้ายๆกันคือดูว่าเป็นเรื่องจริงและมั่นใจแล้วว่่าน่าเชื่อถือจึงบอกต่อเพื่อมิให้เกิดผลกระทบในภายหลัง
- (ข) ส่วนการสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอนนั้น มีลักษณะของการประสานให้แกนนำของกลุ่มต่างๆในหมู่บ้านได้มาพูดคุยกัน ให้ชาวบ้านได้มาบอกกล่าวถึงความต้องการของตนกับคณะกรรมการหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเชื่อมให้แกนนำของหมู่บ้านต่างๆได้มาตกลง ได้มาเจรจากันในเรื่องโครงการระดับตำบลที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นตัวเชื่อมให้ผู้นำในตำบลทั้งด้านปกครองและด้านพัฒนาได้มาทำงานร่วมกัน
- (ค) บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งคือช่วยในการตัดสินใจ โดยหาข้อมูลทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนมาประกอบการตัดสินใจ ซึ่งข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ก็ได้มาโดยกลไกการสื่อสาร อนึ่งการตัดสินใจในส่วนนี้เป็นทั้งการตัดสินใจในการทำโครงการ การจัดสรรทรัพยากรและการแสดงความคิดเห็นในการอภิปราย การลงมติในเรื่องต่างๆ

- (ง) บทบาทที่เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นบทบาทที่เกิดขึ้น เพราะมีสถานการณ์บางอย่างเป็นตัวกระตุ้น เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนเงินล้าน) ซึ่งมีผลกระทบกับผู้คนในหมู่บ้านและในหลายๆ หมู่บ้าน
- (จ) บทบาทที่เป็นเรื่องของความขัดแย้งเหมือนกันและมีความขัดแย้งระหว่างผู้นำหญิงเหมือนกัน แต่ใช้วิธีการต่างกัน บทบาทการสื่อสารจึงต่างกันไปด้วย นั่นก็คือบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (พบในหมู่ 8) และบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง (พบในหมู่ 6) บทบาทแรกคือการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นความพยายามของผู้นำหญิงคนหนึ่งที่ใช้วิธีพูดดีๆ กับผู้นำหญิงอีกคนหนึ่งที่เป็นคู่กรณี และเมื่อพบกันก็จะเข้าไปทักทายและพูดด้วยก่อน นอกจากนี้ยังใช้วิธีพูดกับคนกลางคือสามีของคู่กรณีถึงประเด็นความขัดแย้งเพื่อช่วยทำความเข้าใจกับคู่กรณีอีกทอดหนึ่ง ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้ทำให้ความขัดแย้งหมดไป แต่ก็ช่วยลดปัญหาได้ระดับหนึ่ง ส่วนบทบาทหลังคือการบริหารความขัดแย้งนั้น มิได้เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำหญิงในหมู่บ้านเดียวกัน แต่การสื่อสารมีบทบาทช่วยให้คู่กรณีทั้งสองคนสามารถตกลงกันได้ในการแบ่งสรรทรัพยากรที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในกรณีนี้ แม้ว่าความขัดแย้งจะดำรงอยู่ แต่ก็ทำให้ผู้มีส่วนได้เสียกับทรัพยากรเหล่านั้นไม่เสียประโยชน์

2.3 บทบาทการสื่อสารที่มีเพียงหมู่บ้านเดียว

บทบาทที่พบในหมู่บ้านเดียวคือหมู่ 8 ได้แก่ เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาส และบทบาทรวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้นำหญิงใช้วิธีการสื่อสารหลักคือ การสอบถาม การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการพูดคุย

วิเคราะห์บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง

จากบทบาทการสื่อสาร 13 บทบาท คณะวิจัยจะนำเสนอประเด็นการวิเคราะห์ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ความยากง่ายของบทบาทการสื่อสาร ประเด็นที่สอง บทบาทการสื่อสารที่ไปเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง (เสริมใครและเสริมอะไร) ประเด็นที่สาม ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารและประเด็นที่สี่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่กับบทบาทตามทฤษฎี

(1) ความยากง่ายของบทบาทการสื่อสาร

จากบทบาทการสื่อสารทั้งสิ้น 13 บทบาท สามารถจัดกลุ่มโดยพิจารณาถึงบทบาทที่ซ้ำและไม่ซ้ำกันในชุมชนที่ศึกษา ดังนี้

บทบาทการสื่อสารที่มีทุกชุมชนที่ศึกษา (5 ชุมชน)	บทบาทการสื่อสารที่มีในบางชุมชน (2-4 ชุมชน)	บทบาทการสื่อสารที่มีเพียงชุมชนเดียว (1 ชุมชน)
-เป็นช่องทางการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ -เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	-ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ -เป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความเห็น -เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน -กลั่นกรองข้อมูล	-เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส -เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด -สร้างการมีส่วนร่วม -แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง -เป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน -รวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน -บริหารความขัดแย้ง

การจัดกลุ่มดังกล่าว สามารถสะท้อนถึงความยากง่ายของบทบาทการสื่อสารที่สามารถแสดงออก กล่าวคือ บทบาทการสื่อสารในกลุ่มที่หนึ่ง เป็นบทบาทการสื่อสารที่พบในทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งมี 2 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทการสื่อสารที่แสดงได้ง่ายที่สุด ไม่ว่าหมู่บ้านจะมีลักษณะเป็นอย่างไร ส่วนในกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มของบทบาทการสื่อสารที่มีในบางหมู่บ้าน ตั้งแต่ 2 ถึง 4 หมู่บ้าน ซึ่งมี 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทการสื่อสารที่ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความเห็น บทบาทเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน และบทบาทในการกลั่นกรองข้อมูล ซึ่งสะท้อนบทบาทการสื่อสารที่สามารถแสดงได้ในบางหมู่บ้าน ส่วนบทบาทการสื่อสารในกลุ่มที่สาม พบเพียง 1 หมู่บ้าน ซึ่งมี 7 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นเครื่องมือสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน รวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน และบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง ซึ่งสะท้อนบทบาทการสื่อสารที่แสดงได้ยากที่สุด

(2) บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง

2.1 บทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในระดับต่างๆ

โดยภาพรวม บทบาทการสื่อสารทั้ง 13 บทบาท นำไปสู่การเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ มิติที่หนึ่ง คือ การเสริมความสามารถในการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ มิติที่สอง คือ การสื่อสารมีบทบาทในการสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิง และมิติที่สาม คือ การสื่อสารช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร อย่างไรก็ตาม มิติของการสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงในแต่ละระดับ มีความแตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 17 มิติของการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในแต่ละระดับ

ระดับ \ มิติ	ความสามารถในการคิดวิเคราะห์	การสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิง	เป็นช่องทางเข้าถึงทรัพยากร
ผู้นำหญิง	✓	✓	✓
ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม		✓	✓
ผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม			✓

จากตารางที่ 17 พบว่า บทบาทการสื่อสารที่มีอยู่ไปช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงได้จริง โดยที่ไปเสริมความเข้มแข็งของผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือ การสื่อสารช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้นำหญิงทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การสร้างพื้นที่ให้แก่ผู้หญิงและช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร ในขณะที่การสื่อสารไปเสริมความเข้มแข็งให้ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มใน 2 มิติ ได้แก่ การสร้างพื้นที่ของผู้หญิงและช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร และการสื่อสารไปเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเพียงมิติเดียวคือการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร

การที่บทบาทการสื่อสารไปเสริมความเข้มแข็งให้ผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจาก ตัวผู้นำหญิงมีบทบาทหลากหลายและส่วนมากอยู่ในฐานะประธาน วิธีทำงานค่อนข้างมีลักษณะคิดและตัดสินใจให้ ประกอบกับการที่มีข้อมูลมากกว่าผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้ผู้นำหญิงมีโอกาสและช่องทางในการเพิ่มความสามารถและพัฒนาตนเองในการคิดและการตัดสินใจ

ส่วนการที่บทบาทการสื่อสารไปเสริมความเข้มแข็งให้ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกมากกว่าผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิก เนื่องจาก ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนมากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้นำหญิง ทำให้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่บ้าง ซึ่งก็หมายความว่า มีพื้นที่สำหรับผู้หญิงในการเสนอความต้องการ การได้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงบริการของรัฐ (สิทธิที่จะได้รับการบริการจากรัฐ เช่น กรณีโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น) ซึ่งในเรื่องดังกล่าวถือได้ว่าเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมืองในส่วนของสื่อสารในฐานะปัจจัยนำเข้าของระบบการเมือง ซึ่งโดยปกติจะเป็นการถ่ายทอดความต้องการและข้อเรียกร้องจากประชาชนสู่ผู้นำการเมือง ซึ่งต้องอาศัย

ประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งพร้อมจะเรียกร้องสิ่งที่ตนเองต้องการจากระบบการเมือง (Almond & Powell อ้างในพฤทธิสถาน ชุมพล,2540:191) แต่จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นการสื่อสารในปัจจุบันส่งออกของระบบการเมืองเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ เป็นการสื่อสารจากผู้นำไปสู่ประชาชนมากกว่าการสื่อสารจากประชาชนที่เสนอความต้องการและข้อเรียกร้องต่างๆ สู่ผู้นำทางการเมือง โดยผู้นำทางการเมือง (ผู้นำหญิง) ใช้เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกิจกรรมของตนให้ประชาชนได้รับรู้

2.2 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง

บทบาทการสื่อสารที่เสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ สามารถจัดกลุ่มของบทบาทการสื่อสารดังกล่าวที่ส่งผลต่อการเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในแต่ละมิติ ดังนี้

ตารางที่ 18 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง

บทบาทการสื่อสาร	ความสามารถในการคิด/วิเคราะห์	การสร้างพื้นที่ของผู้หญิง	เพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร
1.เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้	✓	✓	✓
2.เป็นตัว (สื่ารวรอย) เชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน	✓	✓	✓
3.กลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร	✓		
4.เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	✓	✓	✓
5.เป็นกลไกเร่งกระบวนการทบทวนและแสดงความคิดเห็น		✓	✓
6.ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ	✓		
7.เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส	✓	✓	
8.เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด		✓	✓
9.สร้างการมีส่วนร่วม		✓	✓
10.แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง	✓		
11.เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆและผู้ด้อยโอกาส			✓
12.รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน	✓	✓	✓
13.บริหารความขัดแย้ง	✓		
รวม	9	8	8

จากตารางที่ 18 พบว่า

2.2.1 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารร่วม ที่ทำหน้าที่ในการเสริมพลังความเข้มแข็งทั้งในด้านการคิด วิเคราะห์ การสร้างพื้นที่ของผู้หญิงและช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร มีจำนวน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารและบทบาทในการรวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน

2.2.2 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารที่ช่วยเสริมความสามารถของผู้นำหญิง (capacity building) โดยเฉพาะความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจ โดยมีรูปธรรมที่สะท้อนความสามารถดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแสวงหาข้อมูล การวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากข้อมูล อาทิเช่น เรื่องการจัดซื้อครุภัณฑ์ของ อบต. ซึ่งฝ่ายบริหารและ สอ.บต. ส่วนมากเสนอซื้อรถดับเพลิง แต่ผู้นำหญิงหมู่ 8 ได้เสนอความคิดเห็นแย้งโดยเสนอให้เห็นถึงความสำคัญหรือความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรจะเป็น โดยอาศัยข้อมูลข้อเท็จจริงและมีการประมวลวิเคราะห์ และการนำเสนอให้ที่ประชุมพิจารณา ซึ่งมีผลทำให้การจัดซื้อรถดับเพลิงต้องตกไป เป็นต้น

สำหรับบทบาทการสื่อสารที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถของผู้นำหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 9 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน กลั่นกรองข้อมูล ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง

2.2.3 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารที่ช่วยสร้างพื้นที่ให้ผู้หญิง

บทบาทการสื่อสารช่วยจัดปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relation) โดยการเพิ่มอำนาจให้กับผู้หญิงในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนที่สำคัญของการพัฒนา ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากร การมีพื้นที่ของผู้หญิงที่สามารถแสดงศักยภาพของตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี และมีความเชื่อมั่นมากขึ้นว่าผู้หญิงมีความสำคัญและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการเข้ามาทำงานทางการเมืองท้องถิ่น จากประเด็นดังกล่าวนำไปสู่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณของการเข้ามาทำงานทางการเมืองท้องถิ่นของผู้หญิงในตำบลมดอยในระดับที่สูงขึ้น โดยในเชิงปริมาณผู้หญิงในตำบลที่ศึกษาสามารถเข้ามาเป็นนักการเมืองหญิงค่อนข้างสูงคือร้อยละ 33.33 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศคือร้อยละ 9.06 ส่วนในเชิงคุณภาพมีแนวโน้มที่ดีต่อการลดเงื่อนไขและอิทธิพลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้หญิงทางการเมืองคือความสัมพันธ์เชิงอำนาจของหญิงชาย ไปสู่การเปิดโอกาสและการมีพื้นที่ให้ผู้หญิงมากขึ้นในการตัดสินใจและการจัดการทรัพยากร

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญคือ เกิดการยอมรับทั้งในชุมชนและระหว่างผู้นำระดับตำบลว่าผู้หญิงมีความสำคัญและมีศักยภาพที่จะเข้ามาทำงานทางการเมืองได้อย่างมีคุณภาพ สามารถทำงานร่วมกับผู้ชายได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้แน่นแฟ้นขึ้น (social relation) มีผู้นำชายหลายคนสะท้อนถึงการทำงานของผู้นำหญิง โดยเฉพาะผู้นำหญิงหมู่ 8 ว่าเป็นผู้นำที่ทำงานได้ดีกว่าผู้นำชายจำนวนมาก ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญเนื่องจากการปรับเปลี่ยนจากความสัมพันธ์ยอมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนะของสังคม ซึ่งส่วนมากยังมีทัศนะที่ว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย ไปสู่การมีทัศนะที่เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการพัฒนาที่มาจากความร่วมมือของทั้งผู้หญิงและผู้ชายหรือการมีพื้นที่ของผู้หญิงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนา ซึ่งมีแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนในเชิงวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง

และชายให้ต่างกัน (socially constructed) ไปสู่การกำหนดบทบาทใหม่ (reconstruct) (อมรา พงศาพิชญ์, 2543: 73-74) ภายใต้ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันมากขึ้น

สำหรับบทบาทการสื่อสารที่ช่วยสร้างพื้นที่สำหรับผู้หญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 8 บทบาท ได้แก่ บทบาทเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิดและบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วม

2.2.3 กลุ่มของบทบาทการสื่อสารที่ช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร

บทบาทการสื่อสารที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในการช่วยให้ผู้หญิงและกลุ่มอื่นๆ ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาต่างๆ มากขึ้น ซึ่งพบว่า ชุมชนที่มีผู้หญิงเป็นผู้นำส่วนมากจะมีโครงการที่สนับสนุนกลุ่มผู้หญิง เด็ก/เยาวชนและผู้สูงอายุ

สำหรับบทบาทการสื่อสารที่ช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร มีจำนวนทั้งสิ้น 8 บทบาท ได้แก่ บทบาทเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม และบทบาทในการเป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาส

(3) ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสาร

บทบาทการสื่อสารต่างๆ มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นความสัมพันธ์แบบเสริมซึ่งกันและกัน เช่น บทบาทในการเป็นเวทีสื่อสารทางความคิดกับบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วม หรือ บทบาทในการเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอนกับบทบาทในการเป็นเครื่องมือสร้างความโปร่งใส หรือ บทบาทการสื่อสารในฐานะที่เป็นช่องทางการได้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์ที่หนุนเสริมซึ่งกันและกันกับบทบาทการรวบรวมความคิดเห็นความต้องการของประชาชน เป็นต้น ลักษณะที่สอง บทบาทการสื่อสารมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต่อเนื่องกัน เช่น บทบาทการได้ข้อมูลข่าวสารกับบทบาทการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร หรือบทบาทในการกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารกับบทบาทการสื่อสารที่ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ หรือ บทบาทในการเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอนส่งผลต่อบทบาทการสร้างความรู้ โปร่งใส บทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วม บทบาทในการเป็นเวทีสื่อสารทางความคิด ดังนั้น ในชุมชนที่มีบทบาทการสื่อสารมากย่อมนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงได้มาก ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทการสื่อสารต่างๆ มีความสัมพันธ์กันทั้งหนุนเสริมซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อกัน กรณีหมู่ 8 บทบาทการสื่อสารมีทั้งสิ้น 12 บทบาท ส่งผลทำให้บทบาทการสื่อสารสามารถเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงได้มากเมื่อเปรียบเทียบกับ หมู่ 7 ที่มีเพียง 3 บทบาท

(4) การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่กับบทบาทตามทฤษฎี

จากบทบาทการสื่อสารที่พบจากการศึกษามีทั้งสิ้น 13 บทบาท มี 12 บทบาท สอดคล้องกับแนวคิดของ Berrigan F.J. (1979 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2542:25-28) เรื่องบทบาทการสื่อสารในการพัฒนาชุมชน และมี 1 บทบาทคือบทบาทการสื่อสารเพื่อการบริหารความขัดแย้งเป็นบทบาทที่พบในพื้นที่ศึกษาแต่ไม่พบในแนวคิดทฤษฎี อันที่จริงบทบาทการสื่อสารไม่ได้มีเพียง 12 – 13 บทบาทเท่านั้น ยังมีบทบาทการสื่อสารอื่นๆ ที่สำคัญ อาทิ เช่น บทบาทในการเปิดรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชนกลุ่มต่างๆ บทบาทในการเปิดรับฟังทัศนะ ทางเลือก ข้อคิดเห็นใหม่ๆ จากชุมชน และบทบาทในการเป็นตัวกลางช่วยจัดการความขัดแย้งทางสังคมให้เป็นไปอย่างสันติวิธี รวมถึงบทบาทในการติดตามตรวจสอบ ซึ่งไม่พบในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 8

แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง ในการปกครองท้องถิ่น

การนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้เป็นผลของการจัดกิจกรรมที่คณะวิจัยจัดขึ้น รวม 3 ครั้ง การที่คณะวิจัยไปร่วมกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด จำนวน 2 ครั้ง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด จำนวน 3 ครั้ง กิจกรรมทั้งสองลักษณะดังกล่าวเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่คณะวิจัยใช้เพื่อหาคำตอบที่มาจากคนในหมู่บ้านว่าจะมีแนวทางอย่างไรที่จะพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่จะเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในด้านการปกครองท้องถิ่น ผลการวิจัยในบทนี้จะนำเสนอให้เห็นภาพของกิจกรรมหลักดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ดังนี้

1. กิจกรรมที่คณะวิจัยจัด : เวที

แนวคิดในการจัดเวที

การหาคำตอบของโจทย์การวิจัยข้อที่ 3 คือแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นนั้น คณะวิจัยคิดกันว่าคำตอบข้อนี้ไม่น่าจะได้มาจากการสัมภาษณ์ แต่น่าจะมีพื้นที่ที่ให้ผู้หญิงและผู้ชายในหมู่บ้านได้มาแสวงหาคำตอบร่วมกัน เวทีจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อสร้างพื้นที่ในการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เพราะการหาแนวทางเป็นการช่วยกันทางความคิด ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากแต่ละหมู่บ้าน อาจก่อให้เกิดการเชื่อมโยงความคิดในการพัฒนาร่วมกัน

1.1 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เวลา 09.00-12.00 น. ณ องค์การบริหาร

ส่วนตำบลริมดอย

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์เดิมของการจัดเวทีครั้งแรกนั้นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำหญิงกับผู้หญิงที่เป็นและไม่ใช่สมาชิกกลุ่มใดๆ และเพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสาร แต่เมื่อคณะวิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ได้ระยะหนึ่ง คณะผู้วิจัยพบว่ายังไม่สามารถสร้างความเข้าใจให้กับผู้นำและชาวบ้านบางส่วนในเรื่องที่ศึกษา จึงปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ดังกล่าว
วัตถุประสงค์	เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมเวทีถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำข้อมูลที่ได้ศึกษาในช่วงระยะเวลา 6 เดือนแรก (ธันวาคม พ.ศ. 2544 – พฤษภาคม พ.ศ. 2545) เสนอให้ผู้เข้าร่วมเวทีซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 31 คน จาก 5 หมู่บ้าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ตลอดจนเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญของการสื่อสาร
ผู้เข้าร่วมเวที	ผู้นำหญิง (สอบต. ผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำชาย (สอบต. ผู้ใหญ่บ้าน) และชาวบ้าน รวม 31 คน

การเตรียมการเวทีที่ 1

หลังจากรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านและสรุปภาพรวมเบื้องต้น คณะวิจัยจึงคิดว่าน่าจะนำเสนอข้อมูลส่วนนี้ต่อผู้เข้าร่วมเวทีเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล นอกจากนี้ข้อมูลที่พบในระยะแรกยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ทั้งหญิงและชายไม่เห็นความสำคัญของการสื่อสาร กอปรกับมีความกระแงเคลงใจในการเข้าไปในหมู่บ้านของคณะวิจัย จึงเป็นจังหวะและโอกาสในการจัดเวทีครั้งแรก

เนื่องจากคณะวิจัยยังไม่มีข้อมูลความต้องการ ความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย การเตรียมการจึงเตรียมตามประเด็นคือเตรียมสรุปข้อมูลหมู่บ้าน วางแผนที่จะเสริมความรู้ให้กับผู้เข้าร่วมเวที โดยเชิญวิทยากรจากภายนอก รวมทั้งหาวิธีสื่อสารเพื่อลดความกระแง

จากนั้นจึงเตรียมด้านกระบวนการ โดยวิเคราะห์ข้อจำกัดที่มีทั้งในเรื่องเวลา (3 ชั่วโมง) การไม่รู้ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แล้วจึงวางลำดับเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรม (แต่ในวันจริงก็มีการปรับลำดับเนื้อหาเล็กน้อย)

ตารางกิจกรรม

เวลา	กิจกรรม
30 นาที	ชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของงานวิจัย
60 นาที	สรุปข้อมูลที่ได้ศึกษา (คืนข้อมูล) ในระยะ 6 เดือนแรก และให้ผู้เข้าร่วมเวทีพิจารณาพร้อมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ
45 นาที	บรรยายเรื่อง “การสื่อสารกับการเสริมพลังผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น” โดย รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ
90 นาที	ระดมความคิดจากผู้เข้าร่วมเวที เรื่อง การพัฒนาท้องถิ่น (โดยใช้แนวคำถามว่า “อยากเห็นการเมืองในหมู่บ้านของตนเองเป็นอย่างไร” และ “ทำอะไรจะเป็นเช่นนั้นได้”)

กระบวนการจัดเวที

เมื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีและกล่าวถึงการเข้ามาศึกษาเรื่องการสื่อสารในพื้นที่ตำบลริมดอยแล้ว นักวิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ศึกษาในระยะเวลา 6 เดือนแรกใน 4 ประเด็น โดยใช้แผนภูมิประกอบ ดังนี้

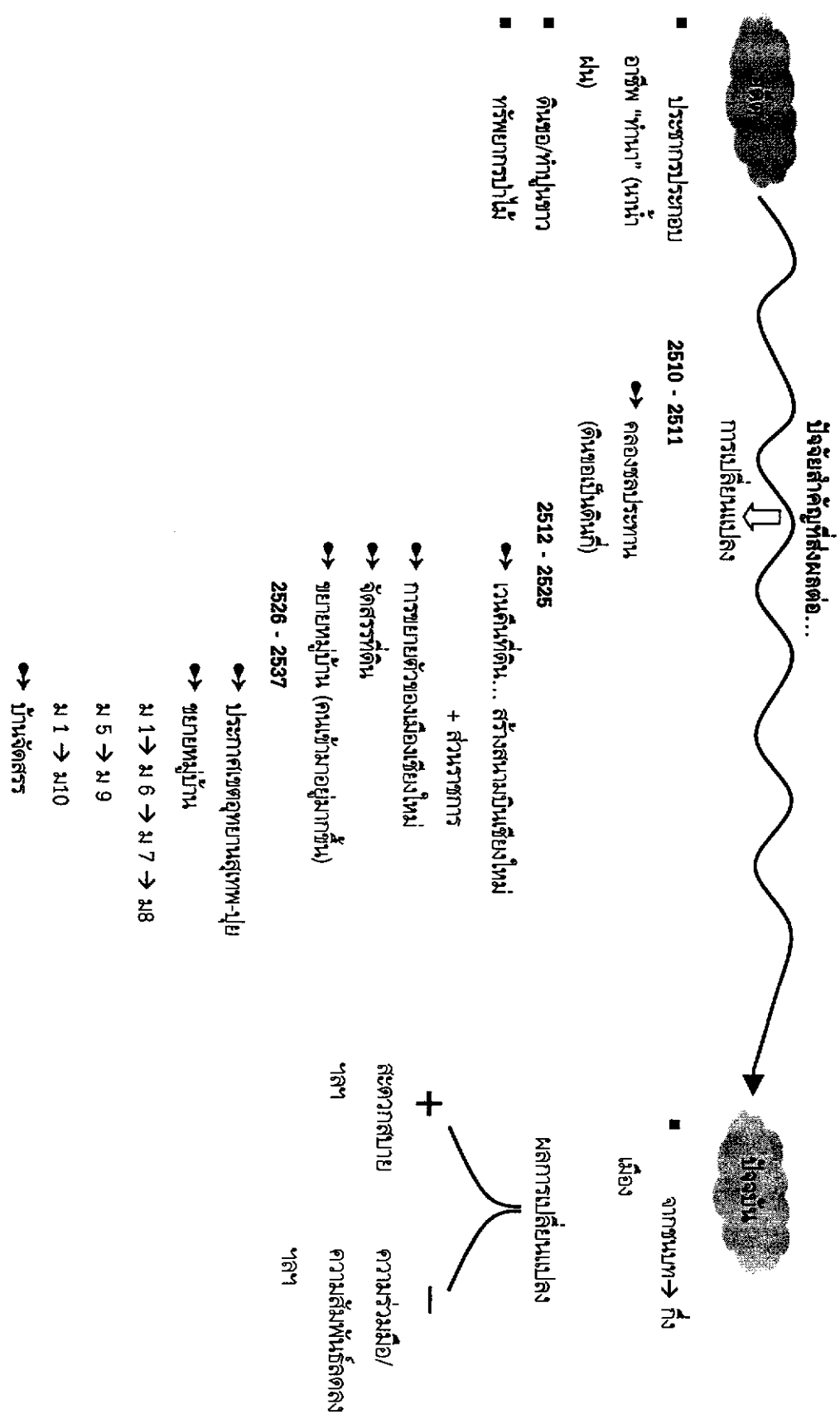
- ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของตำบลริมดอยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ในอดีตประชาชนในตำบลริมดอยประกอบอาชีพทำนา ทำดินขอ ปูนขาว และมีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันตำบลริมดอยได้เปลี่ยนสภาพจากชนบทมาเป็นหมู่บ้านกึ่งเมือง ประชากรประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น อาทิ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง ค้าขาย ลูกจ้างบริษัท เป็นต้น ส่วนอาชีพทางด้านเกษตรลดลงจนแทบจะไม่มี

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตำบลริมดอย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2511 ที่มีการชลประทานเข้ามา การทำนาที่ต้องรอน้ำฝนก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้น้ำจากคลองชลประทาน ปี พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2525 มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างสนามบินเชียงใหม่และสร้างสถานที่ราชการ มีการจัดสรรที่ดิน การขยายหมู่บ้านทำให้คนจากที่อื่นเข้ามาอยู่มากขึ้น และในช่วงปี พ.ศ. 2526 – พ.ศ. 2537 กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตอุทยานสุเทพ-ปุย มีหมู่บ้านแยกไปจากหมู่ 1 เป็นหมู่ 6 หมู่ 7 และหมู่ 8 บ้านที่แยกจากหมู่ 5 ออกมาเป็นหมู่ 9 และล่าสุดหมู่ 1 ได้แยกออกมาอีกเป็นหมู่ที่ 10 และในช่วงปีดังกล่าวมีบ้านจัดสรรเพิ่มขึ้น

ผลของการเปลี่ยนแปลงมีทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ มีความสะดวกสบาย ความเจริญ มีถนนไฟฟ้า แต่ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ส่งผลกระทบให้ความร่วมมือ ความสัมพันธ์ของคนในตำบลริมดอยลดลง

แผนภูมิที่ 7 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของตำบลริมตอตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน



- ข้อมูลทั่วไปของตำบลริมดอย

ตำบลริมดอยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 14,373 คน 6,203 ครัวเรือน โดยมีประชากรชาย 7,743 คน และหญิง 6,630 คน อาชีพของคนในตำบลริมดอยมีทั้งรับราชการ (43%) รับจ้าง (28%) ค้าขาย 6% เกษตร 2% อื่นๆ 21%

ในตำบลริมดอยมีวัดทั้งหมดจำนวน 7 วัด โรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 โรง โรงเรียนเอกชน 3 โรง สถานศึกษาอื่นๆ 9 แห่ง บริษัท 16 แห่ง ห้างร้าน 89 แห่ง หอพัก 35 แห่ง และมีหมู่บ้านจัดสรรทั้งสิ้น 11 แห่ง

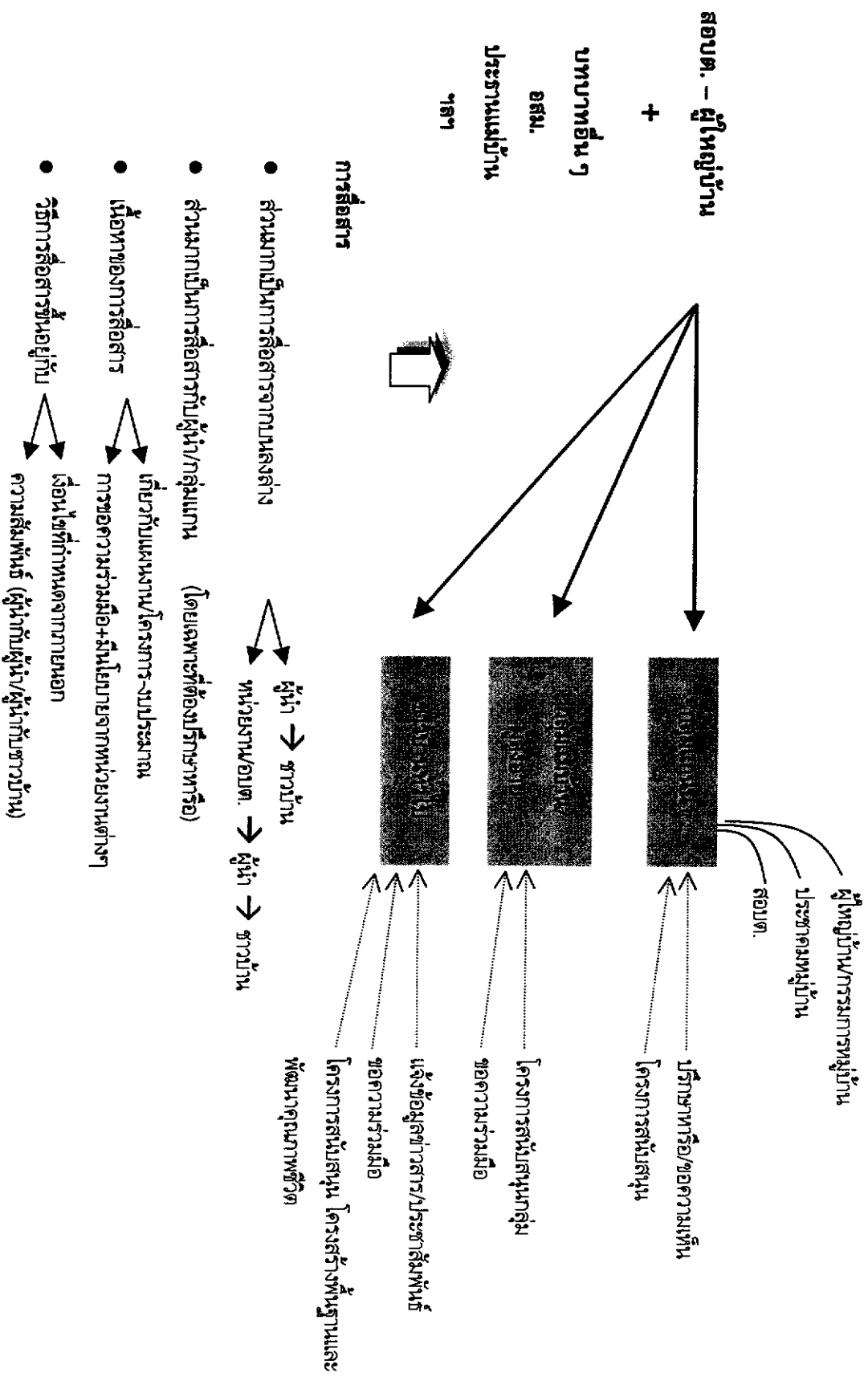
ประเพณีที่สำคัญของตำบล ได้แก่ ประเพณีฉลองพระธาตุ ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีบวงสรวง วิญญาณปู่สะย่าสะ

- ภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง

จากการศึกษา พบว่า นอกเหนือจากบทบาท สอบต. หรือผู้ใหญ่บ้านแล้ว ผู้นำหญิงยังมีบทบาทอื่นๆ ด้วย เช่น ประธานแม่บ้านหมู่บ้าน/ตำบล อสม. เป็นต้น

ผู้นำหญิงทำงานกับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ 1. กลุ่มแกนนำ (ผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม สอบต.) ในลักษณะปรึกษาหารือ ขอความเห็นและทำโครงการต่างๆ 2. กลุ่มแม่บ้าน/ผู้สูงอายุ เป็นการขอความร่วมมือจากกลุ่มและทำโครงการเพื่อสนับสนุนกลุ่ม และ 3. ชาวบ้านทั่วไป ในลักษณะของการแจ้งข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ ขอความร่วมมือและทำโครงการสนับสนุน ทั้งโครงสร้างพื้นฐานและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การสื่อสารที่พบส่วนมากเป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง ได้แก่ ผู้นำกับชาวบ้าน หน่วยงาน อบต. ผ่านผู้นำไปยังชาวบ้าน เนื้อหาสาระของการสื่อสารเกี่ยวข้องกับแผนงาน โครงการ งบประมาณหรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงาน เช่น อบต. สอ. ขอความร่วมมือในการรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก เป็นต้น ส่วนวิธีการสื่อสารนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้นำกับชาวบ้าน และระเบียบเงื่อนไขที่กำหนดมาจากภายนอก เช่น กรณีกองทุนเงินล้านที่กำหนดให้มีการประชุม เป็นต้น

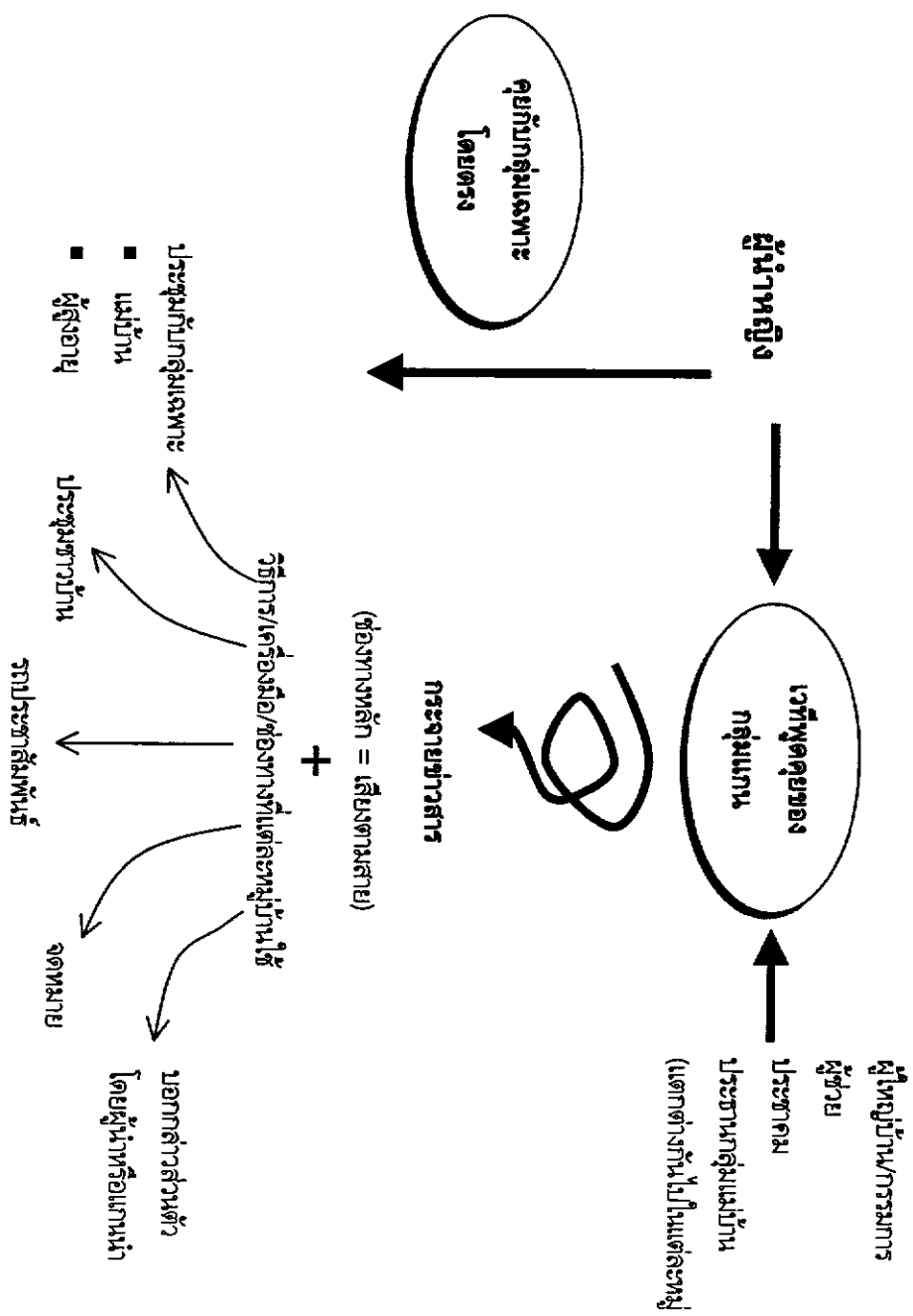


- รูปแบบและวิธีการสื่อสาร

การสื่อสารของผู้นำหญิงมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่งเป็นการพูดคุยปรึกษาของกลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน อาทิเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะแตกต่างกันไป ส่วนลักษณะที่สองเป็นการประสาน พูดคุย ประชุมกับกลุ่มเฉพาะโดยตรง ได้แก่กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ หากต้องการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลให้ชาวบ้านทั่วไป ผู้นำหญิงจะใช้ช่องทางการกระจายข่าวสารผ่านเสียงตามสายเป็นหลักและช่องทางอื่นๆ แตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้าน อาทิเช่น ประชุมชาวบ้าน ประชุมกับกลุ่มเฉพาะ ใช้รถประชาสัมพันธ์ ทำหนังสือ จดหมาย และการบอกกล่าวด้วยตัวเองโดยผู้นำหรือแกนนำ

บทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่ ได้แก่ 1) เป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลเพื่อรับรู้รับทราบ 2) เป็นช่องทางการนำโครงการและงบประมาณลงสู่หมู่บ้าน 3) บทบาทในการกระตุ้น เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของหมู่บ้านมีบ้างแต่น้อยมาก

แผนภูมิที่ ๑ รูปแบบและวิธีการสื่อสารของผู้เฝ้าระวัง



บทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่

1. เป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลเพื่อรับรู้-รับทราบ
2. เป็นช่องทางในการเอาโครงการ/งบประมาณลงสู่หมู่บ้าน
3. บทบาทในการกระตุ้น/เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของหมู่บ้านยังน้อย (การวิเคราะห์-วิจารณ์-สร้างทางเลือก

จากนั้นผู้นำเสนอได้สอบถามผู้เข้าร่วมเวทีว่าข้อมูลที่น่าเสนอมามีเรื่องใดที่ไม่ถูกต้องหรือมีความเห็นเพิ่มเติมอย่างไรหรือไม่ ผู้เข้าร่วมเวทีเห็นว่าข้อมูลเป็นตามที่ได้นำเสนอและมีผู้แสดงความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านว่าหากเป็นหัวข้อที่ชาวบ้านสนใจจะเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านอยากมีส่วนร่วมมากขึ้น ในประเด็นนี้ผู้เข้าร่วมเวทีให้ข้อมูลว่าหากเป็นการขอความร่วมมือ ชาวบ้านมักจะไม่นำมา โดยยกตัวอย่างเรื่องกองทุนหมู่บ้านว่า คนที่มีฐานะดีก็ไม่มาร่วม ในขณะที่บางคนมองว่าคนที่มาอยู่ในตำบลริมตอโยไม่ใช่นักพื้นเพเดิม จึงไม่ให้ความร่วมมือ อีกความเห็นหนึ่งระบุว่าเพราะภาวะเศรษฐกิจด้วย การมาประชุมช่วงกลางวันในวันธรรมดาจึงเป็นเรื่องลำบาก แต่หากประชุมเสาร์-อาทิตย์ ชาวบ้านก็อ้างว่าเป็นวันหยุดนอน

เมื่อผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความเห็นพอสมควรแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ ได้นำประเด็นที่ที่ประชุมได้พูดถึงคนในตำบลริมตอโยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนว่าจะเป็นคนพื้นเพเดิมหรือไม่สำคัญ โดยเปรียบเทียบกับการแข่งขันฟุตบอลโลก (ในขณะนั้น) ว่ามีประเทศที่เข้ารอบไปแข่งขันเพียง 16 ประเทศ แต่มีผู้คนที่สนใจติดตามดูการแข่งขันกว่าครึ่งก่อนโลก ประเทศไทยไม่เคยเข้าร่วมในฟุตบอลโลก แต่คนไทยก็เฝ้าดูอย่างจดจ่อ แสดงว่าความสำคัญอยู่ที่การสื่อสาร อย่างกรณีฟุตบอลโลกมีการประชาสัมพันธ์ทุกวันผ่านสื่อทุกสื่อ ต่อจากนั้นอาจารย์กาญจนาได้พูดถึงผู้หญิงกับการสื่อสารว่าปกติการสื่อสารจะใช้ผู้หญิงเป็นสื่อ แต่เราจะทำในสิ่งที่กลับกันคือจะให้ผู้หญิงไม่ใช้การสื่อสาร โดยอาจารย์ได้นำเสนอประกอบแผ่นใสใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1. ชาติทั้งสี่ของการสื่อสาร (ผู้ฟัง เนื้อหาข่าวสาร สื่อ ผู้รับ) 2. ความสำคัญของการสื่อสาร และ 3. การสื่อสารกับการเสริมพลัง อบต.

ในช่วงท้าย รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ ได้ฝากการบ้านให้ผู้หญิงลองประเมินตนเองในเรื่องการสื่อสารเข้า ขาออก ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้ยังเชิญชวนให้ผู้ร่วมเวทีเสาะหาประเด็นที่ตนเองสนใจมาลองทำ เช่น การกำจัดยุงลาย หากเป็นการสื่อสารเข้าก็ดูว่ารู้เรื่องการจัดยุงลายจากที่ไหน ขาออกก็ดูการวางแผนประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมกำจัดยุงลาย ทั้งนี้ประเด็นดังกล่าวควรจะมีหลากหลายทั้งเรื่องการเมือง สาธารณสุข วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ และอาจจะแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน

เมื่อ รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ บรรยายจบ ผู้เข้าร่วมเวทีได้ซักถามแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับอาจารย์ทั้งในเรื่องการสื่อสารกับกลุ่มคนที่แตกต่างกัน (ผู้สูงอายุ วัยกลางคน เยาวชน) ซึ่งอาจารย์แนะนำว่าหากมีผู้รับสาร 3 รุ่น ก็ควรมีผู้ส่งสาร 3 รุ่น จะได้คุยภาษาเดียวกัน นอกจากนี้ยังมี สอบต. หญิงคนหนึ่งได้ยกตัวอย่างการสื่อสารในเรื่องการณรงค์ป้องกันไข้เลือดออกซึ่งใช้รูปแบบการสื่อสารหลากหลายทั้งการประชุม การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย และการเดินเคาะประตูทุกบ้าน

เนื่องจากการเริ่มเปิดเวทีล่าช้าไปกว่ากำหนดเดิมและบางกิจกรรมใช้เวลาค่อนข้างมาก จึงต้องตัดกิจกรรมที่เตรียมไว้อีกกิจกรรมหนึ่งคือการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมเวทีพูดคุยกันในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น เพราะเวลาไม่พอ แต่คณะวิจัยจะเข้าไปปรึกษาหารือกับผู้เข้าร่วมเวทีเพื่อประเมินการสื่อสารและคิดประเด็นที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษา แล้ววางแผนทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการสื่อสาร

ผลของการจัดเวทีครั้งที่ 1

จากการสอบถามผู้เข้าร่วมเวทีพบว่าผู้นำหญิงที่มาเข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่เห็นว่าดี และบางคนคิดว่าจะนำไปใช้ในการหาเสียง บางคนจะนำไปใช้ในการปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ส่วนผู้เข้าร่วมเวทีคนอื่นๆ ก็ให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่าเวทีที่จัดนี้ดี ได้ความรู้เรื่องการสื่อสาร และให้ข้อเสนอแนะว่าถ้าจัดอีกอยากให้อุดหนุนเรื่องสิทธิของผู้หญิง สำหรับผู้นำชายก็บอกว่าได้เห็นภาพรวมของตำบลริมดอย และคิดว่าข้อมูลที่นำเสนอ นั้นถูกต้องอีกทั้งเป็นเวทีที่ได้รับความรู้เรื่องการสื่อสาร แต่จากการติดตามผู้เข้าร่วมเวทีในเรื่องการประเมินการสื่อสารทั้งขาเข้า-ขาออก ตามที่อาจารย์กาญจนาชักชวนนั้น ไม่พบว่ามีผู้ใดลองทำ คณะวิจัยทั้ง 5 คน จึงได้ชวนผู้นำหญิงทั้ง 6 คน ได้ประเมินการสื่อสารของตนเอง (ข้อมูลในบทที่ 6)

นอกจากนี้ผลของการจัดเวทีที่ 1 ทำให้คนในหมู่บ้านเริ่มไว้วางใจคณะผู้วิจัยมากขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้มีบางคนที่ไม่แน่ใจว่าข้อมูลต่างๆ ที่ไปสัมภาษณ์พูดคุยนั้นจะเอาไปใช้ทำอะไร แต่เมื่ออาจารย์กาญจนาได้บอกถึงการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ จึงทำให้เกิดความเข้าใจในระดับหนึ่งซึ่งสังเกตได้จากการที่ผู้ให้ข้อมูลยินดีเปิดพื้นที่ให้คณะวิจัยเข้าไปได้มากขึ้น อีกประการหนึ่งคือได้ตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมมาได้กับคนในพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลโดยตรง

บทเรียนจากเวทีที่ 1

- 1. สัดส่วนเนื้อหาและเวลาไม่เหมาะสม นอกจากนี้เวลาที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนมีน้อย
- 2. กระบวนการที่ใช้ในเวทีส่งผลให้ผู้นำหญิงบางคนเคลื่อนไหวหลังจากเสร็จสิ้นเวทีที่ 1 โดยแสดงออกในเวทีที่ 1

1.2 เวทีทบทวนข้อมูลตำบลริมดอยร่วมกับผู้นำหญิง วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เวลา 09.00-12.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลริมดอย

ความเป็นมา สืบเนื่องจากการจัดเวทีครั้งที่ 1 ที่คืนข้อมูลให้กับหมู่บ้านนั้น มีผู้นำหญิงบางคนต้องการจะดูข้อมูลที่คณะวิจัยได้นำเสนอไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง คณะวิจัยจึงประสานงานกับผู้นำหญิงในตำบลในการจัดเวทีครั้งนี้ โดยจะสรุปข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในเวทีครั้งที่ 1 พร้อมกับชวนผู้นำหญิงพูดคุยถึงกิจกรรมที่ต้องการทำทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนา

- วัตถุประสงค์**
- 1. เพื่อให้ผู้นำหญิงได้ทบทวนข้อมูลที่น่าสนใจในเวทีครั้งที่ 1
 - 2. ทบทวนในเรื่องกิจกรรมหรือโครงการที่ผู้นำหญิงสนใจจะทำเพื่อพัฒนาผู้หญิงในท้องถิ่น

ผู้เข้าร่วมเวที ผู้นำหญิงจาก 5 หมู่บ้าน รวม 6 คน

การเตรียมการเวทีที่ 2

เนื่องจากเวทีนี้เกิดจากความสนใจของผู้นำหญิงที่ต้องการจะดูสรุปข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในเวทีแรก คณะวิจัยจึงวางกระบวนการไว้หลวมๆว่าจะนำเสนอสรุปข้อมูลพื้นฐาน หลังจากนั้นจะใช้เวลาในการพูดคุยกับผู้นำหญิงถึงโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องการทำและเตรียมประสานกับผู้นำหญิงในการกำหนดวันเวลาในการจัดเวที

กระบวนการจัดเวที นักวิจัยได้สรุปข้อมูลที่ได้ศึกษาในช่วง 6 เดือนแรกใน 4 หัวข้อ คือ

1. ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของตำบลลิมดอยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ข้อมูลทั่วไปของตำบลลิมดอย
3. ภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง
4. รูปแบบการสื่อสารและบทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่

ข้อมูลในหัวข้อที่ 1 และ 2 ผู้เข้าร่วมเวทีได้เพิ่มเติมหรือแสดงข้อคิดเห็นใดๆ แต่ในหัวข้อที่ 3 ผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความเห็นว่า การที่ผู้นำหญิงมีหลายบทบาท (หรือสวมหมวกหลายใบ) เป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการเสริมกัน เช่น ผู้นำหญิงเกือบทุกคนเป็นประธานหรือกรรมการกลุ่มแม่บ้าน เป็น อสม. ด้วย เมื่อเข้ามาทำบทบาท สอบต. ก็สามารถผลักดันโครงการหรือตั้งงบประมาณมาให้กลุ่มแม่บ้าน อสม. ได้ อีกประการหนึ่ง การทำงานกับหลากหลายกลุ่มทำให้รู้ถึงความต้องการของกลุ่มต่างๆ ดังนั้น จึงสามารถทำโครงการให้กับกลุ่มเหล่านั้นได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ผู้นำหญิงยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เช่น ผู้นำหญิงที่เป็นผู้ใหญ่บ้านได้รับทราบข้อมูลจากการประชุมที่อำเภอก็จะนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาบอกกล่าวผู้นำหญิงที่เป็นผู้ใหญ่บ้านได้รับทราบข้อมูลจากการประชุมที่อำเภอก็จะนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาบอกกล่าวผู้นำหญิงคนอื่นๆ หรือการประสานงานกับผู้นำชายในหมู่บ้านที่ไม่มี สอบต. หญิงให้ทำโครงการหรือกิจกรรมสำหรับกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

สำหรับหัวข้อที่ 4 รูปแบบการสื่อสารที่คณะผู้วิจัยสรุปว่าส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารในกลุ่มผู้นำและการสื่อสารจากผู้นำไปถึงชาวบ้านนั้น ผู้นำหญิงบางคนบอกว่าในบางหมู่บ้านมีการสื่อสารจากชาวบ้านขึ้นมาถึงผู้นำด้วย และยังมีรูปแบบของการเดินไปบอกข่าวสารตามบ้านเป็นบางโอกาส

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมเวทีและคณะวิจัยได้ร่วมกันสรุปว่ารูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้านนั้น เป็นเพราะ

1. ความต้องการของแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน
2. ลักษณะของหมู่บ้านว่าเป็นบ้านจัดสรรหรือบ้านดั้งเดิม
3. ลักษณะของผู้นำ

จากนั้นผู้เข้าร่วมเวทีได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการทำงานในหมู่บ้านจัดการและหมู่บ้านดั้งเดิม บางคนเห็นว่าการทำงานในบ้านจัดสรรค่อนข้างยากแต่ผู้นำหลายคนเห็นว่าบ้านจัดสรรมีคนที่มีความรู้ เวลาขอความร่วมมือก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ถ้าไม่มีเวลาก็นำปัจจัยมาสมทบเวลาที่หมู่บ้านจัดกิจกรรม แต่คนบางกลุ่มก็ออกมาร่วมงาน ดังนั้น การทำงานในบ้านจัดสรรจึงง่ายกว่าบ้านดั้งเดิมที่คนมีหลายความคิดมักจะมาชนกัน แต่ทั้งนี้การ

ทำงานในบ้านจัดสรรผู้นำทั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและ สอบต. จะต้องออกมาทำก่อน ชาวบ้านจึงจะตามออกมา

เมื่อได้เพิ่มเติมในสองประเด็นดังกล่าวแล้ว คณะวิจัยได้อธิบายถึงจุดประสงค์ของการเข้ามาศึกษาหมู่บ้านริมตอว่าไม่เพียงแต่จะนำข้อมูลกลับมาเขียนรายงานเท่านั้น แต่ต้องการที่จะกระตุ้นให้มีกิจกรรมที่จะนำการสื่อสารมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในหมู่บ้าน โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้หญิง และได้ถามในเวทีว่ามีโครงการหรือกิจกรรมใดที่ผู้นำหญิงสนใจทำบ้าง สอบต. หญิงคนหนึ่ง (ซึ่งเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลด้วย) บอกว่าอยากจะมีตัวแทนหรือสร้าง คนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานในกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล โดยมีเป้าหมายคืออยากให้ผู้หญิงในตำบลริมตอเข้มแข็ง ทั้งนี้ผู้ที่เข้ามาทำงานนี้จะต้องได้รับการยอมรับจากกลุ่มและรับฟังความคิดของผู้ร่วมงาน สอบต. หญิงอีกคนเสริมว่าขณะนี้กรรมการแม่บ้านตำบลได้ทำโครงการของงบประมาณจากหลายแหล่งแล้ว ดังนั้นจึงมีความพร้อมทั้งด้านการเงิน ร้านค้าชุมชน รวมถึงอุปกรณ์บางส่วนก็มีอยู่แล้ว และถามว่างานของคณะวิจัยมีเป้าหมายอย่างไร จึงชี้แจงว่าต้องการนำการสื่อสารมาใช้เสริมความเข้มแข็งของผู้หญิง

ประเด็นที่คณะวิจัยได้พูดคุยกับผู้นำหญิงในเรื่องการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านตำบลโดยเชื่อมกับงานของคณะวิจัยในเรื่องการสื่อสาร สรุปได้ดังนี้

- เป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งของแม่บ้านในตำบลริมตอ
- เน้นการสร้างและพัฒนาโครงสร้าง (คณะกรรมการ) พัฒนาการบริหารจัดการโดยกระจายงานตามความถนัดและการลงมือปฏิบัติ รวมถึงการมีส่วนร่วม
- กลไกหลัก 3 ตัวที่สำคัญ คือ 1) ทีมอำนวยการที่จะทำให้งานเคลื่อน 2) ทีมที่ปรึกษาซึ่งประกอบด้วย กำนัน คณะกรรมการบริหาร อบต. ปลัด อบต. คณะวิจัย 3) ผู้ปฏิบัติการคือแม่บ้าน
- ขั้นตอนการทำงาน เริ่มจากการชักชวนคนที่สนใจมาร่วมงาน และจัดประชุมใหญ่กลุ่มแม่บ้านเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน หรือแนวทางการทำงาน การจัดการ หาคณะกรรมการกลุ่มและหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพ

ผลการจัดเวทีที่ 2

เนื่องจากเวทีนี้มีเฉพาะผู้นำหญิง 6 คน (อีก 2 คน ซึ่งอยู่หมู่บ้านเดียวกันไม่ได้มา) และคณะวิจัยอีก 5 คน จำนวนคนที่ไม่มากนัก และบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ อีกทั้งท่าทีของคณะวิจัยที่ให้เกิดความรู้สึกเข้าร่วมเวที จึงทำให้เกิดความเป็นกันเอง และผู้เข้าร่วมเวทีก็มีส่วนร่วมในการพูดคุยค่อนข้างมาก รวมถึงการใช้เวลาในการพิจารณาข้อมูลที่นำเสนอได้ละเอียดมากขึ้น จึงนำไปสู่การเสริมข้อมูล และทำความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอในบางประเด็นให้ชัดเจนมากขึ้น

สำหรับวาระที่เป็นวาระแฝงแต่เป็นวาระหลักที่คณะวิจัยอยากให้เกิดในการจัดเวทีก็คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ผู้นำหญิงทำอยู่แล้วหรืออยากจะทำ เพื่อเป็นช่องทางที่คณะวิจัยจะได้ทำงานร่วมกับผู้นำหญิงหรือหมู่บ้าน อันจะนำไปสู่การค้นหาคำตอบของโจทย์การหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่จะเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้นำหญิงเสนอแนวคิดที่จะพัฒนากลุ่มแม่บ้านตำบลริมตอให้

เข้มแข็ง ทางคณะผู้วิจัยจึงเริ่มเห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์และที่สำคัญยิ่งคือทางผู้นำหญิงต้องการให้คณะวิจัยร่วมอยู่ในคณะที่จะเป็นกลไกในการพัฒนางานนี้ด้วย

แต่แล้วแสงสว่างที่มองเห็นอยู่รำไรก็ดูสลับลงเมื่อ สอบต. หญิงที่เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลไทรคัพพ์มาบอกคณะวิจัยว่าจะประชุมกลุ่มแม่บ้านวันที่ 20 สิงหาคม และขอให้ทางคณะวิจัยพูดเรื่อง “การทำงานเป็นกลุ่ม” ซึ่งสาเหตุที่ต้องจัดประชุมใหญ่ ในวันที่ 20 สิงหาคม แทนที่จะเป็นวันที่ 23 สิงหาคม ตามที่ได้พูดคุยกันในเวลานั้น เนื่องมาจากทางสหกรณ์จังหวัดจะมาจัดอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าในวันที่ 26-31 สิงหาคม

เมื่อถึงวันประชุมใหญ่ มีผู้ได้รับเชิญมาพูดหลายคนทั้งเจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัด ซึ่งมาพูดเรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม กำนันพูดเรื่องงบประมาณต่างๆ หัวหน้าสำนักปลัดพูดเรื่องการสร้างองค์กรให้เข้มแข็งและนักวิจัยในคณะวิจัยพูดเรื่องความเข้มแข็งของกลุ่มและหมู่บ้าน พร้อมทั้งชักชวนให้ผู้เข้าร่วมประชุมพูดคุยในเรื่องของความเข้มแข็งว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และจะอย่างไรจึงจะไปถึงสิ่งที่ต้องการ ซึ่งช่วงนี้ผู้เข้าร่วมประชุมดูจะมีส่วนร่วมค่อนข้างมากในการเสนอความเห็นต่างๆ พอถึงช่วงที่มีการเลือกคณะกรรมการก็เริ่มส่อเค้าว่าจะมีปัญหา เพราะประธานแม่บ้านตำบลต้องการที่จะลงไปเป็นหัวหน้างานต่างๆ ด้วย แต่กรรมการหลายคนทักท้วงว่าหากทำเช่นนั้นก็จะเหมือนเดิมคือทุกอย่างอยู่ที่ประธานหมด แต่ตัวประธานก็ยังยืนยันความคิดของตน บรรยากาศจึงเริ่มตึงเครียด และไม่สามารถเลือกกรรมการได้เสร็จสิ้น และยังก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างประธานแม่บ้านตำบลกับรองประธานถึงกับไม่พูดคุยกัน

หลังจากนั้น ทางประธานแม่บ้านตำบลก็โทรศัพท์มาคุยกับนักวิจัย เพื่อให้สนับสนุนแนวคิดของตน ทางคณะวิจัยจึงคิดว่าหากประธานแม่บ้านตำบลยังใช้แนวคิดการทำงานแบบเดิมไม่ใช้การมีส่วนร่วมแล้วคงจะไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้ และคงจะทำงานร่วมกันลำบาก ช่องทางที่จะเข้าทางกลุ่มแม่บ้านจึงดับวูบ

บทเรียนจากเวทีที่ 2

การวางประเด็นในการแลกเปลี่ยนไวกว้างๆและเรื่องที่พูดคุยเป็นเรื่องที่ผู้นำหญิงยกมาพูดเอง ทำให้การมีส่วนร่วมสูง แม้ว่าไม่ได้พูดเรื่องการสื่อสารโดยตรง แต่มีนัยยะจากโครงการที่ผู้นำหญิงสนใจจะทำที่ไม่รู้ว่าได้คิดถึงเรื่องการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมหรือไม่ แต่การทำโครงการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงก็ต้องอาศัยการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม

1.3 “เวทีใจสู่ใจเพื่อพัฒนาริมดอย” วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2546 เวลา 09.00-12.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลริมดอย

ความเป็นมา จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายในระยะที่สอง คณะวิจัยได้ข้อสรุปในเรื่องบทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น จึงมีแนวคิดที่จะนำเสนอข้อมูลนี้ต่อผู้เกี่ยวข้องและคนในหมู่บ้านที่สนใจ รวมทั้งการพยายามที่จะกระตุ้นให้หมู่บ้านช่วยกันหาคำตอบที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในหมู่บ้านริมดอย

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อค้นหาข้อมูลในส่วนของภาพรวมบทบาทการสื่อสารของแต่ละหมู่บ้านให้ผู้นำและสมาชิกในหมู่บ้านได้ร่วมกันพิจารณา

2. หาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่จะนำไปสู่การพัฒนาตำบลริมดอย

ผู้เข้าร่วมเวที เดิมกำหนดไว้ว่า ผู้นำทั้งหญิงและชาย ผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ จาก 10 หมู่บ้านๆ ละ 5 คน แต่วันที่จัดเวทีปรากฏว่าบางหมู่บ้านมีงานปอยหลวงมาไม่ได้คือหมู่ 1 และหมู่ 10 ด้วยเหตุนี้ผู้เข้าร่วมเวทีจึงมาจาก 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 หมู่ 8 หมู่ 9 รวม 38 คน

การเตรียมการเวทีที่ 3

เมื่อมาถึงเวทีนี้ คณะวิจัยมีข้อมูลที่รวบรวมจากพื้นที่ที่ศึกษาโดยเฉพาะบทบาทของการสื่อสารและการถอดประสบการณ์การทำงานของผู้นำหญิง รวมถึงบทเรียนจากการจัดเวทีครั้งที่1และครั้งที่2

เป็นความตั้งใจของคณะวิจัยที่ต้องการให้เวทีที่ 3 นี้เป็นเวทีของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงได้เริ่มหารือผู้นำหญิงและผู้หญิงในหมู่บ้านถึงความเป็นไปได้ในการจัดและประเด็นที่สนใจ

เมื่อได้แนวคิดจากผู้หญิง ผู้นำหญิง จาก รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ และ ดร.สุสติ ตามไท คณะวิจัยจึงได้กำหนดกระบวนการว่าในเวทีนี้จะเริ่มจากการนำเสนอประสบการณ์ของผู้นำท้องถิ่น จากนั้นจึงให้วิทยากรจากภายนอกมาเสริมข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมเวที แล้วทางคณะวิจัยจึงนำเสนอบทบาทการสื่อสารที่พบในแต่ละหมู่บ้าน ต่อจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมเวทีแบ่งกลุ่มพูดคุยตามประเด็นย่อย

ในส่วนของการนำเสนอประสบการณ์ของผู้นำท้องถิ่นนั้น ทางคณะวิจัยได้ปรึกษากับประธานกรรมการบริหารอบต.ริมดอยถึงบุคคลที่จะเป็นผู้นำเสนอ ซึ่งประธานฯเสนอให้มีสอบต.ชายและหญิง 3 คน กำนัน 1 คน (วันที่จัดเวที กำนันไม่สามารถมาได้) แต่เนื่องจากเวลามีจำกัดจึงลด สอบต. เหลือ 2 คน โดยประธานฯ ได้เสนอชื่อ สอบต. ประไพพรรณ และตนเอง ซึ่งคณะวิจัยคิดว่าเหมาะสม โดยเฉพาะ สอบต. ประไพพรรณ ที่คณะวิจัยได้ข้อมูลจากการถอดบทเรียนการทำงานของ สอบต. ผู้นี้มีวิธีคิด กระบวนการสื่อสารที่น่าจะนำไปเป็นต้นแบบได้

ตารางการจัดกิจกรรมในเวที

เวลา	กิจกรรม
20 นาที	นำเสนอประสบการณ์ในการทำงานการปกครองท้องถิ่น : นางประไพพรรณ สุขดี สอบต. หมู่ 8 และนายประทักษ์ ธนารักษ์ ประธานคณะกรรมการบริหาร อบต. ริมดอย (เน้นความคาดหวังปัญหา อุปสรรคและวิธีทำงาน)
40 นาที	มุมมอง ความคาดหวังต่อผู้ที่เข้าไปทำงานการปกครองท้องถิ่นของผู้เข้าร่วมเวที
30 นาที	ดร.สุสดี ตามไท เสนอมุมมอง “การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น และการสื่อสาร”
30 นาที	คณะวิจัยนำเสนอผลการวิจัย “บทบาทการสื่อสารที่เป็นอยู่ใน 5 หมู่บ้าน”
50-60 นาที	ระดมความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาบทบาทการสื่อสารและการพัฒนาท้องถิ่น

กระบวนการจัดเวที

เริ่มจากการบอกกล่าววัตถุประสงค์ของการจัดเวทีในครั้งนี้อย่างชัดเจนและกิจกรรมที่จะทำภายในครั้งวัน ซึ่งจะต้องดำเนินการให้กระชับและตรงเวลา เนื่องจากผู้เข้าร่วมเวทีเกือบทั้งหมดต้องไปร่วมกิจกรรม อบต. เกมสกีในช่วงบ่าย

จากนั้นจึงเข้าสู่รายการเล่าประสบการณ์สู่กันฟัง โดยนางประไพพรรณ สุขดี สอบต. หมู่ 8 ที่เข้ามาทำงานได้ 2 วาระแล้ว ซึ่งผู้แนะนำให้สมัครเป็น สอบต. คือ ผู้ใหญ่บ้าน ครั้งแรกที่เข้ามาจะมีผู้ถามเสมอว่าทำไมมาทำงานของผู้ชาย จึงปรึกษากับ สอบต. หญิงทั้ง 6 คน ว่าจะต้องร่วมมือกันทำงานอย่างจริงจังจนได้รับการยอมรับ การทำงานร่วมกับฝ่ายปกครองทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีการให้เกียรติ การปรึกษาหารือร่วมกัน จึงทำให้เกิดความสามัคคี โครงการที่ทำมีทั้งส่วนที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต สอบต. ประไพพรรณกล่าวว่า เหตุที่ผู้หญิงจะต้องเข้ามาทำงานการปกครองท้องถิ่นเป็นเพราะ 1) จะได้เสนอแนวคิดความต้องการของผู้หญิง 2) ผู้หญิงจะรู้ความต้องการของผู้หญิงด้วยกัน 3) ผู้หญิงต้องมีส่วนร่วมในการเมือง 4) บางเรื่องผู้ชายไม่สามารถตัดสินใจแทนผู้หญิงได้ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้หญิงที่จะเข้ามาทำงานตรงนี้ว่าควรมีสุนัขพาจิตดี ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว มีความรับผิดชอบและบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ อีกทั้งมีวิสัยทัศน์ และติดตามข่าวสารตลอดเวลา ทั้งนี้ยากจะให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้หญิงทั้งในด้านอาชีพและการเมือง โดยหวังว่าสมัยหน้าจะมีผู้หญิงก้าวเข้ามามากกว่านี้สักครั้งหนึ่ง

ส่วนนายประทักษ์ ธนารักษ์ สอบต. หมู่ 5 และดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร อบต. นั้นตั้งความหวังว่าจะเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านในด้านคุณภาพชีวิต สังคม การเมือง วัฒนธรรมประเพณี เพราะเห็นว่าถนนหนทางได้พัฒนาไปมากแล้ว รวมไปถึงการทำงานที่ควรจะเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เมื่อเข้ามาเป็นประธานบริหารได้หนุนงบประมาณให้กับกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มกีฬา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็ก สำหรับโครงการต่อไปที่จะทำคือเรื่องสิ่งแวดล้อม เพราะตำบลริมดอยมีปัญหาขยะ และตอนนี้อย่าง อบต. เริ่มจัดเก็บขยะใน

ทุกหมู่บ้านแล้ว อีกโครงการหนึ่งคือส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้ริเริ่มให้คนรู้จักริมดอย โดยการจัดวิ่งริมดอย มินิมาราธอนมา 3 ปี แล้ว สิ่งที่คาดหวังในอนาคตคืออยากสานงานไนท์ซาฟารีให้ประสบความสำเร็จ อยากให้คนในตำบลมีอาชีพเยาวชนมีการศึกษา ได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ หลังการพัฒนาแบบยั่งยืนของตำบลริมดอยก็จะเกิดขึ้น

ต่อมาเป็นการเปิดเวทีฟังเสียงสะท้อนของผู้เข้าร่วมเวที เริ่มจาก อสม. ท้องถิ่นจากหมู่บ้านที่ส่งต่อข้อร้องเรียนของชาวบ้านในบ้านจัดสรรแห่งหนึ่งในหมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีผู้นำคนใดไปดูแล พัฒนาหมู่บ้าน ส่วนข้อเสนอจาก สอบต. ชายคนหนึ่งเสนอให้กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านรับงานของหน่วยงานองค์กรในตำบลไปจัดทำ เช่น การจัดงานลอยกระทง งานวิ่งมินิมาราธอนริมดอย แทนที่จะให้คนนอกหมู่บ้านมาทำ เพื่อที่จะได้นำกำไรไปใช้ในการพัฒนากลุ่มฯ นอกจากนี้ก็มีความเห็นจากกรรมการแม่บ้านที่อยากเห็นความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้าน และการประชาสัมพันธ์บอกกล่าวในเรื่องต่างๆ ที่ควรจะต้องร่วมกันเน้นๆ

เมื่อไม่มีผู้ใดแสดงความเห็นแล้ว นักวิจัยได้แนะนำ ดร.สุสดี ตามไท กับผู้เข้าร่วมเวทีและเชิญอาจารย์พุดคุยเรื่อง “การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการเมืองการปกครอง” อาจารย์พุดถึงสาเหตุที่ผู้หญิงต้องมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นว่าผู้หญิงและผู้ชายต้องทำงานควบคู่กัน อีกประการหนึ่ง การเมืองเป็นที่ที่ใช้อำนาจในการตัดสินใจ จากการศึกษา อบต. ที่มีแต่ผู้ชายและที่มีทั้งหญิงและชายพบว่า อบต. ที่มีแต่ผู้ชาย โครงการที่ออกมาจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก แต่ อบต. ที่มีทั้งหญิงและชายจะมีโครงการคุณภาพชีวิตประมาณร้อยละ 30 อาจารย์ยกตัวอย่างการทำงานของ สอบต. ที่จังหวัดตาก ซึ่งใช้วิธีพุดคุยปรึกษาหารือ ช่วยกันดูแลทั้งตำบล หากมีการจัดสรรงบประมาณก็จะพิจารณาถึงความจำเป็น ความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน แล้วจัดพิมพ์เป็นเอกสารแจกจ่ายไปทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ตรวจสอบการใช้งบประมาณได้ ซึ่งจะทำให้กลไกของหมู่บ้านเข้มแข็งและการสื่อสารก็เป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลมาก โดยยกตัวอย่างการนำเสนอข่าวทางหนังสือพิมพ์ที่ทำให้ผู้อ่านคล้อยตาม ด้วยเหตุนี้การจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ จึงต้องพิจารณาว่า ข้อมูลหรือสารนั้นเป็นจริงหรือไม่ก่อนประโยชน์ให้กับทุกฝ่ายหรือเปล่า เป็นธรรมไหม และก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์หรือทำลาย ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาดเพราะอาจก่อให้เกิดสงครามได้

หลังจากนั้นผู้เข้าร่วมเวที 2-3 คน แสดงความเห็นในประเด็นที่อาจารย์สุสดีพุดคุย เนื่องจากเวลามีจำกัด นักวิจัยจึงได้นำเสนอผลการศึกษานโยบายการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 5 หมู่บ้านเป้าหมาย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 บทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 5 หมู่บ้าน

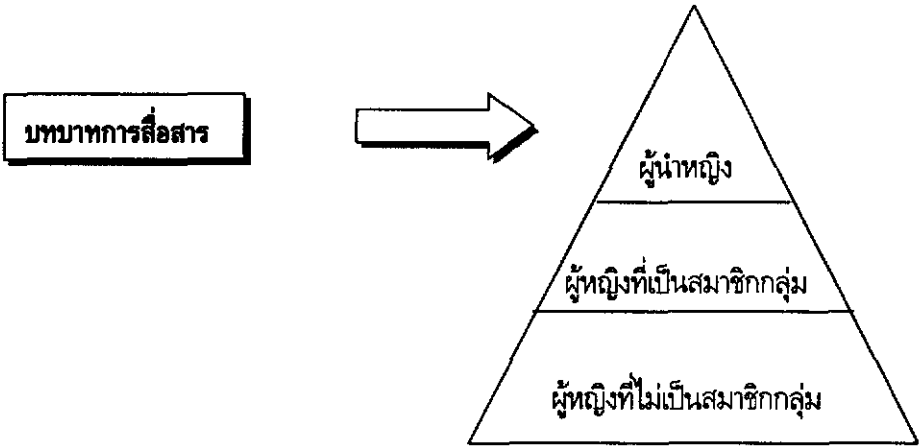
บทบาทการสื่อสารที่พบ	หมู่ที่				
	1	6	7	8	9
1. เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้	✓	✓	✓	✓	✓
2. เป็นตัว (สร้างรอย) เชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน	✓			✓	✓
3. กลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร	✓	✓		✓	✓
4. เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร	✓	✓	✓	✓	✓
5. เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น			✓	✓	
6. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ		✓		✓	✓
7. เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส				✓	
8. เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด				✓	
9. สร้างการมีส่วนร่วม				✓	
10. แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง				✓	
11. เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆและผู้ด้อยโอกาส				✓	
12. รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน				✓	
13. บริหารความขัดแย้ง		✓			

เมื่อได้นำเสนอบทบาทการสื่อสารแล้ว ได้ถามความเห็นของผู้เข้าร่วมเวทีว่ามีความเห็นอย่างไรต่อผลที่ปรากฏในตารางนี้ ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีก็ได้สะท้อนความเห็นสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1. ผู้เข้าร่วมเวทีระบุถึงปัญหาการสื่อสารในกลุ่ม
- 2. จากตัวแบบที่ดีผลักดันให้เกิดความต้องการจะพัฒนาบทบาทการสื่อสาร
- 3. ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้เงื่อนไขของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (เช่น ต้องเปิดใจให้กัน)

ต่อจากนั้นนักวิจัยได้นำเสนอผลของบทบาทการสื่อสารว่าไปเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ นั้น ไม่ค่อยได้เสริมนัก จึงถามผู้เข้าร่วมเวทีว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่จะพัฒนาการสื่อสารในหมู่บ้านให้มีคุณภาพมากขึ้น คำตอบที่ได้คือควรจะมีการพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การแบ่งกลุ่มย่อยสองกลุ่มมาพูดคุยกันในสองประเด็นคือ 1) ทำอย่างไรให้การสื่อสารมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านริมดอย และ 2) ทำอย่างไรให้การสื่อสารไปช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งของคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง

แผนภูมิที่ 10 ลักษณะการเสริมพลังความเข้มแข็งของบทบาทการสื่อสารให้กับผู้หญิงกลุ่มต่างๆ



เสร็จจากการหารือในกลุ่มย่อยแล้ว ตัวแทนของแต่ละกลุ่มได้นำเสนอข้อมูลต่อกลุ่มใหญ่และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในเวทีที่จะนำสิ่งที่นำเสนอไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีผู้แสดงความเห็นสรุปได้ว่าต้องเริ่มจากตัวเธอรวมกลุ่มคนที่สนใจ ศึกษาหาความรู้ หากการสนับสนุนจากองค์กร ถึงตอนนี้อยู่เข้าร่วมเวทีเกือบจะทั้งหมดเห็นด้วยกับการพัฒนาการสื่อสารและเสนอความต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องการสื่อสาร โดยมีผู้แสดงความจำนงที่จะเข้าร่วมกลุ่มจำนวน 26 คน 7 หมู่บ้าน และมีตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านทำหน้าที่ประสานให้เกิดเวทีการเรียนรู้

ผลของการจัดเวที

ถึงแม้จะมีเวลาก่อนข้างจำกัดเพียงครึ่งวัน เพราะในช่วงบ่ายผู้เข้าร่วมเวทีเกือบทุกคนจะต้องไปร่วมกิจกรรม อบต. เกมส์ ดังนั้นเวทีในวันนี้ก็จำเป็นต้องยุติเมื่อเวลาประมาณ 12.20 น. แต่การจัดเวทีในครั้งนี้ก็บรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่แท้จริง โดยการจัดให้มีการสื่อสารเข้าเพียงเล็กน้อย แต่พยายามกระตุ้นให้มีการสื่อสารขาออกให้มาก สอบต. หญิงบางคนที่ไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นหรือพูดคุยในเวทีหรือในที่ประชุมต่างๆ มากนัก ก็เริ่มส่งเสียงแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ผู้หญิงคนอื่นๆ ที่เป็น อสม. เป็นกรรมการกลุ่มแม่บ้านก็ได้แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ นำเสนองานกลุ่มย่อย

สิ่งที่สำคัญและเป็นผลของการจัดเวทีในวันนี้คือความเข้าใจและการเล็งเห็นความสำคัญของการสื่อสารต่อการพัฒนา รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการเมืองการปกครองว่าเป็นความจำเป็น ผู้เข้าร่วมเวทีเกือบทั้งหมด (ที่เหลืออยู่ เพราะมีบางคนออกไปจัดเตรียมขบวนนักกีฬา กองเชียร์ที่จะไปร่วมงาน อบต. เกมส์ช่วงบ่าย) จึงแสดงเจตจำนงที่จะรวมกลุ่มกันหาแนวทางนำการสื่อสารมาเป็นตัวช่วยในการพัฒนางานของกลุ่มและหมู่บ้าน แม้จะยังไม่ชัดเจนนักว่ากลุ่มจะรวมตัวกันในรูปแบบใด และจะมีการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอย่างไร แต่จากความกระตือรือร้นในแสดงความคิดเห็น การเสนอให้มีผู้ประสานงานของแต่ละบ้านก็อาจจะเป็นก้าวแรกของการรวมกลุ่มในครั้งนี้เพื่อนำพาก้าวที่สอง ก้าวที่สามและก้าวต่อไป ซึ่งคงต้องอาศัยเวลาพอสมควร

บทเรียนจากเวทีที่ 3

1. จากบทเรียนการจัดเวทีครั้งที่1และ2 ได้คำตอบชัดเจนในเวทีที่ 3 ว่า หากให้โอกาสคนในหมู่บ้านได้แสดงออก จัดให้มีพื้นที่สื่อสารระหว่างคนในหมู่บ้านๆก็พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิด ความเห็นซึ่งกันและกัน
2. ถ้าเป็นการจัดพื้นที่ที่ไม่มีโครงสร้างอำนาจ (ไม่ได้เชิญให้มาฟังใคร)โอกาสที่ผู้หญิงจะนำเรื่องที่ได้พบเห็น หรือประสบการณ์ของตนเองมาพูดคุย แลกเปลี่ยนมีความเป็นไปได้สูง
3. การนำเสนอข้อมูลในเรื่องบทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังผู้หญิงในแต่ละหมู่บ้าน เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเวทีมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อข้อมูลค่อนข้างมาก เนื่องจากการนำเสนอมีลักษณะเปรียบเทียบ ทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีจากแต่ละหมู่บ้านเกิดการตื่นตัวอยากให้หมู่บ้านของตนเองเพิ่มหรือพัฒนาบทบาทที่ยังไม่มีและเริ่มเห็นประเด็นการสื่อสาร ซึ่งดูได้จากการที่ผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวถึงปัญหาการสื่อสารในกลุ่มและเงื่อนไขของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

2. กิจกรรมที่คณะวิจัยไปร่วมจัดกับหมู่บ้าน

2.1 การประชุมแม่บ้านตำบลริมดอย

ความเป็นมา

จากเวทีทบทวนข้อมูลกับผู้นำหญิง ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งที่ประชุมมีข้อตกลงร่วมกันในการจัดประชุมใหญ่ของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลเพื่อทบทวนการดำเนินงาน การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม การปรับปรุงโครงสร้างบทบาทและพิจารณาแนวทางการทำงานของกลุ่มสตรีแม่บ้าน ซึ่งเดิมกำหนดไว้วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2545 แต่เนื่องจากประธานกลุ่มเห็นว่า จะล่าช้าเกินไป เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบางคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอบรมการตัดเย็บ ระหว่างวันที่ 26 – 31 สิงหาคม พ.ศ. 2545 จึงเลื่อนการประชุมเป็นวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ณ ร้านค้าชุมชนของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล (หมู่ 4)

วัตถุประสงค์

เพื่อพิจารณาจัดปรับโครงสร้างและแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลโดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยแม่บ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ประมาณ 50 คน พัฒนาการตำบล เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ กำนัน หัวหน้าฝ่ายสำนักงานปลัด อบต. และคณะวิจัย

กระบวนการประชุม

การประชุมเริ่มเวลา 10.12 น. โดยคุณบานชื่น ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอย กล่าวเปิดการประชุม และแจ้งเรื่องแจ้งให้ที่ประชุมทราบ โดยเฉพาะในเรื่องที่กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ไทยพัฒนา และได้ดำเนินการประชุม ดังนี้

การชี้แจงจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ

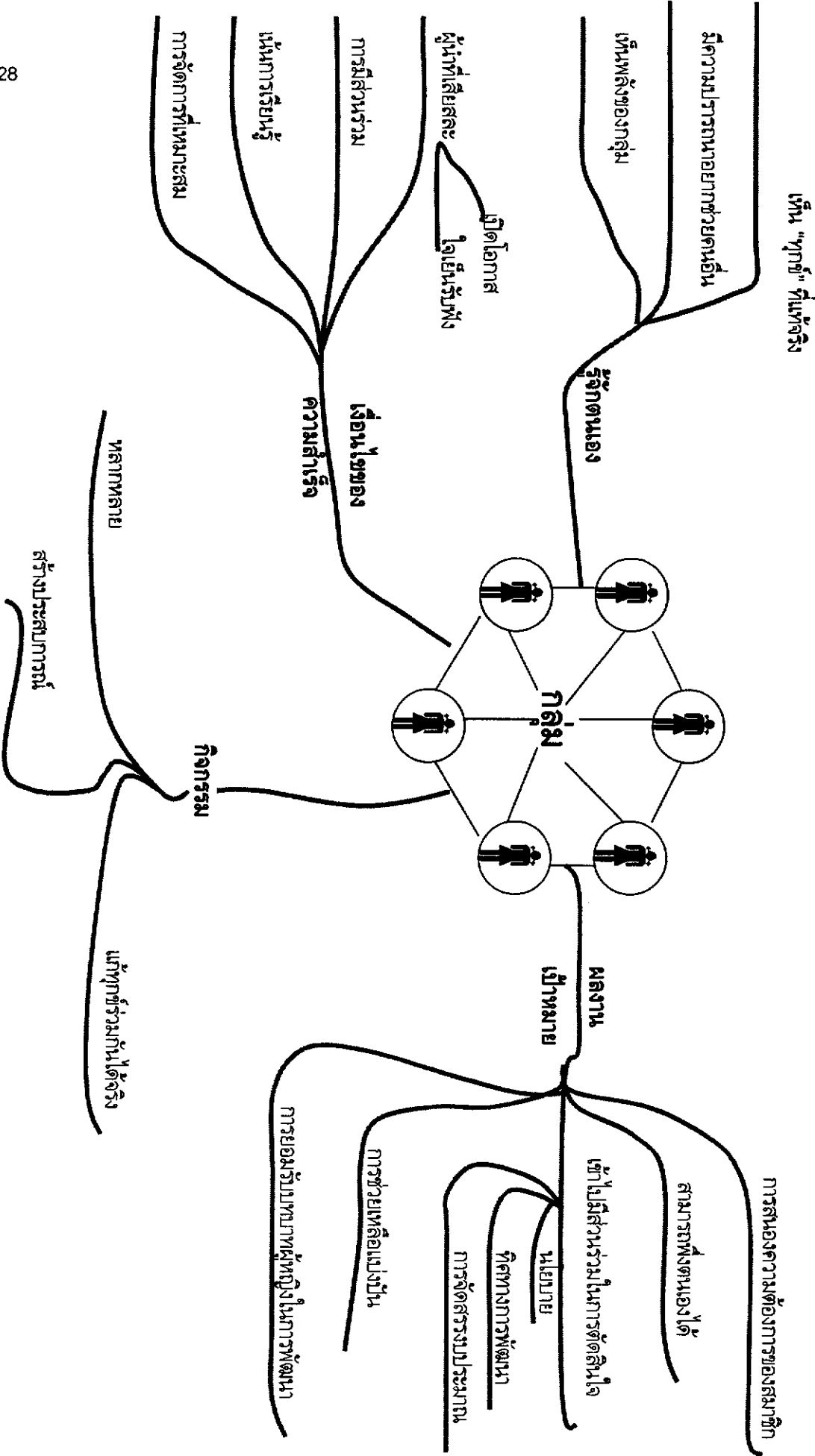
เริ่มจาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของสหกรณ์ไทยพัฒนา ได้ให้ข้อมูลและชี้แจงกับที่ประชุมเกี่ยวกับโครงการของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล โดยให้ข้อมูลว่า โครงการตัดเย็บได้รับการอนุมัติแล้ว แต่ในเรื่องงบประมาณคงต้องใช้เวลาลักษณะหนึ่ง จากนั้นกำนันตำบลริมดอย ได้กล่าวขอบคุณสมาชิกแม่บ้านทุกคน ที่ให้ความไว้วางใจตนให้รับตำแหน่งกำนัน และบอกถึงการปฏิบัติการเชิงรุกในภาพรวมของตำบล และขอความร่วมมือในการทำงาน โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็จะขอทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล

หัวหน้าสำนักงาน อบต. ได้พูดแสดงความยินดีกับกลุ่มที่มีการประชุมในวันนี้ และไม่อยากให้กลุ่มเก็บตัวอยู่แต่ในสังคมแคบๆ น่าจะออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการพิจารณางบประมาณของ อบต. ในการสนับสนุนกลุ่มสตรีแม่บ้าน

พัฒนาการตำบลได้กล่าวกับที่ประชุมว่า พร้อมจะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับกลุ่มสตรีแม่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการเขียนโครงการ ให้การปรึกษาด้านวิชาการ หากต้องการความช่วยเหลือสามารถติดต่อตนเองได้ที่ และยินดีให้ความช่วยเหลือเต็มที่

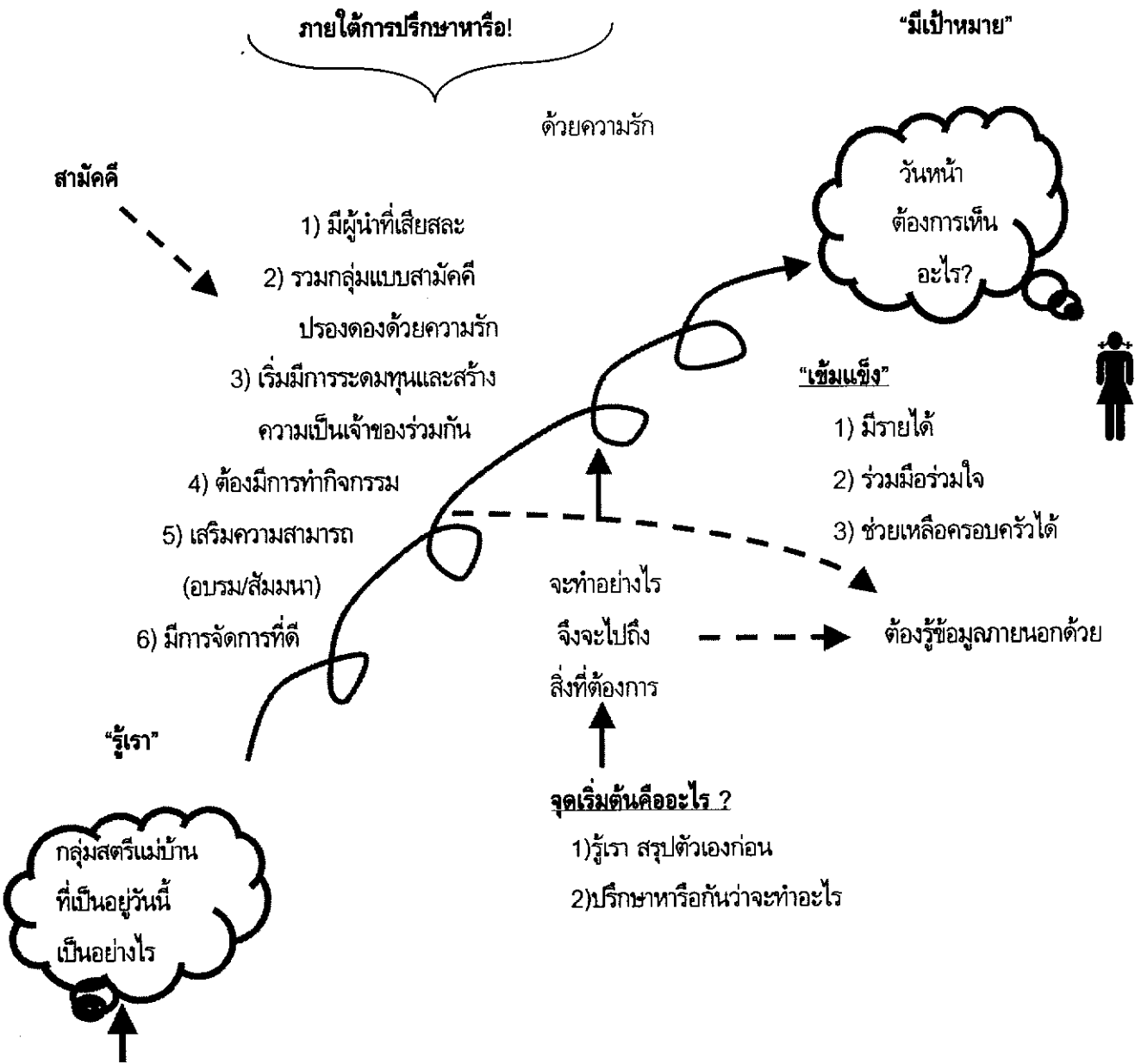
หัวหน้าโครงการวิจัย ได้แนะนำคณะวิจัยที่มาร่วมการประชุมและชี้แจงวัตถุประสงค์และความสนใจที่เข้ามาศึกษาการทำงานของผู้หญิงและการทำให้กลุ่มผู้หญิงเข้มแข็ง โดยเริ่มจากการนำเสนอประสบการณ์และบทเรียนกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับกลุ่ม ในการวิเคราะห์และการหารือร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและกระบวนการทำงานของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล ตามแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 บทเรียนเรื่องความเข้มแข็งของกลุ่ม/หมู่บ้าน



จากนั้นจึงตั้งประเด็นให้ที่ประชุมได้ประเมินความเข้มแข็งของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล ที่ประชุมประเมินว่า ปัจจุบันความเข้มแข็งของกลุ่ม ใน 100% กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอย มีเพียงแค่ 50% เท่านั้น แล้วจึงชวนที่ประชุมหารือกันว่า จะทำอะไรให้กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอยเข้มแข็ง ซึ่งสรุปได้จากแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 12 สรุปแนวทางที่จะทำให้กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอยเข้มแข็ง



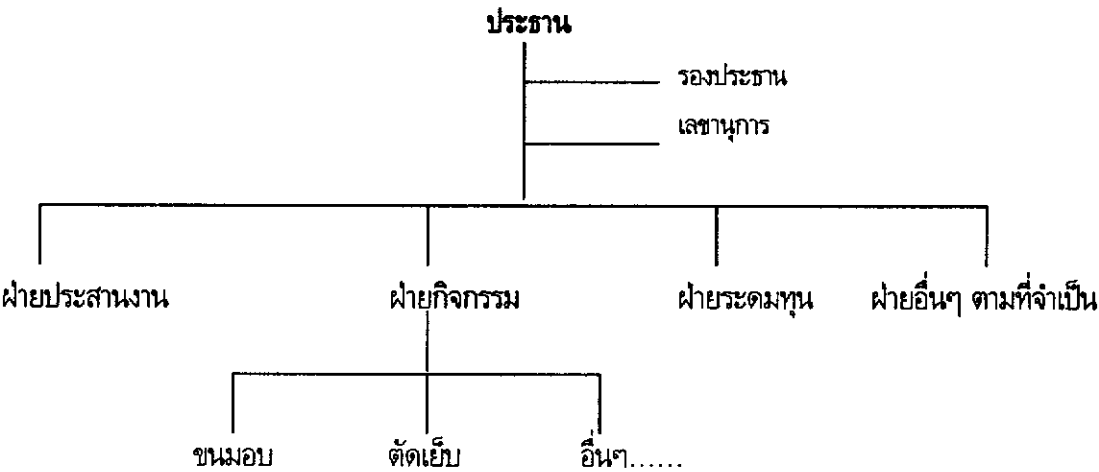
****กลุ่มสตรีแม่บ้านที่มาประชุมวันนี้เห็นว่า หัวหน้าต้องมีความเข้มแข็ง
สมาชิกต้องสามัคคี ทำงานร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำคัญเหมือนกัน****

จากนั้น สอบต. บานชื่น ได้แจกเอกสารเรื่องหลักการทำงานให้แก่ประธานแม่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเอาไปศึกษาเพิ่มเติม

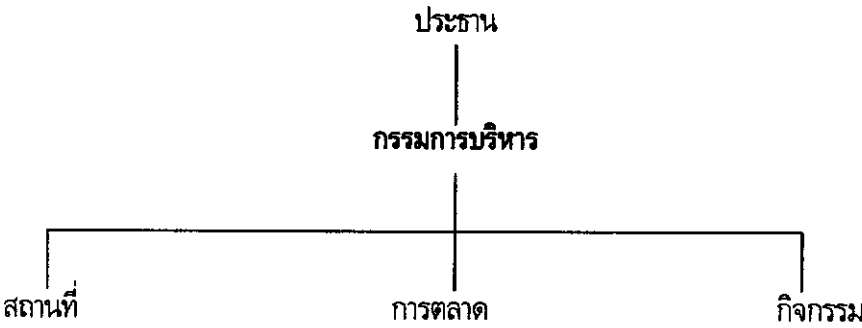
ภาคบ่ายมีการหารือกันต่อในประเด็นการทำงานของกลุ่มสตรีแม่บ้าน แต่มีผู้เข้าร่วมเหลือไม่ถึงครึ่งหนึ่ง ผลจากการหารือ สรุปได้ดังนี้

- 1. การบริหาร มีคณะกรรมการ 21 คน และที่ปรึกษา และจะมีการแยกคณะกรรมการย่อยตามกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมตัดเย็บ ประธานเป็นผู้ใหญ่บัวแก้ว มีสมาชิกทีมคือ คุณศรีรักษ์ คุณแสงวน และมอบให้ประธานฝ่ายตัดเย็บ (ผู้ใหญ่บัวแก้ว) ไปชวนผู้ที่สนใจมาร่วม
- 2. ค่าหุ้นที่ประชุมตกลงกันว่าจะกำหนดค่าหุ้นหุ้นละ 10 บาท แต่ละคนต้องซื้อหุ้นไม่ต่ำกว่า 10 หุ้น
- 3. ค่าทำเนียมแรกเข้า ที่ประชุมตกลงกันว่าจะเก็บคนละ 30 บาท
- 4. เสนอกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ได้แก่ กลุ่มตัดเย็บ และขนมอบ

จากนั้นจึงทดลองวาดผังโครงสร้างการบริหารกลุ่มดังนี้



นอกจากนี้จะต้องมีการทำข้อบังคับของกลุ่มด้วย แต่หลังจากนั้น สอบต. บานชื่น เสนอว่าโครงสร้างควรจะเป็นอีกอย่างหนึ่งตามที่ตนได้รับรู้มาจากอำเภอ ดังนี้



sobt. ban chuen bok gwa tan ong jae tong long pai du lae tuk gi jang ram nai ray lae eieyd sen nok ga jang be na pra chan grom satri ma baan ta ba l ying jang be na pra chan fah gi jang ram ta tiep

หลังจากที่ สอบต. บานขึ้นเสนอความคิดเห็นของตนเอง โดยเฉพาะในประเด็นที่ตนเองจะเข้าไปดูแลในทุกส่วนของงาน ทั้งๆ ที่ช่วงก่อนหน้านี้ มีการเสนอว่า ให้มีการกระจายความรับผิดชอบไปยังคณะกรรมการและสมาชิกคนอื่น ๆ เช่น เรื่องกิจกรรมตัดเย็บที่ตกลงกันแล้วว่าให้คุณบัวแก้ว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 เป็นผู้ดูแลในฐานะประธานกิจกรรมตัดเย็บ จึงเกิดการโต้แย้งกันขึ้น ระหว่าง สอบต. ประไพพรรณ หมู่ 8 ซึ่งมองว่า หาก สอบต. บานขึ้น จะต้องลงไปเป็นหัวหน้าในทุกกลุ่ม งานบริหารกลุ่มสตรีแม่บ้านก็จะเหมือนเดิม สอบต. บานขึ้น ก็จะทำงานคนเดียว และเหนื่อยเหมือนเดิม ซึ่งไม่มีอะไรดีขึ้น โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมที่ต้องการให้เกิดขึ้น ก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หลังจากที่คุณประไพพรรณเสนอความคิดเห็น ส่งผลให้ สอบต. บานขึ้น แสดงความไม่พอใจอย่างเห็นได้ชัด และมีการโต้กลับมามากกว่าไม่มีใครรู้ดีเท่าตน จากนั้นจึงไม่ได้ใครพูดถึงประเด็นนี้อีก การประชุมจึงยุติลงเมื่อเวลาประมาณ 15.30 น.

ผลการดำเนินการ

การประชุมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันในเรื่องโครงสร้างและการกำหนดแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบล แม้ว่าจะมีการพิจารณาหารือในเรื่องดังกล่าว ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมหลายคนเห็นด้วยว่าจะมีการกระจายความรับผิดชอบให้สมาชิกและการทำงานของกลุ่มน่าจะเน้นการมีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ประธานกลุ่มก็ยังยืนยันที่จะใช้วิธีการทำงานแบบเดิมคือการคิดการตัดสินใจและการบริหารจัดการกลุ่มโดยประธาน ด้วยความเชื่อมั่นว่า ความคิดและวิธีการของตนถูกต้องสามารถจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มได้

แม้ว่าจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างคือในระหว่างการหารือ มีการแลกเปลี่ยน ชักถามและเสนอความคิดเห็นของสมาชิกบางคน โดยเฉพาะการเสนอความคิดเห็นจากรองประธาน (sobot. prapiporn) ซึ่งเป็นความคิดความเห็นที่แตกต่างจากความเห็นของประธาน และนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทั้งสอง อย่างไรก็ตามความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดที่แตกต่าง จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแบบมีส่วนร่วม แม้ว่าในที่สุด ผลการประชุมจะยังคงเป็นอย่างเดิมคือการตัดสินใจของประธานคนเดียวก็ตาม

2.2 การจัดตั้งศูนย์อาหารพื้นบ้านของกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านห้วยบุเลย

ความเป็นมา

เริ่มจากความคิดของผู้นำและแกนนำกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่ 5 ตำบลริมดอย ที่ต้องการให้แม่บ้านมีการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังโดยมีกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นประธานกลุ่มโดยได้รับคำแนะนำจาก ประธานบริหาร อบต. จึงได้เสนอโครงการสัมมนาสตรีแม่บ้านหมู่ 5 ไปยัง อบต. เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดสัมมนา ซึ่งได้รับอนุมัติจาก อบต.

การสัมมนากลุ่มสตรีแม่บ้านในระหว่างวันที่ 24 – 25 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ณ วังธารีสวรรค์ เริ่มจากการทบทวนวัตถุประสงค์ของการสัมมนาที่ต้องการให้มีรวมกลุ่มสตรีแม่บ้านที่เข้มแข็ง เนื่องจากที่ผ่านมากลุ่มยังไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างจริงจัง สำหรับกิจกรรมในช่วงการสัมมนาประกอบด้วย การศึกษาดูงานที่ศูนย์ห้วยฮ่องไคร้ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การให้ความรู้ในเรื่องการทำกิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน จากศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 10 ซึ่งเน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่กลุ่มน่าจะดำเนินการ เช่น ทำขนมขาย การเป็นตัวแทนขายเครื่องสำอาง การเปิดร้านทำผม เป็นต้น แต่เนื่องจากก่อนที่จะมีการสัมมนา ประธานและแกนนำกลุ่มบางคนได้คิดมาแล้วว่า กลุ่มจะดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการทำอาหารพื้นเมือง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็มีความเห็นคล้อยตาม ซึ่งในประเด็นดังกล่าว นักวิจัยได้มีโอกาสดำเนินการเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่ม จึงได้ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ก่อนที่กลุ่มจะตัดสินใจว่าจะดำเนินกิจกรรมอะไรนั้น กลุ่มน่าจะมีการศึกษาสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านก่อน การที่กลุ่มเห็นปัญหาร่วมกัน ผ่านการประชุมพูดคุยอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้กลุ่มสามารถตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา
- การรวมกลุ่มควรจะกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจนว่า รวมกันทำไม มีเป้าหมายอย่างไร และการที่กลุ่มจะเข้มแข็งได้นั้น จะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ปัจจุบันสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอยู่มายน้อยแค่ไหนเพียงใด ถ้ายังไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ผลการสัมมนา กลุ่มยังคงต้องการทำอาหารพื้นเมืองขาย ในรูปแบบศูนย์อาหาร และเนื่องจากการสัมมนามีเวลาจำกัด กลุ่มจึงได้มีข้อตกลงที่จะไปประชุมร่วมกันต่อในหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน รวมทั้งการจัดทำรายละเอียดของการดำเนินงานให้ชัดเจนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ เพื่อรวมกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่ที่ 5 โดยผ่านกิจกรรมศูนย์อาหารพื้นเมืองและเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้าน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

สตรีแม่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านห้วยบุเลย

กระบวนการดำเนินงาน

เริ่มจากการประชุมในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2545 ในช่วงเวลาประมาณ 19.30-22.00 น. ณ วัดห้วยปู-เลย มีสตรีแม่บ้านผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 15 คน (ส่วนมากเป็นคณะกรรมการกลุ่ม) และมีประธานบริหาร อบต. ริมดอย พัฒนาการตำบลริมดอย และคณะวิจัยเข้าร่วมประชุมด้วย การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมต่อเนื่องมาจากการสัมมนาที่วังธารีสวรรค์ อำเภอดอยสะเก็ด โดยมีประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นประธานการประชุม

ประธานเปิดการประชุม โดยเริ่มบทเรียนของกลุ่มในอดีตว่า กลุ่มเคยทำกิจกรรมมาแล้วคือทำขนมอบและขนมทองม้วน แต่ปัจจุบันมีสมาชิกเพียงคนเดียวที่ยังทำอยู่ ซึ่งก็ยังไม่เห็นการทำงานร่วมกันในรูปของกลุ่ม ดังนั้นการประชุมหรือครั้งนี้ คาดหวังว่าแม่บ้านจะมีกิจกรรมทำร่วมกันในรูปของกลุ่มอย่างแท้จริง และกิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านคิดที่จะทำก็คือการเปิดศูนย์อาหารแม่บ้านหมู่ 5 ซึ่งนอกจากจะมีกิจกรรมทำร่วมกันแล้ว ยังเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ ในลักษณะการกระจายรายได้ เพื่อให้หมู่บ้านเข้มแข็งในวันข้างหน้า

จากนั้นประธานได้เสนอความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยให้แม่บ้านแต่ละคนทำอาหาร ขนม หรือ น้ำ ตามความถนัดของตนเองและไปขายรวมกันที่ “ศูนย์อาหาร” อาจจะใช้วิธีจ้างคนไปขาย ส่วนพื้นที่ที่จะเปิดเป็นศูนย์อาหารนั้น ได้สำรวจแล้วแต่ต้องเช่า ในราคา 3,500 บาท ต่อเดือน การดำเนินงานจะมีการรับสมัคร โดยมีค่าสมัครและมีการซื้อหุ้น แม่บ้านบางคนจะสมัครเป็นสมาชิกและถือหุ้น หรือบางคนจะนำอาหารมาขายด้วยก็ได้แล้วแต่สะดวก ซึ่งขณะนี้ประธานฯ ได้ร่างโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจาก อบต. จำนวน 20,000 บาท ในหมวดเงินอุดหนุนและปรึกษาประธานบริหาร อบต. แล้ว คาดว่าทาง อบต. จะให้การสนับสนุน

หลังจากประธานแม่บ้านนำเสนอ แม่บ้านส่วนมากเห็นชอบกับที่ประธานเสนอ โดยมีการพูดคุยกันว่า “ใครจะขายอะไร ใครจะทำอะไร น่าจะดีนะแม่บ้านจะได้มีงานทำ ฯลฯ ” และก็เริ่มมีคำถามบางอย่างในระหว่างการประชุม เช่น ต่างคนต่างทำจะอร่อยไหม จะขายได้ไหม จะขายอย่างไร จะลงทุนไหวไหม ค่าสมาชิกกี่บาท ของที่จะใช้เอามาจากไหน ฯลฯ จากนั้นคณะวิจัยช่วยจับประเด็นและสรุปสิ่งที่กลุ่มได้ปรึกษาหารือกัน เพื่อช่วยให้กลุ่มได้หารือกันในแต่ละประเด็น เช่น เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มแม่บ้าน รายละเอียดของกิจกรรมเกี่ยวกับการเปิดศูนย์อาหาร ได้แก่ การรวมกลุ่มโดยการรับสมัคร การซื้อหุ้น งบประมาณที่ใช้ การจัดการ การจัดสรรกำไร ฯลฯ และได้ให้ข้อคิดกับกลุ่มในประเด็นต่างๆ ในประเด็นแรกในเรื่องการเก็บค่าสมาชิกและค่าหุ้น ซึ่งเป็นเรื่องงบประมาณ จำเป็นที่ทุกคนต้องเข้าใจร่วมกันอย่างดีกัน ประเด็นที่สอง เรื่องที่จะทำเป็นเรื่องที่ใหญ่และมีรายละเอียดค่อนข้างมาก น่าจะต้องช่วยกันคิดและพิจารณาให้รอบคอบ และหากมีปัญหาเกิดขึ้นเราจะจัดการร่วมกันอย่างไร ประเด็นที่สาม การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ต้องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้กลุ่มเข้มแข็ง หากมีสมาชิกแม่บ้านบางคนตั้งใจจะทำอาหาร แต่ยังไม่ทำได้ หรือยังไม่เก่ง กลุ่มจะช่วยสมาชิกเหล่านั้นได้หรือไม่ และประเด็นที่สี่ กลุ่มเคยมีบทเรียนมาก่อน น่าจะนำเอาบทเรียนดังกล่าวมาช่วยคิด พิจารณาด้วย

หลังจากนั้น กลุ่มแม่บ้านมีการพูดคุยกันมากขึ้น เริ่มมีการพิจารณาร่วมกันเป็นเรื่องๆ มีการปรับความคิดบางอย่าง เช่น แทนที่จะจ้างคนไปขาย น่าจะใช้วิธีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนสมาชิกกลุ่มไปขายเพื่อลดต้นทุน มีการคิดในเรื่องทุนเริ่มแรกที่จะใช้ ฯลฯ แต่เนื่องจากยังมีรายละเอียดอีกมากที่กลุ่มแม่บ้านจะต้องทำให้ชัดเจน ที่ประชุมจึงตกลงกันให้คณะกรรมการแม่บ้านทั้ง 15 คน กลับไปคิดและจะมีการประชุมอีกครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมเตรียมการ

เพื่อประชุมกลุ่มแม่บ้านทั้งหมดบ้าน และได้มอบหมายให้คณะกรรมการจำนวนหนึ่งไปสำรวจถ้วยชามที่มีอยู่ และบางส่วนไปสำรวจสถานที่ที่จะทำศูนย์อาหาร และนัดประชุมอีกครั้งในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2545 เวลา 09.30 น.

การประชุมเตรียมการเพื่อดำเนินกิจกรรมศูนย์อาหาร ในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2545 เริ่มประชุมเวลาประมาณ 20.30 น. ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่ม 7 คน กำนันตำบลริมดอยและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ได้แก่ พัฒนาการตำบล เจ้าหน้าที่จากศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 10 และคณะวิจัย การประชุมครั้งนี้มีจำนวนผู้เข้าร่วมน้อยกว่าครั้งแรก เนื่องจากหลายคนติดภารกิจและมีฝนตกหนักตั้งแต่ตอนเย็น หลังจากนั้นประธานกลุ่มได้ทบทวนผลการประชุมที่ผ่านมาซึ่งยังไม่ชัดเจนในหลายเรื่องโดยเฉพาะการบริหารจัดการ แต่ก่อนที่กลุ่มจะมีการปรึกษาหารือร่วมกัน ประธานได้เชิญกำนันพูดคุยกับกลุ่ม ซึ่งทางกำนันเห็นด้วยอย่างยิ่งที่แม่บ้านหมู่ 5 จะทำศูนย์อาหารพื้นเมือง และน่าจะริบดำเนินการและถือว่าเป็นโอกาสดียิ่งที่แม่บ้านหมู่ 5 เริ่มดำเนินการก่อนหมู่อื่นๆ เพราะในอนาคตอันใกล้ ตำบลริมดอยจะมีสวนสัตว์เปิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับชาวบ้านในริมดอย ขอให้ริบดำเนินการโดยไม่ต้องกลัวปัญหาที่จะเกิดขึ้น กำนันพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกลุ่ม

จากนั้นกลุ่มได้ปรึกษาหารือในรายละเอียดในเรื่องต่างๆ เช่น สถานที่ที่จะเปิดเป็นศูนย์อาหาร คนขาย ช่วงเวลาขาย วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องซื้อ ค่าหุ้น จำนวนคณะกรรมการ (15 คน) สำหรับในเรื่องระเบียบกลุ่มและการบริหารจัดการ ทางกลุ่มได้ขอให้พัฒนาการตำบลช่วยไปร่างระเบียบมาให้ หลังจากนั้นจะจัดประชุมกลุ่มอีกครั้งที่จะมาริบบรร่างระเบียบดังกล่าว นอกจากนี้บทบาทของพัฒนาการตำบลในที่ประชุม ยังให้คำแนะนำกับกลุ่มในเรื่องงบประมาณที่จะนำมาลงทุนโดยเฉพาะการซื้ออุปกรณ์ต่างๆ นั้น น่าจะทำโครงการเสนอขอจาก อบต. แทนที่กลุ่มจะออกเงินเองสำหรับโครงการที่จะเสนอนั้น ทางพัฒนาการอาสาที่จะไปเขียนโครงการให้ การประชุมเลิกเวลา 22.00 น. และนัดหมายที่จะมีการประชุมกันอีก แต่ยังไม่รู้ว่าวันไหน แต่จะแจ้งให้คณะกรรมการทราบล่วงหน้า และประธานได้ขอให้กรรมการช่วยกันประชาสัมพันธ์ในลักษณะปากต่อปากให้แก่สมาชิกรอบบ้านของกรรมการ เนื่องจากที่ผ่านมาส่วนมากเป็นการพูดคุยเฉพาะในส่วนของการกรรมการ

หลังจากนั้นมีการประชุมอีก 2 ครั้ง คือวันที่ 22 กันยายน และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งการประชุมก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการ และมีการปรับเปลี่ยนความคิดจากเดิมจะต้องมีสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านเข้ามามีส่วนร่วม แต่มีการพูดคุยกันในที่ประชุมว่า น่าจะเริ่มดำเนินการในส่วนของการกรรมการก่อน ซึ่งเนื้อหาของการประชุมจะเน้นในเรื่องของ การตกลงกันว่าใครจะทำอะไรมาขาย วันเวลาที่จะเริ่มขาย การจัดการในศูนย์ การเก็บค่าใช้จ่ายต่อวันสำหรับผู้เอาอาหารไปขาย การไปช่วยกันจัดสถานที่ที่จะเปิดเป็นศูนย์อาหาร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ โดยที่สมาชิกบางคนได้เสนอว่า น่าจะเริ่มเปิดเพราะประชุมมาหลายครั้งแล้ว

ผลการดำเนินงาน

กลุ่มเริ่มขายอาหารในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งในช่วงแรกประมาณ 2 อาทิตย์ ผู้วิจัยได้ไปสังเกตและสอบถามคณะกรรมการบางคนที่มาขายอาหาร พบว่า มีคณะกรรมการทำอาหารมาขายประมาณ 6-7 คน อาหารที่ขายมีทั้งอาหารพื้นเมืองและอาหารไทยภาคกลาง ช่วงเวลาขายคือช่วงเช้าและช่วงเย็น และคณะกรรมการมีความพึงพอใจอย่างมากเนื่องจากสามารถขายอาหารได้ค่อนข้างดีโดยเฉพาะในช่วงเช้า ซึ่งเป็นช่วงที่คนกำลังไปทำงาน

หลังจากที่กลุ่มได้ดำเนินการประมาณ 4 เดือน พบว่า กลุ่มได้หยุดดำเนินการเนื่องจากมีปัญหาค่อนข้างมาก จากการสอบถามประธานกลุ่ม ให้ข้อมูลว่า ที่ต้องหยุดดำเนินการเนื่องจากมีปัญหามากมาย เช่น จำนวนผู้ขายน้อยลง บางคนขายไม่ได้ก็เลิก ทำให้กลุ่มมีค่าเช่าไม่เพียงพอที่จะจ่ายในแต่ละเดือน นอกจากนี้ มีเสียงจากชาวบ้านบางส่วนว่า กลุ่มใช้วัสดุของวัดแต่เอาผลประโยชน์เข้ากลุ่ม การพูดคุยของสมาชิกบางคนได้สร้างความแตกแยกภายในกลุ่ม ในระหว่างที่กลุ่มพบปัญหา แทนที่จะมาช่วยกันแก้ไข กลับทิ้งภาระให้แก่ผู้นำ 2-3 คน จากปัญหาต่างๆ ดังกล่าว จึงตัดสินใจยุติการดำเนินกิจกรรมศูนย์อาหาร แต่เนื่องจากกลุ่มจะต้องรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายการลงทุนบางอย่าง เช่น ค่าเช่าสถานที่ซึ่งกลุ่มได้ยืมเงินมาจ่ายก่อนล่วงหน้า ดังนั้น กลุ่มจึงเปิดให้ผู้สนใจที่ต้องการขายอาหาร เข้าพื้นที่จากกลุ่ม ปัจจุบันมีพ่อค้า แม่ค้าประมาณ 3 – 4 คน

สำหรับทิศทางปี พ.ศ. 2546 กลุ่มยังไม่ได้ตกลงกันว่าจะทำอะไรต่อไป แต่สำหรับงบประมาณที่ได้รับจาก อบต. ปี พ.ศ. 2546 กลุ่มจะนำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ของกลุ่ม และในครั้งที่คณะวิจัยได้จัดเวที “ใจสู้ใจเพื่อพัฒนาตำบลริมดอย” ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องการใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือของการพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้านและผู้หญิงตำบลริมดอย ในการประชุมครั้งนั้น มีตัวแทนกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่ 5 เข้าร่วมด้วย ซึ่งในเวที ทั้งประธานและเลขากลุ่ม ได้พูดถึงปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น จากการดำเนินกิจกรรมศูนย์อาหาร พบว่า ส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็งและไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ก็เนื่องมาจากปัญหาการสื่อสารที่สร้างความแตกแยกภายในกลุ่ม เป็นการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์และไม่สามารถระดมพลังสมาชิกได้

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด

3.1 กิจกรรมการรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านร่วมกับเด็กนักเรียนโรงเรียน บ้านพลับพลา หมู่ 1

ความเป็นมา

คณะวิจัยได้เข้าไปพูดคุยกับ สอบต. เสาแก้ว ดาบคำ (sobt. หมู่ 1 บ้านพลับพลา) เพื่อติดตามผลจากการเข้าร่วมเวที “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น” ในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2545 สอบต. เสาแก้วให้ความเห็นว่าการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญและสนใจที่จะใช้การสื่อสารเพื่อการรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ไปรุ่งใส และเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และเนื่องจากในหมู่บ้านมีความขัดแย้ง ดังนั้น น่าจะเป็นการรณรงค์โดยให้เด็กนักเรียนเป็นสื่อ โดยมองว่า การใช้เด็กเป็นตัวเคลื่อนหรือทำกิจกรรมน่าจะก่อให้เกิดความรู้สึกเรื่องการแบ่งพรรคแบ่งพวกและการไม่เป็นกลาง ในส่วนคณะวิจัยมองว่า กิจกรรมดังกล่าว น่าจะมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลกับผู้นำหญิงและผู้หญิงในหมู่บ้านในเรื่องการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นได้

หลังจากนั้นคณะวิจัยจึงได้นัดพบกับแกนนำและผู้สนใจที่อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้านซึ่ง สอบต. เสาแก้ว ได้ไปพูดคุยประสานและเห็นด้วยว่าน่าจะทำกิจกรรมการรณรงค์ในหมู่บ้าน ซึ่งแกนนำที่มาร่วมหารือ ได้แก่ อาจารย์ประโยชน์ สุขพลับพลา คุณจารุณี ดวงรัตน และอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมจากโรงเรียนบ้านพลับพลา โดยอาจารย์ประโยชน์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าอยากให้กิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมก็เห็นด้วยและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ จึงได้ชวนผู้นำนักเรียน 4 คน ได้แก่ ประธานนักเรียน ประธานสี (3 สี) มาเพื่อถามความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียน ผลจากการหารือร่วมกันทั้งแกนนำและเด็กนักเรียน มีความเห็นร่วมกันที่จะดำเนินกิจกรรมรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยมีคณะวิจัยจะเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมของเด็กที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (เป็นผู้คิด/ผู้ผลิต) ระหว่างวันที่ 2 – 6 กันยายน พ.ศ. 2545 เวลา 12.30 น. ที่วัดพลับพลา โดยนักเรียนประธานสีต่างๆ จะเป็นผู้ชวนนักเรียนในกลุ่มสีของตนเอง และคาดว่าจะได้ประมาณสีละ 20 คน รวมเป็น 60 คน มาร่วม และจะทำการรณรงค์ในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2545

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านให้บริสุทธิ์ ยุติธรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

แกนนำหมู่บ้านและเด็กนักเรียนโรงเรียนพลับพลาประมาณ 60 คน

กระบวนการดำเนินการ

ในวันทำกิจกรรมคณะวิจัยได้เข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนของโรงเรียนบ้านพลับพลา ประมาณ 65 คน ได้แบ่งนักเรียนตามสี 3 สี สีละ 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 6 กลุ่ม โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมระดมความคิด โดยหัวข้อที่ตั้งไว้คือ “เราจะทำอย่างไร เพื่อที่จะรณรงค์การเลือกตั้ง ?” จากนั้นจึงปรึกษานักเรียนถึงการจัดกลุ่มกิจกรรม

ที่สามารถร่วมกันทำได้ จึงได้มีการวางแผนร่วมกันกับนักเรียนว่าจะมีกิจกรรมหลักๆ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่หนึ่ง บอกพ่อ แม่ให้ไปเลือกตั้ง กิจกรรมที่สอง การเดินรณรงค์ ซึ่งในขบวนการรณรงค์จะประกอบด้วย การร้องเพลงรณรงค์ และการประกาศ โปสเตอร์ ป้ายผ้า ป้ายคำขวัญ การแจกใบปลิว กิจกรรมที่สาม การประกาศเสียงตามสาย

จากนั้นจึงมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสนใจ โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่มเพื่อทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

กลุ่ม 1 ร้องเพลงรณรงค์

กลุ่ม 2 คิดคำประกาศเสียงตามสาย

กลุ่ม 3 เขียนคำขวัญ

กลุ่ม 4 ทำโปสเตอร์และป้ายผ้า

กลุ่ม 5 ใบปลิว

ในวันก่อนการเดินรณรงค์จริงคนเฝ้าวิจัยได้ปรึกษาเด็กๆ ว่าจะวางแผนหรือเส้นทางการเดินรณรงค์อย่างไร เด็กให้ความเห็นว่าจะเดินตามถนนเส้นหลัก จะไม่เข้าตามซอยซอยต่างๆ เพราะจะเสียเวลามากจนเกินไป แล้วจึงได้กำหนดเส้นทางการเดินในวันนั้น

ในวันทำเดินรณรงค์จริง (วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2545) เด็กๆ ดูตื่นเต้นที่ได้ทำกิจกรรม เมื่อเดินออกเดินจากหน้าวิหารวัดพลับพลาไปก็จะมีชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้าน (ไม่ได้ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน) บางส่วนให้ความสนใจออกมายืนดูขบวนการรณรงค์ของนักเรียน แต่ก็ไม่มากนัก เพราะคนส่วนใหญ่จะออกไปทำงานนอกบ้านกันมาก จะมีชาวบ้านออกมาเฝ้าเป็นกลุ่ม บ้างก็ให้ความสนใจออกมาทักทายเด็กและอ่านป้ายรณรงค์ บ้างก็ยืนดูเฉยๆ

ผลการดำเนินงาน

ในวันเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 (8 กันยายน พ.ศ. 2546) ชาวบ้านให้ความสนใจมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันมาก และทยอยกันมาเรื่อยๆ ทั้งวัน และจับกลุ่มพูดคุยกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยภายในวัดพลับพลา ที่ศาลาหกเหลี่ยมข้างวิหาร ซึ่งมีกลุ่มผู้สูงอายุนั่งพูดคุยกันเรื่องของการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านครั้งนี้ คนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คนมาใช้สิทธิกันมาก เพราะเป็นการเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้าน คนจะให้ความสนใจกันมากเป็นพิเศษ ชาวบ้านที่ได้เห็นขบวนการรณรงค์และป้ายคำขวัญเชิญชวนเลือกตั้งของเด็กๆ ที่ติดไว้ตามทางเดินของหมู่บ้านให้ความเห็นว่าดีที่เด็กๆ ได้ทำกิจกรรมรณรงค์เลือกตั้ง ชาวบ้านจะได้ตื่นตัวมาเลือกตั้ง และเห็นความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง

โดยภาพรวมถือว่าได้รับการตอบรับจากเด็กดี เด็กๆ มีความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม และกิจกรรมนี้ทำให้เด็กๆ ได้มีโอกาสสมำทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นคนคิดเองว่าจะทำอะไร ได้ลงมือทำสื่อเอง คิดคำขวัญเอง คิดข้อความเชิญชวนใบปลิวเอง คิดวาดภาพในป้ายผ้า และแผ่นป้ายโปสเตอร์เอง คิดและกำหนดสถานที่ในการติดแผ่นป้ายคำขวัญ และ โปสเตอร์เอง กำหนดเส้นทางการเดินรณรงค์เองด้วย ผู้ใหญ่เป็นเพียงผู้ที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น วัน เวลา สถานที่เลือกตั้ง ช่วยจัดกระบวนการให้เด็ก ให้คำปรึกษา/ดูแลเด็ก

สำหรับผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ไม่ได้เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมทั้งในช่วงเตรียมการและในวันรณรงค์ ส่วนผู้นำหญิงไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเตรียมการ แต่ในวันรณรงค์ เข้าร่วมเดินและมาถ่ายภาพขบวนการรณรงค์ โดยบอกว่าจะเอาไปประกอบผลงาน

3.2 กิจกรรมการเรียนรู้หมู่บ้านร่วมกันเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านพลับพลา หมู่ 1

ความเป็นมา

หลังจากที่คณะวิจัยได้ทำกิจกรรมรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้ว คณะวิจัยเห็นว่า น่าจะมีกิจกรรมดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องสำหรับเด็กนักเรียน โดยเฉพาะการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจากข้อมูลในหมู่ 1 มีประเด็นในเรื่องความขัดแย้ง และเห็นว่าเด็กน่าจะเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในการลดความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือของผู้นำและคนในหมู่บ้าน คณะวิจัยจึงได้ประสานงานกับ สอบต. เสาร์แก้วและอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพลับพลา เพื่อชวนเด็กๆ ในโรงเรียนบ้านพลับพลาที่สนใจ ทำกิจกรรมในช่วงปิดเทอม โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้กับหมู่บ้านของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่างๆ ทางอาจารย์ใหญ่ก็เห็นด้วยที่จะทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมที่จะจัดในช่วงปิดเทอมคือ ระหว่างวันที่ 11-31 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยให้เด็กๆ ที่สนใจทำกิจกรรมในช่วงปิดเทอมมาลงชื่อสมัคร

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้เด็กนักเรียนโรงเรียนพลับพลา โดยเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผ่านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านของตนเองและใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นสื่อในการให้ข้อมูลกับชาวบ้านในหมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เด็กนักเรียนโรงเรียนพลับพลา ตั้งแต่ชั้น ป.4-ป.6 ประมาณ 30 คน

กระบวนการดำเนินงาน

คณะวิจัยเริ่มพูดคุยเพื่อค้นหาความสนใจของเด็กก่อนลงมือดำเนินงาน โดยเฉพาะการศึกษาเรียนรู้หมู่บ้านของตนเอง ซึ่งประเด็นที่เด็กๆ ต้องการจะศึกษาหลักๆ อยู่ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เรื่องของหมู่บ้านบ้านพลับพลา และ 2) เรื่องของวัดพลับพลา จากนั้นให้เด็กลงชื่อกันว่าใครสนใจเรื่องอะไรให้ไปลงชื่อ ได้ผู้สนใจเรื่องของหมู่บ้าน 17 คน และเด็กที่สนใจเรื่องของวัด 13 คน จากนั้นจึงชวนเด็กคุยว่ามีหัวข้ออะไรในหัวข้อใหญ่ๆ นี้ที่จะศึกษาได้บ้าง เด็กๆ ยังคิดไม่ออก คณะวิจัยจึงให้เด็กๆ ลองทำกิจกรรม เกมต้นไม้ชีวิตของฉัน ให้เห็นว่าต้นไม้ต้นหนึ่งมีราก มีลำต้น มีกิ่ง มีใบ ดอกและผลจึงประกอบเป็นต้นไม้ เหมือนชีวิตของคนเราจะรากฐานของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน เกมนี้เป็นเกมที่ฝึกให้เด็กคิดทบทวนเรื่องชีวิตของตนเอง แล้วจึงบอกเด็กๆ ว่า การจะศึกษาอะไรสักอย่างเราก็ต้องรู้ที่มาที่ไป แล้วบอกว่าเด็กนำเอาเกมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการหาข้อมูลหมู่บ้าน และวัดได้เช่นกัน เด็กบอกกับคณะวิจัยว่าขอเวลาเก็บข้อมูล 1 สัปดาห์ แล้วในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เวลา 10.00 น. ค่อยมาพบกันที่ศาลาหกเหลี่ยมในวัดพลับพลา เพื่อนำเสนอข้อมูลครั้งแรก (ในการเก็บข้อมูลครั้งแรกนี้คณะวิจัยยังไม่ได้แนะนำว่าเด็กควรไปเก็บข้อมูลในประเด็นย่อยใดบ้างเพราะต้องการดูว่าเด็กจะเก็บข้อมูลอะไรมาบ้างตามที่เด็กๆ เข้าใจ)

เมื่อมาพบกันในครั้งที่สองนี้มีเด็กเพียงครึ่งหนึ่งของเด็กที่ลงชื่อไว้ (15 คน) ที่มาร่วมทำกิจกรรม และมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ไปเก็บข้อมูลมา (สังเกตได้ว่าเป็นเด็กหญิงกลุ่มแกนนำของโรงเรียนประมาณ 4 คน) เมื่อเป็นเช่นนี้คณะวิจัยจึงหารือกับเด็กๆ ว่าจะทำอย่างไรกันดีที่เพื่อนหายไป กิจกรรมของกลุ่มที่แบ่งไว้ก็ทำไม่ได้อย่างที่คุย

กันตั้งแต่แรก เด็กจึงเสนอว่าจะน่าจะมีการเปลี่ยนหัวข้อการศึกษา และแบ่งกลุ่มใหม่ หลังจากที่ช่วยกันคิดว่าจะแบ่งกลุ่มอย่างไรและศึกษาในประเด็นอะไรก็ตกลงกันได้ว่าจะแบ่งกลุ่มใหม่เป็น 4 กลุ่มที่ แบ่งกันศึกษาประเด็นละ 1 กลุ่ม ประเด็นที่จะศึกษามีดังนี้ 1) สิ่งดี/สิ่งไม่ดีในหมู่บ้าน 2) ความเป็นอยู่ของชุมชน 3) วัด (ประวัติ ความเป็นมาของวัด พระผู้ก่อตั้งวัด ประเพณีต่างๆ) และ 4) บุคคลสำคัญในหมู่บ้าน เด็กๆ วางแผนการทำงานกลุ่มกันเองและในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2545 จะมาทำกิจกรรม ครั้งที่ 3 โดยจะมีการนำเสนอข้อมูลที่กลับไปหาเพิ่มมาเล่าให้เพื่อนฟัง และเตรียมสรุปข้อมูลใส่กระดาดรูปผาด้วย

เมื่อเด็กๆ นำเสนอข้อมูลที่ได้อีกขึ้นมา คณะวิจัยจึงได้ถามเด็กๆ ว่าเด็กๆ จะเอาข้อมูลมารวมกันเพื่อนำเสนอให้กับคนในหมู่บ้านในรูปแบบใดกันดี ตอนแรกๆ เด็กๆ คิดกันว่าอาจจะเขียนโปสเตอร์ไปติดให้คนในหมู่บ้านอ่าน ในระหว่างนั้น คณะวิจัยจึงถามเด็กๆ ว่า ข้อมูลเหล่านี้ผู้ใหญ่รู้อยู่แล้วว่าหมู่บ้านมีปัญหาอะไร แต่อาจจะยังไม่รู้สึก แต่จะอย่างไรให้เขา “รู้สึก” ว่ามันเป็นปัญหาของทุกคนที่ต้องร่วมกันแก้ไข

เมื่อคณะวิจัยถามว่าหากผู้ใหญ่ถามเด็กๆ ว่า “ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องของผู้ใหญ่เด็กมายุ่งด้วยทำไม” เด็กหญิงคนหนึ่งตอบว่า “คิดว่าถ้าผู้ใหญ่ถามแบบนี้เหมือนกับไม่ให้โอกาสเด็กพูดในสิ่งที่คิด คิดว่าปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาของเราเราต้องร่วมกันแก้ไข”

จากนั้นจึงมาคิดร่วมกันอีกว่าจะอย่างไรให้ผู้ใหญ่รู้สึกถึงปัญหา เด็กๆ จะบอกเล่าผ่านอะไรกันดี คณะวิจัยยกตัวอย่างว่า อาจจะเป็นการแสดงละครของเด็กๆ เองก็ได้ ตอนแรกเด็กบอกว่าแสดงไม่เป็นแต่ก็สนใจเมื่อหารือกันต่อเด็กก็ตกลงจะแสดงละคร เพราะเด็กๆ คิดว่าจะทำให้ผู้ใหญ่ “รู้สึก” ถึงปัญหาได้มากกว่าคณะวิจัย จึงให้เด็กๆ ลองเขียนเนื้อเรื่องคร่าวๆ ของสิ่งที่จะนำเสนอ เด็กสะท้อนความคิดผ่านละครที่เขียนในวันแรกว่า ในหมู่บ้านมีปัญหา สิ่งเสพติด การพนันมาก มีการเขียนในเนื้อเรื่องว่า มีคนกินเหล้า เล่นไพ่ เล่นโก บิงโก เล่นหวยได้ดินกันมาก และมีการทะเลาะวิวาทกันด้วย คณะวิจัยมีส่วนช่วยในการแนะนำเด็ก ในเรื่องของการแสดง และช่วยเขียนบทตามเนื้อเรื่องที่เด็กๆ เขียนมา จากนั้นก็มีการกำหนดตัวแสดงและซ้อมกันที่ศาลาหกลี้มในวัดพลับพลา ในวันที่ 27, 30, 31 ตุลาคม และ 2, 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

เนื่องจากในวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ที่วัดพลับพลาจะมีงานผ้าป่า สอบต. เส่าแก้ว จึงแนะนำให้เด็กขึ้นไปแสดงบนเวทีที่จะจัดการแสดงโดยให้แสดงก่อนที่ดนตรีจะเริ่มเล่น เพราะในงานวันทอดผ้าป่านั้นจะมีชาวบ้านมาร่วมงานมาก สอบต. เส่าแก้วบอกว่าชาวบ้านจะได้เห็นเด็กๆ แสดงละครด้วย เด็กๆ ก็ตกลง แต่เมื่อถึงวันนั้นกลับมีฝนตกหนักการแสดงจึงถูกยกเลิกไป ทางคณะวิจัยจึงถามเด็กๆ ว่าจะแสดงกันเมื่อใด เด็กๆ เสนอว่าแสดงในงานวันเด็กของโรงเรียนบ้านพลับพลาที่จัดขึ้นทุกปีก็ได้ คณะวิจัยจึงนัดหมายกับเด็กๆ ว่าหากใกล้วันเด็กจะเข้าไปซ้อมละครให้อีกครั้ง

ผลการดำเนินงาน

เมื่อถึงวันเด็ก ทางอาจารย์ใหญ่ได้กำหนดให้รายการแสดงละครเป็นรายการสุดท้ายในช่วงบ่ายก่อนที่จะมีการทอดผ้าป่าที่โรงเรียนบ้านพลับพลา เพราะนักเรียนมีการแสดงหลายชุด แต่เนื่องจากการแสดงเสร็จเร็วมากจึง

ต้องแสดงในช่วงใกล้เที่ยงวัน พอเริ่มการแสดงละครคณะวิจัยก็จัดให้เด็กๆ นั่งตามจุดที่ทำความเข้าใจกันไว้ แต่กว่าจะจัดให้อยู่ในจุดที่กำหนดไว้ได้ก็ใช้เวลาพอสมควร เพราะเด็กๆ ชนเดี่ยวขึ้นเดี่ยวลงเวทีไปเล่นกับเพื่อนบ้างก็มี เด็กๆ ตื่นเต้นกันมากขอเอาบทขึ้นไปบนเวทีด้วย คณะวิจัยจึงให้บทละครแก่เด็กไปดูบนเวที การแสดงในวันนี้เด็กๆ กังวลกับบทมาก จึงทำให้การแสดงไม่เป็นธรรมชาติเพราะมัวแต่ก้มลงอ่านบทตัวเอง อีกทั้งมีเด็กๆ ข้างล่างเวทีขึ้นมาเดินบนเวที บ้างก็มาหาเพื่อน บ้างก็ขึ้นมาวิ่งเล่นกัน และคนดูก็เหลือเพียงชาวบ้านไม่กี่คน ส่วนผู้นำที่มาร่วมงานไม่ว่าจะมาจาก อบต. หรือผู้ใหญ่บ้าน ไปรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนกันหมด จึงไม่ได้ดูการแสดงของเด็กๆ อย่างที่คณะวิจัยอยากให้ผู้นำและชาวบ้านเห็นเพื่อสะท้อนให้เขารู้จักหมู่บ้านของตนเอง

3.3 กิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลริมคอย

ความเป็นมา

หลังจากที่คณะวิจัยฯ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลเพื่อใช้การสื่อสารในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม และพบว่า การพัฒนาการสื่อสารโดยผ่านช่องทางของกลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นเรื่องยาก คณะวิจัยจึงได้พิจารณาช่องทางอื่นๆ และจากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่า อสม. เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำงานค่อนข้างต่อเนื่อง โดยที่แต่ละหมู่บ้านจะมี อสม. บ้านละประมาณ 5-6 คน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิง และมีผู้นำหญิงหลายคนเป็น อสม. ด้วย ซึ่งได้แก่ สออต. ประไพพรรณ สุขดี สออต. จงจิตร ไพศาล สออต. วาสนา พาโชค สออต. บานชื่น สุขพลัปลา และผู้ใหญ่บัวแก้ว อยู่สุข โดยมี สออต. ประไพพรรณ เป็นประธาน อสม. ตำบล ดังนั้น อสม. น่าจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิง คณะวิจัยจึงได้หารือกับประธาน อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีอนามัยป่าขาม เพื่อเข้าร่วมการประชุมประจำเดือน อสม. (โดยปกติ อสม. จะมีการประชุมทุกวันๆ 10 ของเดือน)

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและเสริมความเข้มแข็งให้ อสม. ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสุขภาพ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

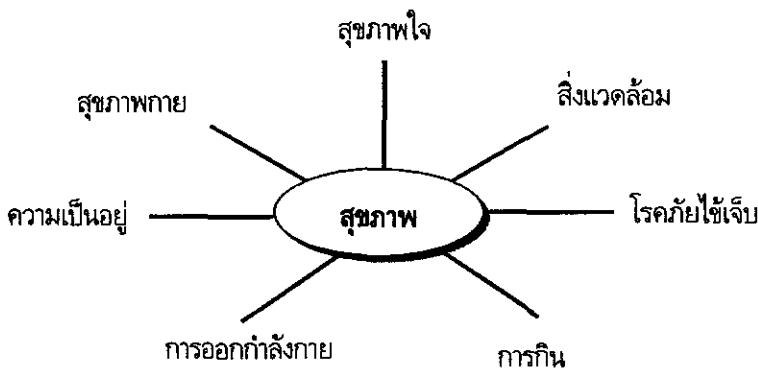
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวนประมาณ 35 คน

กระบวนการดำเนินงาน

คณะวิจัยฯ ได้เข้าร่วมการประชุมประจำเดือน อสม. ในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นการประชุมปกติของ อสม. หลังจากการประชุมคณะวิจัยฯ โดยได้มีโอกาสชักชวนผู้เข้าร่วมประชุมวิเคราะห์ประเด็นสุขภาพสรุปผลได้ดังนี้

- ได้ระดมความคิดเห็นจากที่ประชุมในประเด็นเรื่องสุขภาพมีเรื่องใดเกี่ยวข้องบ้าง “เมื่อพูดถึงคำว่าสุขภาพ เรานึกถึงอะไรบ้าง?”

แผนภูมิที่ 13 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ



- สุขภาพเกี่ยวข้องกับหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกินการอยู่ สิ่งแวดล้อม โรคภัยไข้เจ็บ การออกกำลังกาย มีทั้งเรื่องสุขภาพใจและสุขภาพกาย มีทั้งเรื่องการสร้างและการซ่อม

- ประเด็นเรื่องการสร้างหรือซ่อม ผู้เข้าร่วมเห็นว่าในตำบลริมดอยขณะนี้เห็นการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่า การซ่อม มีการออกกำลังกาย ฯลฯ และนอกเหนือจากการออกกำลังกายแล้วยังมีวิธีการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาเดิม เช่น การนวด (หมู่ 2) การใช้สมุนไพร (ที่หมู่ 8 มีการปลูกผักปลอดสารพิษ)

- ทวีโอในที่ประชุมว่ากลุ่ม อสม. จะร่วมกันทำอะไรในเรื่องสุขภาพได้บ้าง มีหลายคนที่สนใจแสดงความคิดเห็น ใน 2 เรื่อง คือ 1) การนวด โดยเริ่มที่ อสม. เป็นผู้เรียนก่อน 2) การอบสมุนไพร เนื่องจากทุกหมู่บ้านมีเตาอบสมุนไพรที่ได้รับการสนับสนุนการสร้างจาก อบจ. มาแล้ว แต่ยังไม่ได้นำมาดำเนินการใดๆ เพราะยังขาดความรู้ การจัดการในเรื่องนี้ จึงน่าจะเริ่มต้นจากจุดนี้ ศึกษาหาข้อมูลเรื่องสมุนไพร การปลูกสมุนไพร รวมถึงข้อมูลสมุนไพรสดด้วย

- ข้อตกลงจากที่ประชุม คณะวิจัยและ อสม. จะช่วยกันหาข้อมูลเรื่องสมุนไพร ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพเพื่อนำมาพูดคุยกันต่อในครั้งหน้า โดยประธาน อสม. เป็นผู้ประสานเรื่องเวลาและนัดหมายกันต่อไป

หลังจากที่ได้พูดคุยกันในการประชุมครั้งที่ 1 และมีข้อตกลงที่จะหาข้อมูลเรื่องสมุนไพรเพื่อนำมาหารือกัน อีกครั้งหนึ่งโดย อสม. จะเป็นผู้นำหน้านั้น ผลปรากฏว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อสม. โดยเฉพาะ อสม. ที่มีบทบาทอื่นๆ ด้วย ก่อนข้างที่จะมีการกิจกรรมมาก การจัดเวทีเพื่อพูดคุยในเรื่องดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้น ระหว่างนั้นคณะวิจัยเองก็ได้ติดตามและประสานกับ สอ. และประธาน อสม. ด้วย

คณะวิจัยฯ เข้าไปร่วมประชุมปกติของ อสม. อีกครั้งหนึ่งในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ซึ่งได้ติดตามและหารือในประเด็นเรื่องสมุนไพร ได้ข้อสรุปว่าจะเริ่มจากการดูงาน โดยคณะวิจัยฯ ได้ให้ข้อมูลสถานที่ดูงาน 3 แห่ง คือ อำเภอเชียงดาว อำเภอพร้าว และอำเภอสันทราย และจะเป็นผู้หาข้อมูลรายละเอียดแต่ละแห่งเพิ่มเติม จัดหารถยนต์เพื่อเดินทาง ส่วนกลุ่ม อสม. จะจัดการเรื่องอาหารระหว่างการดูงาน โดยกำหนดวันดูงานไว้วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2546 อสม. หมู่บ้านละ 3-4 คน รวมประมาณ 35 คน

เดินทางไปศึกษาดูงาน 2 แห่ง คือ ชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนา ต.ป่าไผ่ อ.พร้าว เชียงใหม่ ชมรมสมุนไพรวัดวิเวก ต.หนองหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เวลา 06.30 – 17.00 น. มี อสม. ที่เดินทางไปศึกษาดูงานครบทุกหมู่บ้าน จำนวน 30 คน เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยป่าขาม 1 คน และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลใกล้เคียงมาร่วมศึกษาดูงาน 1 คน รวมผู้เข้าร่วมทั้งหมด 32 คน

การดูงานของชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนา ตำบลป่าไผ่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ในชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนา จะมีชมรม 2 ชมรมอยู่ด้วยกัน คือ ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมสมุนไพร ที่ทำกิจกรรมร่วมกันในนามของชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนา

ประธานชมรมฯ เป็นผู้กล่าวต้อนรับ และเล่าความเป็นมาของชมรมว่ามีจุดเริ่มต้นจากการที่ประธานชมรมได้ไปอบรมเรื่องสมุนไพรที่สวนพฤกษศาสตร์ อำเภอแม่แตง มีความสนใจและปรึกษากับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เชิญหมอเมืองจากที่ต่างๆ มารวมกัน และจัดตั้งชมรมขึ้น ทำกิจกรรมกันแบบเล็กๆ ไม่ใช่แบบธุรกิจ เพื่อช่วยเหลือกัน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างอาคารจากกองทุนพัฒนาสังคม (SIF) และสถานีอนามัยตำบลสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมชมรม จากการทำสมุนไพร ได้เริ่มขยายไปทำเรื่องการนวดควบคู่ไปด้วย มีผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายที่รวมตัวกันเป็นชมรมผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สานก๊วย ออกกำลังกาย (รำไทย) เป็นต้น

เรื่องที่ดูมี 4 เรื่อง คือ 1) แปลงสมุนไพร 2) ตำรายาเมือง 3) เตาอบสมุนไพร และ 4) การนวด โดยแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อแยกไปดูงานตามความสนใจ โดยให้แบ่ง 4 กลุ่มๆ ละ 8-10 คน ปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้ว อสม. ตำบลริมตอย สนใจและไปดูเตาอบมากกว่าอย่างอื่น

ในส่วนชมรมสมุนไพรวัดวิเวก ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชมรมที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาร กิจกรรมที่ทำมีทั้งการอบสมุนไพร ยาสมุนไพรที่นำมาทำเป็นลูกกลอน และบรรจุแคปซูล การทำลูกประคบ การนวด ประธานชมรมเล่าความเป็นมาของชมรม กิจกรรมชมรม และสาธิตการทำลูกประคบ ตั้งแต่ตัวยาก็ใช้แต่ละชนิด การห่อลูกประคบ ดูการนวดที่ห้องนวด และดูห้องอบสมุนไพร ซึ่งที่นี้ต่างจากที่อำเภอพร้าวคือใช้หมอสเตนเลสและใช้เตาแก๊ส ส่วนที่อำเภอพร้าวใช้หม้อดินและใช้ฟืน

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานโดยภาพรวมพบว่า อสม. สนใจและตื่นตัวอย่างมากทั้งในช่วงก่อนและระหว่างการศึกษาดูงาน มีการซักถามและฟังอย่างตั้งใจ บางคนจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการดูงาน โดยเฉพาะ สออบต. ประไพพรรณ สออบต. จงจิตร์ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย แต่หลังจากการศึกษาดูงาน ทางคณะวิจัยได้ติดตามสอบถามผู้ที่ไปร่วมศึกษาดูงานบางคน พบว่า ยังไม่ได้ดำเนินการใดๆ แม้แต่เรื่องเตาอบ ซึ่งเป็นความสนใจในเบื้องต้นอยู่แล้วว่าต้องการที่จะกลับมาดำเนินการในเรื่องเตาอบสมุนไพร มีเพียงหมู่ 1 ที่ได้กลับมาทำเตา โดยใช้ถังน้ำมันเป็นหม้อต้มยา และวางแผนที่จะพาผู้สูงอายุไปดูงานที่อำเภอสันทรายอีกครั้งหนึ่งหลังวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2546

**วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสาร
เพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น**

กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวทั้งกิจกรรมที่คณะวิจัยดำเนินการโดยตรง คือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง 3 ครั้ง กิจกรรมที่หมู่บ้านจัดและคณะวิจัยได้รับเชิญให้ไปร่วม ได้แก่ การประชุมกลุ่มแม่บ้านตำบลและการประชุมเตรียมการเปิดศูนย์อาหารของแม่บ้านหมู่ 5 และกิจกรรมที่คณะวิจัยไปร่วมจัดกับหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านร่วมกับเด็กนักเรียน การศึกษาหมู่บ้านของเด็กนักเรียน และการชวนกลุ่ม อสม. ให้อุყและคิดเรื่องสุขภาพรวมไปถึงการดูงานนั้น เป็นกิจกรรมที่เกิดจากทั้งแนวคิดของบุคคลภายนอกหมู่บ้าน คือคณะวิจัยและแนวคิดของคนในหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร ดังนี้

1. การจัดเวที 3 ครั้ง

เวทีแรก เป็นการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงการถ่ายทอดข่าวสาร (Transmission Model) คือการถ่ายทอดข่าวสารจากคณะวิจัยและ ดร.กาญจนาไปยังผู้เข้าร่วมเวที การสื่อสารจึงมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียวสำหรับเนื้อหาถึงแม้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานของตำบลและหมู่บ้านเป้าหมาย แต่การสรุปในรูปของแผนภูมิและใช้เวลาค่อนข้างสั้น อาจทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีตามไม่ทัน ส่วนเรื่องการสื่อสารกับการเสริมพลัง อบต. ที่ใช้เวลาค่อนข้างมากนั้น มีลักษณะเป็นเนื้อหา (content oriented) มากกว่ากระบวนการ (process oriented) อาจเป็นประโยชน์กับผู้นำและ สอบต. เพราะมองเห็นการนำไปใช้ แต่สำหรับผู้เข้าร่วมเวทีคนอื่นๆ อาจมีความรู้สึกเหมือนกับการมานั่งในชั้นเรียน เพราะเนื้อหาค่อนข้างจะเป็นวิชาการ ในด้านบรรยากาศของการจัดเวที ถึงแม้จะจัดสถานที่ประชุมให้ดูเป็นกันเอง แต่ความที่เป็นการจัดครั้งแรกในช่วงหกเดือนหลังจากที่คณะวิจัยเข้าไปศึกษาในพื้นที่ ความสัมพันธ์ระหว่างคณะวิจัยกับผู้เข้าร่วมเวที่ยังอยู่ในระยะที่ทำความรู้จักกัน ยังไม่คุ้นเคยกันมากนัก ผนวกกับวิธีการนำเสนอเนื้อหา จึงทำให้บรรยากาศของเวทีแรกนี้ดูจะเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ผลของเวทีก่อให้เกิดความสนใจ สงสัย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และนำไปสู่เวทีที่สอง

เวทีที่สอง ดูจะเป็นการสื่อสารในแนวระนาบขึ้นมกบ้าง เมื่อผู้นำหญิงบางคนต้องการจะดูข้อมูลที่นักวิจัยนำเสนอไปในเวทีครั้งแรก เวทีวันนี้จึงเป็นเวทีเล็กๆ สำหรับผู้นำหญิง 6 คนและคณะวิจัย 5 คน กัน การจัดโต๊ะเก้าอี้เป็นรูปตัวยูและนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยก็นั่งกระจายรวมกับผู้นำหญิงทำให้บรรยากาศดูไม่เป็นทางการ ถึงแม้ผู้ส่งสารหลักในช่วงแรกจะเป็นนักวิจัยที่สรุปข้อมูลที่ละประเด็นแต่การให้เวลาผู้นำหญิงในการพิจารณาข้อมูลและถามเป็นระยะๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ ทำให้เกิดการสนองกลับจากผู้นำหญิงบางคนด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็น ดังนั้น แม้จะเป็นการถ่ายทอดข่าวสารอยู่บ้าง แต่เมื่อสรุปข้อมูลจบ และเปิดเวทีให้ทุกคนได้พูดคุยซักถาม ช่วงนี้ดูว่าเวทีจะเป็นของทุกคน มีการตั้งคำถามจากผู้นำหญิงบ้าง จากนักวิจัยบ้าง รูปแบบการสื่อสารจึงเปลี่ยนไปเป็นการสื่อสารสองทาง ตามแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสลับบทบาทกันไปมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการสื่อสารในกลุ่มเล็กๆ คณะวิจัยมีหน้าที่ให้เกียรติผู้นำหญิง บรรยากาศที่เป็นกันเองจึงทำให้ผู้นำ

หญิงเกือบทุกคนแสดงความคิดเห็นค่อนข้างหลากหลาย และเริ่มเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ส่งสารบ้าง โดยเฉพาะในช่วงของการนำเสนอโครงการที่ผู้นำหญิงต้องการทำ พอถึงตรงนี้ช่องว่างระหว่างผู้นำหญิงกับคณะวิจัยดูจะแคบเข้า สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในเวทีนี้ก็คือการที่ผู้นำหญิงได้นำเอาเนื้อหาที่ได้เรียนรู้จากเวทีแรก รวมถึงการแลกเปลี่ยนกับคณะวิจัยทั้งนอกเวทีและในเวทีที่สองไปผูกโยงกับความเป็นจริงในเนื้อหาของผู้นำหญิงเอง นั่นก็คือการก่อเกิดความคิดที่จะพัฒนาผู้หญิงในตำบลให้เข้มแข็ง (ดูการประชุมแม่บ้านตำบลในหน้า 226)

เวทีที่สาม เวทีนี้เกิดการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิดหรือร่วมวางแผนจัดเวที โดยเฉพาะ ประธานบริหาร อบต. และ สอบต. หญิงบางคนที่ได้ร่วมให้ข้อคิดเห็นในเรื่องรูปแบบและเนื้อหาของเวทีที่สามและในวันที่จัดเวทีผู้ส่งสารหลักในช่วงแรกคือ ประธานบริหาร อบต. และ สอบต. หญิง ซึ่งเมื่อผู้ส่งสารทั้งสองคนพูดจบก็เกิดการสื่อสารย้อนกลับจากผู้ร่วมเวทีทันที ทำให้เกิดการสื่อสารสองทางระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง นอกจากนี้การสื่อสารเข้าจากการนำเสนอบทบาทการสื่อสารที่พบใน 5 หมู่บ้านเป้าหมายและการพูดคุยในเรื่องผู้หญิงกับการเมืองการปกครองท้องถิ่นและการสื่อสารในช่วงสั้นๆ เป็นการให้ข้อมูลเชิงความคิดที่มีผลต่อการแบ่งกลุ่มพูดคุยกันและการนำเสนอประเด็นการพูดคุยต่อเวทีใหญ่ เวทีนี้จึงเป็นเวทีที่สะท้อนให้เห็นความสามารถในการพูดของผู้หญิงหลายคน โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีใช้เป็นผู้นำแถวหน้า เวทีในวันนี้จึงลดความเป็นเวทีของคณะวิจัยลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะนักวิจัยและวิทยากรจากภายนอกมีเวลาในการนำเสนอและพูดคุยไม่มากนัก เมื่อเทียบกับเวลาที่จัดให้กับผู้พูดในท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มย่อย รูปแบบการสื่อสารจึงมีทั้งการสื่อสารทางเดียวซึ่งเป็นช่วงสั้นๆ และการสื่อสารสองทาง ทั้งวิธีการและการสื่อสารดังกล่าวจึงทำให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้มากและอาจจะมากกว่านี้หากผู้เข้าร่วมเวทีเกือบทั้งหมดในวันนี้ไม่มีภารกิจอื่นในช่วงบ่าย (ไปร่วมการแข่งขันกีฬา อบต. เกมส์) อนึ่งเวทีนี้เป็นเวทีที่เกิดขึ้นหลังจากที่คณะวิจัยเข้ามาศึกษาในหมู่บ้านนี้ได้ประมาณปีเศษ คณะวิจัยมีประสบการณ์ในการจัดเวทีเพิ่มขึ้น และมีความสัมพันธ์ที่เป็นกันเองกับผู้เข้าร่วมเวทีมากขึ้น จึงมีส่วนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากผู้เข้าร่วมเวทีได้มาก

การจัดเวทีทั้งสามครั้ง อาจจะยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่ก็ก่อให้เกิดความสนใจและความเคลื่อนไหวต่างๆ และก่อให้เกิดบทเรียนที่สำคัญๆ ดังนี้

(ก) บทเรียนในเรื่องมิติการสื่อสาร

- 1. ในช่วงแรกๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลยังไม่เห็นว่าการสื่อสารเป็นประเด็น และยังไม่มีความรู้ด้านความต้องการของผู้เข้าร่วมเวที อีกทั้งไม่แน่ใจว่าเมื่อเข้าร่วมเวทีแล้วจะรับประเด็นหรือไม่ การสื่อสารส่วนใหญ่จึงเป็นการสื่อสารทางเดียว
- 2. ต่อเมื่อผู้เข้าร่วมเวทีเห็นมิติการสื่อสารมากขึ้น การมีส่วนร่วมจึงขยับมากขึ้นตามไปด้วย

(ข) บทเรียนในเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ลักษณะสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่จะช่วยในการเสริมพลังการสื่อสารของผู้หญิง มีดังนี้

- 1. การจัดเวทีควรมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ทั้งบรรยากาศ สถานที่ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ โดยเฉพาะหากผู้เข้าร่วมเวทีเป็นชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง และผู้เข้าร่วมเวทีไม่มีอาการเกร็ง

2. เนื้อหาควรเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับปัญหาหรือสภาพความเป็นจริงของหมู่บ้านที่ผู้เข้าร่วมเวทีประสบอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นประโยชน์ของการมาร่วมเวทีว่าได้รับรู้ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรื่องราวที่จะนำไปใช้ได้ ในขณะเดียวกัน หากจำเป็นต้องให้ข้อมูลข่าวสารในบางเรื่องกับผู้เข้าร่วมเวที (input) ควรจะทำความเข้าใจวัฒนธรรม (ภาษา วิถีคิด บริบททางสังคม ของกลุ่มเป้าหมายเพื่อจะย่อยเนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายและชอยเนื้อหาให้เหมาะกับเวลาและ กระบวนการเพื่อจะได้ไม่แน่นจนเกินไป ที่สำคัญควรจะมีตัวอย่างหรือประสบการณ์ที่เทียบเคียงมาประกอบ

3. ขนาดของกลุ่ม ควรมีขนาดไม่ใหญ่มาก เพราะกลุ่มใหญ่จะทำให้เกิดความเป็นทางการ โดยเฉพาะถ้าผู้ เข้าร่วมเวทีมีความแตกต่างกัน อาจมีการผูกขาดการพูดคุย การมีส่วนร่วมจึงไม่ทั่วถึง

4. การมีส่วนร่วมในการจัดเวที หากผู้เข้าร่วมเวทีมีส่วนในการคิด การวางแผนการจัดเวทีจะทำให้เกิด ความรู้สึกเป็นเจ้าของ รู้สึกว่าตนเองมีส่วนในกิจกรรมนี้ จึงอยากมาร่วมในฐานะเจ้าของงาน มิใช่มาเป็นแขก

5. การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม การสื่อสารในลักษณะนี้ คณะวิจัยเชื่อว่าจะมีพลังในการขับเคลื่อนความคิด และกิจกรรมต่างๆ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้คู่สื่อสารมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ทำให้คู่สื่อสารมีฐานะเท่า เทียมกันและเกิดการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของกันและกันแบบพบกันครึ่งทาง (shared meaning)

6. ช่วงเวลาที่จัดเวที หากหาเวลาที่เหมาะสม (โดยเฉพาะเวลาของผู้เข้าร่วมเวที) จะเอื้อต่อการเรียนรู้ได้ มาก และเมื่อเรียนรู้ได้มากขึ้น ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับประโยชน์ เขาจะจัดการเวลาของตนเองได้ดีขึ้น (ผู้เข้าร่วมเวที อาจจะติดภารกิจอื่น แต่เมื่อได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ ก็จะหาทางปรับเวลากับภารกิจอื่น)

(ค) บทเรียนในเรื่องบทบาทของคณะวิจัยในการจัดเวที

จากการวิเคราะห์บทบาทของคณะวิจัยในการจัดเวที พบว่า คณะวิจัยมีบทบาทหลากหลาย ไม่ตายตัว หาก แต่เคลื่อนไหวไปตามเหตุการณ์ ดังนี้

- ก.สะท้อนความเป็นจริงที่ได้จากการศึกษาโดยนำเสนอให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้ตรวจสอบและมีส่วนร่วม
- ข.แสวงหาทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมาหนุนเสริมให้กับชาวบ้านในบางเรื่อง
- ค.เชื่อมโยงประเด็นต่างๆที่ชาวบ้านเสนอ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์และเห็นว่าเป็นอะไร อยู่ตรงส่วน ไหน
- ง.เสริมความมั่นใจในสิ่งที่ชาวบ้านทำหรือให้ความสำคัญกับเรื่องที่เขาคำ
- จ.กระตุ้น ตั้งคำถาม เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ฉ.ประสานงาน

2. การไปร่วมกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด

กิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านตำบลจัดเป็นการประชุมคณะกรรมการแม่บ้านตำบลที่ประธานแม่บ้านตำบลเป็น ผู้ดำเนินการประชุม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเชิญให้บุคคลภายนอก (ไม่ใช่กรรมการกลุ่มแม่บ้าน) ได้พูดในหัวข้อ ต่างๆ โดยกรรมการแม่บ้านนั่งเป็นผู้ฟัง เมื่อถึงช่วงที่นักวิจัยได้รับเชิญให้พูด นักวิจัยได้เล่าให้กลุ่มฟังถึงการดำเนิน งานของกลุ่มอื่นๆ และชวนให้กลุ่มคุยและคิดในประเด็น “ความเข้มแข็งของกลุ่มแม่บ้าน” จึงทำให้บรรยากาศของที่ ประชุมเปลี่ยนไป เนื่องจากกรรมการแม่บ้านตำบลเริ่มแสดงความคิดเห็น ซึ่งทำให้เห็นว่าปัญหาของกลุ่มแม่บ้าน

โดยเฉพาะในระดับตำบลนั้น สมาชิกกลุ่มเข้าใจปัญหาและสามารถวิเคราะห์ปัญหาและมีมุมมองในการแก้ปัญหา โดยเน้นการทำงานร่วมกันมิใช่การทำงานโดยคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ด้วยเหตุนี้ หากผู้นำจะปรับวิธีคิด โดยนำแนวทางการประชุมที่ได้พูดคุยกับแกนนำมาดำเนินการและปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสาร จากลักษณะที่เป็นการสั่งการมาใช้รูปแบบการหารือ หรือการสื่อสารแบบแนวนอน ทำให้เกิดการพูดจากันระหว่างคนในกลุ่มจนทำให้เข้าใจและเข้าใจกันและกัน พูดคุยกันรู้เรื่อง จนสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้ในที่สุด จะทำให้ได้แนวร่วมในการทำงานและแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่มที่แท้จริง

ส่วนการไปร่วมประชุมกับกลุ่มแม่บ้านหมู่ 5 นั้น เนื่องจากคณะวิจัยมีโอกาสร่วมประชุมหลายครั้งทำให้เห็นถึงความตั้งใจและความมุ่งมั่นของกรรมการกลุ่มแม่บ้านที่นี่ที่จะร่วมกันจัดตั้งศูนย์อาหารพื้นเมือง ในครั้งแรกที่ไปร่วม คณะวิจัยจะฟังการพูดคุยของแม่บ้านก่อน ต่อเมื่อกรรมการบางคนถามความเห็น นักวิจัยจึงแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการให้ข้อมูลและเริ่มตั้งคำถามกับกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งการตั้งคำถามในลักษณะที่ชวนให้คิดทำให้ประเด็นการพูดคุยเริ่มมีอรรถรส เพราะมิใช่การมองในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เช่น การจัดการไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ เรื่องคนทำอาหาร คนขายอาหาร การจัดการภายในร้านอาหาร เป็นต้น ทำให้เห็นว่ามิใช่เป็นเรื่องที่จะทำได้ทันที แต่ต้องคิดให้รอบคอบและรอบด้าน การพูดคุยในแต่ละครั้งจึงสะท้อนให้เห็นความคิดที่อกเผยที่พยายามจะแก้ปัญหาข้อติดขัดต่างๆ บรรยากาศของการพูดคุยจึงจะเป็นการร่วมกันคิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประชุมใน 2-3 ครั้งแรก ผู้เข้าร่วมประชุมมีแต่กลุ่มแม่บ้านและคณะวิจัย รวมไปถึง สอบต. ชายของหมู่บ้านที่มาร่วมเพียงครั้งเดียว แต่ต่อมาครั้งล่าสุดเมื่อมีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมและใช้วิธี “บอกให้ทำ” นักวิจัยจึงมีได้ร่วมกิจกรรมอีก

จากกิจกรรมดังกล่าวพบภาพที่เห็นได้ชัดเจนก็ยังคงเป็นบทบาทในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชน ได้รับรู้และเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ซึ่งในที่นี้คือสมาชิกกลุ่มแม่บ้านหมู่ 5 นั้นเอง ส่วนบทบาทอื่นที่มีอยู่บ้างก็คือเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็นและเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน แต่สองบทบาทหลังมีบทบาทน้อยลงจนแทบไม่มีเลยในเวลาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้นำระดับตำบลมาร่วมการประชุม ด้วยเหตุนี้บทบาทการสื่อสารด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นตัวช่วยในกระบวนการตัดสินใจ หรือการสร้างการมีส่วนร่วมจึงไม่ปรากฏ

อันที่จริงน่าจะเป็นโอกาสที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำระดับตำบลที่รับผิดชอบดูแลงานกลุ่มแม่บ้านจะได้กลับมาทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในหมู่ 5 นี้ เพราะเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เช่นเดียวกับกลุ่มแม่บ้านเองหากจะกลับมาทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เปิดใจมองปัญหา หาสาเหตุและสรุปบทเรียนร่วมกัน อาจทำให้เกิดความใกล้ชิด ความเข้าใจกันและกัน รวมทั้งเกิดความตระหนักในการทำกิจกรรมของกลุ่ม การพิจารณากิจกรรมที่จะทำให้ถวนถืเพื่อพลิกฟื้นกำลังใจหรือพลังที่จะพัฒนากลุ่มให้ทวนกลับมา

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด

การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน 2 กิจกรรม คือการรณรงค์การเลือกตั้งและการศึกษาหมู่บ้าน ทั้งสองกิจกรรมมีวิธีการคล้ายๆ กันคือให้เด็กได้คิดลงมือทำและนำเสนอสิ่งที่ได้ทำ

กิจกรรมแรกเด็กได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการรณรงค์ การลงมือทำสื่อต่างๆ ด้วยตนเอง และการนำสื่อที่ทำไปติดไว้ตามจุดต่างๆ ในหมู่บ้าน ไปแจกให้คนในหมู่บ้านอ่าน เป็นสื่อในการเดินรณรงค์ เช่น ป้ายผ้า ซึ่งกิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสนเป็นผู้ส่งสารในการประชุมร่วมกันแกนนำ เด็กเริ่มจะเป็นผู้ส่งสารตั้งแต่นำเสนอวิธีการในการรณรงค์ จนกระทั่งการทำสื่อถึงวันที่เดินรณรงค์ เด็กได้ทำบทบาทของผู้ส่งสารมากขึ้นเป็นลำดับ เช่นเดียวกับกิจกรรมที่สองที่ในระยะเริ่มต้นคณะวิจัยเริ่มเป็นผู้ส่งสารก่อนโดยให้เด็กๆ เล่นเกมต่างๆ ที่จะทำให้ไปสู่การทำกิจกรรมศึกษาหมู่บ้านและระดมความคิดจากเด็กๆ ถึงเรื่องที่สนใจจะศึกษา แล้วเด็กๆ จึงไปรวบรวมข้อมูลในเรื่องที่กลุ่มตัดสินใจทำ การสื่อสารจึงมีทั้งกับคณะวิจัย สื่อสารในกลุ่มของตนเอง และการสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูล จนกระทั่งได้ข้อมูลมาก็คิดหาวิธีที่จะนำเสนอให้กับคนในหมู่บ้าน และในที่สุดจึงได้เสนอในรูปแบบของละคร ซึ่งถึงแม้กิจกรรมดังกล่าวเด็กๆ จะทำเคียงคู่กับพี่เลี้ยง คือ คณะวิจัย แต่เนื่องจากวิธีที่ใช้เป็นวิธีที่让孩子เป็นศูนย์กลางซึ่งเห็นได้ชัดจากกิจกรรมแรก

อีกกิจกรรมหนึ่งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของ อสม. ซึ่งเป็นความพยายามของคณะวิจัยเพื่อหาช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มผู้หญิง (อสม. ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง) หลังจากที่ได้ลาออกจากกลุ่มแม่บ้าน วิธีการที่ใช้คล้ายคลึงกับวิธีการที่ใช้ในการประชุมกลุ่มแม่บ้าน นั่นก็คือการชวนคุยชวนคิด โดยเนื้อหาเป็นเรื่องของสุขภาพ ผู้ส่งสารในช่วงแรกเป็นผู้ช่วยนักวิจัยแล้วสักพักหนึ่ง อสม. ก็เริ่มแสดงความเห็น การนัดหมายให้นำข้อมูลเรื่องสมุนไพรที่ไปค้นคว้ามาคุยกันในครั้งต่อไปดูจะเป็นการเริ่มต้นที่ดีและต่อมา อสม. ก็พูดคุยกันเรื่องสมุนไพรและแสดงเจตจำนงที่จะไปดูงานทำให้ได้ไปแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านอื่น โดยมีคณะวิจัยประสานงานเรื่องสถานที่ดูงาน แต่น่าเสียดายที่ไม่มีการพูดคุยกันต่อหลังจากดูงานซึ่งไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นเพราะ อสม. ไม่ได้สนใจเรื่องนี้อย่างแท้จริง หรือมีใช้เป็นวัฒนธรรมที่จะนำมาพูดคุยต่อ

การไปร่วมกิจกรรมที่หมู่บ้านจัดกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านมีนัยสำคัญที่ต่างกันคือกิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมที่หมู่บ้านจัดเตรียมเนื้อหาและกระบวนการแล้ว ส่วนกิจกรรมหลังนั้น หมู่บ้านอาจมีแนวคิดหลักๆ แล้วเปิดโอกาสให้คณะวิจัยร่วมคิดและดำเนินการ

นัยดังกล่าวมีผลต่อกิจกรรมเป็นอย่างมาก กล่าวคือกิจกรรมที่มีเนื้อหาและกระบวนการแล้ว อย่างการประชุมแม่บ้านตำบล ที่นักวิจัยใช้วิธีชวนคิดชวนคุยพร้อมยกกรณีตัวอย่างและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มแม่บ้าน ในขณะที่หน่วยงานอื่นที่ไปร่วมประชุมใช้วิธีการถ่ายทอดข่าวสาร หรือการประชุมของแม่บ้านหมู่ 5 ในเรื่องการจัดตั้งศูนย์อาหารพื้นเมือง ที่นักวิจัยใช้กระบวนการเดียวกันคือกระตุ้นให้แม่บ้านร่วมกันคิดและวิเคราะห์ตนเองจนเริ่มจะก้าวไปในทิศทางที่น่าสนใจ แต่ก็ต้องหลุดออกไป เมื่อหน่วยงานอื่นที่ไปร่วมใช้แนวทางที่ต่างกันคือการฟังผู้อื่น สิ่งนี้อาจทำให้แม่บ้านเกิดความสับสน โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มแม่บ้านเองก็ไม่ได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นอีกประการหนึ่ง การพัฒนาศักยภาพหรือการพัฒนาความคิด ความเข้าใจเป็นเรื่องที่ใช้เวลา ชาวบ้านบางคนหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานบางแห่งอาจไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ต้องทำตามนโยบายและมีกรอบเวลาเป็นเงื่อนไข ด้วยเหตุดังกล่าว แม้ว่าคณะวิจัยอยากจะได้เห็นการสื่อสารที่ไปเสริมพลังผู้หญิง และใช้กระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจะได้หนุนเสริมผู้หญิง แต่อีกด้านหนึ่งผู้หญิงต้องเผชิญกับการรุมเร้าจากภายนอกที่รุกไล่ให้สนอง

นโยบายที่ใช้เงินเป็นตัวตั้งซึ่งแน่นอนว่ากระแสหลักจากภายนอกนี้ทั้งแรงและมีพลังกว่ากระบวนการสื่อสารที่คณะวิจัยพยายามจะชักจูงร่วมกับผู้หญิงในหมู่บ้าน

ในส่วนของกิจกรรมที่คณะวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กนักเรียนเห็นได้ชัดว่าสามารถใช้กระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กได้ระดับหนึ่ง แต่เนื่องจากในการจัดกระบวนการทางหมู่บ้านและโรงเรียนปล่อยให้คณะวิจัยดำเนินการเองทั้งหมด ดังนั้นความยั่งยืนในการใช้กระบวนการดังกล่าวเพื่อเตรียมเด็กให้มีทักษะในการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมจึงอาจขาดหายไป

สำหรับกิจกรรมของ อสม. ก็เช่นกัน ถึงแม้จะได้ทำกิจกรรมร่วมกันถึงสามครั้ง แต่มิได้ใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมดและที่สำคัญคือหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องก็ต้องจัดกระบวนการหลักให้เป็นไปตามนโยบายงานที่นักวิจัยเข้าไปร่วมจึงอาจไปตอบสนองความต้องการของ อสม. ในจุดเล็กๆ เท่านั้น ยังไม่สามารถเสริมให้เกิดพลังใดๆ ที่เป็นรูปธรรมได้

กิจกรรมของ อสม. ถึงแม้จะเริ่มจากกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม แต่เมื่อกลับจากการดูงานไม่ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยกันถึงประเด็นที่ไปเรียนรู้มา คือไม่ได้ตีเหล็กในช่วงที่ร้อน กลับใช้วิธีติดตามโดยพูดคุยกับ อสม. บางคน ซึ่งพบว่าไม่มีความต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้ามหากมีเวทีให้กลุ่ม อสม. ที่ไปดูงานได้มาร่วมแลกเปลี่ยนกัน เวทีสาธารณะนี้อาจจะทำให้เกิดพันธะสัญญาขึ้นมาว่าจะต้องทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้คนที่ยังไม่ได้คิดจะทำ เริ่มกระตือรือร้น เพราะเห็นตัวอย่างจากบ้านอื่นๆ

ในขณะเดียวกัน ความคิดของคณะวิจัยเวลานั้น ก็ค่อนข้างระมัดระวังที่จะไม่พยายามเข้าไปผลักดันให้เกิดกิจกรรมใดๆ เพียงแต่กระตุ้นด้วยการถามและติดตามเป็นระยะๆ ด้วยต้องการเป็นเพียงตัวหนุนเสริมและจัดหาโอกาสเมื่อกลุ่มต้องการ เพราะคิดว่าพลังที่เคลื่อนไหวจากข้างในจะแข็งแกร่งและมั่นคงกว่าแรงผลักดันจากภายนอก

ดังนั้นการจัดกระบวนการโดยใช้การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมจึงมิใช่เรื่องง่าย เริ่มตั้งแต่แนวคิด ทำที่ การกระทำของผู้เกี่ยวข้องในการจัด ตัวหมู่บ้านเอง หากมีฐานที่ไม่แน่น ไม่มีความสัมพันธ์เป็นตัวยึดโยง ขาดการปะทะสังสรรค์ทางความคิด ก็ยากที่จะเป็นตัวของตัวเอง เพราะไม่มีภูมิที่จะต้านทานกระแสต่างๆ จากภายนอก จึงหลีกเลี่ยงสถานะของการรับได้ยาก หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ล้วนต้องดำเนินงานตามนโยบายและเน้นที่ปริมาณซึ่งวัดและเห็นได้ชัดเจน การจัดกระบวนการจึงมักออกมาในรูปของการประชุม อบรมสัมมนาที่มักจะเป็นการให้แต่ฝ่ายเดียว ด้วยเหตุนี้กระบวนการที่จัดได้ยาก มีเงื่อนไขทั้งจากในหมู่บ้านและภายนอก รวมถึงความยั่งยืน จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายยิ่ง

บทที่ 9

อภิปรายผลการวิจัย

บทนี้ เป็นการอภิปรายผลการวิจัยเรื่องบทบาทการสื่อสารในการเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งการอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าว ครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทการสื่อสาร ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารและแนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งในการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น

บทบาทการสื่อสารที่พบจากการศึกษาใน 5 หมู่บ้าน ของตำบลริมดอย มีทั้งสิ้น 13 บทบาท ได้แก่ เป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร กลับกรองข้อมูล ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความเห็น เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน รวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน และบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง

บทบาทการสื่อสารทั้ง 13 บทบาท สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามความยากง่ายของบทบาทที่สามารถแสดงออกได้ กลุ่มแรก เป็นบทบาทที่แสดงได้ง่ายที่สุด ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้และเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร กลุ่มที่สอง เป็นบทบาทการสื่อสารที่แสดงได้ในระดับปานกลาง ได้แก่ การกลับกรองข้อมูลข่าวสาร เป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น ส่วนกลุ่มที่สาม เป็นบทบาทที่แสดงได้ยาก ได้แก่ เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆและผู้ด้อยโอกาส รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชนและการบริหารความขัดแย้ง

บทบาทการสื่อสารดังกล่าว นำไปสู่การเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ ได้แก่ มิติแรก การสื่อสารช่วยเสริมความสามารถในการคิด วิเคราะห์และการตัดสินใจ (capacity building) มิติที่สอง การสื่อสารช่วยสร้างพื้นที่ของผู้หญิงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการเมืองการปกครองท้องถิ่น และในมิติที่สาม การสื่อสารช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร โดยนำไปสู่การพัฒนาโครงการเพื่อตอบสนองผู้หญิงและกลุ่มอื่นๆ ในหมู่บ้าน การเสริมความเข้มแข็งทั้ง 3 มิติ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการปรับเปลี่ยนทัศนคติและการยอมรับในศักยภาพของผู้หญิงที่เข้ามาทำงานทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้นำชายที่เห็นศักยภาพของผู้หญิง (แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้หญิงส่วนมาก) จากการที่ผู้นำหญิงส่วนหนึ่งได้พิสูจน์ด้วยผลงาน และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ย่อมมีผลสะท้อนต่อการจัดปรับความสัมพันธ์ระหว่างเพศ โดย

เฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมของหญิงชายในการพัฒนา บนฐานความเชื่อมั่นเคารพในศักยภาพของความเป็นมนุษย์เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม บทบาทการสื่อสารต่างๆ ที่ช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในแต่ละระดับนั้น มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ บทบาทการสื่อสารช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งให้ผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิง ทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยในกลุ่มผู้นำหญิง การสื่อสารไปช่วยเสริมความเข้มแข็งทั้ง 3 มิติ ทั้งการเสริมความสามารถในด้าน การคิด วิเคราะห์ การสร้างพื้นที่สำหรับผู้หญิง และการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร ส่วนในกลุ่มผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารเข้าไปช่วยเสริมความเข้มแข็งใน 2 มิติ ได้แก่ การสร้างพื้นที่สำหรับผู้หญิงและการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร ส่วนในกลุ่มผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม การสื่อสารไปเสริมความเข้มแข็งเพียงมิติเดียวคือ การเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร

สำหรับกลุ่มของบทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง มีดังนี้

(1) กลุ่มของบทบาทการสื่อสารร่วม ที่ทำหน้าที่ในการเสริมพลังความเข้มแข็งทั้งในด้านการคิด วิเคราะห์ การสร้างพื้นที่สำหรับผู้หญิงและช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร มีจำนวน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารและบทบาทในการรวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน

(2) บทบาทการสื่อสารที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถของผู้นำหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 9 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน ช่วยกลั่นกรองข้อมูล ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง

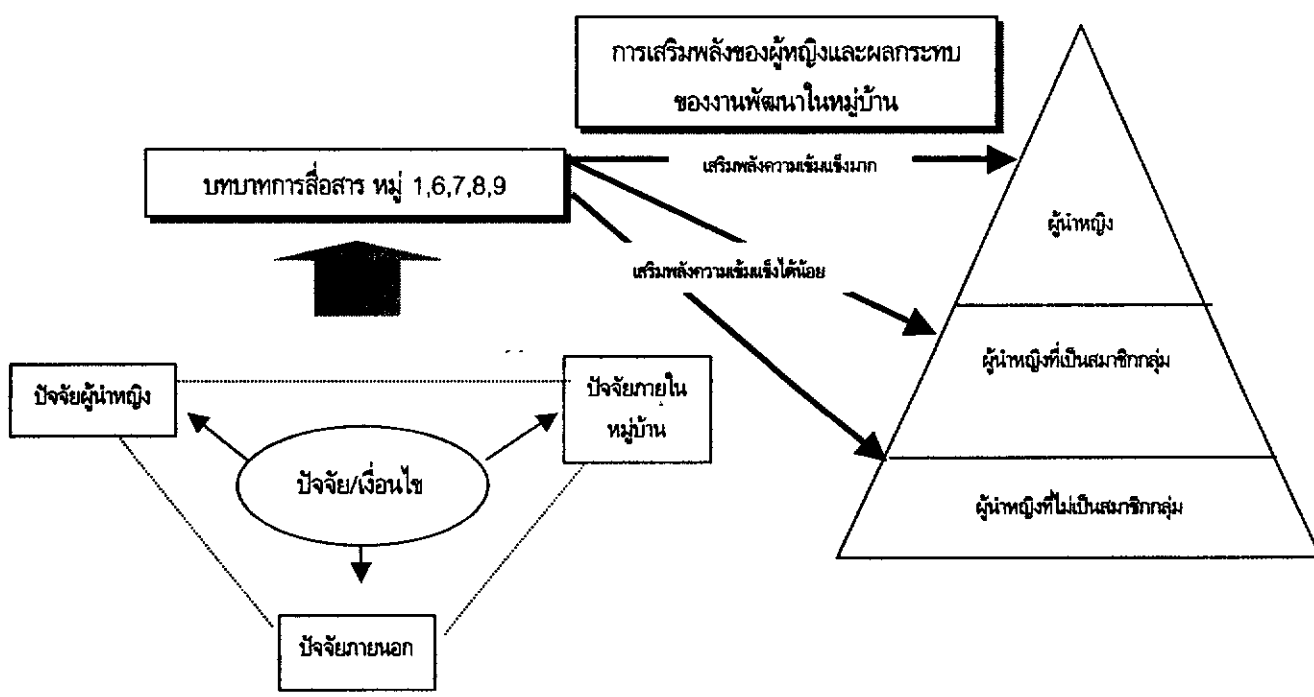
(3) บทบาทการสื่อสารที่ช่วยสร้างพื้นที่สำหรับผู้นำหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 8 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิดและสร้างการมีส่วนร่วม

(4) บทบาทการสื่อสารที่ช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร มีจำนวนทั้งสิ้น 8 บทบาท ได้แก่ บทบาทในการเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร รวบรวมความคิดเห็นตามความต้องการของประชาชน เป็นกลไกเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด สร้างการมีส่วนร่วม และเป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาส

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะในประเด็นการมีบทบาทการสื่อสารที่เหมือนและแตกต่างกัน การที่บทบาทการสื่อสารไปช่วยเสริมพลังความเข้มแข็งให้กลุ่มผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญและส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเงื่อนไขหลัก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมการทำงานของภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหน่วยงานของรัฐ และอิทธิพลของการพัฒนากระแสหลัก (เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ) ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยภายในหมู่บ้าน ได้แก่ ความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ของผู้นำ และรูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน โครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านและการมีพื้นที่สาธารณะ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำหญิง ได้แก่ การมีบทบาทที่หลากหลาย การให้ความหมายในเรื่องผู้นำ ความเป็นหญิง ศักยภาพการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้ชาย และความพร้อมของครอบครัว ซึ่งสามารถจำลองภาพปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

แผนภูมิที่ 14 บทบาทปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งฯ



(1) ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก หมายถึง การสนับสนุนหรือรูปแบบ ลักษณะ และพฤติกรรมการทำงานของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามากระทบหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ และการพัฒนากระแสหลัก ปัจจัยภายใน

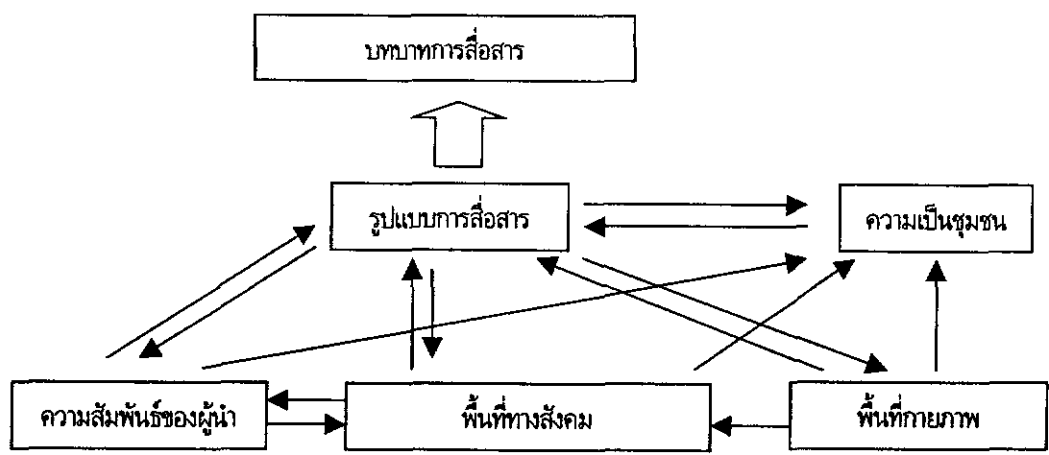
นอกเหล่านี้มีทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ปัจจัยเอื้อได้แก่ การเข้ามาสนับสนุนทรัพยากรในการทำงาน ซึ่งส่วนมากเป็นการสนับสนุนงบประมาณ สิ่งของต่างๆ แต่สิ่งที่ยังขาดคือการสนับสนุนในลักษณะของการเสริมศักยภาพผู้นำและหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ ภายใต้ฐานคิดและวิธีการแบบมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้ท้องถิ่น รวมไปถึงวิธีคิด วิธีการทำงานเพื่อการพึ่งตนเอง

การทำงานของภายนอกทั้งจากภาครัฐ เป็นการทำงานที่มีลักษณะครอบงำความคิดของผู้นำ แกนนำหมู่บ้าน และการใช้หมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ เพื่อมุ่งสนองนโยบายและเป้าหมายของหน่วยงาน รัฐบาลกว่าจะเป็นการเสริมความเข้มแข็งหมู่บ้าน หรือเพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่น ประกอบกับพื้นที่ตำบลเป็นพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสบริโภคนิยม และการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดที่ให้ความสำคัญกับการยึดถือเงินเป็นตัวตั้งมากกว่าการยึดหมู่บ้าน และท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลทำให้ ความคิดและพฤติกรรมของผู้นำมีลักษณะของการแข่งขัน และการแย่งชิงอำนาจ มากกว่าการแสวงหาความร่วมมือ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในหมู่บ้านตามมา

(2) ปัจจัยภายในหมู่บ้าน

ปัจจัยภายในหมู่บ้านมีผลอย่างมากต่อบทบาทการสื่อสาร ปัจจัยภายในหมู่บ้านพิจารณาจากความเป็นชุมชน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในหมู่บ้าน พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่สังคม และรูปแบบการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยย่อยต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน โดยที่ ความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และส่งผลโดยตรงต่อความเป็นชุมชน ในขณะเดียวกัน ทั้งความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางสังคมและพื้นที่กายภาพ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในลักษณะต่างมีอิทธิพลต่อกัน และ ความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์ในลักษณะต่างมีอิทธิพลต่อกันตามแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 15 ความสัมพันธ์ของความเป็นชุมชน รูปแบบการสื่อสาร และบทบาทการสื่อสาร



จากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าว สามารถจัดกลุ่มหมู่บ้านที่ศึกษาได้ 2 กลุ่ม ในประเด็นของความเป็นชุมชน ดังนี้

2.1 กลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนค่อนข้างมาก มีจำนวน 3 หมู่บ้าน โดยมีหนึ่งหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านเก่าแก่และยังคงมีทุนทางสังคมเดิมอยู่ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากหรือมีความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำ แกนนำอยู่บ้าง แต่ยังสามารถทำงานร่วมกันได้ ปฏิสัมพันธ์ของชาวบ้านยังมีอยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา และมีสองหมู่บ้านตั้งใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ส่วนมากเป็นคนนอกพื้นที่ตำบลเข้ามาอยู่ใหม่ หนึ่งในสองแห่งเป็นบ้านจัดสรร ทั้งสองหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่พอสมควร แต่เนื่องจากมีการระดมทุนการสร้างความเป็นชุมชน โดยเริ่มจากการทำกิจกรรมพัฒนาในหมู่บ้านร่วมกัน เช่น การจัดการขยะ การเข้าร่วมในวันสำคัญทางวัฒนธรรม (งานทำบุญปีใหม่ งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ) ส่งผลทำให้ผู้นำต่างๆ ในหมู่บ้านสามารถทำงานร่วมกันได้ดี (ผ่านประสบการณ์การทำงานร่วมกัน) และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้านส่วนใหญ่ค่อนข้างดี ประกอบกับมีโครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านและมีพื้นที่สาธารณะที่ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบปะกัน ส่วนทางด้านรูปแบบการสื่อสาร พบว่า มีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำ แกนนำหมู่บ้าน ปากต่อปาก ควบคู่ไปกับการสื่อสารด้วยวิธีอื่นๆ เช่น เสียงตามสาย ประชุมผู้นำ แกนนำหมู่บ้านอยู่เสมอ

2.2 กลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย มี 2 หมู่บ้าน ทั้งสองหมู่บ้านที่มีลักษณะผสมระหว่างชาวบ้านเดิมที่มีอยู่ร่วมกับชาวบ้านที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ในรูปของบ้านจัดสรรบ้าง การสร้างบ้านในที่ดินที่มีการจัดสรรในช่วงปี 2524-2525 หมู่บ้านลักษณะนี้เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ โครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านไม่เอื้อต่อการพบปะระหว่างสมาชิกหมู่บ้าน หนึ่งในสองหมู่บ้านไม่มีพื้นที่สาธารณะและสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่มีความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำสูง (แบ่งเป็นฝ่าย) ในลักษณะที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ (อย่างดีที่สุดก็เป็นการตกลงเพื่อแบ่งหรือจัดสรรทรัพยากรระหว่างฝ่าย) ชาวบ้านให้ความร่วมมือค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่ค่อยรู้จักกันและไม่มีกิจกรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านมากนัก สำหรับการสื่อสารส่วนมากเป็นการสื่อสารปากต่อปากเฉพาะในกลุ่ม ในฝ่ายของตน ส่วนเสียงตามสายที่ใช้ส่วนมากชาวบ้านไม่ค่อยได้ยิน การประชุมระหว่างผู้นำ แกนนำมีน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม การจำแนกกลุ่มหมู่บ้านดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่า ลักษณะของกลุ่มหมู่บ้านแบบใดแบบหนึ่งจะมีแต่ปัจจัยเอื้อทั้งหมดหรือมีแต่ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทั้งหมด ในความเป็นจริงหมู่บ้านทั้งสองลักษณะมีปัจจัยที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรค เพียงแต่จะมีปัจจัยใดมาก ปัจจัยใต้น้อย และในประเด็นความเป็นชุมชนมีมากหรือน้อยเป็นการจำแนกในบริบทของพื้นที่ตำบลที่ศึกษาซึ่งมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากความรู้และคำอธิบายเกี่ยวกับหมู่บ้านในลักษณะนี้ยังมีน้อยมาก ดังนั้น คงไม่สามารถไปเปรียบเทียบกับความเป็นชุมชนในอุดมคติหรือความเป็นชุมชนตามทฤษฎีที่มักเป็นความรู้ที่ได้จากหมู่บ้านชนบทโดยเฉพาะหมู่บ้านเกษตรกรรมหรือหากเป็นชุมชนเมืองก็มักเป็นชุมชนแออัด

3) ปัจจัยของตัวผู้นำหญิง

ปัจจัยของตัวผู้นำหญิงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อบทบาทการสื่อสาร จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยของผู้นำหญิงประกอบด้วยปัจจัยย่อย 10 ปัจจัยย่อย ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ ได้แก่

ปัจจัยที่หนึ่ง ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง ทั้งการสื่อสารเชิงรุกและรับ ซึ่งได้แก่ ปริมาณข้อมูลนำเข้าและขาออก การจัดการข่าวสาร การเป็นแหล่งข่าวสาร ทิศทางการสื่อสาร พื้นที่การสื่อสารและการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า ผู้นำหญิง 3 ใน 7 คน ที่มีศักยภาพการสื่อสารมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำหญิง 2 คนของหมู่ 8 กล่าวคือ มีการจัดการข่าวสาร ทั้งการแสวงหาข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยไม่รอรับข้อมูลจากช่องทางปกติ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่รับและประยุกต์ใช้ในการทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับหมู่บ้านของตนเอง เป็นต้น ส่วนที่เหลืออีก 4 คน มีศักยภาพการสื่อสารน้อย เช่น ปริมาณข้อมูลนำเข้ามากแต่ออกน้อย (หลายคนเข้าน้อยออกน้อย) ทิศทางข่าวสารมีลักษณะทางเดียว บางคนยังไม่สามารถเป็นแหล่งข่าวสาร

ปัจจัยที่สอง วิถีทำงานของผู้นำหญิง พบว่า ผู้นำหญิงมีวิธีการทำงานแตกต่างกัน จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มผู้นำหญิงที่ทำงานโดยคิดคนเดียวหรือคิดให้ กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มผู้นำหญิงที่ทำงานโดยการปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน หรือ สอบต.ชาย ส่วนกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มผู้นำหญิงที่มีวิธีการทำงานหลากหลาย ทั้งคิดให้ปรึกษาผู้นำ แกนนำ บางครั้งสอบถามจากกลุ่มชาวบ้าน

ปัจจัยที่สาม ลักษณะงานและพื้นที่การทำงานของผู้นำหญิง ขึ้นอยู่กับการมีบทบาท การรับรู้บทบาทของผู้นำซึ่งจำแนกได้ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้นำหญิงที่มีลักษณะงานเฉพาะอย่างโดยอย่างหนึ่งระหว่างงานบริการกับงานบริหารและมีพื้นที่ทำงานในระดับกลุ่มหรือหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มผู้นำหญิงที่มีลักษณะงาน ทั้งงานบริการและงานบริหารและมีพื้นที่การทำงานกว้างกว่าระดับหมู่บ้าน

ปัจจัยที่สี่ การมีบทบาทที่หลากหลายของผู้นำหญิง เช่น เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน อสม. อช. เป็นต้น บางคนมีบทบาทในระดับตำบลและการมีบทบาทมากเป็นปัจจัยเอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเอื้อต่อการที่ผู้นำหญิงจะมีพื้นที่การแสดงศักยภาพของตนเองมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า มีผู้นำหญิง 4 ใน 7 คน ที่มีบทบาทมากกว่า 3 บทบาท

ปัจจัยที่ห้า การรับรู้และการให้ความหมายในเรื่องผู้นำ พบว่า การที่ผู้นำหญิงให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารที่แตกต่างกัน ผู้นำหญิงที่ให้ความหมายผู้นำเป็นผู้ให้บริการและให้ความสำคัญในเรื่องของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีผลอย่างมากต่อบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการและการตัดสินใจ ส่วนผู้นำหญิงที่ให้ความหมายผู้นำว่า เป็นผู้ที่จะต้องคิดให้และคิดแทนชาวบ้าน โดยมองว่าชาวบ้านไม่มีศักยภาพก็จะส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงได้น้อย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้นำหญิงที่ให้ความหมายผู้นำเป็นผู้ให้บริการมีอยู่ 3-4 คน

ปัจจัยหก ความเป็นหญิง ผู้นำหญิงหลายคน que ศึกษา ยังคงสามารถรักษาความเป็นหญิงควบคู่ไปกับการเป็นผู้นำได้อย่างสอดคล้อง และมีผลต่อการทำงานที่มุ่งสนับสนุนกลุ่มผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนมากผู้นำชายค่อนข้างจะละเลยและให้ความสำคัญมากในส่วนของการสร้างพื้นฐาน แต่มีผู้นำหญิงบางคนที่ใช้ความหมายของผู้นำแบบผู้ชายมาทำงาน จึงทำให้ความเป็นหญิงถูกกดทับ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ไม่สามารถสนับสนุนผู้หญิงด้วยกัน รวมทั้งกลุ่มอื่นๆ ในหมู่บ้าน

ปัจจัยที่เจ็ด ประสิทธิภาพการทำงานของผู้นำหญิง ผู้นำหญิงจำนวน 5 คน ก่อนจะเข้ามาเป็น สอบต.หรือผู้ใหญ่บ้าน มีประสิทธิภาพการทำงานในหมู่บ้านในบทบาทต่างๆ มาก่อน เช่น เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน อสม. เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การมีประสบการณ์ช่วยให้ผู้นำหญิงได้เรียนรู้ ผักผ่อนการทำงานโดยเฉพาะการทำงานกับผู้นำชาย มีเพียงผู้นำหญิง 2 คน ที่ไม่มีประสบการณ์มาก่อน

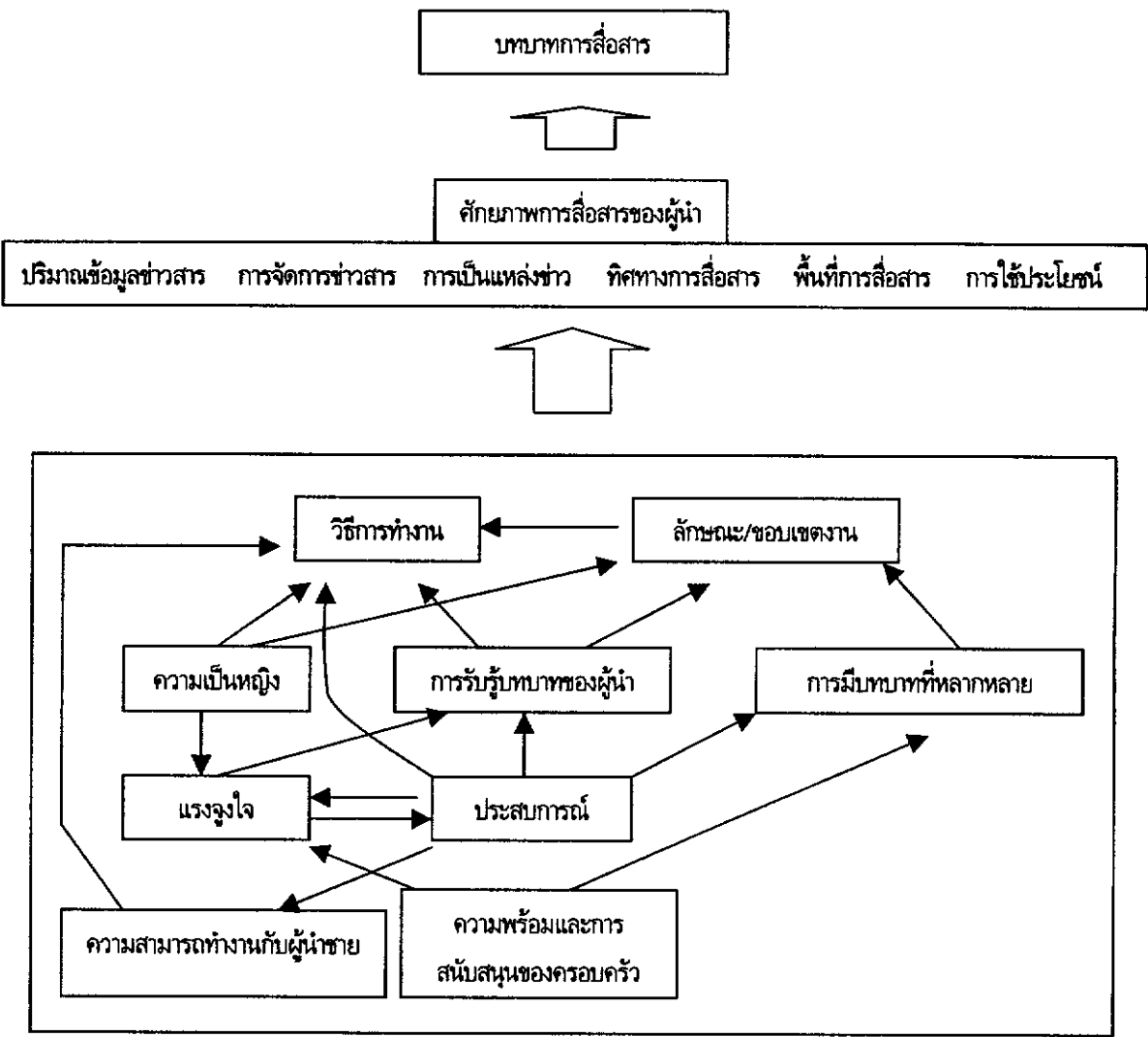
ปัจจัยที่แปด แรงจูงใจในการเข้ามาเป็นผู้นำ พบว่า ผู้นำหญิงจำนวน 3 คน เข้ามาเป็นผู้นำเพราะต้องการเข้ามาช่วยงานสามีของตนซึ่งเป็นผู้นำทั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและ สอบต. ส่วนที่เหลือ เข้ามาเป็นผู้นำเนื่องจากตนเองต้องการเข้ามาทำงานเพื่อผู้หญิงและเพื่อส่วนรวม ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านบางส่วน ผู้นำชายและหน่วยงาน

ปัจจัยที่เก้า ความพร้อมของครอบครัว ซึ่งผู้นำหญิงส่วนมากมีความพร้อม ทั้งในเรื่องการจัดสรรเวลา เศรษฐกิจ การสนับสนุนจากครอบครัว

ปัจจัยที่สิบ ความสามารถในการทำงานกับผู้นำชาย พบว่า มีผู้หญิงบางคนที่สามารถทำงานร่วมกับผู้นำอื่นๆ ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้นำชาย โดยใช้ศักยภาพและความสามารถของผู้หญิงซึ่งมีค่อนข้างสูง ทั้งในเรื่องการประสานงาน การมีความรู้ในการปฏิบัติงาน ฯลฯ ทำให้มีผลต่อการยอมรับของผู้ชายและหมู่บ้าน ซึ่งไม่เพียงแต่ในหมู่บ้านนั้นๆ แต่รวมไปถึงผู้นำชายในระดับตำบล ซึ่งความสามารถต่างๆ ของผู้นำหญิงดังกล่าวข้างต้น มีความแตกต่างอย่างมากกับการศึกษาของ สุวรรณ มานะโรจนานนท์ (2542: 102-106) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของ สอบต. หญิงในพื้นที่จังหวัดเขตปริมณฑลแล้วพบว่า สอบต. หญิงยังมีความสามารถในการบริหารงานอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการขาดความรู้ในการปฏิบัติงาน ไม่ทราบเทคนิควิธีการแสวงหาความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับนักวิชาการ สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชนและองค์กรธุรกิจ การปฏิบัติงานไม่ได้ตามเป้าหมาย และขาดโอกาสและการสนับสนุนให้เป็นผู้บริหารงาน อบต.

จากปัจจัยย่อย 10 ปัจจัย ภายได้ปัจจัยของตัวผู้นำหญิง ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร ส่วนปัจจัยย่อยอื่นๆ นั้น มีลักษณะความสัมพันธ์ที่หลากหลายซับซ้อน อาทิ ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ปัจจัยย่อยบางตัวเป็นทั้งสาเหตุและเป็นทั้งผลในตัวของมันเอง เช่น การรับรู้บทบาทผู้นำ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อวิธีทำงาน ในขณะเดียวกัน การรับรู้บทบาทก็เป็นผลมาจากประสบการณ์การทำงานและการเรียนรู้ ตลอดจนจากแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นผู้นำ หรือเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะผลที่เกิดขึ้น เกิดจากหลายปัจจัยย่อย เช่น วิธีการทำงานของผู้นำหญิง ขึ้นอยู่กับ ความเป็นหญิง การรับรู้บทบาทผู้นำ ประสบการณ์ ความสามารถทำงานกับผู้นำชาย รวมทั้งลักษณะและขอบเขตของงาน เป็นต้น ปัจจัยย่อยต่างๆ ข้างต้น สามารถจัดความสัมพันธ์ ตามแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 16 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำหญิง



จากปัจจัยย่อยทั้ง 10 ปัจจัย สามารถจัดกลุ่มผู้นำหญิงได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่มแรก ได้แก่ สอบต. ประไพพรรณ สอบต. จงจิตร (หมู่ 8) และผู้ใหญ่บ้านบัวแก้ว (หมู่ 9)

ลักษณะร่วมของผู้นำกลุ่มนี้ เป็นผู้นำหญิงที่มีมนุษยสัมพันธ์และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีศักยภาพด้านการสื่อสารมาก เป็นผู้นำหญิงที่ได้รับการยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน ในด้านความคิดการทำงานจะให้ความสำคัญในเรื่องส่วนรวม โดยเฉพาะ สอบต. ประไพพรรณ สอบต. จงจิตร กลุ่มผู้นำเหล่านี้สามารถทำงานร่วมกับผู้นำชายในหมู่บ้านได้ดี และมีลักษณะของความเป็นหญิงค่อนข้างสูง กล่าวคือ มีระดับความเป็นหญิงในหลายระดับตั้งแต่ การถือเอาประโยชน์ของผู้หญิงเป็นหลัก การเห็นศักยภาพพิเศษของผู้หญิง มองเห็นบทบาทของผู้หญิงในระดับชุมชน/สาธารณะและมองเห็นความเสมอภาคของผู้หญิงและผู้ชายในเรื่องสิทธิ

ในกลุ่มเดียวกันนี้ หากจะเปรียบเทียบลักษณะเฉพาะจะมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านศักยภาพการสื่อสาร สอดต.ประไพพรรณ มีการแสวงหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำงาน หรือการได้ข้อมูลมาไม่ว่าจะจากการประชุม การอบรม สัมมนา จะนำความรู้หรือข้อมูลเหล่านั้นมาคิด วิเคราะห์ และนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งการนำไปปรับปรุงงาน การกระจายข่าวสาร การนำมาใช้ในการพิจารณาและจัดทำโครงการ ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านบัวแก้วมีข้อมูลเข้ามาก แต่มีการวิเคราะห์ข้อมูลน้อย ส่วนมากกระจายข้อมูลออกไปตามที่รับมา

3.2 กลุ่มที่สอง ได้แก่ สอดต. ฤทัย (หมู่ 6) และ สอดต. บานชื่น (หมู่ 1)

ลักษณะร่วมคือ เป็นกลุ่มที่ทำงานเพื่อสร้างตนเองมากกว่าจะเน้นการทำงานร่วมกัน มีทัศนคติของการแข่งขันมากกว่าการร่วมมือ เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองสูงและมองไม่เห็นศักยภาพของผู้ร่วมงานและชาวบ้านทั่วไป มีวิธีคิดที่เป็นผู้นำแบบความเป็นชาย และมีระดับความเป็นหญิงน้อย กรณี สอดต. บานชื่น อยู่ในระดับของการถือเอาประโยชน์ของผู้หญิงเป็นหลักและการทำงานร่วมกับผู้นำชายในหมู่บ้านมีน้อย

ลักษณะเฉพาะของ สอดต. บานชื่น ได้รับการยอมรับจากภายนอกมาก (ส่วนหนึ่งเนื่องจากมีตำแหน่งคณะกรรมการสตรีระดับอำเภอ หรือ กพสอ.) ในขณะที่ สอดต. ฤทัยค่อนข้างได้รับการยอมรับทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล แต่ในด้านศักยภาพการสื่อสาร พบว่า สอดต. ฤทัยมีศักยภาพการสื่อสารค่อนข้างมาก ในขณะที่ สอดต. บานชื่น มีศักยภาพการสื่อสารค่อนข้างน้อย

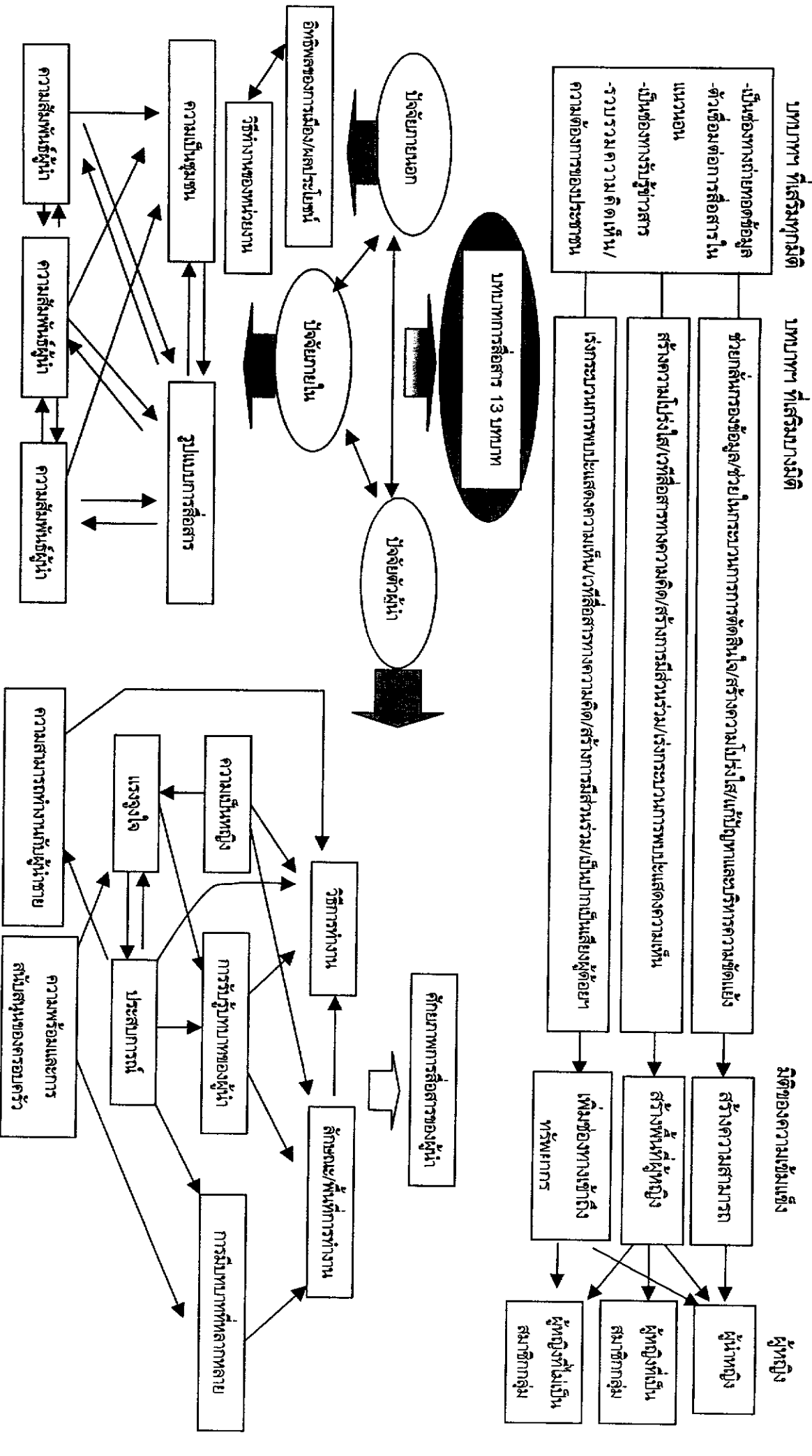
3.3 กลุ่มที่สาม ได้แก่ สอดต. จันทรศิริ และ สอดต. วาสนา

ศักยภาพด้านการสื่อสารมีน้อย ไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก ทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล โดยเฉพาะใน สอดต. มีภาวะการเป็นผู้นำน้อยและไม่ได้สร้างโอกาสในการเรียนรู้เพื่อเสริมศักยภาพของตนเองมากนัก มีความเป็นหญิงในระดับของการมีศักยภาพพิเศษ เช่น ความละเอียด ลักษณะการทำงานเป็นผู้ตามและให้ความร่วมมือ และประการสำคัญ ผู้นำหญิงหนึ่งในสองคน มีบุคลิกและพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เป็นที่ยอมรับของหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารกับปัจจัยเงื่อนไข

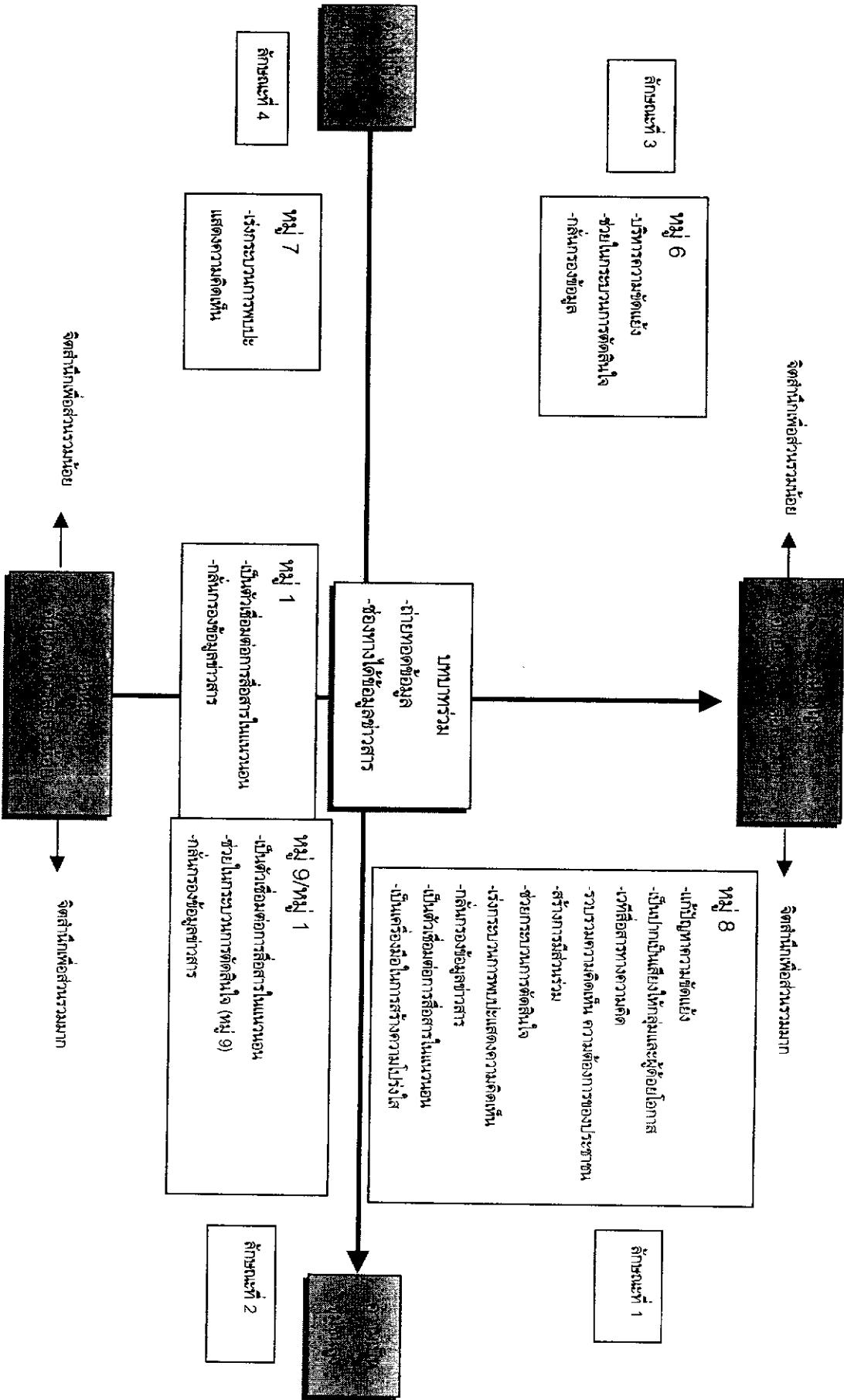
ทั้งสามปัจจัยหลักได้แก่ ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในหมู่บ้าน และปัจจัยของตัวผู้นำหญิง ที่กล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและมีลักษณะความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ มีปัจจัยเอื้อด้านตัวผู้นำหญิง กล่าวคือผู้นำหญิงที่มีบทบาทหลากหลาย ให้ความหมายผู้นำทั้งการบริหารและผู้ให้บริการ มีการทำงานร่วมกับผู้นำเพื่อสร้างการยอมรับ มีความเป็นหญิงมาก (มองเห็นศักยภาพการเป็นผู้นำชุมชน/งานสาธารณะและมองเห็นความเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์) และมีศักยภาพการสื่อสารสูง ในขณะเดียวกันมีปัจจัยหมู่บ้านที่เอื้อหรือเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นหมู่บ้านอยู่มาก โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สังคม ตลอดจน มีรูปแบบการสื่อสารทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างเพียงพอ การมีปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ย่อมส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงได้มาก และการสื่อสารจะมีบทบาทในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงได้น้อยเมื่อปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อมีน้อยลง ซึ่งความสัมพันธ์ของปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 17

แผนภูมิที่ 17 ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร



ทั้งนี้หากนำปัจจัยหมู่บ้านและปัจจัยผู้นำหญิง เพียง 2 ปัจจัย (ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยร่วมของทุกหมู่บ้านที่เหมือนกัน) มาจัดความสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องบทบาทการสื่อสารกับเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร สามารถแสดงได้ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการสื่อสารกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อบทบาท



โดยสรุป จากภาพแสดงความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารกับปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อบทบาท ทำให้พบลักษณะของผู้นำหญิงในพื้นที่ศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่หนึ่ง ผู้นำหญิงมีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมาก รูปแบบนี้พบในหมู่ 8 ซึ่งมีบทบาทการสื่อสารจำนวนมาก โดยเฉพาะบทบาทการสื่อสารที่ไม่พบในหมู่บ้านอื่นๆ 6 บทบาท (จากจำนวนบทบาททั้งหมดที่มีในหมู่บ้าน 12 บทบาท) ได้แก่ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มและผู้ด้อยโอกาส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด รวบรวมความคิดเห็นความต้องการของประชาชน สร้างการมีส่วนร่วม และเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส ทำให้มีผลต่อการเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงได้มาก ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยเอื้อค่อนข้างมากทั้งปัจจัยในเรื่องหมู่บ้านและปัจจัยตัวผู้นำหญิง ในส่วนของผู้นำหญิง คือ นางประไพพรรณ สุขดี สอบต. หมู่ที่ 8 ซึ่งคณะวิจัยได้ถอดบทเรียนในเรื่องแนวคิดและประสบการณ์การทำงาน เพื่อค้นหาและยืนยันปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้นำในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสาร ดังนี้

แนวคิดและประสบการณ์การทำงานของนางประไพพรรณ สุขดี

“ที่คนอื่นยอมรับเป็นเพราะการทำงานของเรา เจ้าไม่ใช่ผู้ยิ่งใหญ่
เจ้าลุยได้ทุกงาน... นิสัยของเจ้า วันนี้ถ้าทำไม่ได้ คินนี้ พรุ่งนี้ต้องได้”

เริ่มทำงานในหมู่บ้านทำให้มีบทบาทที่หลากหลาย

งานแรกที่ทำคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทำมาก่อนใครๆ ในหมู่ 8 ทำมาก่อนที่แยกออกมาเป็นหมู่ 8 ต่อมาเมื่อแยกหมู่บ้าน ก็เริ่มจากการรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งที่ช่วยกันจัดการเรื่องขยะในหมู่บ้าน ทำให้ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและได้เป็นประธาน อสม. ประธานแม่บ้านของหมู่บ้าน (หากมีกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านก็จะยกให้แม่หลวง ซึ่งเป็นมารยาทของผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน แต่หากออกไปนอกหมู่บ้าน สอบต.ประไพพรรณ จึงจะไปในนามของประธานแม่บ้านของหมู่บ้าน เพราะแม่หลวงจะไม่ไป) นอกจากนี้ยังเป็นรองแม่บ้านตำบล ประธาน อสม. ตำบล เลขานุการกลุ่มทำงานเอตส์เพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอตส์ในตำบลริมดอย รวมทั้งเป็นอาสาสมัครกาชาด และเมื่อได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วก็ยังได้เป็นอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้านหรือ อข. อีกตำแหน่งหนึ่ง

ก้าวเข้ามาทำงานการเมืองท้องถิ่น

เมื่อปี พ.ศ. 2538 ขณะที่เป็นกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านขอให้ไปสมัครเป็น สอบต. ตอนนั้นซึ่งเป็นสมัยแรกไม่มีการแข่งขัน สอบต. ประไพพรรณเล่าว่า “ไปสมัครในวันสุดท้ายเลย คิดว่าเราทำทุกอย่างเหมือนในหมู่บ้านนั่นแหละ แต่ออกไปข้างนอกด้วย ตอนแรกเข้าใจอย่างนั้น” สองปีแรกที่เข้ามาเป็น สอบต. ก็เน้นหนักทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยให้เหตุผลว่า “ถ้าโครงสร้างพื้นฐานไม่ดี คุณภาพชีวิตก็ไม่ได้” แล้วจึงมาดูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและเด็กในช่วงสองปีหลัง

เนื่องจากในสมัยแรกที่เข้าไปเป็น สอบต. ยังทำงานที่ต้องการได้ไม่หมด สอบต. ประไพพรรณจึงสมัครเข้ามาเป็น สอบต. อีกในวาระที่สอง ในขณะที่ดำรงตำแหน่ง สอบต. ทั้งสองวาระ งานในบทบาทหน้าที่อื่นๆ ก็ยังทำอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ สอบต. ประไพพรรณมองว่า เป็นการเอื้อประโยชน์กัน “ตัวเจ้าทำงานหลายหน้าที่ มันก็กว้าง ถ้าเป็นเฉพาะ อบต. เครือข่ายจะมีเฉพาะในหมู่บ้านและใกล้ๆ นี่แม่บ้านก็เป็น...อสม. ก็ทำ มันเลยกว้างไปอีก หน้าที่ของ อบต. ต้องเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ..ถ้าเป็นเฉพาะ อสม. ไม่สามารถดึงงบประมาณ พอเป็น อบต. ก็ดึงมาได้”

วิธีคิดที่สะท้อนถึงวิธีการทำงาน

พึ่งพาตนเอง ไม่ว่าเป็นการทำกิจกรรมใดๆ ในหมู่บ้าน มักจะตั้งทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ เช่น การจัดงานวันเด็ก ก็เชิญชวนให้คนในหมู่บ้านช่วยกันนำสิ่งของหรือเงินทองมาร่วมสนทน “วันเด็กเจ้าไม่เคยไปขอเงิน อบต. เรามองไปว่าเราจะจัดงานวันเด็กเน้อ บางคนซื้อขนม ซื้อของมาให้ บางคนก็ขอม หักร้อย บางคนก็ส่งร้อยสามร้อย ” ต่อมาคนในหมู่บ้านรู้ว่า ทาง อบต. มีงบประมาณให้ในการจัดงานดังกล่าว จึงมาถาม สอบต. ประไพพรรณว่าทำไมไม่เบิกเงินจาก อบต. มาใช้ สอบต. ประไพพรรณจึงอธิบายว่า “ความคิดของเจ้าไม่เหมือนความคิดของใคร ความคิดของเจ้าต้องช่วยเหลือตัวเองก่อนแล้วจึงไปขอความช่วยเหลือจากที่อื่น แต่เขาไม่คิดอย่างนั้น เขาว่าที่นี้ขอมาเลยนะ”

ทำงานร่วมกัน มีความสามัคคี การทำงานในหมู่บ้านก็อิงผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน โครงการต่างๆ ที่จะของบประมาณจาก อบต. จะหารือกับผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านก่อนทุกครั้ง “จะเอาโครงการไปประชุมด้วยกันกับกรรมการหมู่บ้านที่บ้านพ่อหลวง พ่อพ่อหลวงเปิดประชุมแล้วก็จะโยนมาให้เจ้า เจ้าก็บอกว่าจะทำโครงการ จะจัดงานนั้น งานนี้ ถึงเวลางานก็ไปทำร่วมกัน

.. บางครั้งก็ทำมากกว่าคนอื่น ก็อดทนเอา อันนี้ที่เรายอม ก็เพื่อให้หมู่บ้านมีความสามัคคี ..เจ้าจะเน้นไม่ว่ากันนั้น พ่อหลวงสมาชิก อบต. ต้องทำงานร่วมกัน เราทำงานต่างคนต่างหน้าที่ แต่มักทำร่วมกัน...ถ้าไม่สามัคคีมันไม่เจริญ”

ให้เกียรติผู้อื่น ไม่คิดว่าเป็น สอบต. แล้วใหญ่กว่าคนอื่น “ที่จริงจะว่าลูกน้องก็ใช่ ถึงจะเป็นใหญ่ มาในหมู่บ้านเราก็เป็นลูกบ้าน” หรือในบทบาทของการเป็นประธานแม่บ้าน แม้จะไปประชุมรับนโยบายหรือรับงาน/กิจกรรมใดๆ จากข้างนอกมา เมื่อมาในหมู่บ้านก็จะยกให้ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน (แม่หลวง) เป็นประธาน “ในหมู่บ้านเราถ่อมตัวเราลง ทุกคนถือว่าทำงานร่วมกัน”

ทำเพื่อส่วนรวม เป้าหมายของการทำงานและความอดทนอยู่ที่ความตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม แม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคในการทำงาน “เปรียบเทียบตัวเราเองกับคนอื่น เราเดินทางมาในจุดนี้ มีความตั้งใจที่จะทำให้กับชาวบ้าน คนอื่นอาจไม่มีความคิดเหมือนเจ้า ไปพูดกับคนอื่นเป็นอาจหมั่นไส้ อะไรกันนักหนา เราได้ทำให้ชาวบ้านแล้วเราสบายใจ ไม่มีความคิดเรื่องส่วนตัว ..ม่วนกับงานที่ทำ มีความสุขที่ได้ทำเพื่อคนอื่น ทำแล้วเป็นได้ เป็นขอบคุณเรา”

ใช้การสื่อสารมาเป็นตัวช่วยในการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

สมัยแรกที่เข้ามาทำงานใน อบต. สอบต. ประไพพรรณบอกว่า เขียนโครงการไม่เป็น “โครงการตอนสมัยแรกก็ทำไม่เป็น เวลาไปอบรมก็เก็บโครงการมาเป็นตัวอย่าง จะเก็บไว้หมดเพื่อที่จะเอามาเรียนรู้” ส่วนคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการพิมพ์งานต่างๆ ที่แรกก็ใช้ไม่เป็น จึงขอให้ลูกสาวสอนให้ ตอนหลังมาก็ทำเองตลอด

ในการทำงานต้องอาศัยข้อมูลจากชาวบ้านว่าส่วนใหญ่ต้องการอะไร ขาดอะไร สำหรับความรู้ต้องศึกษาตลอดเวลา ต้องหาข้อมูลเป็นประจำ การได้ข้อมูลส่วนมากได้จากการฟัง จากการไปศึกษาอบรมจากที่ต่างๆ เห็นอะไรที่ดีก็จะนำมาปรับปรุง ปรับใช้ในหมู่บ้าน “อย่างเช่นการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านบ้านอื่น ถ้าเป็นเข้ากลุ่มได้ ก็กิจการเป็นเจริญ เป็นทำอย่างไร แบบไหน ปรับข้อมูลมาใช้กับบ้านเรา ถ้าล้มเหลว เพราะอะไร ไม่สามัคคีหรืออย่างไร ถึงเวลาที่จะทำในหมู่บ้านก็เอามาปรับ เอามาใช้ประโยชน์กับตัวเองและกิจกรรมที่จะทำ”

จากเดิมที่เป็นคนขี้อาย ไม่กล้าพูด เมื่อมาเป็น สอบต. ก็กลายเป็นนักพูดที่ทำให้คนอื่นต้องฟัง เพราะคิดหาวิธีพูดและมีข้อมูลสนับสนุน “คิดได้ต้องกล้าที่จะพูด เมื่อก่อนขี้อาย ตอนที่เป็นกรรมการบริหารก็ไม่ได้เอางบประมาณหรือโครงการเข้าแต่หมู่บ้านตนเอง ต้องคิดถึงสำคัญของแต่ละบ้าน ต้องเวียนไปหมู่บ้านต่างๆ หมู่บ้านเจ้าจะเอาไว้ทีหลัง เจ้าจะมีวิธีพูดกับชาวบ้านให้ฟังเรา โดยจะใช้เหตุผลและชี้ด้วยว่าตรงไหนที่มันจำเป็นเร่งด่วน ในหมู่บ้านเจ้าๆ ก็จะมีวิธีพูด อธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจ เช่น เหตุผลที่ไม่เบิกงบประมาณวันเด็กจาก อบต.”

ด้วยความที่เป็นคนชอบดู ชอบศึกษา ชอบอ่าน รู้จักคนมากและมีหลายบทบาทจึงทำให้มีข้อมูลมาก ซึ่งช่วยในการทำงาน “เมื่อได้วาระการประชุม จะศึกษาก่อน บางเรื่อง การเห็นด้วยไม่เห็นด้วยจะมีข้อมูลในมือ ปีก่อนๆ จะปรึกษาปลัด อบต. ที่อยู่อีกตำบลหนึ่ง ปรึกษาเพื่อนๆ อบต. ในเรื่องที่เราไม่รู้ ก่อนถึงเวลาประชุมจะพูดกันก่อน ส่วนมากเขา (สอบต. บางคน) จะถามมาก่อนว่าจะเอาอย่างไรหรือถ้าไม่เข้าใจ บางเรื่องก็จะหาหมู่หาพวก เวลายกมือ หมู่นี้จะช่วยเรา บางทีก็จะเขียนจดหมายน้อยให้เขา”

ทั้งนี้ สอบต. ประไพพรรณ มองว่า ผู้หญิงมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลมากกว่าผู้ชาย “เวลามีการอบรมเราจะไปไม่ขาด การได้ข้อมูลเราได้ตลอดเวลา เลยทำให้รู้มากกว่าเขาหน่อย”

ลักษณะที่สอง ผู้นำหญิงมีศักยภาพการสื่อสารน้อยแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมาก รูปแบบนี้พบในหมู่ 9 และในหมู่ 1 บางส่วน กล่าวคือ มีบทบาทการสื่อสารน้อยกว่ารูปแบบที่ 1 คือ มี 5 บทบาทในหมู่ 9 และ มี 4 บทบาทในหมู่ 1 (บทบาทการสื่อสารเหมือนกันใน 4 บทบาท) ในรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหมู่บ้านมากกว่าปัจจัยของตัวผู้นำหญิง

ลักษณะที่สาม ผู้นำหญิงมีศักยภาพการสื่อสารมากแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมน้อย รูปแบบนี้พบในหมู่ 6 ซึ่งมีบทบาทการสื่อสารจำนวน 5 บทบาท ในรูปแบบนี้ บทบาทการสื่อสารขึ้นอยู่กับปัจจัยตัวผู้นำหญิงมากกว่าปัจจัยชุมชน ตัวอย่างเช่น บทบาทการสื่อสารเพื่อการบริหารความขัดแย้ง ซึ่งพบเพียงหมู่บ้านเดียว

ลักษณะที่สี่ ผู้นำหญิงมีศักยภาพการสื่อสารน้อยและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมน้อย รูปแบบนี้พบในหมู่ 7 ซึ่งมีบทบาทการสื่อสารเพียง 3 บทบาท ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยเอื้อต่อบทบาทการสื่อสารน้อยมากทั้งปัจจัยชุมชนคือมีความเป็นชุมชนน้อยและปัจจัยตัวผู้นำหญิงซึ่งมีศักยภาพค่อนข้างน้อย

แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง

การกำหนดแนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับข้อมูล ข้อค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

- (1) ในเรื่องบทบาทการสื่อสารที่พบในพื้นที่ศึกษา พบว่า โดยภาพรวม บทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งให้ผู้หญิงมีทั้งสิ้น 13 บทบาท แต่ในระดับหมู่บ้านมีบทบาทไม่เท่ากัน บางหมู่บ้านมีบทบาทการสื่อสารที่สำคัญๆ ค่อนข้างน้อย เช่น บทบาทการสื่อสารที่สร้างการมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด เป็นต้น ทำให้การเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงยังมีน้อย ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์บท

บาท พบว่า มีบทบาทการสื่อสารบางบทบาทที่มีในทฤษฎีและเป็นบทบาทที่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงได้ แต่ไม่พบในพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ บทบาทในการเปิดรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชนกลุ่มต่างๆ บทบาทในการเปิดรับฟังทัศนะ ทางเลือก ข้อคิดเห็นใหม่ๆ จากหมู่บ้าน และบทบาทในการเป็นตัวกลางช่วยจัดการความขัดแย้งทางสังคมให้เป็นไปอย่างสันติวิธี และบทบาทที่ควรจะมีเพื่อสอดคล้องกับการกระจายอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมคือ บทบาทการติดตามตรวจสอบ

(2) ข้อค้นพบจากการปฏิบัติการ (การจัดเวที) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องความสำคัญของการสื่อสารและค้นพบกระบวนการสื่อสารที่สร้างการมีส่วนร่วม ที่ช่วยให้ผู้หญิง (หรือผู้เข้าร่วมในการสื่อสาร) มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยพบองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร อย่างน้อย 5 ประการ คือ ประการแรก การจัดเวทีควรมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ทั้งบรรยากาศ สถานที่ เนื้อหา และวิธีการ ประการที่สอง เนื้อหาควรเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ผู้เข้าร่วมเวทีประสบอยู่ ประการที่สาม หากจำเป็นต้องให้ข้อมูลข่าวสารในบางเรื่องกับผู้เข้าร่วมเวที (input) ควรจะย่อยเนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีตัวอย่างหรือประสบการณ์เทียบเคียงมาประกอบ ประการที่สี่ ขนาดของกลุ่ม ควรมีขนาดไม่ใหญ่ ประการที่ห้า การมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และประการสุดท้าย ช่วงและระยะเวลาในการจัดเวทีที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมเวที ซึ่งการสื่อสารในลักษณะดังกล่าวนี้ จะมีพลังในการขับเคลื่อนความคิดและกิจกรรมต่างๆ ได้

(3) ผลการปฏิบัติการก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลงเล็กๆ กล่าวคือ ก่อให้เกิดกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์ปัญหาระหว่างผู้หญิงจากหมู่บ้านต่างๆ โดยรูปแบบวิธีการแลกเปลี่ยน มีลักษณะไม่เป็นทางการ ไม่มีประธาน เนื้อหาเป็นเนื้อหาที่ผู้หญิงต้องการที่จะเห็นหมู่บ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในส่วนของปัญหาและในส่วนของการแก้ปัญหาที่สำเร็จ เป็นการมารวมกันโดยจิตใจที่เสียสละ ไม่มีงบประมาณดำเนินงาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง แม้ว่าจะไม่สามารถให้หลักประกันได้ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมีความต่อเนื่องหรือยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร

(4) จากการศึกษาพบปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อบทบาทการสื่อสาร ได้แก่ ปัจจัยหมู่บ้านและปัจจัยตัวผู้นำหญิง ซึ่งแต่ละปัจจัยประกอบด้วยปัจจัยย่อยหลายปัจจัย โดยเฉพาะปัจจัยตัวผู้นำหญิง จากการถอดบทเรียนกรณีผู้นำหญิง สอบต. ประไพพรรณ ช่วยให้เข้าใจในเรื่องของการเป็นผู้นำหญิงชัดขึ้น โดยพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็ง ได้แก่ ประการแรก การมีประสบการณ์การทำงานในบทบาทต่างๆ ในหมู่บ้านมาก่อนทำให้มีการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ตลอดจนเป็นกระบวนการในการสร้างการยอมรับจากทั้งผู้นำและคนในหมู่บ้าน ประการที่สอง มีวิธีคิดเพื่อส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน การให้เกียรติผู้อื่น มีความมุ่งมั่น และมีวิธีคิดที่เน้นการพึ่งตนเอง ประการที่สาม มีการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาตนเองและการทำงานอยู่เสมอ

ข้อค้นพบดังกล่าว นำไปสู่ข้อเสนอที่เป็นแนวทางการพัฒนามาตรฐานบทบาทการสื่อสาร ดังนี้

1 แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในภาพรวม

1.1 ขยายบทบาทการสื่อสาร จากหมู่บ้านที่มีบทบาทการสื่อสารอยู่มาก (รูปแบบที่ 1) ไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ในพื้นที่ที่ยังคงมีบทบาทการสื่อสารค่อนข้างน้อย (รูปแบบที่ 2,3 และ 4) โดยผ่านกลไก เนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่นั้น ๆ และพัฒนาบทบาทการสื่อสารใหม่ๆ ที่ยังไม่มีในพื้นที่ เช่น บทบาทการติดตามตรวจสอบ บทบาทในการเปิดรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชนกลุ่มต่างๆ บทบาทในการเปิดรับฟังทัศนะ ทางเลือก ข้อคิดเห็นใหม่ๆ จากหมู่บ้าน เป็นต้น

1.2 พัฒนากลไกการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่ ที่เรียกว่าเวทีหมุนเวียน ซึ่งใช้รูปแบบ/วิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจุบันกลไกดังกล่าวอยู่ในระหว่างการเคลื่อนไหว ทั้งนี้เนื่องจากกลไกเดิม ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มอื่นๆ ยังเป็นกลไกที่มีวิธีคิดเชิงอำนาจสูงและเป็นกลไกที่ถูกควบคุมโดยการเมืองภาคราชการ อีกทั้งวิธีคิดในเรื่องการใช้งบประมาณเป็นตัวตั้งยังสูงอยู่

1.3 ใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ผู้นำหญิงเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ใน อบต. ในกลุ่มต่างๆ ที่ผู้นำหญิงมีบทบาทอยู่ โดยเน้นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามที่ผู้นำและผู้หญิงได้เรียนรู้ผ่านเวทีต่างๆ ที่คณะวิจัยจัดขึ้น

1.4 พัฒนาศักยภาพการสื่อสารของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำหญิง รวมทั้งพัฒนาวิธีคิดที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการพึ่งตนเอง การสร้างความหมายผู้นำคือผู้ให้บริการและการใช้ความเป็นหญิงควบคู่ไปกับการเป็นผู้นำ และใช้ศักยภาพการสื่อสารและวิธีคิดที่ได้รับการพัฒนาไปใช้ในการพัฒนาบทบาทการสื่อสาร รวมถึงการนำไปใช้ในการสร้างความเป็นชุมชน

2 แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม

2.1 กลุ่มเด็กนักเรียน

ในกลุ่มเด็กนักเรียนอาจเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเป็นสมาชิกของสังคมที่มาเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่างๆ ต่อไป โรงเรียนอาจเป็นแกนหลักในการแสวงหาหน่วยงานหรือบุคคลทั้งในและนอกหมู่บ้านมาช่วยกันพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองและเป็นการเตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในอนาคต

2.2 กลุ่มแม่บ้าน

เป็นการพัฒนาแนวคิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริงในกลุ่มแกนนำไม่ว่าจะเป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน และกรรมการรวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวคิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นก็ต้องอาศัยการสื่อสารสองทาง ในที่นี้ก็คือการสื่อสารระหว่างแกนนำกลุ่มแม่บ้านด้วยกันเองและแกนนำกับสมาชิกกลุ่ม

2.3 กลุ่ม อสม.

แนวทางการพัฒนาอาจจะคล้ายๆ กับกลุ่มแม่บ้าน นั่นก็คือหากสถานีนอขายซึ่งทำงานใกล้ชิดกับกลุ่ม อสม. จะนำแนวคิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพของ อสม. โดยเฉพาะศักยภาพด้านการ

สื่อสาร เพราะคนกลุ่มนี้ต้องใช้ทักษะด้านนี้มากเป็นพิเศษ ในการสื่อสารกับคนในหมู่บ้านของตัวเอง เพื่อให้เข้าใจเรื่องสุขภาพและอนามัยในด้านต่างๆ ดังนั้น จึงต้องมีการสื่อสารซ้ำๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเพื่อนำไปถ่ายทอดต่อ อีกประการหนึ่งการเป็น อสม. เป็นฐานรากของการก้าวไปทางการเมืองโดยเฉพาะระดับท้องถิ่น ดังนั้น หากหมู่บ้านเข้าใจงาน อสม. ก็จะทำให้งาน อสม. ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของคนในท้องถิ่น

2.4 กลุ่มผู้หญิง

กลุ่มผู้หญิง ทั้งที่มีกลุ่มและไม่มีกลุ่ม ซึ่งค่อนข้างจะขาดข้อมูลและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง การปกครองท้องถิ่น ดังนั้น ควรพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองในฐานะปัจจัยนำเข้า เพื่อให้ผู้หญิงสามารถถ่ายทอดความต้องการและข้อเรียกร้องต่างๆ ไปสู่ผู้นำการเมือง และเน้นการกระจายข่าวสารทั้งที่เกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิต่างๆ ของผู้หญิง

ทั้งนี้ อบต. ควรเข้ามามีบทบาทเป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและสร้างเงื่อนไขของรูปแบบวิธีการทำงานให้สอดคล้อง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ กับแกนนำและสมาชิกกลุ่มด้วย อันจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรม “ชวนคุย ชวนคิด” แทน “การฟังและทำตาม” ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลา ความถี่ และความต่อเนื่อง

บทที่ 10

สรุปและเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "บทบาทการสื่อสารในการเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น" มีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อประเมินบทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิงและกลุ่มพลังทางการเมืองในเรื่องการปกครองท้องถิ่น ประการที่สองเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิง และประการสุดท้ายเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทดังกล่าว

10.1 สรุปผลการวิจัย

10.1.1 บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

ตำบลริมดอยเป็น 1 ใน 9 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน มีประชากรเป็นชาย 6,630 คน หญิง 7,743 คน ส่วนใหญ่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ยังคงมีผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมเหลืออยู่เพียงร้อยละ 2

สำหรับหมู่บ้านที่ศึกษาเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำเป็นผู้หญิง จำนวน 5 หมู่บ้านซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้เป็นหมู่บ้านดั้งเดิม 1 หมู่บ้าน หมู่บ้านตั้งใหม่ 3 หมู่บ้าน และอีก 1 หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะผสมคือมีทั้งส่วนที่เป็นบ้านดั้งเดิมและบ้านจัดสรร

การสื่อสารภายในหมู่บ้านใช้เสียงตามสาย การบอกปากต่อปาก การพูดคุยและประชุมในกลุ่มแกนนำหมู่บ้านและการสื่อสารส่วนมากเป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง

10.1.2 บทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิงและกลุ่มพลังทางการเมืองในเรื่องการปกครองท้องถิ่น

บทบาทการสื่อสารที่พบมีทั้งหมด 13 บทบาท ได้แก่การเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ การเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร การกลั่นกรองข้อมูล การเป็นตัวช่วยในกระบวนการตัดสินใจ การเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความเห็น การเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน การเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส การเป็นเวทีสื่อสารทางความคิด การสร้างการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การเป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆและผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน การรวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนและบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง โดยบทบาทการสื่อสารทั้ง 13 บทบาท ช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ ได้แก่ มิติแรกช่วยเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ มิติที่สองช่วยสร้างพื้นที่ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นของผู้หญิง และมิติสามช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร ทั้งนี้บทบาทการสื่อสารดังกล่าวเสริมความเข้มแข็ง

ของผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป ทั้งนี้ บทบาทการสื่อสารดังกล่าวนำไปสู่การเสริมความเข้มแข็งของผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป

10.1.3 ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารพบว่ามี 3 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือปัจจัยภายนอก ได้แก่ อิทธิพลและพฤติกรรมการทำงานของหน่วยงานภายนอกทั้งรัฐและนักการเมือง ปัจจัยที่สองคือปัจจัยภายในหมู่บ้าน ได้แก่ ความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ของผู้นำ รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน พื้นที่ทางกายภาพของหมู่บ้านและการมีพื้นที่สาธารณะ และปัจจัยที่สามคือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำหญิง ได้แก่ ศักยภาพการสื่อสาร วิธีการทำงาน ลักษณะงาน และพื้นที่การทำงาน การรับรู้และให้ความหมายของผู้นำ ประสบการณ์ทำงาน แรงจูงใจ การมีบทบาทที่หลากหลาย ความเป็นหญิง การทำงานร่วมกับผู้นำชายและความพร้อมของครอบครัว

10.1.4 แนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง มีหลายแนวทางดังนี้

ก. ขยายบทบาทการสื่อสารในหมู่บ้านที่ยังมีบทบาทการสื่อสารน้อย โดยผ่านกลไก เนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่นั้น

ข. พัฒนากลไกการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่ที่เรียกว่าเวทีหมุนเวียนและใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกลไกดังกล่าวอยู่ระหว่างการขับเคลื่อน

ค. ใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ผู้นำหญิงเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น อบต. กลุ่มต่างๆ ที่ผู้นำหญิงมีบทบาทอยู่ โดยเน้นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ง. พัฒนาศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง โดยเฉพาะผู้นำหญิง รวมทั้งพัฒนาวิธีคิดที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการพึ่งตนเอง การสร้างความหมายผู้นำคือผู้ให้บริการและการใช้ความเป็นหญิงควบคู่ไปกับการเป็นผู้นำ

10.2 ข้อเสนอแนะ

10.2.1 สำหรับผู้นำหญิงในพื้นที่ศึกษา

ก. ผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากอีกทั้งผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารน้อยแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมาก

(1) พัฒนารูปแบบการทำงานของตนเอง โดยนำการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมมาช่วยในการปรับวิธีการที่เคย “คิดให้ ทำให้”กลุ่มเป้าหมายทั้งชายและหญิง มาเป็นการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหาท้องถิ่น” อันจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน รู้จักหมู่บ้านของตนเองดีขึ้น เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น มีความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของคนในท้องถิ่นเอง ซึ่งเป็นพลังของท้องถิ่นในการร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆและทำให้หมู่บ้านเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารน้อยแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากอาจขอคำแนะนำจากผู้นำหญิงหรือไปร่วมสังเกตการณ์การจัดเวทีของผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากก่อนเพื่อจะนำมาเป็นแนวทางของตนเองหรือผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากอาจเข้าไปช่วยเป็นที่เล็งในการจัดเวทีในช่วงแรกให้กับหมู่บ้านของผู้นำหญิงที่ด้อยและไม่เก่ง (ผู้นำ

หญิงที่เก่งและดีกับผู้นำหญิงที่ดีแต่ไม่เก่งสื่อสารกันได้ดี และผู้นำหญิงที่ดีแต่ไม่เก่งมักจะขอคำแนะนำ ความช่วยเหลือจากผู้นำหญิงที่เก่งและดี)

(2) พยายามผลักดันวิธีคิด วิธีทำงานรวมถึงการพัฒนาโครงการที่เน้นการเสริมศักยภาพให้กับผู้หญิงในหมู่บ้านมากกว่าการสนับสนุนด้านวัตถุ โดยผ่านโครงสร้างและระบบงาน อบต.

(3) เป็นตัวเชื่อมต่อผู้หญิงที่อยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ ให้ได้มาพบปะพูดคุยกัน โดยหาประเด็นที่สนใจร่วมกันหรือเสริมข้อมูลที่เป็นเรื่องสิทธิ เรื่องการปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงการกระตุ้นให้เห็นแก่เรื่องของส่วนรวมที่ผูกโยงกับผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการร่วมกันทำให้สังคมดีขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยินดีสละเวลามาร่วมกันทำอะไรเป็นกลุ่มเป็นหมู่ เป็นหมู่บ้านที่ช่วยเหลือ เอื้ออาทรกัน

(4) ดึงผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรมน้อยมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยขอข้อมูล ความรู้ ความเห็นในประเด็นต่างๆ และหาโอกาสชวนให้มาร่วมวงในเวทีของหมู่บ้านหรือเวทีของผู้หญิง เพื่อให้มีมิติการมองออกไปจากตนเอง โดยมองเห็นผู้อื่นหรือส่วนรวมแทนการคิดถึงแต่ตนเอง (ผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรมน้อยไม่ค่อยได้สื่อสารกับผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากเท่าใดนัก แล้วยังมีทัศนคติที่ไม่ดีกับผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากด้วย ดังนั้น ผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากกับผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารน้อยแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากอาจต้องเป็นฝ่ายเข้าหาผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารมากแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรมน้อยก่อนโดยใช้ความเก่งของอีกฝ่ายเป็นสะพาน)

ข. ผู้นำหญิงที่มีศักยภาพการสื่อสารน้อยแต่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมาก

ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งการเรียนรู้จากผู้อื่นและการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อต่างๆ พัฒนาการสื่อสารทั้งการคิด การพูดและการเขียน โดยเฉพาะการพูดในที่ประชุม ทั้งการประชุม อบต. การประชุมแกนนำในหมู่บ้านและการประชุมหมู่บ้าน เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญที่ไม่ควรมองข้ามคือการพูดคุยในลักษณะปากต่อปากกับชาวบ้าน เนื่องจากการแสดงออกถึงความสามารถที่ผู้เกี่ยวข้องหรือชาวบ้านจะเห็นได้เป็นรูปธรรม

10.2.2 สำหรับผู้หญิงในหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย

การจะพึ่งพาผู้นำหญิงให้เป็นแกนในการรวมกลุ่มอาจเป็นไปได้ยาก และการจะให้ผู้หญิงรวมตัวกันเองก็คงจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นจึงควรใช้กลไกการสื่อสารใหม่คือเวทีหมุนเวียนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเป็นตัวเชื่อมให้ผู้หญิงจากหมู่บ้านต่างๆ ได้มาพูดคุยกัน เพื่อเป็นฐานในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมแบบยั่งยืนที่เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาระบบคิดและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยร่วมกันสร้างฐานข้อมูลในบริบทที่ตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมและทำความเข้าใจพื้นที่ของตนเอง รู้ว่าตนเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างไร ในเรื่องอะไรบ้าง โดยเฉพาะสิทธิในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ในหมู่บ้าน

10.2.3 สำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปดำเนินงานในพื้นที่ที่ศึกษา

ก. หากจะยึดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 หมวด 8 มาตรา 78 ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนา

เศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐาน สารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” หน่วยงานต่าง ๆ ควรต้องปรับวิธีการทำงานให้เป็นแบบมีส่วนร่วม ยึดหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ดังนั้น อบต. ควรเป็นกลไกหลักในการประสานงานและสนับสนุนการทำงานของหมู่บ้านในรูปแบบของการมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างเงื่อนไขกับหน่วยงานที่จะเข้าไปในพื้นที่ให้ใช้รูปแบบดังกล่าวในการดำเนินงาน

ข. การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นได้ จะต้องเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ภายใต้กลไกการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่าง อบต. โรงเรียน อำเภอควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อกระจายความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนวางกลไกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดทำเทปคาสเซ็ทไปเผยแพร่ทางเสียงตามสายของหมู่บ้าน อบต. จัดทำรายการที่ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวผ่านหอกระจายเสียง และจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้กับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเป็นระยะๆ

10.2.4 สำหรับองค์กรที่ทำงานพัฒนาผู้หญิงและองค์กรพัฒนาต่างๆ

ก. จัดอบรมให้กับผู้นำหญิงหรือผู้นำหญิง โดยใช้รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือใช้รูปแบบการจัดเวทีคล้ายๆกับที่คณะวิจัยได้จัดจะช่วยเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าและที่สำคัญคือช่วยสร้างความเข้มแข็งที่เติบโตจากฐานราก ทั้งนี้ประเด็นหรือเนื้อหาที่ควรเสริมให้กับผู้นำหญิงและผู้หญิงมีดังนี้

ผู้นำหญิง

- (1) การสื่อสารเพื่อการทำงานแบบจากล่างขึ้นบน
- (2) การสื่อสารเพื่อการทำงานแบบกระจายอำนาจ
- (3) การติดตั้งการสื่อสารแบบขาเข้าขาออกที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
- (4) บทบาทต่างๆ ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน
- (5) ทักษะการสื่อสารด้านการพูดในที่ชุมชน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูล ความคิดเห็น ร่วมอภิปรายในประเด็นต่างๆ ได้

ผู้หญิง

- (1) การเพิ่มความสามารถในการคิด วิเคราะห์ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเป็นมิติที่ยังขาดอยู่ในกลุ่มผู้หญิง

ข. สนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของสื่อต่างๆ เช่น จัดหมายข่าวเพื่อเป็นช่องทางให้ผู้นำหญิงได้รับรู้และนำไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1. ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการสื่อสารของผู้นำชายและผู้นำหญิง และความสำเร็จของการพัฒนาหรือการสร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชน

2. ศึกษาข้อจำกัดในกระบวนการหรือกลไกการสื่อสารของผู้นำหญิงหรือผู้นำชายในการพัฒนาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
3. ศึกษากลไกการสื่อสารใหม่ที่เกิดขึ้นว่ามีกระบวนการอย่างไรและมีส่วนเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงอย่างไรบ้าง
4. ศึกษาวิธีการสื่อสาร และวิธีคิดของผู้นำหญิงในการทำโครงการเพื่อผู้หญิง ผู้ด้อยโอกาส ว่าใช้วิธีการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายอย่างไร ทั้งก่อนและหลังการทำโครงการรวมถึงวิธีคิดในการทำโครงการดังกล่าว

บรรณานุกรม

กรุงเทพมหานคร 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 หน้า 3.

กัลยา นิตีเรื่องจรัส, เพ็ญพักตร์ ทองแท้, อภิญา วงศ์กิตติการ, มานพ จิตต์ภูษา และ ดลมนรจณ์ บากา.

2541. การใช้สถิติประเด็นหญิงชายในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล.

(อบต.) สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

กาญจนา แก้วเทพ. 2540. การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสถานภาพสตรี. คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (อัดสำเนา)

_____. 2541. สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

_____. 2542. การสื่อสารเพื่อชุมชน: แนวคิดเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2542. "ข้อสอบ Entrance "เอ็นสะท้าน" สำหรับนักการเมืองสตรี" สถาบันผู้หญิงกับการเมือง. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1-3 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2542: หน้า 40.

กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, วุจิรา สุภาษา, วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. 2543. สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัยเพื่อประมวลองค์ความรู้เรื่อง "ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี.

_____. 2544. "ผู้หญิง/ผู้ชายที่บ้าน/ที่สาธารณะ " ในสตรีศึกษา 2 ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ. กนกศักดิ์ แก้วเทพ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์.

โคทม อารียา และคณะ. 2540. การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของสตรี. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "สตรีกับการปฏิรูปการเมือง" เนื่องในโอกาสวันสตรีสากลประจำปี 2540.

จรัส สุวรรณเวลา. 2544. "ทำไมต้องเสริมบทบาทของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)" วารสารพัฒนาชุมชน ปีที่ 40 ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม): 66.

ชุมพร แสงมณี. 2540. บทบาทสตรีในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่.

ธีรนาถ กาญจนอักษร. 2541 ก. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). กรุงเทพฯ: โครงการผู้นำสตรีท้องถิ่น สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2541 ข. "การต่อสู้ของสตรี: ปัญหาและยุทธศาสตร์" วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง. 5/2541: 83.

นงเยาว์ เนาวรัตน์. 2540. "สตรี: การมีส่วนร่วมในทางการเมืองท้องถิ่น รากฐานการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน" กรุงเทพมหานคร 2 พฤษภาคม 2540 หน้า 3

- นันทวัน ยันตะดิลก. 2533. รูปแบบจดหมายข่าวที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นแก่
 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสตรี. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภากร กำจรเมฆกุล. 2540. กลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสตรีซึ่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2538. ผ้าขาวม้า ผ้าขึ้น ทางเกวในและฯลฯ ว่าด้วยประเพณีความเปลี่ยนแปลงและเรื่องสรรพ
 สาระ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- บุญส่ง เวศยาสิรินทร์. 2541. สตรีกับการตัดสินใจเข้าสู่องค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาของตำบลต่างๆ ที่
 อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาริฉัตร บัตระประโคน 2543. "การเมืองเรื่องของผู้หญิง". หญิงชายก้าวไกล. ปีที่ 8 ฉบับที่ 38 มกราคม –
 เมษายน: 11.
- ปรัชญา เวสารัชช. 2535. "การสื่อสารกับการพัฒนาการเมือง" หน่วยที่ 7 ในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อ
 การพัฒนา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรทิพย์ พัฒนานุสรณ์. 2543. การแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นทางเพศของวัยรุ่นไทยที่นำเสนอผ่านทาง
 อินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. 2540. ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกุล และถิรพันธ์ อนวัชศิริวงศ์. 2538. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่
 ที่ 4) กรุงเทพฯ: บริษัทเวิลด์การพิมพ์ จำกัด.
- พีระ จิระโสภณ. 2537. "ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน" หน่วยที่ 11 ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการ
 สื่อสาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภัสสร ลิมานนท์. 2542. บทบาทเพศ สถานภาพสตรีกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลง
 กรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพา สุภากุล. 2534. การสื่อสารมวลชน. เชียงใหม่: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิระดา สมสวัสดิ์. 2535. "การมีส่วนร่วมของสตรีทางการเมือง: สรุปประเด็นปัญหา" ในเอกสารวิชาการด้านสตรี
 ศึกษา ชุดที่สอง. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรวิวรรณ สวัสดิ์สุข. 2541. แนวทางการกำหนดนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน
 ขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีความพึงพอใจและพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจาก
 สื่อมวลชนและสื่อบุคคลของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสมุทรสงคราม.
 วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนาร่วมกับมูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท. 2536. ประเด็นบทบาทหญิงชายกับการ
 ปกครองท้องถิ่น. มปท.

- สุธาสิณี ไกรฤกษ์. 2542. การเปิดรับข่าวสารความรู้และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัดใน
เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีรา ทอมสัน. 2537. **สตรีผู้นำการเปลี่ยนแปลง: ก้าวไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย**. มปท.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2533. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ มาบุญโรจนานนท์. 2542. **ปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกสภาองค์
การบริหารส่วนตำบลสตรี พื้นที่จังหวัดเขตปริมณฑล**. วิทยานิพนธ์พัฒนารัฐบาลบริหารมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. 2543. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม) กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณีประภา หอมเศรษฐี. 2531. **การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การสร้างพลังต่อรองทางการเมืองของสตรีภาคเหนือในการเลือกตั้ง
สมัยหน้า” วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542 ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์
ศึกษาเพื่อพัฒนาศรีล้านนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Mc Quail, Dennis. 1994. **Mass Communication Theory An Introduction**. London:
SAGE Publications.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ช่วยนักวิจัย

1. นายสุรพล เสงี่ยมวัน
2. นางสมคิด ประภา
3. นางสาวอัจฉรา มลิวงศ์